

Олександр Дроздовський

БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ ТА ХРИСТИЯНСЬКА ЕТИКА

Підручник для 6 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

*Затверджено
Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України*

Київ
2012

*Рекомендований Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(лист МОНМС України № 1/11-11589 від 08.12.2011 р.)*

Рецензенти:

Бондаренко В.Д., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології, керівник науково-дослідницької лабораторії з християнської етики Київського Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.

Ігор Ковровський, протоієрей, начальник Управління духовної освіти Білоцерківської єпархії УПЦ, учитель-методист Кагарлицької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 ім. В.П. Дашенка Київської області, методист Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.

***За благословення Високопреосвященного ФИЛИПА, архієпископа
Полтавського і Миргородського, голови місіонерського відділу при
Священному Синоді УПЦ***

Дроздовський О.М.

Біблійна історія та християнська етика: підр. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.М. Дроздовський. – К.: Генеза, 2011. – 271 с.: ілюстрації, таблиці.

У підручнику вміщено теми уроків в 6 класі з духовно-морального курсу для учнів 1-11 класів «Біблійна історія та християнська етика», рекомендованого Міністерством освіти і науки України (лист 1/11-11629 від 21 грудня 2010 року) для вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах України.

В основу змісту підручника покладено Святе Письмо Старого та Нового Заповітів, основні положення вчення Ісуса Христа та апостолів, канонічні першоджерела та свідчення авторитетів християнської церкви, художню літературну спадщину видатних українських письменників, що містить зразки досвіду християнської культури тощо.

У підручнику поєднано традиційний науково-популярний виклад з художньо-образним. Книжка містить біблійні історичні оповідання у жанрі дитячої літератури, приклади високого духовного життя історичних осіб (святі, подвижники, мученики за віру), святі зображення, християнську символіку, які викликають емоційне ставлення до прочитаного, розвивають духовно-моральну сферу особистості, релігійні почуття та прояв духовно-моральної краси у повсякденному житті.

***Просимо всіх читачів з повагою ставитись до цієї книги, яка містить
святі зображення, християнську символіку та цитати зі Святого
Письма.***

© Дроздовський О.М., 2012

Вступ

Юний друже!

У 6 класі ти продовжиш вивчення курсу «Біблійна історія та християнська етика» за **трьома тематичними блоками**.

У **першому блоці «Бог та людина»** перед тобою пройде подальша історія ізраїльського народу – вибраного Богом для народження месії – Спасителя світу. Продовження вивчення Біблії дасть тобі можливість осмислити вчинки людей, закріпити для себе основні морально-етичні цінності людини, дані нам в Заповідях Божих.

У **другому тематичному блоці «Віра та людина»** ознайомишся з новими видатними постатями в історії українського народу, чия діяльність вплинула на формування, становлення і розвиток української державності; дізнаєшся про подвижництво і самопожертву святих нашої землі, які відзначилися найвищими християнськими чеснотами, життя яких є яскравим зразком виконання заповідей Божих, служінню Богу і людям.

Третій тематичний блок «Християнська культура та людина» ознайомить тебе з тією традиційною духовною та етнографічною культурою, яка свідчить про значення у житті українського народу храму, постів та свят, таїнств та обрядів, християнських традицій, а також християнських коренів культурних надбань українського народу, норм поведінки в суспільстві у світлі християнської моралі.

В основу змісту підручника покладено Святе Письмо Старого та Нового Заповітів, основні положення вчення Ісуса Христа та апостолів, канонічні першоджерела та свідчення авторитетів християнської церкви, художню літературну спадщину видатних українських письменників, що містить зразки досвіду християнської культури тощо.

Міжпредметні зв'язки в підручнику простежуються безпосередньо у вивченні відповідних тем із курсу історії України, світової історії, української літератури, що допоможе тобі різносторонньо зрозуміти суть навчального матеріалу і зміст виховної ролі прикладів з історії та вчинків біблійних героїв.

Підручник має багато репродукцій православних ікон, найвідоміших православних храмів, пам'ятки писемності, живопису, що допоможе краще зрозуміти і запам'ятати навчальний матеріал.

Як працювати з підручником

Підручник має три розділи, які поділені на 32 параграфи відповідно до тем курсу.

Спочатку ознайомся з коротким вступом до розділу. Він тобі допоможе звернути увагу на головні питання розділу. Запам'ятай те, що виділене у вступі червоним кольором. Тобі це буде потрібно у подальшому житті. Свої думки, дії і вчинки завжди приміряй з цими порадами.

На початку параграфа уважно прочитай інформацію про те, чого ти повинен навчитися, опрацьовуючи цей параграф.

Зміст параграфа поділений на кілька частин.

У **першій частині** розкривається зміст теми.

Із нею працюй наступним чином:

- спочатку уважно читай заголовки основних питань теми, які виділені жирним шрифтом, за ними опрацьовуй навчальний матеріал;
- запам'ятовуй нові поняття, взяті в кольорові рамки і позначені значком
- звертай увагу на таблиці, схеми, ілюстрації, поетичну сторінку;
- після окремих основних питань теми ти зустрінеш додаткові запитання, відповіді, які зорієнтують тебе на осмислення подальшого змісту теми, ці запитання позначені значком

У **другій частині** ти прочитаєш різні життєві історії, притчі, повчальні оповідання. Вони допоможуть краще зрозуміти, уявити й усвідомити прочитане та взяти корисні поради.

- Після опрацювання основних питань теми, за бажанням, можеш ознайомитись із цікавою додатковою інформацією, яка позначена в рамках коричневого кольору із значком

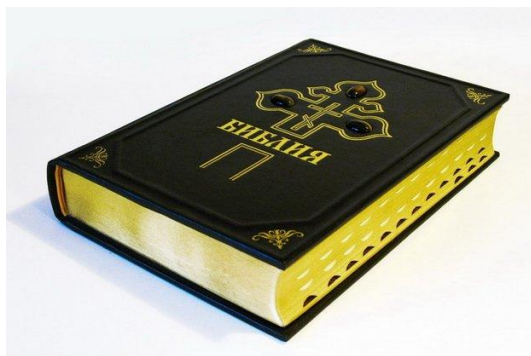
У **третьій частині** ти знайдеш цікаві завдання:

- завдання для повторення та практичні завдання, позначені значком
- домашнє завдання, позначене значком.
- Після кожного розділу розміщені завдання підсумкового узагальнення, які будеш виконувати під керівництвом вчителя.
- Краще запам'ятати нові імена та нові слова тобі допоможе іменний показник та словничок нових слів в кінці підручника.

Щиро бажаю тобі успіхів!

Розділ I

Біблійна історія: сторінками Старого Заповіту

Вступ до розділу

У цьому розділі ти продовжиш вивчення біблійної історії, розпочате в 5 класі. Перед тобою пройде подальша історія ізраїльського народу, вибраного Богом для народження месії, Спасителя світу.

Ти дізнаєшся, як ізраїльський народ буде зберігати серед інших язичницьких народів істинну віру в єдиного Бога. Але це їм буде робити нелегко. Вплив сусідів-язичників і спокуси цього світу будуть причиною частих гріхопадінь, за які євреї будуть нести покарання.

Для врозумлення свого вибраного народу Господь буде посилати суддів і пророків. Вони будуть прикладом глибокої віри, служіння Богу і людям не тільки для свого народу, а й для всіх прийдешніх поколінь.

Дару керівництва людьми ти повчишся у судді Ісуса Навина, глибокій вірі і надії про допомогу і турботу Божу - у судді Гедеона. Суддя Самсон слугуватиме тобі прикладом достойного використання можливостей людини, а суддя Самуїл - чуйністю до потреб ближніх.

Прийде час, коли ізраїльський народ за прикладом інших народів забажає собі царів і Господь дасть їм бажане. Силі, шляхетності, великій любові до Бога, глибокому покаянню у гріхах ти повчишся у царя Давида, мудрості і освіченості - у царя Соломона.

Але не всі царі будуть благочестивими. Через бажання неблагочестивих царів надмірної влади, жадобу багатства і задоволень поширяться гріх серед багатьох ізраїльтян. У своїх суперечках вони спочатку розділяться на два царства - Ізраїльське та Іудейське, кожне з яких буде завойоване і пограбоване войовничими сусідами. Це буде покаранням за гріхи.

На євреїв-нащадків Іуди випаде нове випробування - 70-річний Вавилонський полон. Він буде на користь боговибраному народу, який покається у багатьох гріхах, покладе щиру надію на милість Божу і Господь почує їх молитву: дасть звільнення від полону і повернення до рідної землі.

Повернувшись до Єрусалиму, іудеї відбудують храм і від пророків дізнаються про прийдешнє народження Месії - Спасителя світу, очікування якого буде нелегким у боротьбі за свою свободу і незалежність.

Продовження вивчення Біблії дасть тобі можливість осмислити вчинки людей, закріпити для себе основні морально-етичні цінності людини, дані нам в Заповідях Божих.

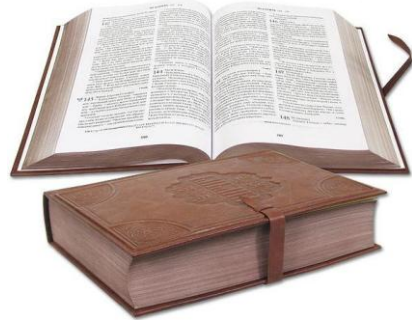

Пригадай, в яких Заповідях Божих закладений весь моральний закон кожного з нас?

Десять Заповідей Божих

- 1. Я Господь, Бог твій; нехай не буде у тебе інших богів, крім Мене.**
- 2. Не роби собі ідола, або чогось подібного до того, що на небі вгорі, або на землі долі, або в водах під землею; і не вклоняйся їм і не служи їм.**
- 3. Не вимовляй ім'я Господа Бога Твого марно.**
- 4. Пам'ятай день суботній, щоб святити його! Шість днів працєю і роби всю працю свою, а день сьомий – субота (свято) Господу Богу Твоєму.**
- 5. Шануй батька твого і матір твою, щоб тобі було добре і щоб продовжувалися дні твої на землі.**
- 6. Не вбивай.**
- 7. Не чини перелюбу.**
- 8. Не кради.**
- 9. Не свідчи неправдиво на ближнього свого.**
- 10. Не бажай дому ближнього твого, не жадай дружини ближнього твого, ні поля його, ні раба його, ні рабині його, ні вола його, ні осла його, нічого, що у ближнього твого.**

Святе Письмо

§ 1. Дар керівництва людьми. Роль великих людей у житті народів. Ісус Навин. Взяття Єрихону

На цьому уроці ти навчишся

1. Розмірковувати про важливість розвитку дару керівництва (в собі, в інших), про роль великих людей, які мали розвиненим такий дар.
 2. Пояснювати головні моменти біблійної історії, що характеризують неминучість перемоги віруючої людини завдяки Божій допомозі.
 3. Називати основні риси визначної людини (полководця), яка цілком віддає себе в руки Бога (приклад Ісуса Навина).
-

1. Дар керівництва людьми. Роль великих людей у житті народу

Дар керівництва людьми отримуємо від Бога, як і все, що ми маємо у своєму житті: свої здібності, уміння, здобутки, здоров'я.

Звичайно, людина повинна докласти власних зусиль, щоб досягти бажаного для себе. Такий дар, як і інші свої здібності і таланти, людина повинна в собі розвивати і не надіятись тільки на себе, а в, першу чергу, просити Божої допомоги і направляти цей дар на добро, на користь інших людей. В історії людства, на жаль, є багато прикладів, коли такий дар люди направляли на отримання особистої користі – влади, багатства, різного задоволення. Такі люди теж ставали великими, якщо мали на увазі масштаби їх впливу на інших людей, необмежену владу, величезні держави-імперії.

Кого ти можеш назвати із таких негативних осіб історії?

Про таких осіб в історії ти дізнаєшся, вивчаючи історію в старших класах. У 5 класі, знайомлячись зі святими людьми української землі, ти дізнався про величні постаті, завдяки яким наш народ отримав християнську віру, відстоював її у боротьбі з ворогами.

**Яку вони відіграли роль в історії нашого народу?
Які повчальні християнські риси (чесноти) ти можеш
відзначити в цих постатях?**

Святий рівноапостольний князь Володимир

Князь Володимир

Чи знайдеться в історії східнослов'янських народів ім'я більш значиме, чим ім'я київського князя Володимира Великого, Хрестителя Русі.

Уже давньоруські книжники називали його рівноапостольним, тому подвиг князя Володимира повністю співвідноситься з апостольським: велика країна, Київська Русь, його зусиллями була просвітлена світлом християнської віри. У 988 році

Руська земля прийняла християнство в якості офіційної, державної релігії, і ця подія на тисячоліття визначила весь хід нашої історії.

Нелегко починався життєвий шлях князя Володимира – великого святиителя Русі-України. На початку свого київського князювання Володимир був переконаним язичником і противником християнства: вірив, як і його предки на нашій землі, у своїх богів. Пройшов він через чимало серйозних випробувань, мав багато гріхів перед Господом. Не шкодував у битвах людей, не вберіг навіть рідного брата.

**Пригадай з курсу біблійної історії та християнської етики
5 класу за яких обставин князь Володимир змінив свої
погляди та прийняв християнство?**

Прийняття християнства повністю змінило князя Володимира. Не має сумніву, що він щиро і всією душею прийняв нову віру. Літопис і князівське Житіє найбільше відзначають його виключне милосердя і любов до бідних. Почувши слова Святого Письма «Блаженні милостиві, тому що вони помилувані будуть» (Мв. 5,7), Володимир почав робити багато добрих справ. Він повелів всякому бідному і убогому приходити до князівського двору і брати все, що кому потрібно, - їжу, речі, гроші. Більше того, коли князь дізнався, що хворі і каліки не можуть добиратися до його двору, він повелів розвозити для них по місту харчування.

«І не в Києві одному, але по всій землі Руській – і в містах, і в селах – скрізь робив милостиню, роздягнених одягаючи, голодних годуючи, спраглих напоюючи, мандрівників приймаючи, церковнослужителів шануючи, і люблячи, подаючи потрібне, бідних, і сиріт, і вдів, і сліпих, і калік, і хворих – усіх милуючи і одягаючи, і годуючи, і напоюючи. І так перебував князь Володимир в добрих справах» - так говорив монах Яків, автор «Пам'яті і похвали князю Володимиру».

Любов народу отримали не тільки його християнські добродіяння, але й постійна турбота про оборону Руської землі. Саме на долю князя Володимира випало важке завдання боротьби з печенігами – головними ворогами Русі в кінці X – початку XI століття. В історичну пам'ять народу князь ввійшов не тільки як Володимир Великий, але і як Володимир Ясне Сонечко. Церква ж оголосила його святим.

Святий князь Ярослав Мудрий

Гідним наслідуванням було й життя сина князя Володимира Ярослава, названого Мудрим за те, що зводив християнські храми, збирав при них у бібліотеки книжки Святого Письма, навчав співвітчизників жити за Божими Заповідями, підтримував дружні, родинні стосунки з багатьма правителями навколишніх держав, намагався якомога менше воювати, завдяки чому Київська Русь тільки набирала могутності.

Ярослав Мудрий
Пам'ятник в м. Біла Церква

Постать Великого Кобзаря

У попередніх класах ти багато чув про нашого славетного земляка, якого називають Великим Кобзарем, пророком українського народу.

Що ти знаєш про Тараса Шевченка?

У нелегкий час для своєї землі прийшов на цей світ Тарас Шевченко. У невільному краї сам був невільним. Виріс у знедоленій кріпацькій сім'ї, яка часто не мала шматка хліба, але володіла найголовнішим - даром любові до Бога, віри у Його Милосердя. І Господь почув материні молитви.

Т.Г. Шевченко

Великий талант селянського сина до віршування та малярства не пропав даремно. Його помітили відомі люди і викупили з кріпацтва. Тарас Шевченко пережив страждання, карався, мучився, але не каюся у чужині, у солдатській муштрі, на засланні. Але вірив у світле майбутнє України. І своїми віршами, пройнятими любов'ю до України і гнівом до її кривдників, наближав це майбутнє. Тому, мабуть, і називають його нашим пророком.

Пригадай, на чому ти закінчив вивчати біблійну історію та християнську етику в 5 класі?

2. Ісус Навин. Вступ євреїв у Землю Обітовану

Євреї в пустелі

В останній рік поневірянь сорокарічної подорожі пустелею Мойсей помер. Перед своєю смертю він поставив вождем замість себе Ісуса Навина.

Народ ізраїльський підійшов тепер зовсім близько до землі ханаанської, та глибока річка відокремлювала пустелю від цієї землі. Потрібно було перейти її.

Чи мали ізраїльтяни човни? Де вони могли взяти дерева, щоб виготовити велику кількість човнів для переправи всього народу? Не можна було побудувати і моста, бо ерихонці не допустили б такого. Не могли вони і перепливти Йордан, бо вони мали намети і майно своє. Але Бог допоміг їм перейти Йордан. Адже вони перейшли свого часу Червоне море.

Зараз ти дізнаєшся, що звелів Бог Ісусові Навинові зробити.

Ісус Навин, вставши рано-вранці, сказав народові: «Йдіть за священниками, коли вони понесуть ковчег Господній, але не підходьте занадто близько до них». Потім Ісус Навин сказав священникам: «Підніміть ковчег і йдіть попереду».

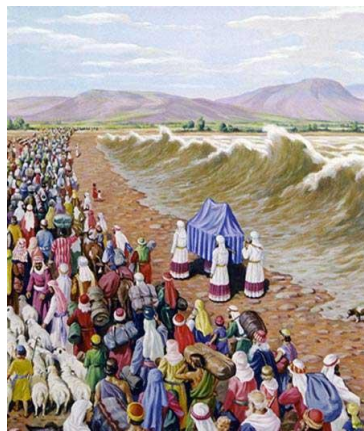
Сучасна р. Йордан

Ковчег - це золотий ящик. Священники накрили ковчег блакитним покривалом, щоб ніхто не міг бачити його і золотих зображень ангелів на віці його. У кільця, прикріплені до ковчегу, були вставлені два

довгих держаки, які священники взяли собі на плечі. За наказом Ісуса Навина священники підняли ковчег. Вони підійшли до води, не знаючи, що буде далі. Були в білих одежах і не мали взуття на ногах своїх. Ісус Навин наказав їм зупинитися. Тоді він звернувся до народу з такими словами: «Зараз ви побачите велике чудо Боже, тільки-но священники увійдуть до води, дно річки стане сухим».

Народ склав свої намети, приготувався до мандрівки і стежив за тим, що робили первосвященники. Потім Ісус Навин наказав священникам заходити у воду. Лиш тільки вони увійшли, як вода стала стіною, так що вони могли йти вперед по сухому дні. У цьому випадку вода утворила стіну тільки з одного боку. На річці Йордан Бог зупинив воду, котра текла в Мертве море, утворивши з неї стіну і висушив русло від цього місця до Мертвого моря.

Священники йшли попереду, аж поки не дійшли до середини ріки, тоді Ісус Навин сказав народові: «Тепер ідіть через Йордан». Поки народ переходив ріку, священники стояли непорушно посередині висохлої ріки. Нарешті весь народ перейшов до землі ханаанської, крім дванадцяти чоловік, котрих Ісус Навин залишив на тому боці річки. Навіщо він їх там залишив?

Перехід через річку Йордан.

Ісуса Навина 3, 14-17

Ісус Навин сказав: «Зауважте місце, де зупиняться священники: неподалік них лежить велике каміння. Виберіть дванадцять каменів і принесіть із собою їх до Ханаану».

Для чого потрібно було це каміння? Народ ізраїльський ніколи не повинен був забувати цього великого дива, що вони перейшли Йордан, як по суші. Бог знав, що згодом, багато віків по тому, діти побачать дванадцять каменів і запитають батьків своїх: «Для чого лежить тут це каміння?» Тоді батьки дадуть їм відповідь: «Каміння це лежало на дні річки, але Бог відкрив нам шлях у воді, і ми поклали це каміння на берег на згадку про милосердя Боже до нас».

Бог хотів, щоб діти знали, що означають ці камені, та який добрий Він і які дива Він творив. Поки дванадцять ізраїльтян носили каміння на інший берег річки, священники стояли посередині річки. Нарешті Ісус Навин сказав: «Вийдіть із Йордану!» І вони вийшли на берег. Коли вони ступили на берег, води з'єдналися і ріка звично потекла, як і раніше. О, якими щасливими повинні були бути ізраїльтяни! Сорок

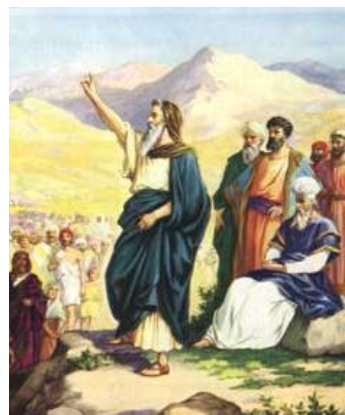
років вони перебували в пустелі і, нарешті, ступили на землю ханаанську. Бог був незмірно милостивий до них і став допомагати їм воювати з мешканцями Ханаану. Чому Господь вирішив знищити їх? Тому, що вони поклонялися ідолам і за своє нечестя заслужували на покарання Боже.

Перейшовши річку Йордан, євреям потрібно було здобути місто Єрихон з височезним і добре укріпленим муром.

Ісус Навин, із веління Божого, наказав священникам у супроводі воїнів і народу з Ковчегом Заповіту обходити місто довкола протягом семи днів: шість днів по одному разу, а на сьомий день обнести Ковчег сім разів. Після цього єрихонські стіни повністю розвалилися. І євреї взяли місто.

Біля міста Гаваон відбулася велика битва з народами землі Ханаанської. Євреї перемогли ворогів і заставили їх тікати, а Бог послав із неба кам'яний град на втікачів, так що їх більше загинуло від граду, ніж від меча євреїв. День схилявся до вечора, а євреї ще не закінчили переможної битви. Тоді Ісус Навин, помолившись Богові, голосно вигукнув перед народом «Зупинися, сонце, і не рухайся, місяцю!»

І сонце зупинилося, і ніч не наставала, аж поки євреї остаточно не перемогли ворогів. З допомогою Божою Ісус Навин за шість років завоював усю Землю Обітовану і розділив її за жеребом між дванадцятьма колінами народу єврейського (ізраїльського).

Замість Левія та Йосифа отримали ділянки два Йосифові сини: Манасія і Єфрем. Левіне коліно служило при скінії та жило збиранням десятини (десятої частини) з прибутків усього народу.

Перед своєю смертю Ісус Навин заповідав євреям ревно берегти віру в істинного Бога і служити Йому в чистоті та істинності.

Ісус Навин зупиняє сонце.

. Ісуса Навина 10, 12-14

Падіння стін Єрихону

Ісуса Навина 6, 1-21

Головні моменти біблійної історії свідчать про неминучість перемоги віруючої людини завдяки Божій допомозі.

У цьому ти засвідчився, коли читав про Ноя, який вірив у своє спасіння під час потопу; про Авраама, який за свою міцну віру постійно мав благословення Боже; про Мойсея, віра якого допомогла вивести свій народ із Єгипетського рабства. І надалі ти не раз переконаєшся в істинності сказаних слів.

Цікаво знати

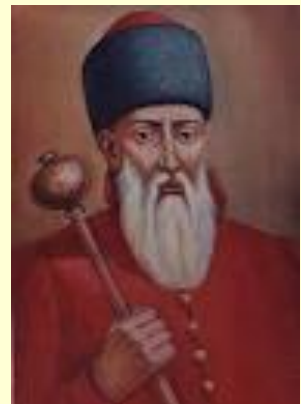
Дізнайся за бажанням більше

Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний

Дар керівництва мав відомий син українського народу Петро Конашевич-Сагайдачний - славетний козацький ватажок, кошовий отаман Війська Запорозького, Гетьман реєстрового козацтва, організатор успішних походів українських козаків проти Кримського ханства, Османської імперії та Московського царства, меценат православних шкіл. З усім військом Запорізьким Петро Сагайдачний вступив до Київського (Богоявленського) братства, що виступало проти колонізаторської політики шляхетської Польщі. За активної участі Сагайдачного на Україні 1620 р., всупереч політиці польсько-шляхетського уряду і католицької та уніатської церков, було відновлено православну ієрархію, ліквідовану після Брестської церковної унії 1596 р. Таким чином Сагайдачний зробив безпрецедентний для свого часу крок - поставив зброю на охорону освіти рідної країни та її культури.

Гетьман Петро Сагайдачний оспіваний у багатьох козацьких думах та українських народних піснях.

Петро Сагайдачний помер від тяжкої рани, яка була завдана отруєною стрілою у битві під Хотиним (1621 р.) Похований у Києво-Братському монастирі. Перед смертю Сагайдачний заповів своє майно на освітні, благодійні і релігійні цілі, зокрема Київському братству і Львівській братській школі, щоб на доходи від цього майна могли навчатись бідні діти.

**Гетьман
Петро Сагайдачний**

Прочитай притчі поміркуй над їх повчальним змістом.

Притча

1. Два хрести

Один пустельник привів до розкаяння двох розбійників і благословив їх іти на поклоніння святиням Єрусалима. Колишні злочинці вирішили, крім того, нести на собі важкі дерев'яні хрести.

Спочатку все йшло добре. І хоча хрести були важкі, сили вистачало. Та через кілька днів плечі від постійного тертя вкрилися ранами. В якомусь селі мандрівники зайшли до теслі. Один із подорожників попросив, щоб той відпиляв нижню частину його важкого хреста. Коли робота була зроблена, чоловік сказав: «Тепер він став набагато коротшим, та все ж таки хрест».

Інший хотів не вкоротити, а тільки звузити свій хрест. Майстер стесав другого хреста так, що він став наполовину тоншим. І другий мандрівник залишився задоволеним: «Так значно краще».

Іти було легше. Далі їхній шлях пролягав безлюдною пустелею. Через кілька днів закінчилася їжа. І, як на те, вони опинилися перед несподіваною перешкодою: глибока прірва перегородила їм дорогу. І ніде ніякого моста. Чоловіків охопив розпач. Раптом одному з них спало на думку: «Ми можемо використати замість моста наші хрести!» Проте один хрест виявився закоротким. Інший – достатньо довгий, але затонкий...

(За кникою «Таємниця твоєї душі»)

Куди направлялись мандрівники? Чи розраховували вони свої сили? Яких якостей їм не вистачило?

Чи можна так легковажно ставитись до святині – хреста?

Нелегкою була і подорож євреїв на чолі з Ісусом Навином до Єрусалиму, Обіцяної їм Богом землі. Важкою також була і їх ноша - Скинія з Ковчегом Завіту. Але вони, маючи міцну віру і надію на милість Божу, проявили мужність, терпіння, віддали себе в руки Бога, в усьому слухали свого керівника Ісуса Навина, подолали всі перешкоди і отримали в нагороду Обіцяну землю..

3. Який слід повинна залишити людина на землі?

Старий майстер звів кам'яний будинок. Став осторонь і милується. «Завтра в ньому оселяться люди», - думає з гордістю. А в цей час біля будинку грався хлопчик. Він стрибнув на сходинку й залишив слід своєї маленької ніжки на

цементі, який ще не затвердів.

- Для чого ти псуєш мою роботу? - сказав з докором майстер.

Хлопчик подивився на відбиток ноги, засміявся й побіг собі.

Минуло багато років, хлопчик став дорослим чоловіком. Життя його склалось так, що він часто переїздив з міста до міста, ніде довго не затримувався, ні до чого не прихилився - ні руками, ні душею.

Прийшла старість. Згадав старий чоловік своє рідне село на березі Дніпра. Захотілось йому побувати там.

Прийїхав на батьківщину, зустрічається з людьми, називає своє прізвище, але всі здвигують плечима - ніхто не пам'ятає такого чоловіка.

- Що ж ти залишив після себе? - питає у старого чоловіка один дід, - Є в тебе син чи дочка?

- Немає у мене ні сина, ні дочки.

- Може, ти дуба посадив?

- Ні, не посадив я дуба...

- Може, ти поле випестував?

- Ні, не випестував я поля...

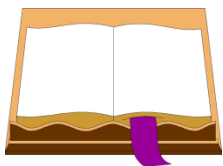
- Так, мабуть, ти пісню склав? - Ні, й пісні я не склав.

- Так хто ж ти такий? Що ж ти робив усе своє життя? - здивувався дід.

Нічого не міг відповісти старий чоловік. Згадалась йому та мить, коли він залишив слід на сходинці. Пішов до будинку. Стоїть той наче вчора збудований, а на найнижчій сходинці - закам'янілий відбиток хлопчикової ніжки.

«Ось і все, що залишилось після мене на землі, - з боєм подумав старий чоловік. - Але цього ж мало, дуже мало... Не так треба було жити...»

(За В. Сухомлинським)

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Ким був Ісус Навин?
2. Чому саме йому Мойсей передав керівництво народом ізраїлевим?
3. Яку роль в житті свого народу відіграв Ісус Навин?
4. Завдяки чому Ісус Навин досяг своєї мети?
5. Якими рисами відзначався цей вождь ізраїльського народу?
6. Чи є для вас Ісус Навин прикладом наслідування, в чому?
7. Яких видатних людей (полководців) в історії людства за прикладом Ісуса Навина ти можеш назвати?
8. Який висновок можна зробити на прикладі життя Ісуса Навина та багатьох інших біблійних історій?

Домашнє завдання

1. Підготуй розповідь про видатних людей з історії людства.
2. Запиши приклади добрих і поганих вчинків людей.

Добрі вчинки

Погані вчинки.

§ 2. Допомога від людей і Бога. Суддя Гедеон

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти небезпеку надії лише на себе у вирішальні моменти життя.
2. Пояснювати значення суддівства Гедеона для спасіння народу Божого.
3. Називати переваги допомоги від Бога порівняно з допомогою від людини.

1. Допомога від людей і Бога

У попередньому параграфі ти прочитав як євреї під керівництвом Ісуса Навина з Божою допомогою зуміли отримати Обіцяну землю. Це було зробити нелегко. Тільки разом, допомагаючи один одному народ ізраїльський будував своє нове життя на здобутій землі.

Допомога людини один одному є важливою. Дуже часто багато справ не під силу одній людині: у великому будівництві, захисті від ворогів тощо. Виконання заповіді Божої любити ближнього означає також надання необхідної допомоги усім, хто її потребує, і впершу чергу допомоги безкорисливій.

Але якими б не були можливості людини, їх допомога один одному, людина повинна розуміти, що впершу чергу вона має покладатися на Божу допомогу, покладати свою надію лише на одного Бога.

Ось як про це говорить Біблія:

«Краще уповати на Господа, аніж надіятися на людину, краще уповати на Господа, аніж покладатися на князів» (Пс. 117, 8-9);
«Надійтеся завжди на Господа, бо Господь Бог є твердиня вічна» (Іс. 26, 4);
«Не надійтеся на князів, на синів людських, у них немає спасіння» (Пс. 145, 3);

«Відкрий Господу шлях твій і надійся на Нього. Підкорись Господу і надійся на Нього» (Пс. 36, 5, 7);

«Передай Господу справи свої і все, що ти задумав, збудеться» (Пр. 16, 3);

«Ні про що не турбуйтеся, а в усьому нехай виявляються Богові ваші бажання молитвою й проханням з подякою» (Фил. 4, 6);

«Не лякайся перед ними, - говорить Господь, - бо Я буду з тобою, щоб тебе рятувати» (Єр. 1, 8);

«Тому й ті, хто з Божої волі страждає, нехай душі свої віддадуть у добротинстві Йому, як Сотворителю вірному» (1 Петр. 4, 19)

Протягом свого життя люди завдяки своїм зусиллям і праці досягають багатьох результатів. Не всі вони розуміють, що на все, що вони досягли, є воля Божа, і у всьому невидимо є допомога Господа. Цар і псалмоспівак Давид, про якого ти прочитаєш пізніше в цьому підручнику, сказав, що без Бога ми не можемо нічого. Бог нас створив, дав нам гарне, міцне і здорове тіло, здібності і розум, допомагає жити і сприяє в усьому доброму, що ми робимо, говоримо, думаємо чи бажаємо.

Далі у цьому параграфі ти дізнаєшся про суддю народу ізраїльського Гедеона, віра якого в допомогу і милість Божу не раз допомагала йому в житті, і ще раз переконаєшся в перевагах допомоги від Бога порівняно з допомогою від людини.

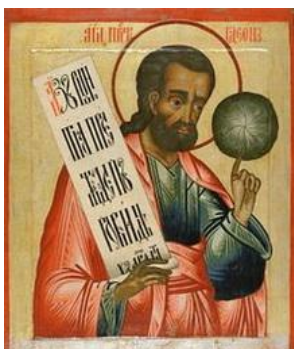
Чому Гедеона називали суддею?

2. Судді

Після смерті Ісуса Навина євреї, оточені язичниками, часто забувалися про Бога і починали поклонятися ідолам і віддаватися порокам. За це Бог не раз позбавляв їх Своєї допомоги і віддавав у владу сусідніх язичницьких народів. Таке нещастя приводило до тьми євреїв і примушувало згадувати знову про Бога. І коли вони каюлися, Господь посилав їм визволителів, які врозумляли народ каятись у своїх гріхах, організовували народ ізраїлевий на захист від ворогів і управляли ними. Цих обранців Божих називали суддями. Слово «суддя» означало «справедливий вождь» (керівник). Усіх суддів у євреїв було чотирнадцять.

3. Гедеон

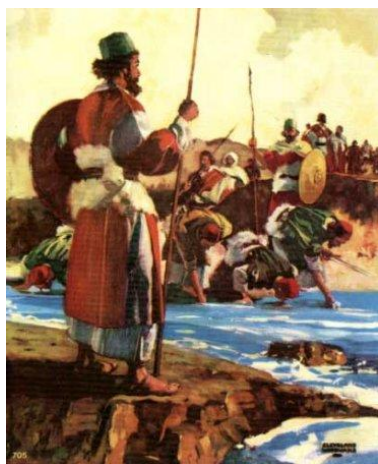
Із поміж суддів Гедеон прославився тим, що з невеликим військом, при допомозі Божій, визволив євреїв від неприятелів мадіанітян, які гнобили їх сім років. Євреї мушили ховатися від них по ущелинах та фортецях. Таке нещастя примусило євреїв схаменутися і звернутися до Бога. Тоді милосердний Господь послав їм визволителів в особі Гедеона.

Якось Гедеон збирався тікати від ворогів і молотив пшеницю, щоб запастися хлібом на дорогу. У цей час з'явився йому ангел Господній

Праведний Гедеон. і звелів зібрати військо проти неприятеля. Гедеон, виконуючи повеління Боже, почав збирати військо і зібрав 32 тисячі воїнів. Після цього Гедеон звернувся до Бога з проханням дати йому знамення – доказ, що справді Господь через нього врятує народ ізраїльський. Гедеон молився так: «Господи! Ось я розстелю тут на току стрижену вовну (руно). Якщо роса виступить тільки на вовні, а на всій землі буде сухо, то знатиму, що Ти врятуєш Ізраїль моєю рукою». Гедеонову молитву було почуто. На другий день, вставши рано, Гедеон став вижимати і вижав з вовни, вкритої росою, цілу чашу води.

Та Гедеон знову звернувся з молитвою до Господа: «Господи! Не прогнівайся на мене, якщо я ще раз скажу: нехай буде сухо на одній лише вовні, а на всій землі хай буде роса». Бог почув і другу молитву Гедеона і зробив так тієї ночі: тільки на вовні було сухо, а по всій землі

була роса. Тоді Господь сказав Гедеонові: «Народу (війська) з тобою надто багато. Я не віддам мадіанітян у руки їхні, щоб не розгордився Ізраїль перед Мною і не сказав: моя рука спасла мене». Тому Господь звелів Гедеонові відпустити додому усіх, хто боязливий і нерішучий. І повернулося додому 22 тисячі чоловік, а в Гедеона залишилось 10 тисяч.

Гедеон відділяє воїнів.
Суддів 7, 4-7

Господь же знову сказав Гедеонові: «І ще багато народу», і звелів Гедеонові повести всіх

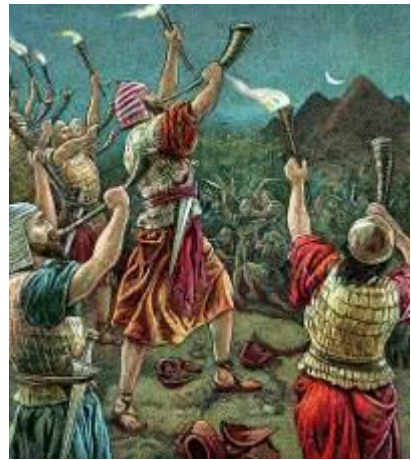
до води. За вказівкою Божою Гедеон відділив тих, хто пив воду, черпаючи її пригорщею руки, від тих, хто пили ротом, схилившись до води. Тих, хто пили пригорщею руки, виявилось 300 чоловік. І сказав Господь Гедеонові: «Трьома сотнями Я врятую вас». Гедеон взяв із собою 300 воїнів, їстівних припасів і труби, а решту відпустив додому.

Тієї ночі Бог звелів Гедеонові побувати в таборі мадіанітян.

Мадіанітяни й амалікітяни розташувалися у долині в такій кількості, немов сарана, годі було перерахувати їхніх верблюдів; багато було їх, мов піску на березі моря.

Гедеон зі своїм слугою Фарою пробрався у табір мадіанітян і почув, як один воїн розказував іншому про свій сон, немовби мадіанітянським табором котився круглий ячмінний хліб, прикотився до намету, ударив по ньому так, що намет упав, перевернувся і розсипався. На це інший воїн зауважив: «Це не що інше, як Гедеонів меч, якому Бог віддасть у руки мадіанітян». Гедеон неабияк підбадьорився.

Повернувшись до свого табору, Гедеон розбудив своїх воїнів, дав кожному світильник, прикритий глечиком, трубу. Розділив усіх на три загони і наказав їм оточити ворожий табір, і виконувати те, що робитиме його загін, і кричати: «Меч Господа і Гедеона!» Те ж саме вчинили і два інших загони.

Воїни Гедеона перемагають ворогів. Суддів 7, 19-24

На мадіанітян напав такий страх і жах, що вони у страшній паніці вбивали один одного і, врешті-решт, кинулися тікати. Гедеон розбив їх ущент і з великою здобиччю повернувся додому переможцем. Після цієї перемоги ізраїльтяни запропонували Гедеонові і його нащадкам царську владу над собою, але він відмовився і сказав: «Ні, я не володітиму, ні син мій; нехай Господь володіє вами».

У цій біблійній історії ясно простежується, що у вирішальні моменти життя небезпечно надіятися лише на себе. Гедеон свої сподівання і надію мав на Бога, мав у цьому непохитну віру, і Господь почув його молитву, дав перемогу над лютим ворогом. Народ ізраїльський і ми разом із ним переконуємось у тому, що визначальною у нашому спасінні є допомога Божа, а людині потрібно у всьому слухати свого Творця, мати глибоку віру і надію на його допомогу.

Поетична сторінка

До служіння людям Гедеона покликав Бог. Прочитай вірш відомого українського поета Сергія Рачинця «Бог нас кличе» і зрозумій, що до цього і нас кличе Господь.

С. Рачинець

Бог нас кличе

Бог нас кличе. Хто цього не чує -
Той блукає в темряві щоденно.
Люди добрі, в час благословенний
Хай же буде серце ваше чулим.

Тож прийдіть до Нього і вклоніться,
Припадіть в молитві на коліна.
Тлінні - ви, але душа нетлінна -
Радістю наповниться по вінця.

Голос Бога - він не затихає.
Покладатись треба не на долю.
Підкорись всеціло вищій волі -
Тому, Хто любов'ю нас єднає.

Прочитай життєві історії і поясни їх повчальний зміст.

Життєві історії

1. Яйце

Бідна жінка знайшла яйце. Зрадівши, вона покликала чоловіка, дітей і сказала: «Наші турботи і бідування скінчилися! Дивіться! Я знайшла яйце. Ми його не їстимо, а занесемо до сусіда, щоб з його квочка висиділа нам курчатко, яке стане куркою. Очевидно, і курку не будемо їсти, а розведемо багато курей, щоб мати багато яєць. Але не будемо їсти ні курей, ні яєць, а продамо їх і купимо телицю. Телиця виросте, народить телят і так будемо мати велике стадо. Продамо це стадо і купимо собі поле, потім продамо поле... купимо... продамо... і купимо...».

Захоплено показуючи руками, які великі поля можна було б придбати, жінка ненароком випустила яйце – і воно розбилося.

Недарма у народі кажуть: «Не як ти хочеш, а як Бог дасть», «Без Бога – ні до порога». Мудрі слова!... (За кникою «Таємниця твоєї душі»)

2. Бог допоможе

В одному місті почалася повінь. Усі у паніці стали покидати свої оселі, тільки один чоловік залишився вдома. Заліз на дах, дивиться, як люди з міста поспішно тікають, і тихо молитву шепоче: «Господи врятуй». Мимо саме проїжджала вантажна машина із сусідами.

Вони кличуть його:

- Іди до нас, потонеш!

Чоловік посміхнувся, спокійно відповідає:

- Бог мені допоможе.

Вантажівка поїхала далі.

Вода усе більше й більше прибуває, так що й ходити вже не можна по вулицях.

Пропливає мимо будинку

човен. Із нього гукають: Чоловіче, рятуйся, пливи до нас!

- Мені Бог допоможе, - упевнено відповідає той. – Не будьмо маловірами.

Незабаром місто спорожніло. Вертоліт робив над ним останнє коло: чи не забули кого. Помітили чоловіка на даху, кричать йому:

- Лізь сюди, рятуйся!

- Бог мені допоможе, - твердить чоловік. - Я вірю, що вода вище даху не підніметься; не будьмо маловірами.

Полетів вертоліт, піднялася вода вище даху, так чоловік і потонув.

Піднеслася душа його до Бога, дивується, запитує в Господа:

- Чому ж Ти, Господи, не допоміг мені, адже я так вірив і молився?

Відповів Господь на це:

- Чув Я твою молитву, тричі намагався тебе врятувати: вантажівку, човен, вертоліт посилав до тебе. Та тільки ти Моєї допомоги на прийняв.

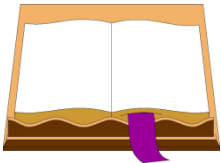
Чому чоловік не зрозумів, що пропонувана людьми допомога була направлена Богом? Які висновки можна зробити з цієї історії?

**Збагачуйся
народною
мудрістю**

-
-

Кому Бого допоможе, той усе переможе.
А з Богом хоч за море.
Як Бог допоможе, усе буде гоже.
Без Бога ні до порога
Хто з Богом, з тим і Бог

Завдання для повторення

I. Дай відповідь на запитання.

1. Хто такі судді?
2. Яку роль вони виконували для ізраїльського народу?
3. Скільки було в історії ізраїльського народу суддів?
4. Яких суддів ти вже знаєш?
5. Чим тобі запам'ятався суддя Гедеон?
6. Як ти вважаєш, чому Господь призначив для спасіння народу Божого саме Гедеона на суддівство?
7. Чому Гедеон відмовився від царської влади над народом?
8. Які позитивні риси були притаманні Гедеону? Що б ти взяв з них для себе?
9. Що собі повчального ти взяв собі з історії судді Гедеона?
10. Як виявляється Божа допомога?
11. Наведи приклади своєї допомоги?

II. Відгадай слово:

1. Гедеон, оточивши ворожий табір із загоном кричав: «Меч (_____) і Гедеона!»
2. Щоб перейти річку Гордон, за вказівкою Божою Ісус Навин звелів священникам внести в річку (що?) (_____)
3. Ким був Гедеон? (_____)
4. Бог дав дві скрижалі, на яких було написано десять заповідей, кому? (_____)
5. В яку Землю ввів народ Ізраїльський Ісус Навин? (_____)
6. Протягом шести днів священники і воїни обходили місто з Ковчегом Заповіту, як повелів Господь. На сьомий день стіни міста розвалились. Назвати місто? (_____)

Домашнє завдання

1. Намалюй, за бажанням, битву Гедеона з ворогами.
2. Пригадай і наведи приклади зі свого життя, коли ти захищав, відстоював правду, справедливість.

§ 3. Можливості людини та їх достойне використання. Суддя Самсон

На цьому уроці ти навчишся

1. Розмірковувати про різні можливості людини та їхнє достойне і недостойне використання. 2. Розглядати випадки з життя судді Самсона, давати їм моральну оцінку. 3. Аналізувати приклади з сучасного життя та з життя людей минулого.

Кожна людина наділена якимись якостями, здібностями від природи (Бога) з моменту свого народження. Це, насамперед, певні властивості, особливості її організму.

Власні природні задатки людина може примножувати, або може занедбати, навіть втратити. Історія людства знає багато повчальних прикладів.

У цьому параграфі ти дізнаєшся про одного із 14 суддів - Самсона, життя якого є також яскравим прикладом служіння своєму народу, глибокої віри та достойного використання своїх фізичних можливостей.

1. Історія судді Самсона

В Ізраїлі жив чоловік на ім'я Маноах. Він був вже давно одружений, але дітей у нього ще не було. Дуже сумували Маноах і його дружина. Одного разу жінка Маноаха вийшла з дому, щоб попрацювати в саду. Раптом перед нею з'явився ангел Господній і сказав: «У тебе поки нема дітей, але пройде трохи часу, і в тебе народиться син».

Й ангел розповів жінці, що в неї буде особливий син, що вона ніколи не повинна стригти йому волосся, а коли хлопець виросте і стане дорослим, він не повинен пити вина. Так хотів Бог: хлопчик мусить стати слугою Господа, а коли він виросте, то переможе ворогів Ізраїля. У ті часи Ізраїль був знову загарбаний ворогами. Цього разу це були филистимляни. Вони жили в країні, яка межувала з Ізраїлем, і Бог послав їх на Ізраїль, щоб покарати євреїв за їхні провини.

Юний Самсон.
Суддів 13, 24-25

Коли хлопчик народився, його назвали Самсоном. Ніколи мати не стригла йому волосся, і Самсон ріс дуже сильним. Хлопчик виріс і став дорослим чоловіком. Одного разу він вирішив побачити країну, у котрій жили филистимляни. Коли він прийшов туди, то зустрів дівчину, яка йому дуже сподобалася, і він вирішив одружитися з нею. Повернувшись додому, він розповів про це батькові і матері, але їм цілком не сподобалось, що їхній син задумав одружитися з

Самсон бореться з левом.
Суддів 14, 6-7

филистимлянкою. «Невже ти не можеш знайти собі жінку в Ізраїлі?» - питали Самсона батьки. Але Самсон настоював на своєму і просив батьків піти з ним, щоб поговорити з батьками дівчини. Після довгих умовлянь погодились піти з сином. Не дійшовши до села, де жила його дівчина, Самсон залишив батьків і пішов сам. Раптом на нього із кущів зненацька кинувся лев. Самсон схопив розлюченого звіра за пащу і розірвав її на дві частини.

Ось яким сильним зробив Бог Самсона! Розірвавши лева, Самсон залишив лежати його на дорозі, а сам повернувся до батька і матері, нічого не сказавши їм про свою пригоду. Прийшовши в село, де жила його дівчина, батьки Самсона про все договорились з батьком і матір'ю нареченої. Батькам дівчини сподобався Самсон, і вони дали згоду на весілля.

Через кілька днів Самсон знову пішов разом з батьками в село до дівчини, цього разу, щоб справити весілля. Коли Самсон підійшов до місця, де кілька днів тому він убив лева, юнак побачив, що вбитий ним звір далі лежить, а в роті лева гніздиться рій бджіл, де вже зібралось багато меду. Самсон взяв з собою соти з медом і відніс їх батькам, але не сказав їм, де він знайшов мед.

І ось настав день весілля. За звичаєм филистимлян, весільне святкування тривало сім днів. Під час одного банкету Самсон, у компанії тридцятьох молодих филистимлян, загадував і розгадував

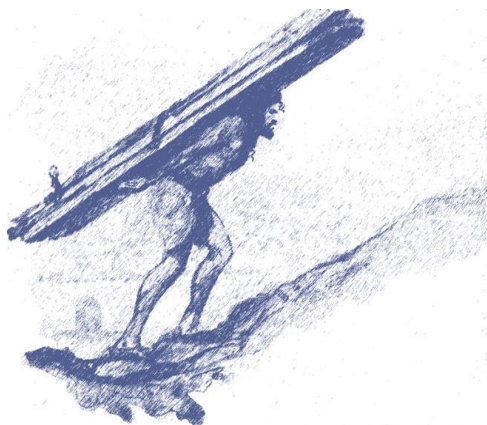
загадки. Коли знову прийшла черга Самсона вигадати загадку, він сказав: «Я хочу загадати вам загадку. Якщо до завершення весілля ви розгадаєте її, то кожний з вас отримає від мене гарний одяг. Але якщо ви не розгадаєте, то кожний із вас принесе мені одяг». Тридцятьом юнакам сподобалася така пропозиція, і вони закричали: «Загадуй, загадуй!» І Самсон промовив свою загадку: «Із їдця вийшла їда, а солодке із сильного». Це означало, що солодким був мед, і солодкий мед Самсон взяв з пащі вбитого лева, котрий раніше сам усіх їв.

Три дні даремно намагались юнаки відгадати загадку Самсона. Із кожним днем вони все більше і більше сердились на Самсона. Вони вважали загадку надто важкою і боялись, що не зможуть відгадати її до призначеного строку. Тоді кожному з них прийдеться подарувати Самсонові гарний одяг, а цього їм зовсім не хотілось робити. А коли настав останній день весілля, розгнівані юнаки пішли до жінки Самсона і сказали: «Умов свого чоловіка розповісти тобі розгадку, а потім скажи її нам. Якщо ти цього не зробиш, ми спалимо дім твого батька разом з вами усіма». Перелякана жінка побігла до Самсона. «Якщо ти любиш мене, то скажи мені розгадку!» - почала вона просити Самсона. «Я цього не сказав навіть своїм батькам!» - відповів Самсон. Але жінка почала докоряти Самсонові за те, що він не любить її, і вона плакала до тих пір, поки Самсон не сказав їй розгадку.

Швидко побігла вона до филистимлян і розповіла, що означає загадка. Дуже зраділи юнаки і ввечері сказали Самсонові: «Що може бути солодше від меду і хто може бути сильнішим від лева?» Самсон зрозумів, що вони довідалися про розгадку від його жінки, і він дуже розгнівався. Тепер він повинен був подарувати кожному юнакові гарний одяг, а грошей, щоб купити тридцять пар гарного одягу, у Самсона не було. Тоді Самсон пішов до сусіднього села, убив тридцять філістимлян, зняв з них одяг і приніс його юнакам.

Після цього, що сталося, Самсон не хотів більше залишатися в домі своєї жінки, і пішов разом зі своїми батьками додому, в Ізраїль. Дуже розгнівались филистимляни на Самсона і намагались схопити його. Але Бог охороняв Самсона: адже Самсон був слугою Господа! Тож суддя Самсон відзначався незвичайною, надприродною силою. Ще від народження батьки посвятили його Богові, як наставив їх ангел Господній, і на знак цього він не повинен був стригти свого волосся.

Не раз вороги ізраїльтян филистимляни пробували схопити його, але завжди безуспішно.

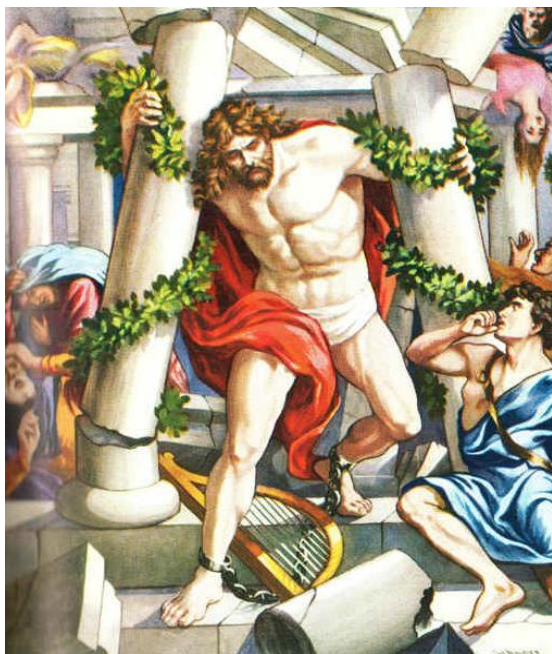

Самсон несе брону. Суддів 16, 3

Одного разу він порвав на собі нові міцні мотузки, якими його було зв'язано; іншого разу осячав щелепою побив тисячу филистимлян, третього разу виніс на своїх плечах брону филистимлянського міста Гази, в якому його хотіли ув'язнити.

Врешті-решт одна филистимлянка на ім'я Даліла, яку він покохав, дізналася, що його сила і міць міститься у довгому волоссі.

Під час сну вона обстригла його і віддала в руки филистимлян. Вони взяли Самсона, викололи очі і посадили у в'язницю. Закувавши двома ланцюгами, вони примусили працювати на себе. Між тим волосся на голові Самсона почало відростати, а разом із ним повертатися і його сила, бо душа очищався розкаянням від своїх блукань.

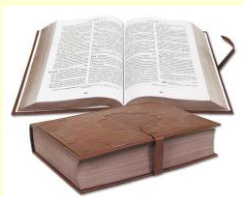

Якось филистимляни вивели Самсона під час свята на всенародну ганьбу у свій язичницький храм і глузували з нього. Самсон попросив отрока, який водив його за руку, підвести його до двох стовпів, на яких трималася уся будівля, щоб прихилитися до них.

Помолившись Богові, він уперся в стовпи руками і зрушив їх з місця. Будівля завалилася.

Під руїнами загинули усі филистимляни, що були там, а з ними і сам Самсон.

Смерть Самсона. Суддів 14, 28-30

Цікаво знати За бажанням дізнайся більше

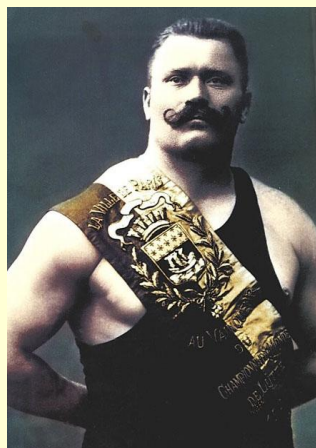
Українські богатирі Піддубні

Простий селянський син з українського села Іван Піддубний у 1905-1909 роках шість разів був чемпіоном світу з боротьби і 25 років поспіль залишався непереможним борцем у світі.

Предки Івана Піддубного були козаками, разом з Військом Запорозьким не раз брали участь у походах проти кримських татар, турків та польської шляхти. У повісті О. Толстого «Князь Серебряний» згадується козак з України, який брав участь у поході військ Івана Грозного проти татар під Казанню. Один з козаків з роду Піддубного був у війську отамана Запорозької Січі Костя Гордієнка під час Північної війни й Полтавської битви, пізніше в особистій охороні Петра I, багато років служив при дворі імператора.

Батько Піддубного, Максим Іванович, володів величезною силою, рівного йому не було далеко в окрузі. Він міг легко кидати п'ятипудові мішки з зерном на віз і гнути підкови. Іван Піддубний вдався у батька, і силою з ним ніхто в селі не міг зрівнятися. У сімнадцять років він легко кидав на воза мішки з зерном і міг пригнути до землі бика за роги. А коли Іван працював вантажником у Севастополі, за силу, спритність і великий зріст його всі в порту, і капітани, й матроси, і пасажери, називали з повагою Іваном Великим.

Іван Піддубний був тривалий час не лише кращим борцем світу, а й пристрасним пропагандистом чесності у спорті. Почуття заздрощів чи нездорового суперництва було йому незнайоме. За 40 років виступів у 150 містах 14 країн український богатир не програв жодних змагань (знавав поразок лише в окремих поєдинках), здобувши світове визнання як «чемпіон чемпіонів».

Іван Піддубний

2. Служіння Богу і людям

У біблійній історії про Самсона простежується головне призначення людини, та основні завдання її життя.

По-перше, воно неможливе без Господа – Творця, Небесного Отця. Тому слухатися його, виконувати Його волю – таке ж природне завдання, як і слухатися свого батька чи матір.

По-друге, кожен із нас призначений любити й постійно допомагати один одному. Тут зовсім не важливо, чи наділена людина рисами рішучості та відчайдушності Людина, яка має особливі можливості, дані нам Богом, повинна використовувати їх на достойні справи, насамперед – служити іншим людям. Вивчаючи подальшу біблійну історію в наступних класах ти дізнаєшся про прихід на землю Ісуса Христа, Сина Божого, нашого Спасителя, який подібно Самсону віддасть своє життя заради спасіння інших – усього людства від найлютішого ворога – диявола, і у своїх повчаннях буде підкреслювати, що *«ніхто більшої любові не має за ту, як хто душу свою покладе за друзів своїх»* (Ін. 15, 12). Велика нагорода чекає таких людей на Небесах, у Царстві Божому.

Наведи подібні приклади з сучасного життя та з життя людей минулого

Святитель Лука

Прикладом служіння Богу і людям є життя православного святого, вченого хірурга, доктора медицини, святителя та сповідника 20-го століття, архієпископа Сімферопольського та Кримського Луки (Войно-Ясенецького).

Архієпископ Лука жив у складні часи гоніння за віру. За свою релігійну діяльність від комуністичної влади отримав кілька арештів та заслань, але не відрікся від своїх поглядів та священницького сану. Навіть у засланні він постійно безкоштовно лікував людей, під час війни в госпіталі робив

складні хірургічні операції. Після війни, будучи архієпископом Сімферопольським та Кримським, святитель продовжував лікувальну практику, навчав молодих хірургів, займався науковою роботою. Архієпископ Лука - автор 55 наукових праць з хірургії та анатомії, десяти томів проповідей.

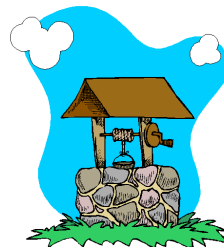
Прочитай життєву історію і дай відповідь на питання.

Життєва історія

Сини

Дві жінки брали воду з криниці. До них підійшла третя. І старенький дідусь сів відпочивати на камінчик. Ось одна жінка каже другій:

- Мій син спритний і сильний, ніхто його не подужає.
- А мій співає, як соловейко. Ні в кого такого голосу нема, - каже друга. А третя мовчить.
- Чому ж ти про свого сина не скажеш? – запитують у неї сусідки.
- Я що казати? – мовить жінка. – Нічого в ньому особливого нема. Набрали жінки повні відра води й пішли. А дідусь – за ними.

Йдуть, зупиняються. Болять руки, розпліскується вода, ломить спину. Аж раптом три хлопці бігли. Один через голову перевертається, колесом крутиться, - милуються жінки. Другий пісню співає, соловейком заливається, - заслухалися жінки. А третій до матері підбіг, узяв у неї важкі відра й поніс.

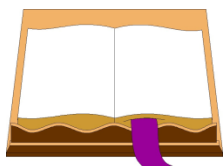
Запитують жінки у дідуса:

- Ну що? Як наші сини?
 - А де ж вони? – відповідає дідусь. – Я тільки одного сина бачу!
- (За В. Осеевою)

Чому так сказав дідусь?

Що значить достойно використати свої можливості?

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Як ви оцінюєте вчинок Самсона?
2. Чи може бути життя Самсона повчальним прикладом для нас?
3. У чому не потрібно наслідувати приклад Самсона?
4. Чи можете ви навести приклади таких героїчних вчинків?
5. Які тобі відомі приклади із життя людей, що достойно, або не достойно використовували свої можливості?
6. Чи можливо людині виправити своє несправедне, грішне життя, або недостойні вчинки?
7. Чи можна її життя назвати подвигом? У чому сутність?
8. Чому навчають нас життя Святих? Наведи приклади.

Домашнє завдання

Продумай і підготуй приклади із сучасного життя гідного використання людиною своїх розумових і фізичних можливостей.

§ 4. Чуйність до потреб ближніх. Суддя Самуїл

На цьому уроці ти навчишся

1. Пояснювати зміст особливої вдачі людини – бути чуйним до потреб ближніх.
2. Давати опис основних моральних рис судді Самуїла.
3. Називати переваги судді Самуїла в духовно-моральному змісті вчинків над сучасними суддями.

1. Історія судді Самуїла

Великим пророком і останнім суддею народу ізраїльського був **Самуїл**, із коліна Левія. Самуїлові батьки довгий час не мали дітей.

Якось Самуїлова мати, Анна, під час щирої молитви перед скинією дала Богу обітницю: якщо у неї народиться син, то вона посвятить його Господу. Молитва Анни була почута, через рік у неї народився син. Анна назвала його Самуїлом, що означає «випроханий у Бога». Коли Самуїл підріс, мати привела його у скинію і віддала первосвященикові Ілію на служіння Богу. Первосвященик **Ілій** був у той час також і суддею народу ізраїльського. У первосвященика Ілія було два сини - Офні та Фінеес, які були священиками при скинії,

Анна посвячує Самуїла

Богу. 1 Царств, 1-2

але вони були люди порочні, без благоговіння проводили службу Богу і своєю вкрай нікчемною поведінкою розбещували народ. Ілій бачив благочестя Самуїла і поставив його на служіння при скинії. Самуїл спав завжди всередині скинії, неподалік від місця, де спав Ілій. Якось Самуїл крізь сон почув голос, який кликав його: «Самуїле, Самуїле!» Самуїл вмить побіг до Ілії і сказав: «Ось я, ти кликав мене». Ілій відповів: «Я не кликав тебе, іди лягай спати». Самуїл пішов і ліг, і знову голос покликав його: «Самуїле, Самуїле!», і знову Самуїл

прийшов до Ілія, але той відповів, що він не кликав його. Коли ж це повторилось утретє, тоді Ілій зрозумів, що юнака кличе Господь, і сказав йому: «Йди назад і лягай. Якщо тебе ще покличе голос, ти скажи: «Кажі, Господи, бо чує раб Твій». Самуїл ліг і знову почув голос, який кликав його. Самуїл відповів, як навчив його Ілій. Тоді Господь відкрив Самуїлові, що увесь дім Ілія загине від того, що Ілій знав, як нечестиво чинять його сини, і він не зупиняв їх. На другий день Самуїл передав Ілію, що сказав йому Господь. Ілій з покірністю сприйняв віщування. Скоро все це справдилось.

Филистимляни напали на військо ізраїльське і розбили його.

Господь говорить з Самуїлом
1 Царств, 3

Тоді Ілій, на прохання старійшин ізраїльських, послав у табір ковчег завіту зі своїми синами – священиками Офні та Фінеесом. Та ковчег не допоміг ізраїльтянам. Їх знову розбили филистимляни. Офні та Фінееса вбили, а ковчег захопили. Так Господь показав людям, що *свята річ не допоможе тому, хто не шанує святих заповідей Божих*. Ілій, довідавшись, що ковчег взято филистимлянами, впав із сидіння, зламав хребет і помер. Ковчег завіту, будучи великою святинею Господньою, недовго залишався у филистимлян. Сам Бог застеріг і врозумив їх тим, що їхнього ідола Дагона було потрощено, у мешканців того міста з'явилися жахливі виразки на тілі, а миші наповнили їхні поля. Налякані филистимляни поставили ковчег завіту на нову колісницю, запрягли в неї двох молодих корів і відпустили їх із своєї землі. Корови без погоничів самі пішли в ізраїльську землю. Ізраїльтяни з великою радістю зустріли ковчег завіту. Коли, Самуїл став дорослим, то після судді ізраїльського – первосвященика Ілії – суддею народу ізраїльського було поставлено Самуїла. Тоді в євреїв не було царів, бо їхнім повелителем був сам Бог, а суддя тільки передавав народові, що бажав Господь. Самуїл керував народом не тільки як суддя, але і як пророк Божий. Він переконав євреїв знищити усіх язичницьких ідолів, які були у них, молитися Богу за прощення і поститись. Увесь народ каявся і казав: «Згрішили ми перед Господом». Після Самуїлової молитви Господь звільнив євреїв від влади филистимлян.

Самуїл був суворим і правосудним, користувався у всіх великою повагою і любов'ю. Він керував народом сорок років. Під старість він

передав владу двом своїм синам, які брали хабарі та судили несправедливо. Нетерплячі євреї стали просити Самуїла, щоб він поставив над ними царя, як в інших народів. Самуїл намагався переконати народ залишитись у колишньому правлінні, але і марно. Тоді Самуїл помолився Господу. Господь сказав йому: «Послухай голос народу в усьому

Самуїл керує ізраїльтянами.

1 Царств, 7

Мене, щоб Я не царював над ними». Далі Господь сказав, щоб Самуїл попередив євреїв, що цар примусить увесь народ служити собі, забере собі кращі землі, краще майно народу, і люди муситимуть усе віддавати цареві. Та народ не слухав пересторог Самуїла і сказав: «Ні, нехай цар буде над нами, і ми будемо, як інші народи».

Поетична сторінка

Ось як про ці події сказав наш Кобзар – Т.Г. Шевченко у своєму вірші «Пророк»

Неначе праведних дітей,
Господь, любя отих людей,
Послав на землю їм пророка;
Свою любов благовістить!
Святу правду возвістить!
Неначе наш Дніпро широкий,
Слова його лились, текли
І в серце падали глибоко!
Огнем невидимим пекли
Замерзлі душі. Полюбили
Того пророка, скрізь ходили
За ним і сльози, знай, лили
Навчені люди. І лукаві!
Господню святу славу

Розтлили... **Т.Г. Шевченко**
І чужим богам пожерли жертву!
Омерзались!
І мужа свята... горе вам!
На стогнах каменем побили.
І праведно господь великий,
Мов на звірей тих лютих, диких,
Кайдани повелів кувать,
Глибокі тюрми покопать,
І, роде лютий і жестокий! Во місто
кроткого пророка...
Царя вам повелів надать!

Як ти розумієш слова поета?

Самуїл був строгим і правосудним, і користувався від усіх великою повагою та любов'ю. Він правив народом 40 років. За велінням Божим, Самуїл помазав на царство Саула, виливши на його голову священний єлей (рослинну олію), і тоді Дух Святий зійшов на Саула, й отримав Саул з небес силу керувати народом. (Див.: Суд.; 1 Цар. 1–10)

2. Чуйність до потреб ближніх

Як у звичайних життєвих ситуаціях ми можемо проявити чуйність?

Життєві історії

1. Старенька бабуся готувала обід для усієї родини. Втомилася. Взяла газету і примостилася на дивані, щоб трішки перепочити. У цей час Павлусеві дуже захотілося пограти на барабані. Недовго думаючи, взяв барабан. І в ту саму мить барабан голосно заспівав: Тра-та-та! Тра-та-та!

Що ти можеш сказати про Павлуса? Чи можна назвати його чуйним хлопчиком? Як би мав повестися Павлусь? А яку лінію поведінки обрав би ти?

2. Мама прийшла з роботи. Вона змерзла, бо надворі був сильний мороз. Її пальці так заледеніли, що вона ледве розстібала гудзики на шубі. Олюся підійшла, допомогла порозстібати гудзики, подала капці, взяла маму за руку і, підвівши до дивана, сказала: «Мамусю! Сідай, відпочинь, а я тебе ще й теплою ковдрою накрию, щоб ти зігрілася і не захворіла».

Що можна сказати про Олюсю? Порівняй поведінку дівчинки з поведінкою Павлуса. Чи заслуговує Олюся на те, щоб її називали чуйною, уважною, турботливою?

3. В одній з історій розповідається про те, як одного вечора чоловік із дружиною сиділи на танку свого будинку. Того дня вони тяжко напружувалися на сінокосі. Як і багато з нас, любителів поніжитися у теплі свіжі вечори, чоловік заснув, похрюпуючи в кріслі-гойдалці, а його дружина тим часом милувалася заходом сонця. Вона так захотілася цією картиною, що вирішила розбудити

свого чоловіка, щоб і той перейнявся цією красою. Одначе він лише буркнув:

- Подумаєш, захід сонця... і відвернувся у другий бік.

Звичайнісінька собі, але дуже повчальна історія. Чоловік, спокушений насолодою сну, втратив елементарну чуйність, відмовився сприймати красу, сотворену Господом. Чи зможе Всевишній і надалі довіряти цій байдужій людині?

Чи буде Він упевнений, що той чоловік проявить чуйність до ближнього, якщо він не проявив найменшого інтересу до того, що творить Господь? Чи знайде він у собі снагу і сили виручити товариша, дружину, дітей, подорожнього з біди, що їх може спіткати?

Думаю, ніхто з нас не має в тому впевненості.

Отже, **чуйність** - це, перш за все, протилежна риса до байдужості, від якої немає, мабуть, нічого страшнішого, окрім хіба що гордині, що нею вона й породжена. Горда людина завжди надміру впевнена у собі, своїх силах, у тому, що те, що робить вона, без сумніву, найкраще. Тому вона є абсолютно байдужою до того, що роблять інші, що вони переживають. Байдужість до світу, що в ньому живеш, неминуче може породити й байдужість до Творця. Хоч Господь і любив Ілія за те, що він був вірним Йому, й за те, що взяв на виховання Самуїла, покликаного Господом на служіння Йому, але Богові не подобалося те, що Ілій проявляв байдужість до своїх дітей. Адже, якщо він не карав їх за гріхи, значить не дбав про їхнє майбутнє, про те, якими постануть вони перед Господнім Судом. За це й був покараний сам: перед самою смертю, дізнавшись про те, що сусідній народ - філістимляни - захопив у євреїв ковчег - символ їхнього союзу (заповіту) з Господом, Ілій, упав на землю, зламавши при цьому собі хребет.

Дуже часто ми ображаємося на своїх батьків, що вони, як нам здається, надто суворі до нас, часто карають й обмежують наші бажання. Але чи справедливі наші образи?

Чи завинив ти проти Господа, якщо просидів вечір за грою в карти (і за це дісталось тобі від мами чи тата)?

Авжеж, адже ти порушив першу Господню заповідь, відкривши спокусі шлях у свою душу. Подібно до того наші прародичі Адам і Єва відкрили гріхові свої серця, скуштувавши заборонений плід.

Будь впевнений: якщо ти не проявиш належної мужності, то спокуса й далі тягнутиме тебе до азартної гри.

На те Господом і даровані тобі сумління й чуйність, аби не піддаватися спокусі.

Найчастіше свою чуйність ти можеш проявити у ставленні до інших людей.

Життєві ситуації

1. Ти, спізнюючись на урок, поспішаєш тротуаром шумної магістралі, а на його краєчку стривожено стоїть старенька бабуся. Вона панічно думає, чи встигне перейти вулицю, поки світитиме зелений окуляр світлофора. Що зробиш на вашому місці байдужа людина? Пробіжить, не зупинившись, адже може спізнитися на урок. А за це учитель, мабуть, по голівці не погладить.

А що зробиш чуйна людина?

Знайде хвилину часу для того, щоб підійти до бабусі, дочекатися разом із нею зеленого світла і допоможе їй перейти вулицю.

Дуже часто чуйність - це вміння поставити себе на місце іншої людини.

2. Ти образився на друга за те, що кілька днів він не виходив на вулицю, незважаючи на твої наполегливі прохання. Що зробиш байдужа людина? Розсердиться й не розмовлятиме з другом, а то й, чого доброго, почне шукати іншого.

Що зробиш чуйна людина?

Спробує тактовно, ненав'язливо, аби не поранити душу друга, дізнатися, у чому справа. А виявляється, у друга захворіла матуся або він має проблему з розв'язування математичних задач. Що зробиш байдужа людина? Залишить друга наодинці з його проблемами або ще й посміється з них. Що зробиш чуйна або людина? Принесе ліки хворій, допоможе другу прибрати у квартирі, посидить біля його матері, поки однокласник підготується до уроків, пояснить принцип розв'язування задач, які не даються приятелю. Звичайно, легше, на перший погляд, живеться байдужим людям. Адже вони не мають ніяких зобов'язань перед іншими, проводять час так, як їм хочеться, незважаючи на те, чи це підходить і подобається тим, хто їх оточує. Чуйні ж люди, навпаки переймаються болями інших і фактично хворіють разом із ними, часто бувають неспокійними і страждають

навіть тоді, коли Господь не посилає на їхню долю особистих випробувань. Але на мить уявімо собі, що було б, якби на світі не було чуйних людей: водій посміявся б із тебе, коли ти добігав за автобусом і через його байдужість запізнився на урок. Мати залишила б тебе наодинці з хворобою. Учитель поставив би оцінку, яка тебе не задовольняє, навіть не поцікавившись тим, чому ти не підготував домашнього завдання. Найближчий друг утік би, коли на тебе напали розбишаки. Звичайно, такі історії також трапляються у нашому житті і свідчать вони про те, що байдужості навколо нас ще чимало. Але якби не було інших варіантів розв'язання наведених ситуацій, ти б спізнився на урок і був би покараний вчителем. Твоя хвороба стала б ще тяжчою. Питання про твою успішність винесли б на класні чи батьківські збори. Розбишаки надавали б тобі, беззахисному чи беззахисній, багато стусанів.

А тепер уяви собі, що перелічені історії трапилися не з тобою, а з близькими тобі людьми. Захворіла мама. Друга переслідують розбишаки. Подруга не виконала домашнього завдання, бо вдома (і ти про це знаєш) вимкнули світло. Ти бачиш, що зовсім чужий тобі чоловік, кумедно розмахуючи портфелем, наздоганяє твій автобус, що от-от рушить. Гадаю, ти вже знаєш варіанти розв'язання цих ситуацій і розумієш, чому чуйність мусить перемогти в тобі байдужість.

Висновок. Саме тому Господь любить, шанує і винагороджує чуйних людей. Біблія вчить, що маємо вміти не лише поплакати із засмученими, але й потішитися зі щасливими. Це також прояви чуйності, бо найлегше зіпсувати настрій людині, яка може вже й давно не відчувала радості. Чи зможеш ти тоді дати їй щось замість власних проблем?

Найвищим ступенем чуйності є готовність до служіння Господу. І в давнину були, і нині є люди, що їх називають аскетами. Вони готові відмовитися від насолод, які нас оточують, замикаються в печері чи келії і повністю віддають своє життя молитвам за наше з тобою спасіння. Вони жертвують собою заради нас, як це зробив колись Син Божий Ісус Христос. Тож хіба їхнє чуйне до всіх людей життя не викликає в нас захоплення?

До людей із таким самовідданим складом характеру, мабуть, належав і Самуїл. Свою чуйність до Господа ти можеш проявити в молитві до Нього, у відвідуванні храму Господнього, у творенні добрих справ для ближнього.

Прочитай життєву історію і дай відповіді на питання.

Життєва історія

Чому дідусь такий добрий сьогодні

Поліз Андрійко на шовковицю: привабили чорні ягоди. Навтішався вволю, а тут дощ пішов. Пересидів Андрійко дощ. Хотів злезити з шовковиці, аж дивиться – сидить під шовковицею дідусь Петро. Вийшов дідусь після дощу в сад.

«Що ж його робити? - думає Андрійко. - Злізати з шовковиці - струсиш на дідуся всю воду з листя, змокне під дощем, захворіє». Сидить Андрійко, притулившись до гілки, боїться поворухнутися. Чекає, поки дідусь до хати піде. А дідусь не йде. Вже сутеніти стало, коли підвівся дідусь, питає: «Чому це ти сидиш на дереві, внучку?» – «Боюся струсити на вас краплі, дідусю...» - «Злазь, Андрійку...»

Дідусь відійшов, Андрійко зліз з шовковиці. Дідусь пригорнув і поцілував Андрійка. «Чому це дідусь такий добрий сьогодні?» - з подивом подумав онук. (За В. Сухомлинським)

Дай відповіді на питання

На яке дерево поліз Андрійко? Що робив хлопчик на шовковиці? Кого побачив під шовковицею хлопчик? Чому він не хотів злезити з дерева? За що дідусь пригорнув і поцілував Андрійка? Відтвори розмову дідуся з хлопчиком. Поміркуй і допоможи хлопчикові зрозуміти, чому дідусь такий добрий сьогодні?

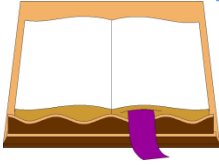
Поетична сторінка

Прочитай вірш поета С. Рачинця і скажи як потрібно ставитись до потріб ближніх.

Тому, хто просить - не відмовляйте Які простягнуть руки часто.
Нещасним, вбогим - дайте їм, дайте. Дайте убогим, дайте нещасним!
Явіть милосердя - хто як може Скільки їх нині? Краще не знати,
То справа честі, то діло Боже. Рук, що простягнуті. Дайте їм, дайте!
Допоки гріх панувати буде, Щиро, з любов'ю і без нотацій.
На цьому світі не зникнуть люди, Бог вас возлюбить, Богом – воздасться.

Завдання для повторення

I. Дай відповідь на запитання.

1. Що означає бути чуйною людиною?
2. Кого можна назвати чуйним, уважним?
3. Як ти оцінюєш свою поведінку?
4. Чи задоволений ти собою?
5. Яким би ти хотів бути?
6. Що треба зробити самому, щоб назвали тебе чуйною дитиною?

II. Що ти відносиш до добра, а що до зла?

доброта	зздрість	мужність	жадібність
співчуття	зрада	милосердя	любов
працьовитість	підлість	ненависть	ввічливість
благородство	чуйність	байдужість	хитрість

- Які вчинки легше робити? А які приємніше?

III. Практичні завдання

1. До поданого слова добери слова з протилежним значенням.
2. Назви одним словом: людина, яка проявляє турботу про інших...
3. Розкажи, чи тобі довелося постраждати від чиєїсь байдужості?
4. Доведи твердження: «Господь чуйний до нас».

Домашнє завдання

1. Назви приклади, коли ти відчував, як рідні, близькі тобі люди, турбуються про тебе.
2. Пригадай зразки чуйного турботливого твого ставлення до інших (мама, тата, бабуся, дідусь та ін.).
3. Зроби сьогодні щось корисне для своїх рідних і поспостерігайте за їхньою реакцією.

§ 5. Мужність. Готовність до захисту Батьківщини. Давид і Голіаф

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти зміст поняття «мужність», уміти розкрити різні прояви на конкретних прикладах з життя.
2. Пояснювати причини перемоги Давида над Голіафом.
3. Роздумувати над відповіддю на запитання: «Чи готовий я сам захищати Батьківщину?»

1. Поняття мужності

Слово «мужність» походить від іншого – «муж», що в давнину означало чоловіка, але не звичайного, а шанованого за звитягу в бою і мудрість у житті. Та це зовсім не означає, що цією рисою не може бути наділена й жінка. Адже, за словником, «мужність - це здатність людини діяти рішуче і доцільно у небезпечній складній ситуації».

Мужність – якість характеру людини, у якій поєднується хоробрість, стійкість, рішучість, витримка

Відома письменниця Леся Українка з раннього віку мала невиліковну на той час хворобу. Через неї дівчині доводилося відмовляти собі багато в чому: назавжди мусила розпрощатися з улюбленим фортепіано, небезпечною була для неї прогулянка у прохолодному і вологому лісі... Але Леся ніколи не зважала на власні труднощі, вона завжди більше переймалася чужими. В одному з віршів зізнавалася:

*Так, я буду крізь сльози сміятись,
серед лиха співати пісні...*

**Що ж керує людиною у складній і небезпечній ситуації?
Що є джерелом мужності?**

Життєві ситуації

Метою будь-якого мужнього вчинку є любов: любов до інших людей, до свого народу, до рідної землі. Дуже часто доводиться проявляти мужність у зовсім, здавалося б, незвичайних ситуаціях. Наприклад, учень, на його думку, несправедливо ображений вчителем. Його сумління вступає тут у боротьбу із гординою, спокусами відімстити, перекласти вину на іншого, бути невічливим і

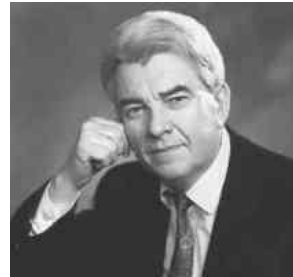
У тебе несамовито болить зуб, але ти мусиш виступити грубим. Треба проявити мужність, щоб здолати ці спокуси. на відповідальному концерті. Звичайно ж, найлегше відмовитися, посилаючись на нестерпний біль. Але тоді підведеш товаришів, «зламаєш» сценарій... Доводиться перебороти себе, проявити мужність. Людина, яка має мужність, має певну гідність і не схиляється перед жодними труднощами.

Джерелом мужності виступає віра. Вірити, не зрадити віру - це також велика, а може, й найбільша мужність.

Поетична сторінка

Ось як говорить у вірші відомий поет В. Крищенко про глибоку віру, яка дає нам спокою і витримки, мужності і мудрості.

Вадим Крищенко

Моя молитва

Спокою і витримки дай мені Боже, -
Серцем прийнять, що змінити не можу.
Мужності дай мені, Боже, як сину,
Те помінять, що для мене під силу.
Мудрості дай, бо важливо це дуже, -
Вміть розрізнити і перше, і друге.

Саме віра зробила можливою перемогу непомітного до того Давида у бою з велетнем Голіафом.

2. Давид і Голіаф

Найпершим царем ізраїльтян став Саул. Та він не слухався Божих наказів, не виконував Божої волі, за що й був відкинутий Богом. Господь вказав пророку Самуїлу, кого слід помазати на царство.

Самуїл прийшов до одного з мешканців Вифлеєма – чоловіка на ім'я Ієсей. В Ієсея було семеро синів, і пророк побажав побачити їх. Самуїл подумав, що Бог обрав царем старшого сина Ієсея. Він був високим, струнким. І Самуїл подумав, що, мабуть, Бог накаже його помазати на царство. Але Бог огласив Самуїлові, що Він не вибрав царем цього сина. Бог дивиться не на зовнішність, а на серце. Серце старшого сина не було повністю віддане Богові, Бог хотів обрати царем людину, яка любить Його від усієї душі.

Оглянувши шістьох, він не спинив вибору на жодному з них і наказав покликати сьомого – наймолодшого, що був у батька за пастуха. Дев'ятнадцятирічний юнак був білявим, гарним, струнким, спритним. Поспілкувавшись з Давидом, пророк зрозумів, що він ще й мудрий, практичний та кмітливий. Коли ж дізнався, що юнак сам

створює Богохвалебні пісні (псалми) та співає їх у супроводі гуслів, то останні сумніви були розвіяні. Царем судилось стати саме Давидові. Самуїл узяв ріг і у присутності братів здійснив обряд помазання. Виливши оливу на голову Давида, Дух Божий зійшов на нього і наповнив його мудрістю і мужністю, тому що вони дари Божі. Та, оскільки усе це відбулося у сімейному колі, ніхто, крім рідних, не знав, що Давид – майбутній цар.

У ті роки филистимляни, які жили по сусідству, стали загрожувати ізраїльтянам.

Ви пам'ятаєте, хто такі филистимляни? Це були нечестиві ідолопоклонники, які проживали в містах Ханаану. У таборі філістимлян був чоловік на ім'я Голіаф. Він вважався велетнем, тому що він був дуже високим на зріст. Він мав близько десяти футів зросту (близько трьох метрів). Голіаф був дуже сміливим, сильним і був досвідченим воїном. Він був добре озброєним. Що таке озброєння? Це одяг зроблений із заліза і міді, люди носили під час війни такий одяг. Щоб мати захист від удару меча стріл і списів. На голові у Голіафа була мідна шапка або шолом, він був зодягненим в залізний панцир, ноги його були захищені мідними наколінниками. У руці він тримав спис, великий меч був у нього на поясі, а попереду нього йшов зброєносець, несучи мідний щит в руках своїх. Велетень Голіаф був упевненим, що його ніхто не переможе. Щодня він звертався до ізраїльтян, гучно закликаючи їх: «Виберіть між собою воїна і нехай він вийде до мене, якщо він може битися зі мною і вб'є мене, то филистимляни будуть рабами вашого царя, а якщо я здолаю його і вб'ю його, то ви будете рабами. Хто хоче битися зі мною?»

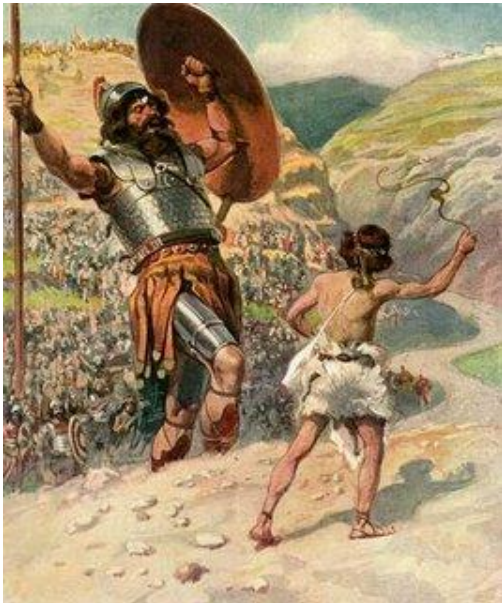
Чи вийшов хто-небудь із ізраїльтян проти Голіафа? Ні ніхто не наважувався на таке. Коли Саул почув слова филистимського велетня, то він налякався, і всі ізраїльтяни налякалися. Вони були впевненими, що він вб'є кожного, хто проти нього виступить. А ви як гадаєте, чи Голіаф вбив би кожного ізраїльтянина, котрий наважився б з ним битися? Чи міг Бог у цьому випадку допомогти ізраїльтянинові?

А де був Давид? Чи був він у таборі ізраїльському? Ні, він пас вівці свого батька, але три старших брати Давида перебували у війську. Одного разу старий Ієсей сказав Давидові: «Йди до табору

Самуїл помазує Давида на царство. Ікона

ізраїльського і відвідай братів своїх. Візьми з собою хліба і сиру і занеси все це своїм братам». Коли Давид прийшов у військо, почув і побачив велетня Голіафа, який загрожував ізраїльтянам і хулив Бога, він прийняв виклик филистимлянина.

Про це рішення дізнався і цар Саул. Він запросив до себе Давида і сказав: «Ти не можеш йти проти цього филистимлянина. Ти ще юнак, а Голіаф - воїн бувалий». Давид відповів: «Коли я пас вівці свого батька, траплялося, що нападав лев і забирав вівцю із отари. Тоді я гнався за ним і нападав на нього, і забирав вівцю із пащі його, а, якщо він кидався на мене, то я брав його за гриву і вбивав його. Одного разу напав на отару ведмідь, то я і його умертвив, так само здолаю і цього филистимлянина. Бог врятував мене від лева і ведмедя, врятує мене і від велетня».

Давид і Голіаф. 1 Царств, 17

Ти бачиш, що Давид не хвалився тільки власною силою. Він знав, що Бог допомагав йому вбивати хижих звірів і був впевненим, що Бог допоможе йому перемогти Голіафа.

Цар, вражений сміливістю юнака, сказав: «Іди, і хай допоможе тобі Бог!» Саул зодягнув на нього свій панцир, свій шолом і дав йому меча. Давид сказав Саулові: «Мені заважає цей одяг». І він негайно зняв і віддав зброю Саулові, не взяв ні меча, ні списа. Він пішов до струмка і вибрав там п'ять гладеньких

камінців, поклав їх до своєї торбини.

Другою рукою він взяв палицю і поспішив назустріч із Голіафом. Побачивши Давида, Голіаф був украй здивований, він думав зустрітися з чоловіком високим на зріст, таким, як він сам, з чоловіком озброєним з голови до п'ят і списом в руці. Давид був молодим і відрізнявся тільки гарним дитячим обличчям, він був зодягнений у пастушу одягу і тримав тільки палицю в руці. Филистимський воїн розсердився і зустрів його образливими словами. Він почав насміхатися з Давида, кажучи: «Підійди до мене і я віддам тіло твоє птахам небесним і звірам польовим». Але Давид зовсім не злякався його погроз і відповів йому:

«Ти йдеш проти мене зі списом і мечем, а я йду проти тебе в ім'я Господнє. Він допоможе мені вбити тебе, і я зітну з тебе голову твою, а трупи війська филистимського віддам птахам небесним і звірам польовим, і тоді кожен побачить, що Бог в Ізраїлі і що Він сильний врятувати нас». Взяв Давид камінь, поклав його до праці і щосили кинув. Камінь поцілів в лоб Голіафові і пробив череп. Голіаф впав на землю. Тоді Давид підбіг до нього, витягнув меча його і відтяв йому голову (Див. I Царств, 17).

Чи подякував Давид Богові за те, що Той допоміг йому перемогти Голіафа?

Так, він заспівав Богові пісню хвали, супроводжуючи її грою на псалтирі. Давид не бажав, щоб народ славив особисто його, але щоб кожний вшанував Бога. «Ти підніс мене над повсталим проти мене, і від чоловіка жорстокого врятував мене. За це буду славити Тебе, Господи, поміж іншими племенами і співатиму імені Твоєму» (Пс. 17, 49-50).

3. Готовність до захисту Батьківщини

Давид проявив надзвичайну мужність у двобої з филистимлянським велетнем, тому що він мав, як і його попередники – судді єврейського народу, міцну віру на допомогу Божу і щиру про це молитву до Бога.

Серце Давида було переповнене ще одним важливим почуттям: любов'ю до Батьківщини, відданості своєму народу, готовності заради нього на жертви і подвиги. Таке почуття називається патріотизмом.

Патріотизм – почуття любові до Батьківщини, відданості своєму народу, готовності заради нього на жертви і подвиги; усвідомлення відповідальності перед Богом за долю народу.

Це почуття завжди високо цінувалося і цінується в суспільстві.

Людина, якій притаманні почуття патріотизму, не може бути байдужою до проблем і труднощів своєї країни, до інших людей. Вона спрямовує свою працю, своє життя на користь Батьківщини.

Справжній патріот не той, який усюди твердить про свою любов до Батьківщини, готовність до її захисту, а той, хто це робить на ділі – стає на захист у годину лихоліть, а в повсякденному житті чесно виконує свої обов'язки на роботі, у навчанні, бо саме праця приносить найбільшу користь для Батьківщини.

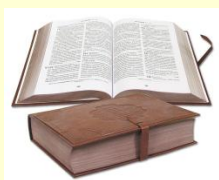
Історія свідчить про багато прикладів мужності і героїзму, коли люди ставали на захист Батьківщини, навіть віддавали за це своє життя. У Святому Євангелії сказано, що *«ніхто більшої любові не має за ту, як хто свою душу покладе за друзів своїх»* (Ін. 14:15).

В наступних параграфах ти прочитаєш багато корисного і повчального із життя таких людей. Серед багатьох героїв нашої рідної землі найбільш оспіваним в піснях, переказах і легендах є мужня постать Іллі Муромця, воїна-богатиря часів Київської Русі.

Пригадай, що ти чув про Іллю Муромця?

То ж дізнайся, за бажанням, про нього більше.

Цікаво знати
Дізнайся за бажанням більше

Ілля Муромець

Уява малює нам образ сильного, дужого героя, який може подолати навіть Геракла, адже виривав Ілля дуби з корінням, гори перевертав, ріки зупиняв.

Преподобний Ілля Муромець. Ікона

встановили й зовнішність богатиря: великоголовий, із суворим обличчям.

Ілля Муромець – син нашої землі, народився в Мурові Чернігівському. Як і його батьки, спочатку обробляв землю, боровся з її ворогами, а потім поселився в Києво-Печерській Лаврі.

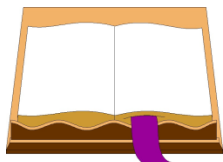
Церква ніколи не сумнівалася в реальності Іллі: про це є відповідні записи. Тай прах з написом: «Ілля із града Мурома» покоїться в Києво-Печерській Лаврі.

Кілька десятиліть тому було й досліджено останки ушавленого богатиря й установлено, що він загинув у віці 45 років від прямого удару списом у серце.

Очевидно, Ілля Іванович вийшов захищати свою обитель від ворога. Ріст у нього був 177 см., вага – більше 80 кг. Київські вчені

Збагачуйся народною мудрістю

- *Із сильним не борися, із багатим не судися.*
- *Сила силу ломить.*
- *Як сили не стане, то розум спосіб дає.*
- *Чия правда, того й сила.*

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Що спонукало Давида прийняти виклик філістимлянина?
2. Як ви розумієте зміст поняття «мужність»?
3. Давид повністю віддався на волю Божу. Що це значить?
4. Яка була зброя у Давида?
5. На що надіявся Давид?
6. Як насміхався Голіаф над Давидом?
7. Що відчував напередодні і під час бою Голіаф?
8. Чому його поразка не викликає у нас жодного співчуття?
9. Яким чином Давид вбив Голіафа?
10. Чи хотів Давид, щоб його славили за перемогу над велетнем?
11. Які труднощі ми повинні подолати і з якими проблемами боротися?
12. Як ти думаєш, чи в усіх людей є сила боротися і долати життєві труднощі? Чому?
13. Хто має більшу силу в боротьбі з труднощами життя?

Домашнє завдання

1. Поміркуй, чи можна мужність проявити лише на полі бою чи в екстремальній ситуації? 2. Напиши невеликий твір-роздум «Що потрібно для захисту Батьківщини?»

§ 6. Сила і шляхетність. Давид і Саул

На цьому уроці ти навчишся

1. Розмірковувати над причинами шляхетних вчинків Давида та про витоки його внутрішньої сили.
2. Встановлювати зв'язки богоугодних вчинків Давида.
3. Намагатися пояснити зміст поняття «шляхетність Давида» як виконання заповіді Божої любові до ближнього.

1. Давид і Саул

Саул дуже зрадив, що Давид вбив Голіафа. Він не дозволив Давидові повернутися до батька свого, залишивши його біля себе.

У Саула був син Йонафан. Він був дуже дорослим і дуже мужньою людиною. Йонафан щиро полюбив Давида за його добре серце і за його хоробрість. І вони пообіцяли один одному, що будуть любити завжди один одного. Ти, мабуть, гадаєш, що Давид тепер був цілком щасливим. Але з ним, невдози, трапилася неприємність. Зараз ти дізнаєшся яка.

Коли велетень загинув у двобої, ізраїльтяни розійшлися по своїх домівках, а Саул, Йонафан і Давид стали мешкати в царському домі. Коли вони туди поверталися, назустріч їм вийшли багато жінок з арфами в руках, які своїми піснями славили Давида. Чи подобалися ці пісні Давидові? Ні. Давид не шукав людської слави. Він шукав прославлення імені Божому. Саул, почувши ці пісні, дуже засмутився, тому що він прагнув слави і навіть подумати не міг, що Давида вшановують більше, ніж його. І зненавидів Саул Давида, і надумав умертвити його.

Саул кидає спис в Давида.

1 Царств, 18

взяти з собою кілька ізраїльтян і напасти на филистимлян. Він мав надію, що филистимляни вб'ють Давида. Давид виконав бажання

Наступного дня злий дух знову підійшов до Саула. Давид бачив, що Саул хворий і нещасливий. Що ж він надумав, щоб втішити царя? Він взяв псалтир і став грати на ній в присутності Саула.

На той час в руці царя був гострий спис. Саул сказав собі: «Кину списа в Давида і він помре». Але Давид помітив вчасно і відхилився вбік. Так що спис його не зачепив. Тоді Саул знову кинув списа, але цього разу не попав: Бог оберігав Давида.

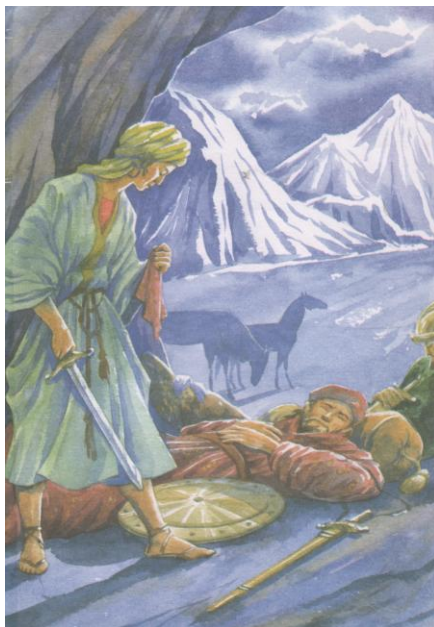
Усі однодушно любили Давида, і це дуже дратувало Саула і примушувало його ненавидіти Давида. Давид чинив все так справедливо, що Саул не міг знайти ніякої провини в ньому, вартої покарання. Тоді Саул наказав Давидові

царя, а сам залишився неушкодженим. Всі ще більше любили його за відважність. І це вже вкрай розгнівало Саула. Нарешті він наказав своїм слугам, щоб ті при першій нагоді вбили Давида, проте вони любили його і не хотіли вбивати. Йонафан переконав Давида сховатися в надійному місці, поки він не вблагає царя не тримати на нього зла. Давид налякався ненависті Саула і вночі втік від нього. Йому прийшлося переховуватися в різних місцях. Давид був не сам, разом з ним пішли брати його і безліч народу. Усі ці люди намагалися захистити Давида. Це були його друзі, але найкращим другом його був Сам Бог. Давид переховувався в різних печерах, щоб Саул не міг його знайти.

Та ось Саул зібрав велике військо і почав розшукувати Давида поміж горбами, та Бог не дав Саулові такої можливості знайти його.

Одного разу Давид із друзями перебували у великій печері, і Саул прийшов туди. Саул не знав, що там знаходиться Давид. Саул надумав відпочити в цій печері. Він залишив своїх людей назовні, а сам зайшов усередину. Тоді друзі Давида сказали йому: «Тепер ти можеш легко вбити Саула». «Ні, - відповів Давид. – Я не підніму руку на обранця Божого». Сам тихенько підійшов до Саула і відрізав частинку верхнього одягу його. Невдози Саул піднявся і вийшов із печери.

Він пішов далі розшукувати Давида. Тоді Давид вийшов із печери і гучно закричав: «Господарю, царю мій!» Саул оглянувся. Давид впав на землю і поклонився йому. «Батьку мій, поглянь!

Давид і Саул. 1 Царств, 24

– сказав Давид. – Ось частинка твого одягу, яку я відрізав. Хіба я не міг тебе тоді вбити? Але ж я цього не зробив! Чому ж ти переслідуєш мене? Господь захистить мене і не допустить моєї загибелі». Саул побачивши, що Давид повівся так шляхетно, усвідомив свою несправедливість, але ненадовго. Чи молився Саул, повертаючись додому, благаючи Бога захистити його від сатани і допомогти йому не тримати на серці зла на Давида? Коли б Саул робив так, то Бог йому допоміг би.

Одного разу филистимляни і ізраїльтяни зійшлися у двобої. Бог був незадоволений Саулом і не допоміг ізраїльтянам здолати ворога. Навіть Саул і Йонафан, хоч якими вони не були мужніми, теж почали тікати. Филистимляни вбили Йонафана, а Саула поранили. Коли Саул відчув, що не може далі втікати, він надумав швидше померти. Він покликав одного воїна і сказав йому: «Візьми свого меча і заколи мене». Зброєносець відмовився вбити його. Тоді Саул взяв свій меч і впав на нього. Меч прошив його наскрізь і він помер. Зброєносець, який відмовився вбити його, теж впав на свій меч і помер. Поганий приклад Саула затягнув і його в гріх. Чоловік, який утік з табору ізраїльського, розповів Давиду, що Саул і Йонафан убиті. Він гадав, що Давид, почувши звістку про смерть Саула, зрадіє.

Але чи радів Давид? Ні, незважаючи ні на що, він любив Саула і Йонафана, свого друга. Давид гірко оплакував їх смерть.

Прийшла пора ступити Давидові на престол царський. Бог збудив у серцях ізраїльтян бажання прохати Давида стати їхнім царем.

Давид погодився. Бог обіцяв Давидові призначити його царем, і тепер Він виконував Свою обітницю.

Давиду принесли звістку про смерть Саула. 2 Царств, 1

2. Сила і шляхетність

Не дивлячись на переслідування царя Саула, страх не затьмарив очі Давида і не зганьбив перед людьми. Давид проявив шляхетність і великодушність (велика душа), бо мав тверду віру в те, що страждає за Правду, а тією правдою є Сам Господь.

Шляхетність (великодушність, чесність) - це дорогоцінна якість, яка формується завдяки пережитим труднощам. Вона є результатом упокорювання і прощення.

Поетична сторінка

Шляхетність

Благородство душі – не купити,
Не знайти на торішній стерні...
Із руди діамантів намити,
Щоби зватись і бути людьми...

Шляхетність об'єднує в собі багато християнських чеснот.

Це насамперед великодушність. Бути великодушним означає бути чесним, правдивим, мати глибоку віру, в усьому наслідувати Господа, бути йому завжди вірним, не пам'ятати зла, завжди прощати провини інших по відношенню до себе. Великодушна людина не просто не бажає помсти, а навіть не має такої схильності.

Відповідь, як стати великодушним, знаходимо у молитві святого Ігнатія: «Віковічне Слово, Єдинородний Сину Божий, мій дорогий, моя правда і моє життя! Прошу Тебе! Навчи мене вчинити Твою святу волю, навчи мене правдивої великодушності. Навчи мене так служити Тобі, як Ти на те заслуговуєш, пожертвуватися Тобі геть чисто і не чекати за те іншої нагороди».

Крім великодушності до складу християнського поняття шляхетності входить щирість, милосердя, безкорисливість, смирення, стриманість, доброзичливість.

Шляхетний – це також той, хто жертвує своїми матеріальними вигодами на користь інших, невибагливий до себе.

Саме таким був Давид, за що матиме від Бога особливу милість. Сорок років він буде благочестивим царем.

Свою любов та вдячність Богу Давид висловить у хвалебних піснях – псалмах, автором слів і музики більшості яких буде сам. Господь також наділить Давида даром пророцтва – в багатьох псалмах Давид передбачить багато подій із життя майбутнього Месії – Ісуса Христа, Сина Божого.

Цар Давид співає псалми

Прочитай життєву історію і дай відповідь на запитання.

Життєва історія

Красиві слова і красиве діло

Серед лісу стоїть маленька хатина. Її побудували, щоб у негоду люди могли сховатися й пересидіти у теплі.

Одного разу серед літнього дня захмарило й пішов дощ. А в лісі в цей час було троє хлопців.

Вони сховалися у хатинці й дивилися, як із неба ллє мов із відра.

Коли це бачать: до хатини біжить ще один хлопчик. Незнайомий.

Одежа була на ньому мокра, він тремтів від холоду.

І ось перший із тих хлопців, що сиділи в сухому одязі, сказав:

- Як же ти змок на дощі! Мені тебе жаль...

Другий теж промовив красиві і жалісні слова:

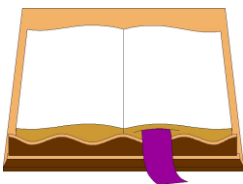
- Як страшно опинитися у зливу серед лісу. Я співчуваю тобі...

А третій не сказав ні слова. Він мовчки зняв із себе сорочку й дав її змоклому хлопчикові. Той скинув мокру сорочку й одягнув суху. Не слова бо красять людину, а діла. (За В. Сухомлинським)

Хто із трьох хлопців поступив шляхетно?

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Як Давидові вдалося виявити стриманість?
2. Чому Саул хотів помститися Давидові?
3. Як можна охарактеризувати вчинок Давида, коли він відмовився від помсти?
4. Яку подяку отримав Давид за свою стриманість?
5. Чому так важливо проявляти терпіння?
6. До чого призводить прояв нетерпимості?
7. Чому Давид терпляче поставився до Саула?
8. Чи змінилось з того часу людське уявлення про ідеальну або й просто гарну людину?
9. Чи втратили пріоритет такі риси людської вдачі як справедливість, щирість, незлобливість, доброзичливість, зневага до нечесності, вірність слову, непідкупність сьогодні?

Практичне завдання

Пригадай й оціни випадки, коли твої знайомі, виявляючи шляхетність, не допустили сварок та інших конфліктів. Виконай це завдання письмово.

Домашнє завдання

1. Наведи приклади шляхетності, коли завдяки їй тобі вдалося уникнути конфліктів.

§ 7. Покаяння як неодмінна умова прощення. Гріх і покаяння Давида

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти й пояснювати причини та наслідки падіння в гріховну спокусу Давида.
2. Протиставляти силу гріха та силу покаяння в житті християнина.
3. Наводити приклади з життя святих, які починали свій шлях з глибокого покаяння.

1. Історія про покаяння розбійника

Ніщо так не очищає душу, як сльози покаяння. Підтвердженням цього є випадок із одним розбійником у Франції, котрий трапився при імператорі Маврикії. Останній, не маючи можливості взяти розбійника силою, вирішив вплинути на його душу милістю – він послав до нього свій хрест зі словами: «Не бійся». Це зворушило розбійника і привело його до покаяння. Він покався в ногах царя. Той його простив. Але невдози розбійник захворів і відчув наближення смерті. Він злякався своїх гріхів і почав зі сльозами призивати милість Божу. Проплакавши багато часу, розбійник помер. У час його смерті лікар, який жив поруч у будинку, побачив таке видіння: багато бісів з'явилося до постелі розбійника, тримаючи в руках рукопис його гріхів, а за ними два Ангели з вагою. На одну чашу ваги біси поклали списки гріхів розбійника, а Ангели нічого не знайшли, що покласти, так як розбійник не встиг зробити ніяких добрих справ. У них знайшлася лише хустинка, волога від сліз. Саме

вона переважила всі гріхи розбійника. Так душа його була забрана із рук демонів і віднесена в рай. Господь дає людині право на помилку. *«Хто ховає провини свої, тому не ведеться, а хто признається та кидає їх, той буде помилуваний»* (Пр. 28, 13).

2. Гріх і покаяння Давида

Цар Давид і Вирсавія.
2 Царств, 11

У період свого царювання Давид скоїв аморальний учинок. Про те, до чого це призвело, розповідає біблійна історія.

Одного разу цар Давид, прогулюючись увечері на даху свого будинку, побачив дуже красиву жінку, яка купалася. Ця жінка була дуже приваблива.

І послав Давид слуг довідатися, кому юна належить. Слуги сказали йому: «Це Вирсавія, дружина Урії хеттеянина». Цар звелів привести

до себе цю жінку, і був із нею, і вона завагітніла від нього.

Давид учинив гріх перелюбу. Вирсавія була чужою дружиною, і він не мав права спати з нею. Це порушення сьомої заповіді гріх, Мойсея. Давид усвідомив свій але хотів приховати його.

Чоловік Вирсавії був воїном у війську Давида і перебував у цей час на війні. Давид посилає за ним і, розпитавши про хід війни, відпускає додому, до дружини. Але Урія був високоморальною людиною. Знаючи, що всі чоловіки на війні, він не став заходити до свого дому, до Вирсавії, а переночував біля воріт царського будинку і зібрався повернутися на поле битви. І донесли Давидові, що Урія не пішов до свого дому. Покликав Давид Урію і запитав: «Чому ти не пішов до свого дому, адже ти з дороги і втомився?» Урія відповів: «У цей час, коли воїни перебувають у шатрах і йде війна, не час розважатися з дружиною!» Відповідь Урії засмутила Давида, оскільки вона відтінювала негожу поведінку царя, що живе собі на втіху в Єрусалимі. Тоді Давид вирішив зробити ще одну спробу відправити Урію до Вирсавії, щоб її вагітність набула законного характеру. Давид запросив Урію до себе на вечерю, напоїв його, але увечері той

знову відправився спати зі слугами, а не пішов до свого дому, до Вирсавії.

Тоді вранці Давид, відправляючи Урію знову на війну, пише листа воєначальникові: «Поставте Урію там, де буде найсильніша битва, і відступіть від нього, щоб він був уражений і помер». Цими словами Давид явно відправляв Урію на неминучу смерть. Він здійснює другий гріх, порушуючи заповідь: «Не убий».

Давидові не вдалося хитрістю залагодити ситуацію з вагітністю Вирсавії, оскільки Урія виявився морально твердою і стійкою людиною. Тоді Давид вирішив діяти інакше, підло використавши своє право наказувати воїнам на виконання їх прямого обов'язку на полях битви, де дуже велика вірогідність загибелі. Далі трапилося те, чого він бажав: Урія був убитий. Щоб не викликати підозри у воєначальника, совість якого була дуже неспокійна, оскільки він сам відправив свого воїна на неминучу смерть, хоч і за наказом царя, Давид написав йому такого листа: «Хай не хвилює тебе ця справа, бо меч пожирає то цього, то того. Посиль війну свою проти міста, та й зруйнуй його». Коли Вирсавія дізналася про загибель чоловіка, то за традицією стала голосити за ним. А ж минули дні оплакування, Давид узяв Вирсавію в дім свій, і вона народила йому дитину.

Але **вчинок**, який скоїв Давид, **був злом в очах Божих**. І тому послав Господь Нафана, пророка, до Давида. Коли Нафан прийшов до царя, то почав розмову з притчі: «В одному місті було двоє людей: один - заможний, а другий - убогий. У заможного було багато худоби дрібної та худоби великої. А вбогий нічого не мав, окрім однієї малої овечки, яку він купив маленькою. Бідняк вигодував її, і вона виросла у нього разом із дітьми. Хліб його їла і з його чаші пила, і на грудях у нього спала, і була для нього, як дочка.

Але одного разу прийшов до заможної людини мандрівник, і той пошкодував узяти зі своїх овець чи волів, щоб приготувати обід мандрівникові, а узяв овечку бідняка і приготував її для мандрівника». Давид, вислухавши цю притчу, дуже розгнівався.

Пророк Нафан докоряє Давиду. Ікона

«Живий Господь! - сказав Давид. - Вартий смерті той чоловік, що чинить таке. А овечку він оплатить учетверо, і за те, що зробив таку річ, і за те, що не змилосердився!» І сказав Нафан Давидові: «Ти той чоловік!» І далі Нафан передав слова Господа Давидові про те, що Господь Бог Ізраїля помазав Давида на царство над Ізраїлем, позбавив від переслідувань Саула, дав дім його, безліч дружин і багатства і додав би ще більше. Але Давид усім цим нехтував і зробив зле перед очима Господа, убивши Урію хеттеянина мечем аммонітян, а перед цим узявши дружину його собі за жінку. І далі Нафан передав вирок Божий Давидові, який полягав у тому, що у всі дні життя меч не відійде від дому Давида, тобто Давид постійно воюватиме; а за те, що узяв собі дружину Урії, усі царські дружини дістануться іншій людині. І розкався Давид у скоєному. Господь через пророка Нагана засудив учинок Давида, і совість засудила Давида. Вислухавши звинувачувальну мову пророка, Давид негайно щиро і широко розкався в тому, що зробив. І сказав Нафан Давидові від імені Господа: «Господь зняв із тебе гріх твій, і ти не помреш, але як ти цією справою дав привід ворогам Господа зневажати Його, то помре син, що народився у тебе». Страшні слова!

Давид цілком розуміє, що гріх його - це порушення Божих заповідей і тепер він повинен бути покараний. Але муки совісті посилюються тим, що постраждати за його гріх повинен маленький син. Моральні почуття підказують Давидові, що треба щось зробити на захист немовляти. І Давид починає постити й молитися за немовля - можливо, Господь відмінить свій вирок. Але дитина вмирає.

Покаянною молитвою за цей вчинений гріх став 50-й псалом царя Давида. В ньому він висловлює глибоке покаяння за вчинений гріх і щиру молитву про помилування. Тому цей

Псалмоспівак Давид. псалом віруючими найчастіше вивчається
Покаяння. 2 Царств, 2 напам'ять, читається вдома і в церкві під час Богослужіння.

І ти добре робитимеш, коли будеш вивчати псалми і вислови із Слова Божого. Кожного дня повторюй про себе те, що вчив на уроках.

Псалом – релігійна пісня, молитва, що виконується у супроводі музичних інструментів.

Цікаво знати
За бажанням дізнайся більше

Книга псалмів (Псалтир)

Грецька назва «псалом» - назва струнного інструменту, на якому супроводжувалось виконання псалмів | вказує на зовнішній спосіб виконання пісень

Єврейська назва «теггілім» - похвала (книга похвали) | показує внутрішній характер пісень

Всього 151 псалмів:

150 – канонічних,

1- неканонічний;

Автори:

Давид- 78 псалмів

Мойсей, сучасники Давида: Асаф, Еман, Ідифум; Соломон; сини Корєєви

1 (89 пс.)

12

1(87 пс.)

1(88 пс.)

3 (71,126,131)

12

44 псалми - невідомі автори

Головна загальна ідея псалмів: *Бог присутній у кожній сфері людського буття.* В псалмах представлена вся гама людських почуттів, від вищої радості до глибокого відчаю. Життєва правдивість у них поєднується з непохитною вірою в Божу любов (не має таких людей, які б, читаючи псалми, не зустріли в них відображення своїх почуттів).

Богослужбове використання:

Вперше для богослужбового використання цар Давид дав свій псалом при перенесенні Ковчега до Єрусалиму. За богослужінням він ввів вживання музичних інструментів (для доповнення сили голосу співаків). Інструменти: струнні, духові, ударні (гуслі, тімпани, псалтири, кімвали, труби).

Після Таємної Вечері під спів псалмів Ісус Христос з учнями йшов на гору Єлеонську. За прикладом Христа апостоли, створюючи церкву і влаштовуючи богослужіння, заповіли вживати Псалтир, як кращий засіб християнської молитви.

У IV столітті книгу псалмів для зручності поділили на **20 кафизм** (а кожен кафизму на **слави**).

Псалтир широко використовується у всіх трьох (добовому, тижневому, річному) колах Богослужіння. У Православній Церкві Псалми читаються і співаються.

Широке духовне вживання Псалтиру:

Багато століть псалми виконувались як народні пісні, багато християнських молитв складено словами із псалмів.

В українському суспільстві Псалтир була настільною книгою, за нею навчались грамоті в школах. І сьогодні християни її читають вдома на рівні з Євангелієм і Апостолом. Багато людей вивчають напам'ять деякі псалми. Псалтир читається над померлими і в дні пам'яті померлих.

Головні причини широкого поширення:

1. Чуттєво піднесений благодійний вплив на душу людини;
2. Щирість і простота викладу;
3. Художність форм виразу думок, яскравість і сила образів;
4. Немає часової залежності, відрізняється загальнолюдським характером, загальнодоступна;
5. Головним предметом змісту є звернення до Бога. Псалтир відволікає читача від повсякденного земного життя і підносить його дух, задовольняє його вищі запити.

Тому всі благочестиві люди і всі знедолені знаходять у Псалтирі спокій і віраду.

3. Покаяння - неодмінна умова прощення

Совість Давида не була мертва, коли він скоїв гріх перелюбу і вбивства. Вислухавши притчу Нафана, обвинувачуваний власним сумлінням, Давид відразу розкався. Він не став більше хитрувати чи виправдовуватися, а визнав свій гріх перед Богом. Давид пам'ятав, які наслідки мав нерозкаяний гріх царя Саула і що з ним сталося, коли Господь відійшов від нього. Давид щиро жалкував, що порушив Божі заповіді - моральні закони, і тому Господь пробачив йому і зберіг йому життя.

Покаяння - визнання своїх гріхів перед Богом.

Кожна людина, яка порушує моральні закони, втрачає спокій у своїй душі. І щоб знайти цей спокій, треба визнати свій гріх і покаятися, проявити смирення і покаятися перед Богом.

Смирення – це те почуття, внутрішня пружина, яка приводить у дію весь механізм покаяння. Не може бути покаяння без смирення, але смирення без покаяння – не дійсне, фальшиве. Апостол Петро говорить: *«Одягніться у смирення, бо від гордих Бог відвертається, а смиренным дає благодать»* (1 Петр. 5, 5).

Яку велику працю робить душа людини **на шляху до покаяння?**

Цей шлях схожий на драбину, і кожна її сходинка очищує совість, звільняє її від вини.

1-а сходинка – це усвідомлення свого гріха, сором за несправедну справу (а також слово чи навіть думка, намір).

Потрібно глибоко відчувати свою провину, що ти порушив якусь заповідь Божу, а значить зробив зло.

2-а сходинка – на котру дуже важко піднятися, так як потрібна велика сила волі, - це подолання страху покарання і сорому перед людьми, котрі дізнаються про твій вчинок.

3-а сходинка – ще важча – щиросердне каяття перед тими, кого ти образив, і перед Богом. Це нелегко: бо потрібно упокорювати свою гордію, жалість до себе. Може здатись, що ти себе принижуєш.

Насправді ти тільки виростаєш в очах людей і насамперед перед своєю совістю. Щирим покаянням ти робиш велику справу духовного очищення – і тобі стає легко і весело.

4-а сходинка – не всім вдається піднятися на цю сходинку – спокута, виправлення гріха. Дурне робиться бездумно, легко та швидко, а щоб виправити зло потрібно багато зусиль.

5-а сходинка – це найвища сходинка – вдячність за урок.

Ми повинні дякувати своїм ближнім за уроки, хоч і суворі, але такі, що допоможуть вам виправитись і стати кращими.

Звершуючи гріх, людина відчуває два неприємних почуття – це **сором і страх**. Людина втрачає душевний спокій, чистоту совісті, ту

Сходинки покаяння

внутрішню гармонію, котра і є **щастям**. Щоб повернути щастя потрібне покаяння.

Покаяння – це основа нашого спасіння, визнання своїх гріхів перед Богом, виправлення гріховного життя, це самовдосконалення.

Покаяння робить людину вільною і впевненою.

Поетична сторінка

Прочитай вірш «**То знову гріх**» українського поета С. Рачинця про молитву покаяння і поміркуй над його змістом.

То знову гріх, то знов в спокуті
Молитву Господу несем
Отак живемо – день за днем.
Кладем надію на майбутнє,
Хоч всяка логіка відсутня,
Бо нині граємось з вогнем.

То грішимо, то знов в спокуті
Молитву Господу несем
А світ сьогодні на розпугті...
Який потрібний ще Мойсей,
Щоб врятувати людство все?
Хто мусить ще розп'ятим бути?

Прочитай життєву історію і дай відповідь на питання.

Життєва історія

Погані звички

Якось старий учитель пішов зі своїм учнем на прогулянку до лісу.

Раптом учитель зупинився, зацікавившись чотирма рослинами. Перша з них тільки-но почала прорізатися крізь землю, друга вже мала розвинену кореневу систему і пустила красиві листочки, третя була сформована у малий кущ, а четверта вже була зрілим деревом.

Учитель звернувся до свого молодого учня:

- Вирви першу рослинку.

Хлопчина без усякого зусилля, одними пальцями, витягнув її.

- А тепер вирви другу.

Учень послухав, але це вже далось йому дещо важче. - А тепер третю.

Хлопець напружив усі свої сили, і лише тоді зумів витягнути з землі кущ.

- Ну, а тепер, - спитав учитель, - чи справишся з четвертою рослиною?

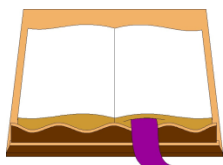
Коли хлопець міцно схопив обома руками стовбур дерева і спробував його вирвати з землі, то лише ледь затріпотіли листочки.

- Ось так, сину, буває і з нашими поганими звичками. Коли вони ще молоді, не вкорінені, ми з Божою допомогою дуже легко можемо їх позбутися, але коли вже запущені, глибоко вкорінені, то їх уже важко позбутися, незважаючи на наші щирі молитви і старання.

(За книгою «Таємниця твоєї душі»)

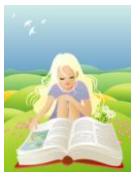
**Які звички є поганими? Як їх можна позбутися?
Коли це потрібно робити?**

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Як покарав Бог Давида?
2. Чи жалкував Давид із приводу свого гріха?
3. Що він говорив Богові у псалмі?
4. Чи простив його Бог? Чому Бог простив його?
5. Хто дає людям усвідомлення своїх гріхів?
6. Що означає заповідь «Не чини перелюбу»?
7. Що означає заповідь «Не убий»?
8. Що означає вислів: «Подав привід ворогам Господа зневажати Його»?

Домашнє завдання

Намалюй «сходинки покаяння».

§ 8. Мудрість і освіченість. Цар Соломон

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти поняття «мудрість», «освіченість» у порівняннях світської та християнської моралі. 2. Давати характеристику вчинків царя Соломона. 3. Розрізняти зміст мудрих повчань царя Соломона на прикладі Біблії (книга Приповістей Соломона)

1. Мудрість і освіченість

«Набування премудрості – як же це ліпше від золота» (Пр. 16, 21).

Як ти гадась, чи означають одне і теж слова: мудрий і освічений?

Багато хто з людей вважають, що ці слова майже однакові за змістом: якщо людина має добру освіту, глибокі знання, то вона освічена і зазвичай має бути мудрою. Але це хибна думка. Між цими поняттями часто взагалі не має навіть жодного зв'язку. Кажуть, що освіченій людині легше знайти вихід зі скрутною ситуації, а мудра людина ніколи до неї не порاپить.

Освічена людина – людина, яка має освіту, засвоїла різнобічні знання

Для чого людині потрібні знання?

Людині дуже корисно мати якомога більше різнобічних знань. Для їх отримання нам Бог дарує природні розумові здібності. За допомогою розуму ми навчаємось і пізнаємо світ. Але поруч із цим Господь дає нам і свободу вибору, як розпорядитися нашими знаннями та здібностями. Існує три основних способи.

Перший: витратити їх на дрібниці, на те, як перехитрувати товариша або вчителя, як вигідніше вкрати, як дошкульніше познущатися над перехожим, як надійніше приховати сліди своєї провини.

Другий: всього себе присвятити здобуттю нових знань, перетворивши навчання на неправедного ідола, і від того виснажити свої пам'ять і розум.

І третій - засвоювати те, що може знадобитися в житті, служити благом тобі й іншим людям.

Для людини важливим є не те, скільки вона знає, а те, чи потрібні їй ці знання і чи зуміє вона їх правильно використати. Ця думка важлива саме нині, коли за 10 років кількість знань, що їх має людство, стає удвічі більшою! Якщо 300-400 років тому людина ще могла претендувати на те, що знає майже все, то зараз це просто неможливо.

За кілька років перед тобою постане серйозний вибір. Школа запропонує тобі визначитися, який профіль більше до душі: чи то математика, чи то науки про природу, чи мови та література, а може, спорт чи мистецтво. Зробивши такий вибір, ти заглибишся в ті науки, які знадобляться тобі при вступі до навчального закладу або виборі майбутньої професії. Тоді здобуті тобою знання ти зможеш

застосувати в роботі, у спілкуванні, а отже, вони будуть корисними і тобі, і тим, хто тебе оточує.

Досвід приходиться до людини з роками. Завдяки досвіду є людина набуває життєвої мудрості. Якщо дитинка, граючись сірниками, обпечеться, то наступного разу вона, безумовно, буде обережнішою. До неї прийшов перший досвід, а з ним і перша мудрість.

Крім життєвої мудрості важливо отримати мудрість Божу. Її можна отримати через сприйняття біблійних істин та їх дотримання.

Мудра людина – обдарована Богом великим розумом; має значний життєвий досвід; черпає розум зі спілкування з Богом

Бог наділяє людину мудрістю, щоб полегшити їй життя, допомогти зробити осмислений вибір між гріхом і праведним вчинком, між злом і добром. Сатана прагне засліпити людський розум, що дістався людині від Господа за образом Його і подобою. Бог, просвітлюючи розум, наділяє людину мудрістю.

Отже, щоб бути мудрим, не обов'язково закінчити два чи три університети, начитатися великої кількості книжок, набратися найрізноманітнішої інформації. Мудра людина живе по-Божому, тобто так, щоб не нашкодити своїми знаннями іншим. Отже:

мудрість – це здатність уміло робити вибір між добром та злом й успішно жити.

Якою б не була людська мудрість, вона завжди обмежена. Повною та істинною є лише мудрість Божа. У книзі Приповістей Соломона говориться, що **початок мудроті – це страх Божий**. Йдеться не про якийсь хворобливий, панічний страх. Це побоювання людини зробити щось недобре в очах Божих, засмутити чи образити Господа.

Хіба мудро, наприклад, чинили вчені, що придумали атомну бомбу, а вона знищила сотні тисяч людей?

Хіба мудро чинить людина, яка, начитавшись довідників про лікарські рослини, безжально вибирав ці рослини повсюди? Хіба мудрою є людина, котра хизується перед іншими своїми знаннями, висміює тих, хто не знає всього, що знає вона?

Історії відомо немало випадків, коли люди, які занадто захоплювалися пізнанням, роблячи собі неживого ідола, позбувалися розуму.

Мудрістю неможливо поділитися з іншими, але її можна набувати, читаючи та розмірковуючи над Словом Божим – Біблією. Приклади з Біблії можуть тобі допомогти у важких ситуаціях.

Поетична сторінка

Мудрість є великим даром Божим, ми її повинні просити у своїх молитвах у Бога, так як просить поет С. Рачинець у своєму вірші «Дай для мене».

Що миліше серцю і дорожче
В час, коли над прірвою вже крок?
Дай для мене, мій Небесний Отче,
Життєдайний мудрості ковток.
Поможи здолати всі невгоди,
Душу, що втомилась, освіжи,
Щоб з любов'ю я служив народу,
Мудрістю Твоюю дорожив.

Саме мудрості попросить цар Соломон у Бога. Господь почує його і зробить Соломона однією із наймудріших людей світу. Прочитай про це біблійну історію.

2. Мудрість і освіченість царя Соломона

Пригадай обіцянку, яку дав Бог Давидові?

Цар Соломон.

Ікона

Бог пообіцяв Давидові, що той матиме одного доброго сина, котрий буде царювати після нього і збудує Дім Господу. Один син Давида був справді добрим. Ім'я йому було Соломон – «мирний». Бог сказав Давидові, що той працюватиме замість нього. Давид врешті вже дуже змарнів роками і ослаб. Він знав, що невдовзі помре.

Він хотів, щоб Соломон царював ще до смерті його. Він звелів первосвященникові вилити оливу йому на голову. Так Соломон був помазаний на царство.

Майже найперше, що зробив Соломон, було приношення Богові жертви. Це був чудовий початок.

Він не приніс ці жертви на горі Сіон, де знаходився ковчег Божий. Він пішов до того місця, де була

колишня скінія, побудована Мойсеєм, де був мідний жертвник. Там приніс він Богові багато жертв. Він приніс їх для того, щоб виявити цим свою любов до Бога, а також своє бажання служити Йому. Наступної ночі **Бог з'явився уві сні** Соломонові і сказав: «Прохай, що тобі дати?» Бог дав Соломонові можливість просити, що він хоче.

Що попросив Соломон у Бога? А що б ти просив у Бога?

Соломон відповів Богові тієї ночі: «Ти призначив мене царем над великим народом, а я ще такий молодий і недосвідчений. Дай мені мудрості, щоб я міг справедливо судити народ». Чи добрим був вибір Соломона? Так, Соломон зробив добрий вибір, що благав Бога навчити його справедливості. Бог був задоволений Соломоном і сказав: «Ти не просив Мене зробити тебе ні дуже багатим, не прохав у Мене довгих років і перемоги над ворогами, але ти прохав для себе тільки мудрості, тому Я зроблю тебе наймудрішим серед людей. Зроблю тебе також і найбагатшим, так що не буде на землі царя багатшого і кращого за тебе, а коли ти будеш любити Мене і служити Мені, так як Давид, то Я подарую тобі довголіття» (див. 3 Царств, 3).

А чому саме довголіття?

У тому-то й весь секрет, що мудрість приходить до людини із досвідом. Соломонові було всього 20 років, коли він вступив на престол, проте відразу виявилось, що він сильний правитель та спритний дипломат. Соломон був мирним царем. Успадкувавши від батька велику й могутню державу, він правив 40 років, за цей час не вступивши до жодної великої війни.

Цар Соломон будує храм.

3 Царств, 6

Він був гарним політиком, будівничим, вдало вів торгівлю. Саме Соломон відбудував Єрусалим та зробив його справжньою столицею.

Збудований Соломоном у Єрусалимі храм став єдиним центром та символом іудейської релігії. На увесь світ уславився цар Соломон **своєю мудрістю.**

Один з чоловіків, помираючи, сказав, що він залишає все своє майно найгіднішому з двох його синів.

Та оскільки жоден з них не згоджувався визнати себе гіршим, то й звернулися вони до царя. Соломон спитав їх, хто вони за фахом, і, почувши відповідь, що обоє вони мисливці-лучники, сказав: «Повертайтеся додому. Я накажу поставити біля дерева труп вашого батька. Подивимось спочатку, хто з вас влучніше поцілить йому стрілою в груди, а потім вирішимо вашу справу». Тепер обидва брати повернулися назад у супроводі чоловіка, посланого царем із ними для нагляду. Його й розпитував Соломон про змагання.

- Я виконав усе, як ти наказав, царю, - сказав цей чоловік. - Я поставив труп старого біля дерева й дав кожному з братів його лук та стріли. Старший стріляв першим. На відстані ста двадцяти ліктів він поцілив якраз у те місце, де б'ється у живої людини серце.

- Чудовий постріл, сказав Соломон. – А молодший?

- Молодший... Пробач мені, царю, я не зміг наполягти на тому, щоб твоє повеління було виконане... Молодший напнув тятину й поклав уже на неї стрілу, та раптом опустил лук до ніг, повернувся й сказав, заплакавши: «Ні, не можу я зробити цього... Не стрілятиму в труп мого батька».

- Так хай йому й належить маєток його батька, – вирішив цар.

- Він виявився гідним сином. Старший якщо забажає, може стати моїм охоронцем. Мені потрібні такі сильні й жадібні люди, із влучною рукою, точним оком та з серцем, оброслим шерстю.

Соломонів суд і Соломонове рішення стали символом великої мудрості і справедливості. Слава про нього поширилася всіма землями.

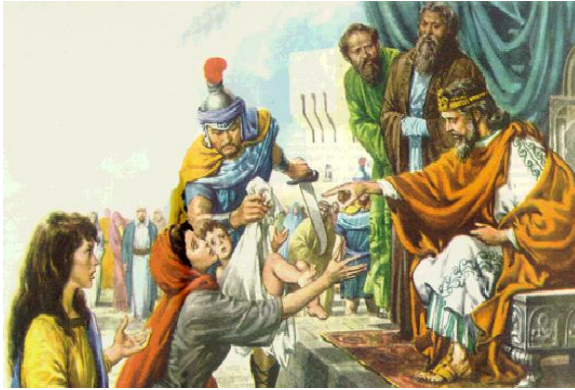
Сама цариця Мавська - пророчиця Михальда - приїхала послухати його мови і зрозуміла вона, що головна мудрість – у благочестивій поведінці.

Цариця Мавська у царя Соломона.

3 Царств, 10

Цар Соломон виголосив три тисячі мудрих висловлювань – **приповістей**. Істини, закладені в них, виражають Божу мудрість і є вічними. «Страх Господній, - повчав Соломон, - початок премудрості. Дорога ж безбожних темна: не знають, яким чином спіткнуться».

У біблійній книзі Приповістей Соломона міститься чимало мудрих висловлювань щодо праці, справедливості, сімейного життя та

взаємин між людьми, поведінки у різних ситуаціях, а також порад щодо багатьох практичних питань.

Пригадай Біблійну історію «Суд Соломона», яка розкриває готовність матері віддати своє життя заради дитини.

Дві жінки на суді у царя Соломона. 3 Царств, 3, 16-28

Питання до роздумів

Яка з жінок по-справжньому любила дитину і була її матір'ю? Чому справжня мати так учинила: адже вона втрачала сина? Як було винагороджено материнську любов? На яке місце в цій історії поставила себе мати дитини? Чому мати дитини не намагалася справедливості? Якими словами можна описати любов жінки до її сина?

3. Біблія про мудрість

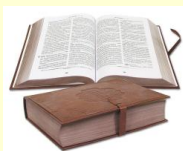
Із книг Проповідника й Еклезіяста:

У	Пр. 10, 13. В устах розумного.
кого	Пр. 10, 31. В устах праведника.
мудрість?	Пр. 11, 2. Із смиренними мудрість.
	Пр. 13, 10. Із тими, хто радиться.
Що	Екл. 7, 12. Життя зберігає тому, хто має його.
робить	Екл. 7, 19. Робить мудрого сильнішим.
мудрість?	Екл. 8, 1. Розсвітлює мудрість людини обличчя її.
	Пр. 24, 3. Дім будується мудрістю.
Хто дає мудрість?	Пр. 2, 6. Господь дає мудрість.

4. Повчати інших

Кожному із нас час від часу випадає нагода чи навіть потреба навчити когось іншого, порадити. Це велике мистецтво допомогти людині словом. Коли хочеш комусь щось порадити, мусиш знати: замало сказати іншому, робити або не робити, треба ще й пояснити причину (чому так можна або не можна). Повчати не означає

зобов'язувати, адже навіть Господь дає людині право вибору. Бог ніколи не «нав'язує» нам Своєї науки, Він просто пропонує. Навчати дуже важко, адже не всі можуть і хочуть сприймати те, що їм радять. Тому, навчаючи інших, треба набратися терпіння ще більше, ніж навчаючись самому. Пам'ятай, що й Бог до нас довготерпеливий. Але, мабуть, найголовніше у навчанні – це особистий приклад. **Ісус Христос** виконував сам усе, чого навчав людей, тому Його наука живе донині. Добрий взірець навчання особистим прикладом залишив нащадкам український князь Володимир Мономах.

Корисно знати

Прочитай за бажанням більше

«Повчання дітям» Володимира Мономаха

Князь Володимир Мономах у «Повчанні дітям», як батько, звертаючись до своїх синів, закликає їх не посміятися з батькового послання, а прийняти його до серця, щиро трудитися, щоб виконати його заповіт. Як справжній християнин, готовий стримати гординю свою: «Паче всього – гордості не майте в серці й умі». Мономах прославляє благочестиве смирення: «навчися очима управляти, язик здержувати, тіло упокорювати, гнів подавляти, помисел чистий мати; тебе позбавлять – не мсти, ненавидять – люби, гонять – терпи, хулять

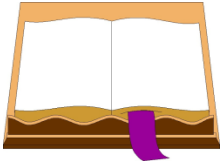

(ганьблять) – благай, умертви гріх...» Князь розповідає про свій тернистий життєвий шлях, сповнений вічної боротьби, воєн, переїздів, незлагод, нестатків. Попри тому не втрачав він ніколи ні життєвої енергії, ні Богом даної любові. Він добровільно відпустив додому 100 половецьких ханів – своїх найлютіших ворогів. Не давав образити ні убогого, ні вдову, роздарував багато худоби й одягу. Мусив бути

Князь Володимир сміливим і витривалим. Лось на полюванні

Мономах притоптав Володимира, вепр на роги підняв, ведмідь за коліно вкусив, але все це мужньо переніс сміливець. Зазнавши багатьох небезпек, Мономах радить своїм синам остерігатися їх самим і берегтися іншим. Не лютувати ні словом, ні дією. Шкодувати хворих, шанувати стареньких. **А головне – віддано любити Господа.**

У цьому у є головний секрет життєвої мудрості!

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Як ти розумієш поняття «мудрість», «освіченість»?
2. Якою є мудра людина?
3. Дай характеристику вчинків царя Соломона.
4. Розрізни зміст мудрих повчань царя Соломона на прикладі Біблії.

Домашнє завдання

Поміркуй над словами: «Набування премудрості – як же це ліпше від золота» (Пр. 16, 21).

§ 9. Стійкість у відстоюванні правди. Пророк Ілля

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти зміст пророчого служіння й потреби людей в таких особистостях.
2. Відрізнати людей, яких призвав Господь на це покликання, від людей звичайних.
3. Уміти на прикладі служіння пророка Іллі показати переваги для людей таких велетнів духу.

1. Віра як основа стійкості і правди

*Догодити ж без віри не можна.
І той, хто до Бога приходить,
мусить вірити, що Він є, а тим,
хто шукає Його, Він дає нагороду*

(Послання святого апостола Павла до євреїв 11, 6).

Що означає вірити? Що таке віра?

Кожна людина комусь і в щось вірить. Віра лежить в основі нашого життя. Ти віриш, що завтра буде новий день, що батьки будуть завжди з тобою, що на канікулах ти поїдеш на відпочинок.

Віра означає упевненість у чомусь, у здійсненні чого-небудь; визнання існування Бога.

Близькою до віри є довіра. Довіра виникає на основі віри. Ми часто віримо словам, почутим від інших. Але коли нам хтось скаже неправду хоча б один раз, потім важко знову повірити цій людині. У

християнському житті не можна обійтися без довіри до людей та до Бога. Важливо мати віру в Бога, тобто переконання в тому, що Він є, ніколи про нас не забуває і чує наші молитви.

Віра – упевненість у чомусь, у здійсненні чого-небудь;
визнання існування Бога.

Довіра – ставлення до когось, що виникає на основі віри
в чийсь правоту, чесність, щирість

2. Хто такі пророки?

Пророками називаються такі святі люди, які за натхненням Духа Святого **пророкували**, тобто передрікали, майбутнє, особливо про майбутнього Спасителя світу; сповіщали волю Божу, вчили людей істинної віри і благочестя і творили різні знамення та чудеса. Вони викривали євреїв за їхнє ідолопоклонство, закликали їх до каяття. Одні з них проповідували тільки усно, інші ж, крім того, залишили після себе священні книги, написані ними за натхненням Духа Святого.

Із пророків, які жили в Ізраїльському царстві, особливо славетні Ілля, Єлисей та Іона, а з пророків, які жили в Іудейському царстві, - Ісая, Єремія, Міхей, Іоїль, Єзекиїль та Даниїл.

3. Пророк Ілля

Пророк Ілля.

Ікона
Пророк Ілля жив за найбільш нечестивого царя Ахава, який поклонявся ідолу Ваалу (сонцю) і змушував до того і народ. Ілля прийшов до Ахава і від імені Божого оголосив йому: «За твоє нечестя в ці роки не буде ні дощу, ні роси, хіба що за моєю молитвою». Так і сталося. Почалася страшна посуха; навіть трава вигоріла, і настав голод. Ілля, з волі Божої, оселився в пустелі біля одного струмка, куди ворони приносили йому хліб і м'ясо, а воду він пив із струмка. Коли струмок висох, Бог повелів пророкові йти в язичницьке місто Сарепту Сидонську до однієї бідної вдови і жити в неї. У цієї вдови, яка мешкала; зі своїм сином, залишилося лише одна

жменька борошна і трохи олії. Прийшовши в Сарепту, Ілля повелів їй спекти для нього корж і обіцяв, що борошно та олія не будуть зменшуватися, доки не дасть Господь дощу на землю. Жінка повірила пророкові Божому і зробила так, як він сказав їй. Борошно та олія у неї не зменшувалися. Невдовзі у цієї вдови син захворів і помер. Пророк Ілля тричі помолився над ним Богу, і хлопчик ожив.

Три з половиною роки тривала посуха. Ілля, за велінням Божим, знову прийшов до Ахава і запропонував йому зібрати ізраїльський народ

Воскресення сина вдови
3 Царств, 17

на горі Кармил. Коли Ахав зібрав народ, Ілля сказав:

«Досить вам бути в нечесті. Пізнайте істинного Бога. Принесімо жертву: ви – Ваалу, а я – Господу Богу, але вогню не розводитимемо. Хто пошле з неба вогонь на жертву, Той і є істинний Бог». Усі погодилися. Першими стали приносити жертву жерці Ваалові. Вони приготували жертвник, поклали на нього тельця і цілий день біля нього стрибали і кричали: «Ваале, почуй нас!» Однак відповіді не було.

Ворон годує пророка
Іллю. 3 Царств 17, 6

Настав вечір. Тоді Ілля приготував жертвник, викопав навколо нього рів, поклав на жертвник дрова і тельця і повелів поливати жертву водою так, що нею наповнився рів. Потім Ілля звернувся з молитвою до Господа. І вмить зійшов з неба вогонь Господній, і попалив не лише дрова і жертву, але знищив і воду, що наповнювала рів, і камені, з яких було складено жертвник. Увесь народ у страху впав на землю і вигукнув: «Господь є істинний Бог, Господь є істинний Бог!» А Ілля знищив усіх пророків Ваалових.

Після цього Ілля зійшов на вершину гори і став молитися про дощ. З моря подув вітер, на небі з'явилися великі хмари і пішла злива. Цариця ж Іезавель, дружина Ахавова, незважаючи на чудеса, переслідувала і далі Іллю за те, що він піддав смерті усіх жерців Ваалових. Ілля сховався в пустелі. Йому здавалося, що він тільки один

Ілля біля жертовника

3 Царств, 18

які не кланялись ідолам, і що Він висуне з-поміж них пророка Єлисея, якого і повелів помазати.

залишився вірним Богу, і тому його хочуть убити. І він зовсім занепав духом. Але Господь підбадьорив його, явившись йому, коли Ілля ночував у печері гори Хорив. Голос Божий сказав йому: «Ілле! Вийди і стань на горі перед лицем Господнім».

І ось подув великий, сильний вітер, роздираючи гори і руйнуючи скелі. Але у цьому вітрі не було Господа. Згодом стався землетрус, але й у землетрусі також не було Господа. Згодом з'явився вогонь, але й у вогні не було Господа. Після всього повіяв тихенький вітерець, і там був

Господь. Господь утішив Іллю і сказав, що серед ізраїльтян є ще сім тисяч чоловік,

З'явлення Господа показало Іллі, що Господь не лише грізний Суддя, що карає, але й милостивий, добрий Отець. Це з'явлення також прообразувало собою пришествя на землю Ісуса Христа, що явився не для того, аби судити і карати, але й щоб милувати і спасти людей. Ілля, згідно з вказівкою Божою, помазав у пророки Єлисея, який згодом став його учнем.

Вознесіння Іллі на небо

3 Царств, 19

пророк Ілля своїми молитвами захищав царство Ізраїльське від

Якось, коли вони йшли разом, Ілля сказав Єлисеєві: «Поки я з тобою, проси в мене, що бажаєш». Єлисей відповів: «Дух, який у тобі, нехай буде на мені подвійно». Ілля сказав: «Багато ти просиш, та якщо побачиш, як мене буде забрано від тебе, то отримаєш». Вони пішли далі. Раптом з'явилася вогняна колісниця з вогненними конями, й Ілля понісся у вихорі на небо. Єлисей, бачачи це, вигукнув: «Отче мій, отче мій, колісниця Ізраїля і кіннота його!»

Слова пророка Єлисея означали, що святий

ворогів краще, ніж усе воїнство ізраїльське – колісниці і кіннота його. У цей час до ніг Єлисея впала милоть, тобто плащ, Іллі. Єлисей підняв його і з ним отримав подвійний дар пророчий. (Див.: 3 Цар. 16-19; 4 Цар.1-2, 1-15)

4. Правдива людина

Правдива людина – кажуть про того, хто живе за правдою, і то є найвища оцінка. Здоров'я, щастя, правда, любов до рідної матері, до Матері Божої, до Вітчизни-матері – найсвятіші моральні істини для всіх людей. Правда... Що є вище цієї моральної категорії? До неї прагнуть, її шукають, за нею живуть – і тільки тоді почуваються щасливими. Споконвіку правда долає кривду. Її, правду уславила народна мудрість..

Збагачуйся народною мудрістю

- Правда наверх вийде, як олива.
- Правда очі коле.
- Правди люди не люблять та все її шукають.
- Час дорогий та правда дорожча.
- Правдою світ обійдеш, то назад вернеш
- Брехня тільки доти стоїть, поки правда не прийде.

Як ти розумієш ці прислів'я?

Запам'ятай

Правда - те, що народжене Божою наукою й узгоджується нею.
Правдивий - відвертий, щирий, чесний, щиросердний, правильний, справедливий, праведний, доброчесний, порядний.
Правдивість - чеснота людини завжди говорити правду.

Поетична сторінка

Прочитай вірш поета С. Рачинця «Ім'я твоє - християнин» і поміркуй, що спільного в тому, як проявляв стійкість у відстоюванні правди пророк Ілля і яким має бути християнин.

Ім'я твоє - християнин.
Чи мало це? А чи багато?..
Ти достеменно мушиш знати,
Сягнувши істини глибин.
Якою буде течія
Життя нестримного твого?
Ще ждуть тебе круті пороги,
Гірка наруга над ім'ям.
Презирство многих - так було!
Уже не раз на цьому світі.

Християнин - то значить світла
Твоя душа, як джерело.
То значить, є в тобі ота
Свята любов, що не вмирає,
На ранах кров'ю розквітає
У розіп'ятого Христа.
Тож не марнуй дарма хвилин,
Вклоняйся Богу, не Ваалу.
І знай, що важиш ти немало:
Ім'я твоє - християнин.

Життєва історія

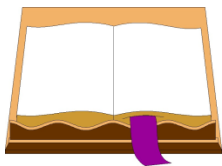
Правдивість

Син перед обідом їсть цукерки. Батько побачив це і суворо запитав:
- Ти питався у мами? Якщо ні, бути тобі битому за брехню. То як - питався? - Чесне слово, питався, - відповів той. - і вона сказала, що не можна.

Чи у всьому чесно поступив син?

Завдання для повторення

I. Дай відповідь на запитання.

1. Що таке віра?
2. Що є основою для віри?
3. Як зміцнити свою віру?
4. Чому Ілля вірив Богові?
5. Чому пророк Ілля не злякався царя Ахава і поєдинку з пророками Ваала?
6. Яке лихо спіткало одного року Ізраїль?
7. Хто міг врятувати країну і народ від голоду?
8. Що пообіцяв Бог Іллі?
9. Для чого Ілля наказав народові зібратися на вершині гори?
10. Що говорив народ Ваалові?
11. Що говорив їм глузливо Ілля?
12. Про що молився Ілля?
13. Чому Ілля вірив Богові?
14. Чи можемо ми покладатись на Бога?

15. В чому особливість пророчого служіння Іллі?
16. Покажи на прикладі служіння пророка Іллі переваги таких людей - велетнів духу.

II. Вибери правильну відповідь.

1. Все те, що виходить від Бога, благо. Це...
а) добробут; б) світло; в) добро.
2. Джерелом добра є ...
а) влада; б) Бог; в) закони.
3. Насправді, змієм був...
а) диявол; б) змій-горинич; в) добрий ангел.
4. Людина, що робить добро відчуває себе...
а) багатю; б) щасливою; в) радісною.

Домашнє завдання

Підготуй усне повідомлення на тему «Як віра в Господа допомагає мені в житті».

§ 10. Готовність творити добро. Пророк Єлисей

На цьому уроці ти навчишся

1. Пояснювати причини надзвичайних можливостей людини-пророка здійснювати добро – чудеса (на прикладі служіння пророка Єлисея).
2. Підтверджувати головні вимоги до таких обранців, що стосуються чистоти їхніх помислів і намагань вгодити Богу й ближнім.

1. Готовність творити добро

Вивчаючи біблійну історію та християнську етику ти краще зрозумів, що таке добро. Добро походить від Бога. Бог є джерелом добра. Людина, створена за образом і подобою Божою, повинна прагнути досвого Творця, уподібнюватись Йому, завжди бажати і мати готовність творити добро.

Що значить «бути готовим творити добро»?

Бути готовим означає: по-перше, - мати внутрішні переконання в тому, що це потрібно; по-друге, - мати бажання це робити і по-третє, - рішучість та наполегливість у своїх діях.

Переконання - це тверда, міцно усталена думка про щось; впевненість; віра у щось.

Бажання обумовлюється **метою** - тим, до чого людина прагне у житті, чого хоче досягти.

Наполегливість - особиста якість людини, яка характеризується здатністю долати внутрішні і зовнішні перешкоди для досягнення поставленої мети.

Наполегливість - це одна з найважливіших якостей характеру людини, яка означає послідовну спрямованість її дій на досягнення певної мети. Внутрішніми регуляторами наполегливості є сумління, почуття обов'язку перед Господом і ближнім, людська гідність і честь. Коли людина робить добрі справи, вона приносить усім радість - собі, ближньому і Богові. Добро завжди повертається до нас, винагороджується сторицею.

Поетична сторінка

Готовність творити добро є свідченням любові до ближнього. Прочитай про це у вірші українського поета Юрія Ваврюка.

Любити ближнього - як складно і як просто.
Не з примусу, не з шани чи за щось.
Прийти до нього в дім приємним, добрим гостем
І запитати: «Як тобі жилось?»
І просто посміхнутись.
Просто дати руку.
Не треба жертви - крихітку тепла.
Любити ближнього - ділити разом муку,
Яка у серці раптом проросла.
Любити ближнього - сказати йому про Бога,
Що Він один - любов понад усе,
Що наші всі проблеми, весь тягар, тривоги Він на Собі з любов'ю понесе.
Коли впаде - спіши його підняти,

І мимо не прохось, не кидай так.
Не задр йому, коли він ходить в шатах,
А ти супроти нього, як бідняк.
Любити ближнього - це бачити хороше
І разом все погане забувати,
Любить без вигоди, коли останні гроші комусь потрібно, мов собі, віддати.
Зумій чужу біду узяти на власні плечі.
Байдужість вся із серця хай спливе.
Бо у душі твоїй не має порожнечі:
Як не любов, то ненависть живе.
Нехай любов твою не знищить голос вражий,
Бо ненависть не варта і гроша.
І не тому люби, що Слово Боже каже,
Люби тому, що каже так душа.

Таку любов до ближнього і готовність творити добро завжди мав пророк Єлисей, учень пророка Іллі. За це його Господь наділив надзвичайними можливостями людини-пророка здійснювати доброту і цим служити людям.

2. Пророк Єлисей

Святий пророк Єлисей. Ікона у джерело сіль, і вода зробилась смачною, і життєдайною. Поблизу міста Вефиля Єлисея побачили діти, які вибігали з міста і, глузуючи з нього, кричали: «Іди, іди геть, шолудивий!» Він сказав їм, що за таку нешанобливість до старших їх буде покарано Богом. У цей час з лісу вийшли дві ведмедиці і розтерзали сорок двох дітей з гурту.

Діти насміхаються над Єлисеєм. 4 Царств 2, 22-24

Якось до Єлисея прийшла убога вдова, плакала і казала: «Мій чоловік помер і залишив після себе багато боргів. Тепер лихвар хоче взяти за борг обох моїх дітей за рабів». «Що у тебе є вдома?» – спитав Єлисей. Жінка відповіла: «Нічого нема, крім однієї посудини з олією». Єлисей сказав їй: «Піди, попроси собі у всіх сусідів якомога більше порожніх посудин, зачини за собою двері і порозливай олію в посудини». Жінка так і вчинила. Олія лилася до тих пір, аж поки не наповнились усі посудини. Вона продала олію, сплатила увесь борг і ще залишилось у неї багато грошей на прожиття зі своїми синами. У місті Сонам одна багата жінка мала сина. Сталося так, що в неї раптово захворіла дитина і в той же день померла. Вона прийшла до Єлисея й у відчаї впала до його ніг. Пророк увійшов у дім, де лежала дитина, і довго молився Богові. Дитина ожила. Воєначальник сирійського царя, Неєман, хворів на проказу. Ніхто не міг вилікувати

його від цієї хвороби. У дружини Неємана служницею була єврейська дівчина-полонянка. Бачачи страждання свого господаря, вона сказала: «Ось якби мій господар побував у пророка в Самарії, то він зняв би з нього проказу». Неєман поїхав у землю Ізраїльську до пророка Єлисея. Єлисей вислав слугу сказати Неєманові, щоб той сім разів обмився в річці Йордані. Неєман зробив так, як звелів йому пророк, і вмить став здоровим. З багатими дарунками повернувся він до Єлисея, але пророк нічого не прийняв від нього.

Пророк Єлисей і сонамитянка.

Худ. Гербрандт Ван Дер Екхаут

Коли Неєман вирушив додому, слуга Єлисея, Гіезій, наздогнав його і взяв у нього, від імені пророка, срібло і децю з одягу. Приховавши отримане, Гіезій з'явився до Єлисея. «Звідки ти, Гіезію?» – запитав його Єлисей. «Раб твій нікуди не ходив», – відповів Гіезій. Тоді пророк викрив його неправду і сказав йому: «Разом із Неємановим сріблом нехай перейде до тебе і його хвороба». І вийшов Гіезій від Єлисея вкритий проказою. Пророк Єлисей і після своєї смерті вчинив чудо. Наступного року після його смерті біля печери, де він був похований, несли померлого. Та, побачивши військо ворогів, ті, що ховали, кинули тіло до гробу пророка. Як тільки воно, падаючи, торкнулось Єлисеєвих кісток, людина вмить ожила і піднялась на свої ноги. (Див.: 4 Цар. 2–10; 13, 1–21).

Прислухайся до слів апостола Павла: «*Не будь переможений злом, але перемагай зло добром!*» (Рим. 12, 21).

Збагачуйся народною мудрістю:

- Раз добром налите серце ввік не схолоне
- Якою мірою міряєш, такою і тобі відміряють
- Якщо будеш годити Богу, то не будеш голодний
- Добре діло твори сміло

Прочитай життєві історії і дай відповіді запитання.

1. Гарне

Прокинувся Юрко вранці. Глянув у вікно. Сонце сяє. День гарний-прегарний. І захотілося хлопчику самому щось гарне зробити.

От сидить він і думає: «Коли б моя сестричка тонула, тоя б врятував її!» А сестричка тут як тут:

- Пограйся зі мною, Юрчику!. - Иди від мене, не заважай думати! Образилася сестричка і відійшла. А Юрко думає: «От якби на няню вовки напали, то я б їх постріляв!» А няня тут як тут:

- Юрчику, прибери посуд! - Прибери сама, мені ніколи!

Похитала головою няня. А Юрко знову думає: «Коли б Трезор у криницю впав, то я витяг би його!»

А Трезор тут як тут. Хвостом крутить: «Дай мені напитися, Юрчику!»

- Иди геть! Не заважай думати!

Закрив Трезор пащу, поліз у кущі.

А Юрко до мами пішов:

- Що мені таке гарне зробити?

Погладила мама Юрка по голівці:

- Пограйся з сестричкою, допоможи няні посуд прибрати, дай водички Трезорові. (За В. Осесвою)

Чи зрозумів свою помилку Юрко?

Які добрі справи ти робиш? Навіщо це потрібно робити?

2. Бо я - людина

Вечоріло. Битим шляхом йшло двоє подорожніх - батько й семирічний син. Посеред шляху лежав камінь. Батько не помітив каменя, спіткнувся, забив ногу. Крекчучи, він обійшов камінь, і, взявши дитину за руку, пішов далі.

Наступного дня батько з сином йшли тією ж дорогою назад. Знову батько не помітив каменя, знову спіткнувся і забив ногу.

Третього дня батько й син пішли тією ж дорогою. До каменя було ще далеко. Батько каже синові:

- Дивись уважно, синку, треба обійти камінь. Ось і те місце, де батько

спіткнувся й забив ногу.

Подорожні сповільнюють кроки, але каменя немає. Бачать, обабіч дороги сидить сивий старий дід.

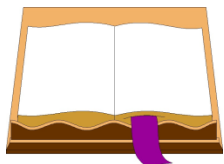
- Дідусю, - запитав хлопчик, - ви не бачили тут каменя?
- Я прибрав його з дороги.
- Ви також спіткнулися й забили ногу?
- Ні, я не спіткнувся й не забив ногу.
- Чому ж ви прибрави камінь?
- Бо я - людина. Хлопчик зупинився у задумі.
- Тату, - запитав він, - а ви хіба не людина? (За В. Сухомлинським)

Як ти розумієш слова «Бо я – людина»?

Хто для тебе з героїв оповідання є прикладом? Чому?

Завдання для повторення

I. Дай відповідь на запитання.

1. Як Господь прославив Єлисея?
2. В яке перше місто прийшов Єлисей?
3. Яким чином Єлисей врятував убогу вдову і її дітей?
4. Які чудеса були ще зроблені пророком?
5. Як ти думаєш, які вимоги до таких обранців Господа?
6. Чи повинні бути чистими їхні помисли і намагання догодити Богові і ближнім?

II. Знайди продовження і з'єднай колонки.

Роби добро,	для інших людей
На зло завжди	своїх батьків;
Будь прикладом	відповідай добром;
І все, що чините,	немов Господові,
робіть від душі	а не людям;
Завжди слухайся поважай	і остерігайся зла;
Стався до людей так,	як хочеш, щоб до тебе ставились

Домашнє завдання

Попроси батьків сказати тобі, які добрі справи ти маєш виконувати. Запиши, як ти їх виконав.

§ 11. Виконання своїх обов'язків. Пророк Іона

На цьому уроці ти навчишся

1. Усвідомлювати даремність намагань людини втекти від Промислу Божого (приклад пророка Іони). 2. Розмірковувати над судами Божими й людськими, намагаючись бачити ці прояви і в своєму житті.

1. Виконання своїх обов'язків

Кожна людина має свої обов'язки. Обов'язки – це насамперед міра відповідальності за свої дії і вчинки, бажання усвідомлено, сумлінно, за покликом своєї душі виконувати ті чи інші справи.

Відповідальність – виконання людиною певних зобов'язань, які ставлять перед нею Бог, інша людина і суспільство.

Замислись над словами відомого тобі педагога В.Сухомлинського:
«Кожна людина відповідальна. Кожна людина повинна. Є відповідальність за працю, за поведінку, за любов і ненависть, за слово, яке ти вимовляєш... Але найвища й найблагородніша найважча й, невблаганна відповідальність - це відповідальність батька за сина. Найвищим суддею в цьому обов'язку і в цій відповідальності є народ, Вітчизна і власна совість».

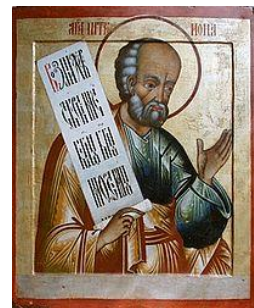

Як ти розумієш ці слова?

У виконанні обов'язків, як і у всьому, що з нами відбувається, є промисел Божий. Прочитай біблійну історію про пророка Іону і зрозумій даремність намагань людини втекти від Промислу Божого.

2. Господь помилував пророка Іону

Господь послав пророка Іону проповідувати до міста Ніневії. Іона не послухав Господа, сів на корабель і поплив до іншого міста. Сталася велика буря на морі. Моряки полякались і почали просити допомоги у своїх богів. Іона в цей час спав. Моряки його розбудили і попросили, щоб звернувся по допомогу до свого Господа. Він їх не послухав.

Пророк Іона. Ікона

А коли вони кинули жеребки, щоб побачити через кого таке лихо, то жеребок впав на Іону. Він їм признався, що єврей, і не послухав Господа, і тепер Його боїться. Вони запитали пророка, яку йому кару придумати. Іона попросив, щоб його кинули в море. Коли вони його кинули в море, море втихомирилось. Господь призначив велику рибу,

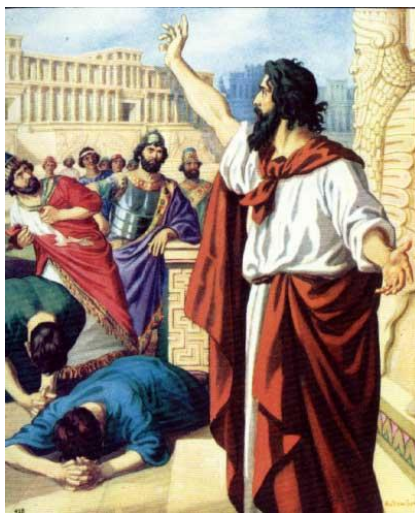

щоб вона його проковтнула. Іона просив допомоги в Господа, обіцяв все виконати, про що його просив Господь: «А я голосною подякою принесу Тобі жертву, про що присягав я, те виконаю. Спасіння - у Господа!» (Іон. 2, 10). На третій день риба підпливла до берега і випустила Іону.

Пророк Іона в утробі великої риби.

Іони 2, 1-4

Господь вдруге посилає Іону до Ніневії. Мешканцям міста було сказано, що за сорок днів їхнє місто буде зруйновано. Люди з проханням і надією на прощення звернулися до Господа. Оголосили піст і принесли жертви Господу. «І побачив Бог їхні вчинки, що вони зійшли зі своєї злої дороги, і пожалкував Бог щодо того лиха, про яке говорив, що їм учинить і не вчинив» (Іон. 3, 10). Малоґо гріха не буває. Бути праведною і вірною Богові людиною нелеґко, але можливо, якщо щоденно докладати для цього душевних зусиль.

Попередження Іоною ніневітян. Іони 3, 1-4

Голос Божий у людині – це не тільки Господній поклик, а її внутрішнє сумління, почуття відповідальності за скоєне. Стосовно ж того, що Іона пробув у череві великої морської істоти три дні і три ночі і залишився живим, можна передовсім сказати: «У Бога все можливо». Необхідно зазначити, що для віруючих людей цілком очевидно: у пригоді з пророком Іоною, безумовно, діяла сила Божа. Бо Господь, як Творець і самих законів природи, вільний правити ними, якщо це Йому потрібно, за Своєю всемогутньою про мислительною дією. Якщо людина боїться гріха,

остерігається його і виганяє зі свого життя, не ризикує бути зіпсованою і може мати надію на благословення від Бога.

Поетична сторінка

Прочитай вірш поетеси Лідії Гапонюк «**Не той святий, хто помилок не чинить**» і поміркуй над його змістом.

Не той святий, хто помилок не чинить, Бо на землі таких людей нема. А той, хто вмів визнати провини І не відкриє уст своїх дарма.	Хто бачить душу лиш очима віри І знає силу, що в крові Христа. Хто вмів гріх людський прощати без міри - така людина є еством свята.
У кого правда - не в словах, а в ділі. Хто Божого шукає - не свого. Хто не обходить бідних за три милі І не кепкує з ближнього оков.	І святість цю вона не заробила Ділами благочестя, в молитвах... Євангеліє душу воскресило Та осватило в вічних небесах!

Пророк Іона теж спочатку допустив помилку, ослунався Бога, але після чудесного спасіння визнав свою провину, сумлінно виконав свій обов'язок і ділами благочестя заслужив шану від людей та святість від Бога.

Проаналізуй життєві історію та ситуації і розкажи, як повинні були вчинити діти.

Життєві історії

Пробачте, діти... Я спізнився...

Був холодний ранок. Зривалися сніжинки. З півночі віяв холодний пронизливий вітер. Ми прийшли до школи на світанку. У класі було тепло. Ми роззулися й гріли ноги біля грубки.

Зазвенів дзвоник. Усі сіли на місця. Пройшла хвилина, друга. Учителя не було. Ми послали Ніну - вона в класі старостою: піти в учительську і дізнатися, чому немає вчителя.

Через хвилину Ніна повернулася і сказала:

- Іван Петрович захворів. Директор школи сказав, щоб ми йшли додому.

- Ура! – закричали всі, невимовно раді. - Ура!... Уроків не буде!...Вчитель захворів.

Раптом відчинилися двері, й до класу ввійшов Іван Петрович. Запорошений снігом, втомлений. Ми завмерли від несподіванки. Сіли, нахиливши голови. Іван Петрович підійшов до столу.

- Пробачте, діти, - тихо сказав він. Занедужав я трохи, та все ж вирішив іти до школи. Запізнився трохи...

А нам соромно було підвести очі...

(За В. Сухомлинським)

Продовж життєві ситуації

1. Дениско не зробив домашнє завдання. Але він добре знає, що у портфелі в Сергійка лежить зошит з виконаним домашнім завданням. І ось на перерві ...
2. Сашко дуже поспішає додому і по дорозі наздоганяє бабусю, яка не може самостійно перейти дорогу. І Сашко...
3. У маршрутному таксі сидять дві дівчинки, тоді як поруч стоїть літня жінка, тримаючи за руку маленького хлопчика. Подружки ...
4. Раптово захворіла бабуся. Їй потрібні ліки з аптеки, а по телевізору якраз улюблений фільм Миколки. Хлопчик, її онук ...

Задумайся, чи легко робити життєвий вибір на користь добра?

Цікаво знати

Дізнайся за бажанням більше

Пророк Ісая

Пророк Ісая

Сучасником пророка Іони був пророк Ісая - з коліна (роду) Давида. Ісая пророкував в Єрусалимі протягом 40 років. Призваний на служіння в рік смерті царя Озії, 747 р. до н.е. він продовжив проповідувати і в царювання Йоафама, Ахаза, Єзекії, Манасії. Ісая умів заставити царів прислухатись до його пророцтв. Весь цей час царство Іуди знаходилось під загрозою асирійців.

Пророк Ісаї зробив найчіткіші ясні **передбачення про Христа Спасителя**, тому його називають «старозаповітнім євангелістом».

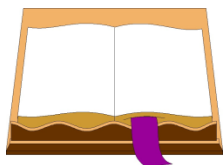
Ісаї передбачив:

походження Спасителя з роду Давида	народження від Діви	страждання і смерть за наші гріхи	розп'яття з злодіями і похорон окремо	спасіння людей через віру в Христа
------------------------------------	---------------------	-----------------------------------	---------------------------------------	------------------------------------

Також Ісаї передбачив зруйнування іудейського царства, полон і повернення іудеїв (про ці події ти дізнаєшся в наступних параграфах).

Пророк різко засудив царя Манасії за ідолопоклонство, осквернення храму Соломона, тому від нечестивого Манасії прийняв мученицьку смерть: був перепиляний дерев'яною пилою.

День пам'яті пророка Ісаї – 22 травня. (Див.: Іс. 40, 28-31; 53, 4-7)

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання

1. Яку назву мало язичницьке місто куди мав іти Іона?
2. Що повелів Господь Іоні зробити?
3. Як вчинив Іона?
4. Що саме трапалося в морі?
5. Які події відбувалися з Іоною далі?
6. Скільки днів перебував Іона у череві кита?
7. Що таке гріх?
8. Непослух Іони - це гріх?
9. Як ви думаєте, чи буває маленький гріх?
10. Що таке суд Божий?
11. Як мають поводити себе люди, щоб жити у злагоді з Богом?
12. Що допомагає людині чинити по совісті?

Домашнє завдання

Запитай своїх рідних, знайомих, друзів, хто, на їх думку, веде праведне життя. Зустрінься, по можливості, з цією людиною і попроси розповісти тобі про її життя.

§ 12. Винагорода за терпіння. Праведний Іов

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти причини праведності Іова. 2. Порівнювати міркування друзів Іова з роздумами людей, які нас оточують у повсякденному житті. 3. Відстоювати існування певного сенсу у витривалості людини в спокоях, перенесення їх з терплячістю.

1. Праведний Іов

У дуже давні часи на схід від Палестини жив праведний чоловік на ім'я Іов. Він відзначався справедливістю, усе життя намагався догодити Богу. Господь нагородив його за благочестя великими благами. Він володів стадом, в якому були сотні голів великої рогатої худоби і тисячі – дрібної. Тішила його велика і дружна родина: у нього було семеро синів і три дочки. Та диявол позаздрив Іову.

Праведний Іов.

Ікона. Він став зводити наклеп перед Богом на праведного Іова. «Хіба задарма богобоязкий (праведний) Іов? Відбери у нього все, що у нього є, – ось побачиш тоді, чи благословлятиме він Тебе?» Бог же, щоб показати всім, наскільки вірний Йому Іов, і щоб навчити людей терпінню в їхніх стражданнях, дозволив дияволу відібрати в Іова усе, що той мав. І ось одного дня розбійники вкрали в Іова усю його худобу, поперебивали наймитів, а страшний вихор з пустелі зруйнував дім, в якому зібрались Іовові діти, і всі вони загинули. Та Іов не тільки не став ремствувати на Бога, а сказав: «Господь дав, Господь і взяв: нехай буде ім'я Господнє благословенне».

Однак посоромлений диявол не вгамувався. Він знову став зводити наклеп на Іова: «Людина віддасть за своє життя усе, чим володіє: та торкнись тільки його кісток, його тіла (тобто врази його хворобою), – побачиш, чи благословлятиме він Тебе?» Бог дозволив дияволу позбавити Іова ще й здоров'я. І ось Іова вразила страшна хвороба – проказа. Тоді навіть Іовова дружина стала вмовляти його сказати якесь слово проти Бога, а друзі, замість того щоб утішити, тільки

сердили невинного страждальця своїми несправедливими підозрами. Але Іов залишився твердим, не втрачав надії на милосердя Боже і лише прохав Господа засвідчити, що він терпить усе невинно. У бесіді з друзями Іов пророкував про Визволителя (про Спасителя) і про майбутнє воскресіння: *«Та я знаю, що мій Визволитель живий, і останнього дня Він підійме із пороку цю шкіру мою, яка розпадається, і я у плоті своїй побачу Бога. Я побачу Його, самі мої очі побачать, а не очі чужі»* (Іов. 19, 25-27).

Бог, Після цього показавши приклад вірності й терпіння на Своему рабові Іові, Сам явився і звелів його друзям, що дивилися на Іова як на великого грішника, просити молитви за себе у нього. Бог нагородив Свого вірного раба. Іову було повернуто здоров'я. У нього було знову семеро синів і три дочки, а худоби побільшало вдвічі, ніж було раніше, і жив Іов ще сто сорок років у пошані, спокійно, благочесливо і щасливо.

Страждання праведного Іова. Іов 1-2

Історія багатостраждального Іова вчить нас, що нещастя Бог посилає не тільки за гріхи, але іноді Бог посилає нещастя і праведникам для ще більшого утвердження їх у добрі, для осоромлення диявола і для прославлення правди Божої. Історія життя Іова розкриває нам, що не завжди земне щастя відповідає добродійному життю людини, і вчить нас також не бути байдужими до нещасних. Іов своїми невинними стражданнями і терпінням прообразував Господа Ісуса Христа. Тому в дні спогадів про страждання Ісуса Христа (на Страсному тижні) в церкві читається розповідь з книги Іова. (Див.: Іов 1–42).

Пам'ять багатостраждального Іова згадується Церквою 19 травня.

2. Винагорода за терпіння

Історія життя Іова навчає, що винагородою за терпіння є милість Божа, святість і спасіння душі. Не вбогість сама по собі дарує людині спасіння і святість, а терпіння у стражданнях, які ця вбогість

породжує. У цьому й полягає суть і призначення нашого земного терпіння. Людина в терпінні не нарікає на Бога, тому що розуміє, що Він послав їй непрості випробування, аби дати можливість спасти свою душу.

Терпіння – здатність людини переносити земні страждання: хвороби, прикромці, знуцання, самотність, матеріальні нестатки.

Поетична сторінка

Прочитай вірш поета С. Рачинця та порівняй думки автора вірша з думками праведного Іова?

Без Бога світ...

Без Бога світ, а значить, без надії,
І день, і ніч шумить, мов океан.
Змішались люди, факти і події,
І все густіший наляга туман.
Куди пливти, до берега якого?
Проймає страх в передчутті біди.
Здається, вже лишилося недовго -

І зникне світ безслідно назавжди.
Невже і зникне?
Господи, помилуй, спаси його,
Бо хто ж, якщо не Ти!
То ж дай нам нині мудрості і сили
Тобі вклонитись, гріх перемогти.

Як ти розумієш слова «Без Бога світ»?

Прочитай життєві історії і дай відповіді на питання.

Життєві історії

Рішення

На початку нового навчального року вчителька звернулася до учнів із пропозицією:

- Давайте чесно напишемо на аркушах, хто яких недоліків хоче позбутися, щоб клас став дружнішим. Ми почепимо ці аркуші на дошці, щоб вони спонукали нас до роботи над собою.

Учні погодилися, а коли всі пропозиції були оприлюднені, зібралися біля дошки. Раптом Ксеня обурилася:

- Ось так завжди! Ви не повісили мій аркуш, а я ж подала його однією з перших. Ви недооцінюєте мене, - бурчала без кінця.

Вчителька, почувши це звинувачення, була прикро вражена, бо зовсім не мала наміру відкинути пропозицію дівчинки. Незабаром на столі серед паперів вона знайшла листок Ксені і тут же повісила його на дошку. На аркуші було написано: «Приймаю рішення, що ніяка дрібничка ніколи більше не виведе мене з рівноваги».

(За книгою «Таємниця твоєї душі»)

Чого не вистачало дівчинці? Як проявляти терпіння?

2. Чудесне зіллячко

Одного разу шляхом у місто йшли дівчатка - Ганнуся і Марійка. Кожна несла кошик з ягодами.

Гануся все зітхала та охала, а Марійка все жартувала та сміялася.

Ось Ганнуся й каже Марійці:

- Як ти можеш сміятися? Невже тобі легко? Адже твій кошик навіть важчий за мій і сили в тебе небагато.

- Це так, - відповіла Марійка, - але в моєму кошику є чудесне зіллячко; якщо його покласти у кошик, - і ноші відчувати не будеш.

- Яке ще зіллячко? – вигукнула здивована Ганнуся.

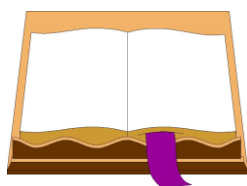
- Дай його мені.

Марійка засміялася і сказала:

- Дати його тобі я не можу, та якщо хочеш, то скажу, як воно називається. Зілля це – терпіння. (За книгою Дяченко «Іскра Божа»)

Як отримати таке чудесне зіллячко?

Завдання для повторення

I. Дай відповідь на запитання.

1. Ким був праведний Іов?
2. Яке багатство було у Іова?

3. Хто намагався перед Богом довести, що Іов праведний тільки тому, що все у нього є в достатку і сам Бог його благословляє?
4. Як сатана випробовував Іова?
5. Як у випробуваннях поводив себе Іов, чи був вірним Богу?
6. Як Бог нагородив Іова за терпіння?
7. Чи вдається вам дотримуватися Божих заповідей у повсякденному житті?
8. Як виховати в собі поступливість, терплячість, милосердя – найголовніші риси поведінки християнина?
9. Як протистояти спокусам?
10. Наведи приклади відомих вам людей, які були відданими Богові.

II. Допиши:

- Гріх -
- Смиренний -
- Скромність -
- Молитва -
- Піст -
- Спокуси -

III. Поміркуй і поясни.

Як ти розумієш наведене висловлювання «...Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать!» (I Петр. 5, 56)

Домашнє завдання

1. Порівняй міркування друзів Іова з роздумами людей, які нас оточують в повсякденному житті.
2. Поміркуй: чому людина несе відповідальність перед Богом?

§ 13. Надія на Бога. Ананія, Азарія та Мисаїл

На цьому уроці ти навчишся

1. Аналізувати історію Ананії, Азарія та Мисаїла, розглядати моральний зміст їхніх вчинків.
2. Розуміти призначення людини перебувати постійно у випробуваннях на вірність Богові, навіть у найменшому, на погляд людей, життєвому випробуванні.
3. Визначати характерні риси людини, яка покладає надію на Божу допомогу.

1. Поняття надії

Надія – це душевний стан, пов'язаний з очікуванням чогось доброго, бажаного. Надія залежить від віри людини, її життєвих цінностей, від того, що у своєму житті вона вважає головним і чого хоче досягти. В залежності від цього, люди можуть покласти надію на самого себе, свої здібності і сили, на інших людей, різні речі чи обставини або на Бога.

Надія – утіха серця в Богові, з впевненістю, що Він постійно турбується про наше спасіння і дарує нам обіцяне блаженство.

Розглянь ситуації і скажи, які головні цінності у героїв, на що вони покладають свої надії?

Життєві ситуації

1. Один чоловік вважав, що тільки багату людину всі шанують і поважають, тому вирішив стати багатцем. Для цього він важко працював, не досипав, не доїдав, а всі зароблені гроші вкладав у банк. І вже накопичив там чималу суму. Він уже бачив себе в величезному будинку, на розкішному автомобілі, в дорогому одязі. Але одного дня всі його гроші пропали – банк збанкрутував і гроші неможливо повернути. Цей чоловік потрапив до лікарні...

2. Наталя вважала себе дуже здібною: вона гарно співала, танцювала і хотіла стати відомою співачкою. Вона хотіла потрапити до дуже відомого шоу, де обирають найкращих співаків, а тому всіляко до цього готувалася, а подружкам своїм говорила, що всі вони нездари, а вона найкраща і скоро стане зіркою. Наталя потрапила до шоу і дуже пишалася, що її показують по телебаченню. Та вона не перемогла і повернулася додому, але чомусь крім мами, її вже ніхто не втішав...

3. Оксана захоплювалася східними вченнями і в одній книжці

прочитала про талісман – браслет, який виконує бажання. Вона його придбала і скрізь носила. Яюсь Оксані треба було готуватися до олімпіади з математики. Але вона вирішила, що талісман їй допоможе, а тому старанно готуватися не стала. На олімпіаді Оксана зайняла останнє місце...

4. 12 серпня 2000 року сталася аварія на підводному човні – атомоході «Курськ». Загибло 118 моряків. 23 з них жили довше інших — вони зачинилися у хвостовому відсіку підводного човна і подавали сигнали. Важко уявити, що відчували ці моряки, які перебували на дні моря в підірваному човні в темноті і холоді. Капітан-лейтенант Колесников став їх командиром і написав такого листа: «Тут темно писати, але навпомацки спробую. Шансів, схоже, немає: відсотків 10–20. Будемо сподіватися, що хоч хто-небудь прочитає...Всім привіт! Не треба впадати у відчай». Коли човна витягли з води, живих моряків уже не залишилося. У відсіку слідів паніки не було...

2. Біблія про надію на Бога

Про надію на Господа можна прочитати в різних місцях Біблії:

- «Я надіюсь на Господа, має надію душа моя, і на Слово Його я уповаю» (Пс. 130, 5).
- «Господь любить тих, хто боїться Його, хто надію складає на милість Його!» (Пс. 147, 11).
- «Добрий Господь, притулок Він у день утиску, і знає Він тих, хто на Нього надіється!» (Наум. 1, 7).
- «Надійтеся завжди на Господа, бо в Господі, в Господі вічна твердиня!» (Іс. 26, 4).
- «І Господь їм pomoже та їх порятуює, визволить їх від безбожних і їх збереже, бо зверталися до Нього вони!» (Пс. 37, 40)

Надія на Бога – доручення Богу свого життя, своєї долі, свого майбутнього і впевнене чекання виконання Його обіцянок.

Поетична сторінка

Прочитай віш поета С. Рачинця «Роздум» і дай відповідь на запитання.

Я людина в цім світі – отже, значу багато:
Можу сіяти квіти і розчеплювать атом,
Можу в небо літати, повертатися знову,
Навіть пам'яттю стати для нащадків у слові.

Можу серцем любити, чи пройматися гнівом,
Можу все я робити, та безсилий в однім я –
Я не можу без Бога віднайти своє щастя,
Не тому-то тривоги жалять душу так часто?

Жаль, що роки втрачав я, довго жив без надії,
Не тому-то ночами у спокуті сивію?

Що може в своєму житті робити людина?

В чому вона безсила?

Чому важко жити без надії?

На що чекають християни, що є предметом їх надії?

Предметом надії християн є визволення від гріха і смерті, прагнення до повної досконалості і з'єднання з Богом.

Прочитай біблійну історію про трьох юнаків, які мали надію на Бога і змогли перенести великі випробування.

3. Історія Ананії, Азарії та Мисаїла

Під впливом свого нечестивого царя Манасії, народ іудейський зовсім став забувати істинного Бога. Іудеї навіть перестали святкувати Пасху та інші встановлені Мойсеєм свята.

Довго терпів Господь гріхи іудейського народу і чекав покаяння, але народ не виправився. Через пророка Єремію Бог ясно сповістив, що за своє нечестя народ іудейський буде підкорений і відведений у полон вавилонянами, і що іудеї знаходитимуться в полоні сімдесят років: «За те, що ви не слухали слів Моїх, Я пошлю і візьму усі північні племена, і пошлю їх до Навуходоносора, царя

Вавилонського, раба Мого, і приведу їх на землю цю і на народ цей, і зовсім знищу їх... І вся земля та буде пустелею і жахом і народи ці будуть служити царю Вавилонському сімдесят років» (Єремія 25, 8-11).

Спочатку вавилонський цар Навуходоносор підпорядкував собі іудейського царя, але Єрусалим зберіг і не зруйнував усього іудейського царства.

Пророк Єремія переконував іудеїв підкорятися Вавилону. Він вказував, що вавилоняни послані на іудеїв Богом в покарання за гріхи царів і народу, за відступництво від віри. Він говорив їм, що єдиним способом позбавитися від лиха є покаєння, виправлення і молитва до Бога.

Але ні цар, ні народ не послухалися пророка і підняли повстання.

Тоді вавилонський цар Навуходоносор узяв Єрусалим, розграбував його, спалив і зруйнував до основи храм Соломона. Тоді ж загинув і Ковчег Заповіту.

Зруйнування Єрусалиму і храму.

4 Царств, 25

Увесь народ іудейський був відведений в полон (у 589 році до н.е). Тільки найбідніші іудеї були залишені на своїй землі для обробки виноградників і полів.

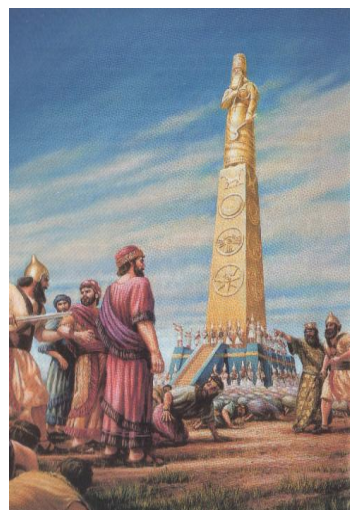
За бажанням царя Навуходоносора, із полонених ізраїльтян та іудеїв відібрали юнаків для служіння при царському дворі. Вони повинні були бути з царського чи княжого роду, без тілесних недоліків, гарними, розумними. Цар наказав виховувати їх при своєму палаці, навчати різним наукам і халдейській мові. Їжу їм він наказав давати зі свого царського столу. У числі обраних були Даниїл, Ананія, Азарія і Мисаїл.

Даниїл, разом зі своїми трьома друзями, твердо зберігав віру в істинного Бога. Вони не хотіли їсти царської їжі, щоб не з'їсти чогонебудь забороненого законом Мойсеєвим, і просили начальника давати їм тільки хліб і овочі. Начальник не погоджувався, оскільки боявся, що вони схуднуть, і цар покарає його. Але Даниїл прохав його зробити пробу впродовж десяти днів. І коли пройшло десять днів, то виявилось, що Даниїл і його друзі не лише не схуднули, а навіть стали

повнішими, здоровішими і красивішими за своїх товаришів. Після цього їх більше не змушували їсти царську їжу. За таке строге виконання закону - за стриманість (піст) і благочестя - Бог нагородив цих отроків хорошими здібностями і успіхами у вченні. На випробуванні вони виявилися розумнішими і кращими за інших і отримали високі посади при царському дворі. А Даниїлу Бог, крім того, дав ще уміння роз'яснювати сни, як колись Йосифу.

Таке підвищення іудейських отроків послужило на користь полоненим іудеям. Благочестиві отроки отримали можливість захищати іудеїв від утисків і поліпшити їх життя в полоні. Крім того, через них і язичники могли пізнавати істинного Бога і прославляти його.

Незабаром друзів пророка Даниїла – Ананію, Азарію і Мисаїла – було піддано великому випробуванню у вірі. Цар Навуходоносор поставив на полі Деїр, біля міста Вавилона, великого золотого ідола. На його відкриття зібрались усі вельможі і знатні люди Вавилонського царства. Було оголошено, щоб усі, як тільки почують звуки сурм і музичних інструментів, упали на землю і поклонились ідолу. Хто ж не виконає царського наказу, буде кинутий у розжарену піч.

Під звуки сурми всі впали на землю; тільки троє – Ананія, Азарія і Мисаїл – не поклонились ідолу. Вони відповіли цареві, котрий погрожував їм смертю: «Бог наш, Якому ми служимо, може врятувати нас з розжареної вогненної печі, і Він урятує й з твоєї руки, о царю! А якщо ні, нехай буде тобі, о царю, відомо, що богам твоїм ми не служимо, а золотому ідолу, якого ти поставив, не будемо вклонятися!»

Троє друзів біля печі Вавилонської

Цар розгнівався, наказав розпалити піч у сім разів сильніше, зв'язати їх і кинути у вогонь. Полум'я було таким сильним, що воїни, які кидали їх у піч, упали мертвими. Та Ананія, Азарія, і Мисаїл залишилися неушкодженими, тому що Господь послав ангела Свого зберегти їх серед полум'я. І вони співали, славлячи Господа.

Навуходоносор сидів на високому престолі навпроти печі. Він, почувши спів, збентежився, потім, здивований, поспіхом піднявся і сказав своїм вельможам: «Чи не трьох ми кинули у вогонь зв'язаних?»

Чому ж я бачу чотирьох не зв'язаних, які ходять серед вогню, без усякої шкоди, причому четвертий подібний до Сина Божого?» Після цього він підійшов до печі і сказав: «Ананіє, Азаріє і Мисаїле, раби Бога Всевишнього, вийдіть і підійдіть до мене». Коли вони вийшли,

то виявилось, що вогонь не торкнувся їх, навіть одяг і волосся не обпалились, і запаху диму не було від них.

Навуходоносор, бачачи це, сказав: «Благословенний Бог ваш, Який послав ангела Свого і визволив рабів Своїх, що покладають надію на Нього». І заборонив цар, під страхом смерті усім своїм підданам лихословити ім'я Бога ізраїльського, бо немає іншого Бога, що міг, би так урятувати як оце.

Історія Ананії, Азарії та Мисаїла нас вчить, що справжньою надією для людини є надія на Бога, бо Він є

Четверо в печі Вавилонській

Дан. 3, 19-28

джерелом нашого життя, нашим захистом, нашою допомогою, лише в Ньому наше спасіння і сенс буття.

Істинна християнська надія (надія на Бога) є чеснота, бо вона супроводжується готовністю і рішучістю переносити тимчасові страждання та випробування та покірливо нести свій хрест, сподіваючись, що все послане та попущене Богом – неодмінно служить нам на благо. Надія на Бога завжди йде поруч з терпінням та смиренням.

Прочитай життєву історію і поясни їх повчальний зміст.

Життєва історія

Палаючі курені

Єдиний чоловік, який уцілів після аварії корабля, був викинутий хвилиною на безлюдний острів. Він палко молився про те, щоб Бог врятував його. Чоловік щодня вдивлявся в обрій, сподіваючись відшукати допомогу. Вимотавшись украй, він вирішив побудувати невеликий курінь з плаваючих колод, щоб захиститися від стихій і зберегти свої володіння.

Але якось, повертаючись додому після пошуку їжі, чоловік побачив свій курінь обгорнутий полум'ям, гар піднімалася до неба.

Найжахливішим виявилось те, що все було втрачено. Його охопили розпач і гнів.

- Господи, як ти міг так вчинити зі мною! – ридаючи, кричав він.

Рано-вранці наступного дня його розбудив звук корабля, який наближався до берега. Корабель прийшов, щоб врятувати його.

- Як ви дізналися, що я тут? – запитав стомлений чоловік своїх рятувальників.

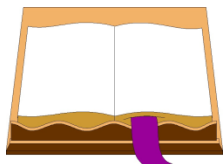
- Ми побачили твій димовий сигнал, - відповіли вони.

(За книгою «Таємниця твоєї душі»)

Як ти гадаєш, чого не вистачало цьому чоловікові?

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Чому іудеїв та ізраїльтян було взято в полон вавилонським царем?
2. Як проявили свою стійкість у вірі і відданість Богу Даниїл, Ананія, Азарія та Мисаїл на початку свого перебування при царському дворі?
3. Чим за це нагородив їх Бог?
4. Який наказ Навуходносора не виконали Ананія, Азарія та Мисаїл?
5. На кого мали надію юнаки, коли не поклонилися ідолу?
6. Чи були вони впевнені, що Бог врятує їх від печі?
7. На що надіялися Ананія, Азарія та Мисаїл, знаючи, що можуть загинути?

Домашнє завдання

Назви чесноти, які проявили Ананія, Азарія та Мисаїл.

§ 14. Постійність переконань. Пророк Даниїл

На цьому уроці ти навчишся.

1. Визначати постійність переконань у вчинках пророка Даниїла та його мужність у несенні слова Божого.
2. Розуміти важливість власної позиції в християнському служінні (стійкість, мужність, відповідальність).

1. Пророк Даниїл

Рік і місце народження Даниїла точно невідомо. Вважається, що він народився між 619 та 615 роками до н.е. в Єрусалимі і походив з царського роду. До того часу вже було відомо, що єврейський народ не виправдав Божого призначення бути прикладом для усіх народів, відійшов від віри і вклонявся ідолам. Ще цар Соломон побудував капища і вклонявся ідолам.

Пророк Даниїл. Скільки Господь не посилав пророків, щоб повернути людей до істинної віри, до Бога, щоб змінити своє життя, покаятися. Голосу пророків народ не почув.

На попередньому уроці ти дізнався, що сталося із Іудейським царством. Давайте пригадаємо. *(У 604 році до н.е. вавилонський цар Навуходоносор, один із найвідоміших завойовників у світовій історії узяв Єрусалим, розграбував його, спалив і зруйнував до основи храм Соломона).*

Вісімнадцять місяців тривала облога міста і Єрусалим було зруйновано, зруйнований був і храм. Навуходоносор забрав у полон людей, повів їх у землю халдейську. Шлях до Вавилону був нелегким, майже 1000 км, переправа через Йордан та перехід через Сирійську пустелю. Він тривав майже чотири місяці. Старі та хворі люди

Відведення євреїв у полон

повмиralи, дійшли молоді і здорові - ті, які і потрібні були Вавилонській імперії. Серед них і були Даниїл та його друзі Ананія, Азарія та Мисаїл. Вавилон у ті часи був найбільш величним і красивим містом на землі. «краса царств, гордість халдеїв» (Ісаїя 13, 19).

За наказом Навуходоносора Даниїл з друзями оселився при царському дворі і почали вони вивчати халдейську мудрість. За наказом царя годувати їх повинні були з царського столу. Але юнаки не бажали вживати їжі посвяченої ідолам. Щоб не порушити закону вони просили годувати їх овочами та фруктами. Їм був даний строк 10 днів, якщо вони схуднуть, або будуть погано себе почувати, то їм заборонять так харчуватися. Але через 10 днів вони виглядали

набагато краще, ніж ті, що харчувалися по-халдейськи. Важко собі уявити, що 12-річні хлопці, потрапивши в екстремальні умови, - полон, без рідних, близьких, проявили таку відданість Богу, таку стійкість духу. І Господь дарує їм видатні здібності до засвоєння науки, Даниїл, як колись Йосиф, отримав дар тлумачення слів.

Через три роки Навуходоносор влаштував екзамен їм і був дуже здивований, що їхні знання у 10 разів були вище тих знань, які мали його волхви. І отримали вони високі посади при дворі.

На шостому році царювання Навуходоносора відбулася подія, яка змінила подальшу долю Даниїла. Одного разу цар бачив сон, який його дуже схвалював. Тривожне відчуття не залишило його і після сну, який він пригадати не міг. Снам у ті часи приділялася велика увага. При дворі царя було п'ять класів мудреців, яких він і

Пророк Даниїл. Мікаленлжело. Фреска Сікстинської капелли.

І коли він почув, що неможливо розтлумачити сон не знаючи його, він наказав вбити всіх мудреців, а так як Даниїл та його друзі належали до вавилонських мудреців стали розшукувати і їх. І тоді Даниїл поспішив до царя. Він просив царя трохи зачекати і він розтлумачить його сон.

Отримав він часу до ранку. Повернувшись до себе, Даниїл розповів друзям і закликав їх молитися Богові. Усю ніч, можливо, останню у своєму житті, молився Даниїл Богові від щирого серця і Господь відкрив йому ту таємницю. І був дуже цар здивований, що цей 17 річний юнак, дуже скромний хлопець, зміг йому і переказати і розтлумачити сон. І говорить Даниїл: «У той час коли ти цар, думаєш про те, хто буде після тебе правити світом, Господь Бог послав тобі такі сновидіння, ти бачив велику статую, голова якої була із золота, груди і руки із срібла, живіт і стегна із міді, а ноги із заліза. Тоді ти бачив, як від гори зірвався камінь і зруйнував статую. А камінь зробився горою і заповнив усю землю.

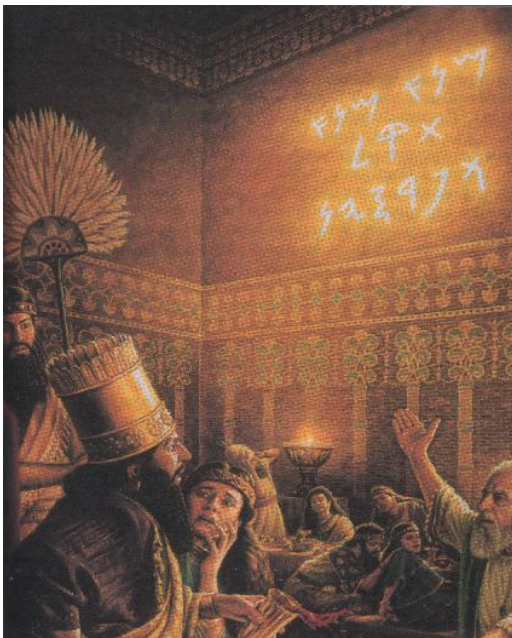
Тлумачення твого сну таке: золота голова - то цар, на Вавилонському троні, після тебе буде друге царство нижче твого, третє царство буде мідне, яке буде володіти усією землею, а четверте

царство буде, міцне, як залізо, руйнуючи все. І в дні того царства Бог Небесний воздвигне своє царство, яке не зруйнується вівіки, буде стояти вічно».

Даніїл тлумачить сон. Дан. 2 відкриваючий таємниці...» (Дан 2, 46).

І поставив цар Даніїла начальником над усіма мудрецьми вавилонськими, а його друзів – Ананію, Азарію і Мисаїла – призначив

правителями країни вавилонської. Вавилонське царство впало під ударами персів у 539 р. до Р. Х., у 17 рік царювання *Валтасара* (покарання за кощунство над священним сосудами Єрусалимського храму). Бог видимою рукою накреслив на бенкеті Валтасара слова: «мене» (порахував), «текел» (зважив), «фарес» (розділив). Надпис прочитав і розгадав Даніїл. Пророцтво збулося, Вавилон упав під час банкету.

Пророк Даніїл і Валтасар.
Дан. 5, 13-29

У Персії при царі Дарії далі перебувала частина євреїв, серед яких був і Даниїл. Цар Дарій полюбив Даниїла і зробив його одним з трьох головних начальників у своєму царстві, а потім хотів навіть йому одному доручити управління царством.

Інші ж вельможі заздрили Даниїлові і вирішили погубити його. Вони знали, що Даниїл щоденно тричі молиться Богу, відчиняючи вікно, повернуте в бік Єрусалима. Тому вони прийшли до царя і просили дати розпорядження, щоб ніхто не смів упродовж тридцяти днів звертатися з проханням до якогось бога, чи людини, крім самого царя. Якщо ж хто порушить цей наказ, того кинути у лев'ячий рів.

Цар погодився. Але пророк Даниїл, як і раніше, щоденно молився Богу і просив собі у Нього ласки. Вороги його донесли про це цареві. Тоді Дарій зрозумів, що його обманули, однак уже не міг скасувати свого наказу і мусив кинути Даниїла до левів. На другий день, рано-вранці, цар поспішив до рову і голосно запитав: «Даниїле, рабе Бога живого! Бог твій, Якому ти незмінно служиш, чому ж не врятував тебе від левів?» Даниїл відповів йому з рову: «Царю! Бог мій послав Свого ангела закрити пащі левів, бо я виявився чистим перед Ним, і перед тобою, царю, я не вчинив злочину». Тоді цар звелів витягти Даниїла з рову, а туди кинути його звинувачувачів, і не встигли вони торкнутися землі, як леви схопили і розірвали їх.

Пророк Даниїл серед левів. Дан. 6, 25-29

Після цього цар Дарій написав наказ: «Мною дається повеління, щоб у всякій області царства мого тремтіли і благоговіли перед Богом Даниїловим, тому що Він є Бог живий і прісноущний, і Царство Його непохитне, і володіння Його вічне».

Пророк Даниїл славився і за царювання Дарія, і за царювання Кіра Перського. Багато він провістив про майбутнє, що потім і збулося. Даниїл передбачив час, коли має народитися Христос Спаситель: а саме через **сімдесят сімдин**, тобто через 490 років. Передбачив також,

що Христа віддадуть на смерть, а після цього настане руйнація храму і міста і припиняться старозавітні жертвоприношення. (Див.: Дан. 9)

2. Постійність переконань

Протягом усього свого життя пророк Даниїл мав постійність переконань, непохитну віру, стійкість у мужність в своєму служінні Богу і людям.

Пригадай, що ми називасмо переконанням?

Ще раз зверни у вагу на визначення цього поняття на 71-й сторінці підручника.

Поетична сторінка

Про таку непохитну віру говорить у вірші «Тільки віра» поет С. Рачинець. Прочитай вірш і скажи, звідки людина отримує таку віру і куди вона її приведе.

Незабутнє - забудеться, неможливе – не здійсниться,

Найчистіше – забрудниться, тільки віра залишиться.

Неприхована буднями, в самоті не полишена,

Не залякана судьями і не приспана тишею.

Тільки віра – осмислена, не лежатиме каменем...

Тільки віра – від Істини, - приведе до Христа мене.

Як ти розумієш слова «осмислена віра»?

Поява таких людей як пророк Даниїл, які коректували життя народу, закликали його до істинної віри та покаяння, свідчить про те, що Бог не залишає своє творіння, а терпляче повчає та направляє на путь, призначений Ним. За півтори тисячі років від виходу євреїв із Єгипту і до Різдва Христового Господь послав майже 50 пророків. Як говорив апостол Павло в посланні до євреїв про пророків: «Це ті, котрих не вартий весь світ, це ті, які перемагали вірою царства, творили правду ... і усяке диво».

Подивись на життя Даниїла, чи можна назвати його життя щасливим? Рано втратив рідних, потрапив у полон, не один раз був на межі життя і смерті. Туга за рідною землею, це ще далеко не все, що

довелося пережити Даниїлу, але у всіх життєвих випробуваннях він жодного разу не покривив душою, ніколи не зраджував, був чистим перед Богом і совістю. За це Бог і дарував йому великий дар - дар пророцтва. Цим даром Даниїл віддано служив людям і в цьому він був щасливим.

Достойне життя пророка повинно служити і тобі прикладом. День пам'яті пророка Даниїла – 30 грудня.

3. Гідність і достойність

Кого ми називаємо достойним? Людину, яка гідна чогось, заслуговує уваги, пошани, честі. Честь і гідність – найкращі показники моральної цінності кожної людини.

Глибокоморальна людина підсвідомо відчуває свою порядність, гідність, достоїнство. Потреба людини у схваленні своїх вчинків самим собою визначається гідністю.

Живучи в суспільстві, ми хочемо, щоб нас цінували і поважали. Та слід пам'ятати, що надмірне почуття власної гідності не прикрашає того, хто його має. Слід стримувати себе, щоб не стати честолюбивим. Бути гідним, достойним – не просто, потрібно багато трудитися, вдосконалюватися і фізично, і духовно, щоб оволодіти цим прекрасним почуттям – гідністю і достоїнством.

Прочитай повчальні історії і дай відповіді на запитання.

Повчальні історії

Небесний слід

Один француз у супроводі провідника араба подорожував по пустелі. День у день араб схиляв свої коліна для молитви. Якось увечері невіруючий француз запитав у араба:

- Звідки ви знаєте, що існує Бог?

Провідник на хвилину зупинив свій погляд на насмішнику і відповів:

- Звідки я знаю, що існує Бог? А з чого ви взяли, що минулої ночі мимо нашого намету пройшов верблюд, а не людина?

- Ну, це видно по слідах, - відповів невіруючий француз.

Тоді, вказуючи на призахідне сонце, що заливало своїми променями

весь обрій, араб сказав:

- Дивлячись на творіння, пізнаєш Творця. (За кн. «Таємниця твоєї душі»)

Які чесноти, на твою думку, мав провідник? Чи можуть його переконання бути прикладом для інших?

Шану треба заробити

Якось вирядився святий Касіян паном та пішов до Бога на Святого Миколая жалітися. Каже:

- Люди Миколая шанують, на його ім'я церкви будують. А про мене й не згадують.

Бог йому й відповідає:

- Без Миколая тут розбиратися негоже. А покличте-но його до мене!

- Немає його на небі,- відповідають ангели.

- Пішов на Чорне море людей рятувати

Пройшов деякий час. Знову Бог Миколая кличе.

- Та немає його, - кажуть ангели. На Землі людей від пожежі рятує.

І третього разу Святого Миколая не знайшли, бо він козаків із турецької неволі визволяв.

Лише вчетверте явився той перед Богом: у старій свитині, мотузком підперезаний, чоботи в болоті.

- Де був так довго? - Бог запитує.

- Допомагав мужикові воза з болота тягнути.

Тоді Бог відповів Касіяну:

- Бач, за що Миколая шанують. Він, як ти, паном не походжає. Отож іди собі геть.

Шану заробляти треба.

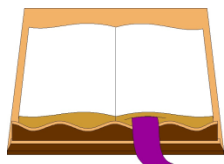
Допомога святого Миколая

Як можна отримати шану від людей?

Пригадай кого і за що шанують християни?

Завдання для повторення

Дай відповідь на питання.

1. У чому ти бачиш духовну цінність «слова Божого» на прикладі життя пророка Даниїла?

2. Розкрий на основі почутого постійність переконань у вчинках пророка Даниїла та його мужність у несенні слова Божого;
3. Якою, на твою думку, на прикладі життя пророка Даниїла має бути життєва позиція християнина в служінні Богу?

Домашнє завдання

Напиши твір-роздум «Переконання в моєму житті».

§ 15. Важливість збереження шанування традицій народу. Повернення Ізраїлю з полону. Відбудова храму

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти зміст месіанського значення ізраїльського народу, який зберігав богошанування впродовж багатьох віків.
2. Пояснювати духовний зміст повернення Ізраїлю з полону та необхідності відбудови храму.
3. Називати основні сакральні елементи старозавітного храму.

1. Повернення Ізраїлю з полону

Ізраїльтянам у полоні вавилонському жилося дуже важко. Вони дуже хотіли повернутися на батьківщину. Бог обіцяв їм це: «По сімдесяти роках Вавилонського полону Я до вас завітаю, і здійсно Своє добре Слово про вас, щоб повернути вас до цього місця». Після Дарія у Вавилоні царем став Кір. Бог дав на йому розум відпустити ізраїльтян додому, тому що Бог згадав Свою обіцянку. Кір видав указ про відбудову Храму Яхве в Єрусалимі та дозволив усім бажаючим євреям повернутися в Іудею. Цар Кір віддав також храмовий посуд, який вивіз вавилонський цар Навуходоносор у 423 р. до н.е.: тарілки, чаші, золотий і срібний посуд.

Повернення з полону

Після цього велика кількість єврейських вигнанців зібралася в дорогу та повернулася в Єрусалим. Кількість тих, хто повернувся вражає - майже 50 тис. людей. Та коли вони повернулися до Єрусалиму, то побачили, що стіни його були зруйновані і будинки спалені. (Див. Єздри 2, 3).

2. Відбудова храму

Лідери єврейської громади Зоровавель та Ісус побудували жертвник та здійснили жертвоприношення, відсвяткували релігійні свята, щоб гідно вшанувати Господа за його визволення з полону. Вони розпочали відновлення храму. Священики були в білому одязі, сурмили сурмами, співаки співали і грали на музичних інструментах; вони співали псалми, кажучи: «Вшановуйте Господа, бо Він добрий і ласка Його навіки!» Коли заклали перший камінь, то священики засурмили, а співаки знову заспівали й народ радісно вигукнув.

Відбудова храму. Єздри 3

будівництво було зупинене на весь час правління Кіра та Артаксеркса, аж до правління царя Дарія. Лише в часи Дарія, майже через 20 років від початку будівництва, храм було закінчено.

Макет відбудованого храму

Новий храм був не таким багатим і пишним, як Соломонів. Люди похилого віку, які ще пам'ятали велич попереднього храму, плакали від того, що цей другий храм убогіший і менший. Та пророк Агей, якого послав тоді Господь до іудеїв, утішив їх. Він провістив, що храм цей матиме більшу славу, ніж перший, бо в цей храм увійде очікуваний усіма народами Христос, Спаситель світу (Аг. 2, 6–9). Пізніше, у часи іншого Артаксеркса з Вавилону прибула наступна група вигнанців на чолі з великим учителем Мойсеєвого закону Ездрую. Ездра приніс з собою книгу Закону Мойсея (П'ятикнижжя). Ще через деякий час із Вавилону прибула наступна група вигнанців на чолі з новим намісником Іудеї Неємією. Новий намісник відбудував міський мур з баштами та повставляв ворота. Неємія разом з Ездрую запровадили в життя закони Мойсея, одним з яких була заборона змішаних шлюбів. В

результаті євреї відділились від сусідніх народів, вигнали своїх жінок інших національностей та стали жити за законами Мойсея.

Що таке храм?

Храм – архітектурна споруда, призначена для здійснення богослужіння і релігійних обрядів.

У християнстві та іудаїзмі храмом може бути визнана тільки та культова споруда, в якій знаходиться жертовник і в якому обов'язково повинні приносити жертвоприношення.

У християнстві традиційно прийнято називати храмом тільки ту архітектурну споруду, в якій є вівтар і здійснюється евхаристія – безкровне жертвоприношення, а ті споруди, де не здійснюється жертвоприношення прийнято називати каплицею. В іудаїзмі може бути тільки один Єрусалимський храм на всій земній кулі. Сьогодні в іудеїв офіційно немає храму. Синагоги в іудаїзмі не є храмами, а їх функція багато в чому схожа до християнської каплиці.

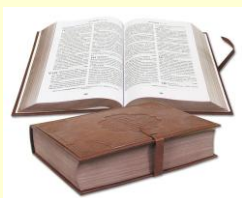

Для чого будують храми? Для чого євреї побудували храм? Хто збудував перший храм для Бога? Що сталося з тим храмом?

У 520 р. до н. е. відбудову храму в Єрусалимі було завершено. Цей, по суті, другий Єрусалимський храм значно поступався першому. У ньому не було Ковчега Завіту. За переказами, Соломон нібито знав, що його храм буде зруйнований і тому підготував підземне сховище, в якому пророк Єремія сховав потім Ковчег Завіту. Знайти це сховище не вдалося і досі. На місці у Свята Святих, де знаходився Ковчег Завіту, було покладено камінь, що на нього первосвященик ставив кадильницю у великий день очищення; у Свята Святих був лише один золотий світильник, а жертовник у підвір'ї храму був складений з каменю. Але і цей храм зруйнували у 70 р. н. е. римські завойовники під час придушення повстання євреїв. Від нього збереглась тільки одна західна стіна. Її називають «Стіною Плачу». До сьогодні вона залишається місцем паломництва іудеїв усього світу.

Стіна плачу. Сучасне фото

Цікаво знати. Дізнайся за бажанням Єрусалимський храм

Єрусалимський Храм (івр. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, *Бет а-Мікдаш*, тобто «Дім Святості»; івр. מִקְדָּשׁ, *Мікдаш*) - стародавній центр єврейського релігійного життя.

Перший Храм був збудований царем Соломоном близько 833 року до н. е. та зруйнований Навуходоносором у 587 році до н. е. Другий Храм був відбудований на місці попереднього близько 516 року до н. е., пізніше відновлений Маккавеями, а ще пізніше перебудований Іродом Великим. Зруйнований римлянами близько 70 року н. е.

Храм був центром прощ та поклоніння. Це була пишна споруда, багато споряджена та оздоблена, розташована в укріпленому комплексі. Поклоніння, що включало жертвоприношення тварин (ягнят, голубів, телят, ялівок) керувалося священиками, котрим допомагали левіти, які теж виконували спів та музичний супровід.

Була зроблена спроба відновити Храм за часів римського імператора Юліана у 362 році н. е., але вона була залишена, і сьогодні на місці Храму розташована мусульманська святиня.

Будівля Другого Храму була збудована за зразком Першого.

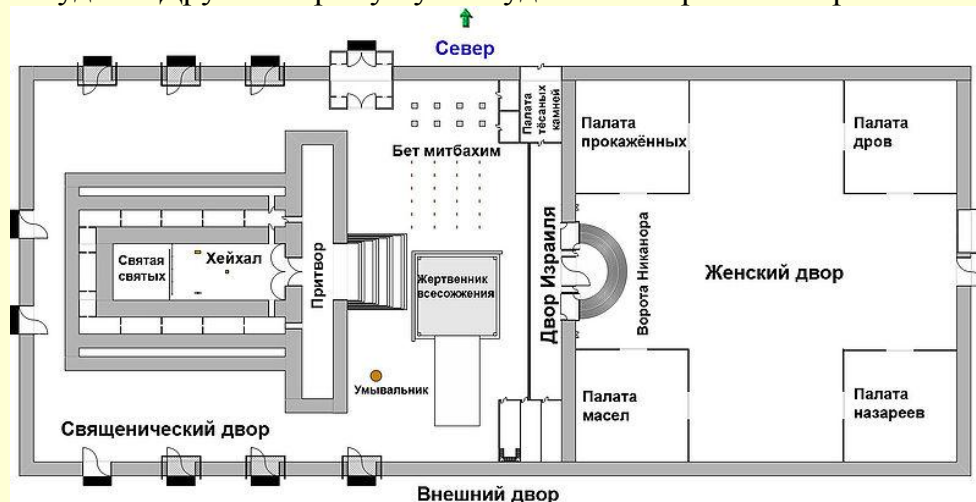

Схема Храму

Усі відділення Храму Соломона були в його наступнику: **Притвор** або Улам, **Святилище** або Хейхал і **Святая Святых** або Двір.

У притворі стояло два столи: мармуровий для свіжого хліба і золотий для старого хліба який повинні були їсти священики. З боків притвору був вхід до складських приміщень. Із притвору до

Хейхалу вели «Великі ворота». Щоб їх відкрити потрібна була сила 20 священників. У самому Хейхалі знаходився Стіл хлібів пропозицій направо від входу, золота Менора – наліво, а покритий жертвник знаходився між ними ближче до Притвору. У глибині Хейхала знаходилось найбільш священне відділення Храму – Свята Святих, відділена від Хейхала подвійною завісою.

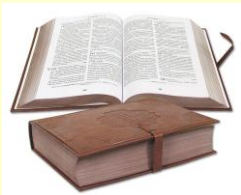
Свята Святих не мала ніяких прикрас і в другому Храмі була зовсім пуста – на місці Ковчега знаходився камінь. Один раз на рік туди заходив первосвященик, щоб запалити фіміам і тоді ставив кадильницю на камінь. Фасад храму був прикрашений чотирма колонами. Дах – плоский, щоб птахи не сідали він був заставлений загостреними спицями. Храм був оточений стінами, які утворювали велике подвір'я. Воно також було поділено на дві частини і мало декілька будівель.

3. Важливість збереження шанування традицій народу

До падіння Єрусалиму свідомість євреїв визначалась тим, що вони були частиною народу і держави – Іудеї, з законом, який вони не завжди виконували, але все таки мали, з судом, з храмом, з столицею, в якій правили члени династії Давида. Тепер, після полону, цього більше не було. Іудея стала частиною великої провінції і не мала ніякої самостійності. Саме поняття «народ» вже було не державним, а мало зв'язок виключно з законом Божим і вірністю Богу, тому що євреї було територіально змішані з язичниками.

Тому особливо важливим для ізраїльського народу було збереження шанування духовних традицій. Завдяки праці Єздри і Неемії самосвідомість людей, що повернулися з полону була зосереджена навколо двох центрів – навколо храму, який відбудували, і навколо закону. Те, що ми бачимо у євреїв, які повернулись з полону, стало більше відповідати ідеї синайського Заповіту, тому що центральним змістом життя народу стало саме виконання заповідей Божих, що свідчить про його духовне відродження.

Таке духовне відродження ізраїльського народу є глибоко повчальним і несе важливе послання сучасному світу: Бог, Який відродив свій народ в п'ятому столітті до Різдва Христового, може оживити людство і в наші дні. Для цього потрібно нам повернутися із свого полону – рабства гріха, постійно зберігати, шанувати і примножувати духовні традиції свого народу, пам'ятати про своє християнське коріння.

Цікаво знати. Дізнайся за бажанням **Іудейські пророки після повернення** **з Вавилонського рабства**

Агей – в 520 р. до Р. Х., через 18 років після повернення із вавилонського полону закликав євреїв пожертвувати особистими інтересами заради відновлення єрусалимського храму, передбачив, що в цей *храм прийде Спаситель* (Аг.2, 6–9).

Захарія – пророкував євреям, що повернулись із полону в період між 520 і 518 рр. до Р. Х., передбачив загибель народів, які пригнічували євреїв, *передбачив вхід Спасителя до Єрусалиму* (Зах. 9, 9) і той час, коли люди усіх країн придуть до Єрусалиму на поклоніння.

Малахія – **останній пророк** в Іудеї, жив у V ст. до Р.Х. На цей час євреї втратили свій ентузіазм і стали байдужими. Малахія нагадував їм про Божі заповіді і про майбутній прихід Месії, *передбачив Предтечу*.

Після Малахії – 400 років до Іоанна Предтечі пророків не було.

Поетична сторінка

Євреї, що повернулися з полону, не тільки відбудували храм-споруду, вони будували храм своєї душі. Щоб краще це зрозуміти, прочитай вірш поета С. Рачинця «**Будую храм**».

В душі до Бога - помоливсь,
Будую храм над чистим плесом
Моєї мрії, щоб колись
У ньому відслужили месу
Оті, хто житиме іще,
Хто знав мене здалека й
зблизька.
Ані під сонцем чи дощем,
Той храм нехай не втратить
блиску.
Там сни мої, там сльози віч,
Мої печалі і тривоги,
І на уламках протиріч

Святе ім'я живого Бога.
Нехай ясніє він, стоїть,
Як сад весною, білопінно,
Хай кожне слово, наче мідь,
Дзвенить у ньому псалмоспівом.
Будую храм, важкий тягар
Наліг на плечі аж до болю,
У нім душа моя, як жар,
Бо вся воістину з любові.
Тобі, Господь, її віддам,
Як доведеться раптом впасти,
А поки що - будую храм
Над плесом мрії задля щастя.

Як ти розумієш слова «Будувати храм своєї душі»?

Прочитай життєву історію і поясни її повчальний зміст.

Життєва історія

Зустріти Бога

У сучасному світі ми часто заглушаємо в собі прагнення Бога розвагами, зустрічами, проблемами. Ми намагаємося угамувати свою спрагу, заглушаючи її все новими і новими іграшками, але засмічуємо душу непотребом і для Бога там вже немає місця. Вичисти душу, якщо хочеш зустріти Бога, бажай Його.

В одній давній історії розповідається про одного селянина, який підійшов до старця і сказав:

- Допоможи мені зустріти Бога!
- Якщо ти дуже захочеш, ти зустрінеш Його, - відповідав старець.

Але селянин не задовольнявся такою відповіддю, він приходив до старця з цим проханням знову і знову. Бачивши його наполегливість, старець вирішив йому допомогти:

- Приходь завтра, після сходу сонця, до річки, викупаємося разом, і я розповім тобі, як зустріти Його.

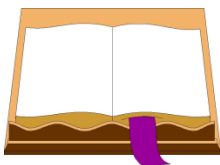
Вранці, коли вони обидва увійшли до річки, старець схопив селянина за голову, і опустив її під воду. Селянин почав вириватися, боротися, битися... Старець відпустив його, і запитав:

- Що трапилося? Чому ти чинив опір?
- Повітря! Я не можу без повітря! Я ж міг померти!!!
- Ось коли ти бажатимеш Бога так, як зараз бажав повітря, тоді ти Його зустрінеш, - з посмішкою сказав старець.

Бажаю і тобі мати бажання пустити Бога в душу. *«Принесемо плід духовний, нашим праведним життям»* (Кол.1, 10).

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Як ти розумієш зміст месіанського значення ізраїльського народу, який зберігав богошанування впродовж багатьох віків?
2. Поясни духовний зміст повернення Ізраїлю з полону та

необхідності відбудови храму.

4. Назви основні сакральні елементи старозавітного храму.
5. Скажи, чи схожий Єрусалимський храм на сучасні храми?
6. Для чого храми прикрашають?
7. Чи є в людині храм Божий?
8. Чи в кожній душі живе Бог?
9. Від чого це залежить?
10. В чийй душі живе Бог?
11. Чим можна прикрасити душу, щоб у ній поселився Бог?

Домашнє завдання

Намалюй храм власної душі і прикрась його такими якостями, щоб там захотів поселитися Бог.

§ 16. Готовність стояти за правду. Маккавеї

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти зміст подвигу братів Маккавеїв щодо сповідання вірності Богу.
 2. Пояснювати основні християнські риси, які притаманні братам.
 3. Називати приклади з нашої історії, схожої з біблійним прикладом.
-

1. Мученики Маккавеї

Іудеї після повернення з вавилонського полону залишалися під владою перських царів. Тривалий час, майже двісті років, тривало мідійсько-перське панування. Потім Перське царство було завойоване грецьким царем Александром Македонським, який був повелителем також Єгипту і Сирії.

Пригадай з історії Стародавнього світу, що ти пам'ятаєш про ці події?

Александр Македонський, найзначніший володар свого часу, шанував святиню храму Єрусалимського і впродовж усього свого життя з особливою ласкою ставився до іудеїв. Після його смерті царство розпалося і було розділене між чотирма воєначальниками його. Один з них, Птолемеї, ставши царем Єгипту, підкорив іудеїв своїй владі і забрав багато тисяч їх до Єгипту. Майже сто років іудеї

перебували під владою грецьких царів, які царювали в Єгипті. Не так ставилися до іудеїв грецькі царі, які посідали трон у Сирії. Коли іудеї опинилися під їхньою владою, то зазнали багато лиха.

Сирійські царі переслідували їх за істинну віру і змушували їх до ідолопоклонства. Особливо жорстоким гонителем був цар Антіох Єпіфан.

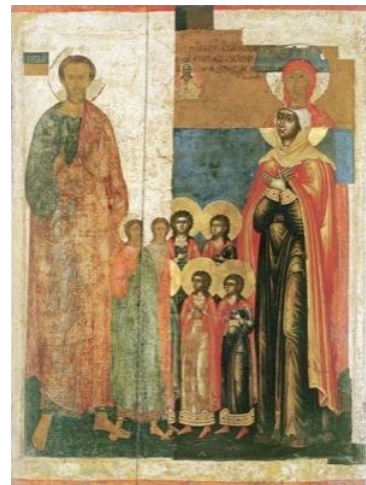
У 166 році до н.е. за його указом мученицькою смертю загинули сім братів Маккавеїв - Авім, Антонін, Гурій, Єлезар, Евсевон, Адим та Маркел - та їхня мати Соломонія, а також учитель Єлезар. Прихильний еллінському культу, Антіох Єпіфан увів в Єрусалимі та всій Іудеї язичницькі звичаї. У храмі Господньому він поставив статую Зевса, до поклоніння якому примушував іудеїв.

Тортури семи мучеників Маккавєєвих

І Мак. 2. Стародавні мініатюри

Дев'яносторічний старець – законовчитель Єлезар, який за свою віру був засуджений, з твердістю пішов на муки та катування й помер в Єрусалимі. Таку ж мужність показали й учні святого Єлезара – сім братів Маккавеїв та їхня мати Соломонія. Вони визнали себе послідовниками Істинного Бога, відмовившись принести жертву поганським богам. Старший із братів дав відповідь від імені інших: «Ми готові померти, аніж зрадити Бога». За це його жорстоко закатували. Другий брат прийняв таку ж муку, вигукнувши при цьому: «Ти, мучителю, позбавляєш нас земного життя, але Цар світу воскресить нас, померлих за Його закони, заради життя вічного». Третій, простягнувши руки, які мали відрубати, промовив: «Від Бога я отримав їх, і за закони Його не шкодую їх, і від Нього сподіваюся знову отримати їх».

Сім мучеників Маккавєєвих, їхня мати Соломонія та учитель Єлезар. Ікона

Соломонія – мати братів Маккавеїв. Ікона

Мученицьку смерть прийняли ще троє братів Маккавеїв. Коли залишився останній наймолодший брат, то Антіох запропонував святій Соломонії вмовити сина, щоб той поступився. Але Соломонія тільки укріпила сина в вірі: «Благаю тебе, дитя моє, поглянь на небо і землю та пізнай, що все створив Бог з нічого. Не страшися цього вбивці, будь гідним братів твоїх і прийми смерть, аби я з милості Божої знову здобула тебе з братами твоїми». Мужньо переживши мученицьку смерть власних дітей, свято віруючи у їх майбутнє воскресіння, померла і мати.

2. Боротьба за волю

Подвиг братів Маккавеїв сколихнув всю Іудею. У 165 році до н.е. спалахнуло повстання. Захищаючи віру і незалежність країни,

особливо відзначилися священик Маттафія і п'ятеро його синів, уродженці містечка Модіїн. Повстання очолив один із синів Маттафії Іуда, що вирізнявся особливою хоробрістю і мужністю.

За ці риси, на згадку про святих мучеників, він був також названий Маккавеєм. Іуда загинув героїчною смертю, надавши перевагу смерті у бою перед ганьбою полону.

Повстання Іуди Маккавея

1 Мак. 3

Остаточно розгромив війська загарбників його брат Симон, очистивши від них Єрусалим і храм Господній.

Звільнившись від грецько-сирійського ярма, династія царів Маккавеїв правила незалежною Іудеєю майже 150 років. На честь цієї перемоги та очищення храму Господнього в іудаїзмі запроваджено восьмиденне свято Ханука, що мовою івриту означає «новосілля».

Хоча Маккавеї жили задовго до Христа, православною церквою вони шануються особливо - за непохитну віру і мужність, з якою святі мученики перенесли всі нелюдські страждання, що випали на їх долю, заради Великого Бога.

Цікаво знати.

Мученик (грец. μάρτυς, мученик, буквально свідок) людина, яка загинула за сповідання своєї віри

Ім'я Маккавей походить від старогрецького Маккабі, що в перекладі означає «молот». Подвиг героїв Маккавей настільки вплинув на свідомість іудеїв, що це ім'я стало загальним - символом непохитної мужності і безстрашності. Існує навіть твердження, що Маккабі - аббревіатура слів Тори, що в перекладі означає «Хто подібний до Тебе, Всевишній».

3. Мученики за віру в Україні

У нашій історії також багато людей, які вибирали мученицьку смерть, але не зраджували Бога.

Пригадай імена борців за віру і народ, про які дізнався раніше.

Князь Михайло Всеволодович Чернігівський

У 1241 році більшість давньоруських земель були спустошені монголо-татарами. Щоб отримати ярлик на правління, князі їхали до хана в Золоту Орду. Там на них чекав принизливий ритуал: потрібно було пройти через коридор, що складався з вогнищ, і вклонитися поганським ідолам. Навіть такі князі, як Олександр Невський та Данило Галицький, щоб отримати аудієнцію у хана, змушені були підкоритися цим вимогам.

Поїхав до Орди й князь Михайло Всеволодович Чернігівський, але виконувати язичницький ритуал відмовився, оскільки «не годиться поклонятися християнам нічому створеному, а тільки Господу Богові Ісусові Христу».

Князь Михайло Всеволодович Чернігівський в Орді

Михайла Чернігівського було закатовано. Страту виконав русич на ім'я Доман, який зрікся християнства і жив серед монголів. Пізніше мучеників князя Михайла та його боярина

Феодора, які прийняли смерть за віру, було канонізовано православною церквою.

Байда-Вишневецький

Славетний козацький отаман Дмитро Вишневецький (?-1563), прозваний Байдою, походив із стародавнього князівського роду. Як і багато інших шляхтичів, він, зібравши ватагу відчайдушних воїнів, пішов у Дикий степ у пошуках пригод і слави. Саме він у середині XVI століття заснував на острові Хортиця фортецю, яку згодом стали називати Запорозькою Січчю.

Байда-Вишневецький здійснив багато військових походів проти турків і татар. 1563 року під час одного з таких походів князь Дмитро потрапив у полон до молдавського воєводи Стефана Томші, який передав його своєму сюзеренові - турецькому султану. А той наказав покарати його страшною смертю мученика.

Байду скинули з висоти стамбульського фортечного муру на загострений гак. Вишневецький протримався живим три дні, впродовж яких голосно ганив Туреччину, султана та магометанську віру. Не витримавши образ, султан наказав добити бранця стрілою. Загибель Байди-Вишневецького згодом була оспівана в козацьких думах і народних піснях.

Байда-Вишневецький в бою

Поетична сторінка

Прочитай вірш «Не відрікаюсь» поета С. Рачинця і скажи від чого не можна відрікатись.

Не відрікаюсь я ні від чого – ні від землі, де спочили батьки,
Ні від своєї гіркої дороги, тої якою іду крізь роки.
Не відрікаюсь від рідної мови, що розпинали не раз на хрестах,
Ані від Правди, ні від Любові, що привели до Ісуса Христа.
Не відрікаюсь від того, що маю - роду, народу, своєї мети.
Знаю: за це ще не раз постраждаю. Не відрікаюсь, мій друже. А ти?

3. Шанування традицій народу. Свято Маковея

14 серпня православні відзначають свято Винесення чесних дров Животворящого Хреста Господнього, або свято Всемилоствого Спаса та Пресвятої Богородиці. Цього дня святкується також день семи святих Мучеників Макавеїв, або, як кажуть у народі, «Маковея».

Це свято прийшло до нас з Візантії, де було встановлене не пізніше IX ст. Воно полягало в перенесенні з імператорського палацу до храму Софії частини хреста Господнього, що збереглася. Протягом двох тижнів цю святиню носили по Константинополю з метою «відвертання хвороб», для очищення міста від злих духів, які за давніми віруваннями приносили епідемії страшних хвороб. За допомогою хреста освячували воду, щоб вона стала чистішою та щоб ішли дощі в спеку.

У Київській державі цей звичай перетворився на хресні ходи до річок, водоймищ, озер. Вода освячувалася, і після цього в ній купалися, а також купали худобу, щоб вона не хворіла. За переказами цього дня 988 р. хрестився князь Володимир. Під час цього свята при богослужінні відбувається винесення хреста на середину храму і поклоніння йому, а після літургії – хресний хід до води.

Цікаво знати.

Свято Маковея одне з найпоетичніших і найшановніших в Україні

Цього дня у церквах святять воду, квіти й мак.

«Маковійську квітку» переважно робили з

городніх квітів, але добавляли в букет і лісові квіти. Пишний букет складався із квітів та лікарських рослин: чебрецю, чорнобривців, васильків, нагідок, польових сокирок тощо. Додавали інколи й голівку невеличкого соняшника, перших зібраних колосків жита та пшениці. мак-видюк (дикий мак). У народному побуті він вживається як засіб проти чародійства. Усе це обв'язували червоною стрічкою.

Свято Маковея і Спаса.

Худ.В.Титуленко

Кожна квітка в букеті мала своє призначення. Так, м'ята мала оберігати сім'ю від усякої напасті й додавати здоров'я, ласкавці – щоб у родині була ласка, злагода та щирість, сонях уособлювався з небесним світилом, щоб воно було завжди ласкавим і милосердним для людей, тварин та рослин. Після освячення букет квітів та голівки маку клали за образи і зберігали до весни. Весною мак розсівали по городу, а засушені квіти на Благовіщення вплітали дівчатам у волосся – «щоб не випадало». Із освячених лікарських трав варили цілющі відвари. Обрядовою їжею цього дня є «шуліки». Готують їх так: печуть коржі, ламають на дрібні шматочки і заливають медом з розтертим маком. Ця їжа смачна, її залюбки їдять діти. Усі чоловіки, жінки та діти приходили в цей день до храму в святкових вишиванках. Свято Маковея у народі мало ще декілька назв: Перший Спас, Спас на воді, Медовий спас. У Перший Спас починається Успенський піст. Він триває два тижні.

Макові коржі

Прочитай життєві історії і поміркую над їх повчальним змістом.

Життєві історії

1. У чому сила

Одного разу діти гралися на подвір'ї. Батько, зібравши їх біля себе, відкрив Євангеліє та прочитав слова Спасителя: «Любіть один одного, як Я полюбив вас». Батько закрити книгу, взяв два звичайних віники з акуратно складених і зв'язаних лозин. Одного він розв'язав і роздав по гілочці всім дітям: «Ану, діти, переламайте їх!» Гілочки гнулися, опиралися, але все ж таки зламалися. Тоді батько подав своїй дівчурі інший, нерозв'язаний віник.

- Тут такі ж гілочки. Нехай кожний, від меншого до старшого, спробує переламати ось цей віник.

Як не силувалася дівчурі, як не старалася – усе дарма. Віник гнувся, але не ламався.

- Бачите, кожен із вас, навіть найслабший, зумів

переламати окрему гілочку... Так із вами може трапитися: якщо будете кожен сам по собі, як оці окремі гілочки, і будуть між вами суперечки і чвари, то вас легко зламає життя. Але якщо любитимете один одного і будете в єдності, то нікому і нічим вас ніколи не здолати, як і ви не змогли переламати зв'язаний віник.

(За книгою «Таємниця твоєї душі»)

Прислухайся до цих порад!

2. Ледача подушка

Маленькій Яринці треба рано вставати, щоб до школи йти, а не хочеться, ой як не хочеться! Ввечері питає Яринка у дідуся:

- Дідусю, чому вранці вставати не хочеться?
Навчіть мене, дідусю, спати так, щоб хотілося вставати і йти до школи.

- Це подушка в тебе ледача, - відповів дідусь.

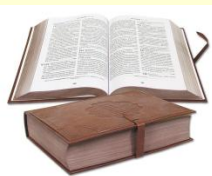
- А що ж їй зробити, щоб вона не була ледачою?

- Знаю я таємницю, - пошепки сказав дідусь. - Ото саме тоді, як вставати не хочеться, візьми подушку, винеси на свіже повітря, добре вибий її кулачками - вона і не буде ледачою.

- Справді? - зраділа Яринка. - Я так і зроблю завтра.

Ще дуже рано, а треба збиратись до школи. Не хочеться вставати Яринці, але треба ж нарешті подушку провчити, лінощі з неї вибити. Схопилася Яринка швиденько, одяглася, взяла подушку, винесла на подвір'я, поклала на лавку - та кулачками її, кулачками. Повернулася до хати, поклала подушку на ліжко - та й умиватися. А дідусь у вуса посміхається.

(За В. Сухомлинським)

Цікаво знати. Дізнайся за бажанням більше.

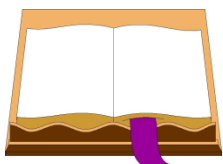
Книги Макквейські

Чітка хронологічна послідовність священого кодексу Біблії та історично-послідовний зміст її книг після книг Неємії і пророка Малахії різко порушується великою прогалиною в кілька століть: 440 – 175 рр. до н.е - роками, що не знайшли собі гідного увічнення в священних книгах.

З 175 р. до н.е. книги Маккавейські знову продовжують виклад подій священного характеру для старозаповітного суспільства і

доводять його до 135 р. до н.е., після чого старозаповітний кодекс знову повністю припиняється, поступаючи місцем священним книгам кодексу новозаповітного, що розпочинається із Євангельської розповіді про народження Спасителя світу.

Під іменем «Маккавейські» в Біблії містяться три книги. В перших двох книгах детально описуються гоніння сирійського царя Антіоха Єпіфана на іудеїв та героїчна боротьба іудеїв на чолі з Іудою, а потім з Симоном. Третя книга містить розповідь про події, що мали місце в Єгипті за Птолемея IV Філопатора, який загрожував єгипетським іудеям страшною небезпекою повного знищення.

Завдання для повторення

I. Дай відповідь на питання.

1. Хто такі мученики Маккавеї?
2. Які основні християнські риси були притаманні братам?
3. Яким чином іудеї звільнилися від сирійського панування?
4. Про яких мучеників за віру в Україні ти дізнався?
5. Як святкують в Україні свято Маковея?

II. Завдання для роздумів

Яке відношення до подвигу Макавеїв мають вислови з Біблії:

- 1). «Хто хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свій хрест та й іде вслід за Мною. Бо хто хоче спасти свою душу, той погубить її, хто ж за Мене свою душу погубить, той знайде її. Яка ж користь людині, що здобуде увесь світ, але душу свою занастить? Або що дасть людина взамін за душу свою?» (Мв. 16:24-26).
- 2). «Увійходьте тісними ворітьми, бо просторі ворота й широка дорога, що веде до погибелі, і нею багато-хто ходять. Бо тісні ті ворота, і вузька та дорога, що веде до життя, і мало таких, що знаходять її!» (Мв. 7:13,14).

Як ти їх розумієш?

Домашнє завдання

Творча робота: намалюй букет квітів, схожий на той, що освячується в церкві на Маковея.

Розділ II

Святі люди в історії української землі

Вступ до розділу

У цьому розділі ти продовжиш знайомство з видатними постатями в історії українського народу, чия діяльність справила визначний вплив на формування, становлення і розвиток української культури та державності; дізнаєшся про подвижництво і самопожертву святих нашої землі. Маючи приклади християнського благочестя попередніх століть, вони також відзначилися найвищими християнськими чеснотами, їх життя в свою чергу є яскравим зразком виконання заповідей Божих, служінню Богу і людям.

Кожний із нас має прагнути до духовного росту, набуття позитивних рис, творення добрих справ. Така схильність людини є ознакою високої моралі, вона визначається проявами волі і вчинків.

Як ти вже знаєш, у християнстві ця схильність має вона назву **християнських чеснот**.

Пам'ятай про них і завжди співставляй із ними свої дії, думки і вчинки.

Три головні християнські чесноти

Віра - повна згода людини з вченням Бога.

Надія – вітає серця в Богові, з впевненістю, що Він постійно турбується про наше спасіння і дарує нам обіцяне блаженство.

Любов – найперша і найважливіша чеснота і виявлення дару Святого Духа. Це сутність життя. Проявляється в любові до Бога і любові до інших.

Сім християнських чеснот з протилежними їм смертними гріхами

Доброчесність — Хтивість

Стриманість — Нестриманість

Щедрість — Жадність

Старанність — Лінощі

Лагідність — Гнів

Доброзичливість — Заздрість

Смиренність — Гордість

§ 17. Преподобний Іов, ігумен Почаївський. Брестська церковна унія

На цьому уроці ти навчишся

1. Розкрити сутність подвигу ігумена Іова Почаївського у відстоюванні віри Христової. 2. Розуміти основний зміст Брестської церковної унії. 3. Наводити приклади з особистого життя, коли віра вимагала захисту та відповідальності перед власними вчинками.

Поетична сторінка

Прочитай вірш українського поета Богдана
Чепурко «Почаїв».

Почаїв

В незамурованій печалі
Непорядкованих думок
Старий порубаний Почаїв
Вишневим голосом замовк.
Схрестились погляди у пісні,
І на заглибини очей
Впадуть татарські очі скісні.
Ніхто не скаже: будь, як вдома,
У цих обвітрених очах.

...На світлих пагорбах невтоми
Спочине втомлена душа...
І не заплачеться нікому -
Які пройшла вона гріхи.
І на жертвовну солому
Не клякнуть зайшли пастухи.
І чи згадається - хто знає? -
Той шлях і сиві могилки
Від неопланих дунаїв
До смертоносної Ріки.

Пригадай приклади із власного життя, коли віра вимагала захисту та відповідальності перед власними вчинками? З подальшого тексту параграфу дізнайся, про які події йде мова у вірші.

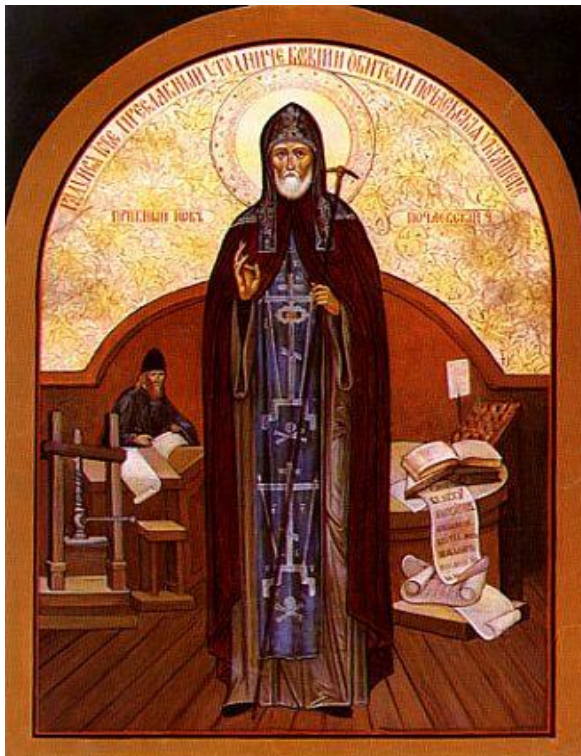
1. Преподобний Іов

Преподобний Іов, в хрещенні Іоанн, син православних батьків з Покуття, прозваних Залізо, народився в 1550 р. на Галичині. Десятирічним хлопцем він вступив до Угорницького монастиря. У цьому ранньому віці він досяг такого успіху в чернечих подвигах, що з 12-ти років уже був пострижений в мантию з ім'ям Іова, після досягнення

повноліття був зведений у священний сан, а з тридцяти років удостоєний великої схими, причому йому було повернуто ім'я Іоан. Він особливо любив це ім'я і завжди ним підписувався, але до лику святих він був зарахований з ім'ям Іова.

На прохання князя Острозького, преподобний Іов був переведений в Лубенський монастир, що знаходився в володіннях князя, де став настоятелем і багато писав на захист православ'я. Жага подвижницького усамітненого життя змусила його перейти на Св. Гору Почаївську, проте і там його обрали настоятелем. Для молитовних подвигів він пішов у кам'яну печеру: ноги його покрилися ранами так, що оголилися кості.

Він був працівником безперестанної Ісусової молитви - «Господи, Ісусе Христе, помилуй мене, грішного», що підводить подвижника до високих духовних ступенів. Так про нього оповідає його учень і сподвижник Досифей, що став за його кончину наступником по

Преподобний Іов Почаївський. Ікона

страшному Суді Христовому. Вражений кротким словом святого, грішник впав йому в ноги з благанням про прощення.

ігуменству: «Одного разу, коли молився пре подобний у тій печері, раптом осяяло його світло благодаті Божої, світивши по всій церкві протягом двох годин безперестанку.

Я ж, побачивши його, у великому жаху впав на землю, переможений таким дивним баченням».

Якої сили досяг святий старець над грішною душею людською, показує наступний випадок. Одного разу, прийшовши вночі на тік монастирський, він побачив злодія, який хотів взяти собі на спину куль зерна.

Преподобний допоміг йому підняти цей куль, але нагадав йому про відповідь на

2. Брестська церковна унія

У 1596 р. над православною вірою, за попущенням Божим, сталося страшне нещастя: справа була в тому, що, переслідуючи православних, польський уряд прагнув зробити так, щоб єпископські кафедри заміщалися особами не стійкими в православ'ї, і ці єпископи погодились визнати владу папи на Соборі, скликаному в Брест-Литовську.

Православний обряд зберігався, але особи, що погодились на це з'єднання, або унію ставали католиками. А народ, що залишився вірним православ'ю і який не визнавав Брестську унію, католики стали ще більше тіснити і пригноблювати. Тоді багато хто почав вирушати в степи, за дніпрові пороги, і там утворювати вільне козацьке військо, яке багато раз піднімало повстання для захисту православної віри. Інші стали об'єднуватися в церковні братства або ж ставати під захист вельмож, що залишилися вірними православ'ю. Найвиднішим з них був князь Костянтин Острозький, довкола якого утворилася спільнота вчених. Він заснував у своєму місті Острозі духовну академію та друкарню, і вони багато писали на захист православ'я.

Почаївська Чудотворна ікона Божої Матері

Наступного року після оголошення унії благочестива поміщиця Ганна Гойська, заради зміцнення православ'я, передала чудотворну ікону монахам-пустельникам, які подвизались на Почаївській горі, і з тих пір ця свята Ікона стала іменуватися Почаївською іконою Божої Матері. Цю чудотворну ікону Божої Матері у 1559 р. на привіз Волинь грецький митрополит Неофіт. По наказу зверху він залишив її в будинку Ганни Гойської.

Почаївська гора знаходилася недалеко від маєтку Ганни Гойської і була відомою давно, ще в часи татарської навали в 1240 році. Сама Пресвята Богородиця з'явилася на ній пастухам, причому в пам'ять цього вона залишила слід Своєї стопи, що так і називається «Стопа Пресвятої Богородиці». Із тих пір на цій горі почали подвизатись пустельники, на ній знайшли притулок і ченці зруйнованого Києво-Печерського монастиря.

3. Життя преподобного Іова після церковного розколу

В обителі преподобний Іов увів чернечий статут. Обитель він оточив огорожею з допомогою благочестивих поміщиків Феодора і Єви Домашевських і збудував Свято-Троїцький собор, а потім і ще шість менших церков. Він створив Почаївську друкарню і продовжував писати на захист православ'я. Збереглася одна з його книг під назвою «Книга Іова Заліза, ігумена Почаївського, власною його рукою написана».

У 1889 році вона була видана під назвою «Бджола Почаївська». Друкарня преподобного Іова відновлена на початку цього століття архімандритом Віталієм (Максименко). Вона була ним вивезена після російської революції за кордон і нині продовжує існувати в Америці, у Свято-Троїцькому монастирі.

Багато скорботи приніс преподобному Йову спадкоємець Ганни Гойської, лютеранин Фірлей. Він заволодів монастирськими землями і навіть чудотворною іконою.

У 1649 році при ігуменові Іові на вершині гори була збудована Свято-Троїцької церква зі Стопою Богородиці у середині храму, - до того слід Стопи більше 400 років залишався під відкритим небом. Тоді ж обитель було обнесено оборонним муром із вежами, збудовані інші храми, келії для братії, різні господарські споруди. Дзеркальна вода, викопаної ним на вершині гори криниці та ставка у підніжжі, і тепер є свідченням його невтомних трудів. Преподобний Іов був вірним сином своєї вітчизни та народу.

Із часу перенесення на Почаївську гору чудотворної ікони Божої Матері там заснували монастир. Свята ікона була повернута монастиреві, після того як дружину Фірлея спіткало за блюзнірство над нею Боже покарання, а землі були повернуті судом незадовго до кончини преподобного.

У вільний час преподобний Іов любив займатися садівництвом і розвів у Почаєві прекрасний сад. У 1620 р. він брав участь у Київському Соборі, що засудив унію і постановив твердо стояти за православ'я. Під цією постановою є підпис «Іоанн Залізо, ігумен Почаївський».

Помер преподобний Іов 28 жовтня 1651 року. Мощі його були відкриті в 1659 році після триразового його з'явлення митрополиту Київському Діонісію. Незабаром після цього в обитель приїхала на прощу Єва Домашевська. Вночі вона побачила, що в Троїцькій церкві сяє світло і почула спів. Служниця її, дівчина Ганна, пішла дізнатися, яке служіння відбувається, і з жахом побачила, що церковні двері відчинені, а посеред церкви, між двома ангелами, молиться в надзвичайно світлих шатах преподобний Іов. Звернувшись до дівчини, він наказав їй покликати ігумена Досифея, на той час безнадійно хворого, і дав їй для нього плат, змочений в миро. Хворий, отримавши цей плат, намастився ним і одужав.

У 1675 р. татари взяли в облогу Почаївський монастир. На третій день облоги, під час читання акафіста, над монастирем з'явилася Сама Цариця Небесна. Татари спробували пустити стріли на небесне явлення, але стріли поверталися назад і вражали їх самих. Тоді татари втекли.

У 1721 р. Почаївським монастирем заволоділи уніати. Чудотворну ікону Божої Матері вони шанували, але доступ до мощів преподобного для віруючих закрили. Проте через 20 років чудеса преподобного змусили їх допустити до них віруючих. З 1831 р. монастир знову став

**Облога татар
Почаївського монастиря**

православним. Мощі преподобного були знову урочисто відкриті, а Почаївський монастир оголошений Лаврою. Обретіння мощів преподобного Іова стало великим святом не лише для Почаївського монастиря, а і для всіх православних людей тогочасної Західної України. Щороку на це свято восени до Лаври збирається звідусіль велика кількість людей молитовно вшанувати пам'ять великого подвижника та борця за віру і волю рідного народу. Нині мощі угодника Божого почивають у храмі, названого його іменем, поруч із тією печерою, де він ніс молитовні подвиги. Пам'ять преподобного Іова Почаївського згадується 19 травня та 10 листопада, знайдення мощів - 10 вересня. Молитовним заступництвом преподобного Іова, нехай Господь укріпить і кожного з нас у вірі до Нього.

Прочитай життєві історії і поміркуй над їх повчальним змістом.

Життєві історії

1. Гора Ліван

Симеон вів життя праведне, так що у всій країні говорили: «Праведний, як Симеон». Але ще більше люди вихваляли смирення його серця: бо душа його була, як душа дитини, невинна і лагідна.

Одного разу, коли учні хвалили Симеона за святість і бездоганність його життя, він, слухаючи їх, обурився і сказав:

- Ніхто не святий, крім Єдиного Бога. Навіщо ж ви називаєте мене святим?

Здивовані учні замовкли. Один із них заперечив учителю:

- Коли людина праведна перед Богом, чому ж їй не радіти тому, що вона досягла вершини, пройшовши важкий і тернистий шлях?

Симеон у відповідь сказав:

- Послухайте історію з мого дитинства.

І старець повідав наступне... З будинку мого батька виднілася вдалині гора Ліван і кедри, які росли на її вершині. Часто мені доводилося чути, як батько і його друзі говорили між собою про висоту гори і про пишність кедрових лісів на її вершині. Це було мені незрозуміло. Я взяв лист паперу і намалював на ньому Ліван і кедри, потім підійшов до батька і показав йому малюнок:

Батьку, подивися, я намалював гору Ліван і її кедри такими, як я їх бачу кожен день із вікон нашого будинку. Ця гора – просто пагорб із зростаючим на ньому чагарником. Чому ж ви так вихваляєте її? Батько мовчки посміхнувся і сховав мій малюнок. Незабаром після

цього він сказав: «Візьми палицю, підемо з тобою до Лівану».

Ми вирушили в дорогу. Я думав, що за годину-другу доберемося до гори, так близько вона виднілася. Але йшли не годину і не день, а декілька днів. І чим ближче підходили до гори, тим важчою вона ставала.

Аж ось на світанку ми піднялися на вершину, покриту туманом. Коли ж зійшло сонце і туман розсіявся, я зміг, нарешті, побачити кедри, які вразили мою уяву своєю висотою.

У трепеті стояв я на вершині гори Ліван – дивувався і жахався її величчю. Тоді батько вийняв мій малюнок і сказав:

- Тепер порівняй велич гори з твоїм малюнком.

Мені стало соромно, я почервонів і не смів підняти на батька очей...

Розказавши цю історію, Симеон змовк. Учні не переривали його мовчання і стояли, опутивши свої погляди. Відтоді вони більше не питали Симеона, чому він не вважає себе святим: по відношенню до Бога ми такі маленькі, як малюнок Симеона до гори Ліван.

(За книгою «Таємниця твоєї душі»)

Чому при житті людину, навіть благочестиву, не можна називати святою?

2. Добре слово

В однієї жінки була маленька донька Оля. Коли дівчинці виповнилося десять років, вона тяжко захворіла: простудилась, почала кашляти й танула на очах. До нещасної матері почали приходити родичі: Олині тітки, дядьки, бабусі, дідусі. Кожен приносив щось смачне й поживне: липовий мед і солодке коров'яче масло, свіжі лісові ягоди й горіхи, перепелині яєчка й бульйон з курячого крильця. Кожний говорив: «Треба добре харчуватися, треба дихати свіжим повітрям і хвороба втече в ліси й на болота».

Оля їла мед у стільниках і солодке коров'яче масло, лісові ягоди й горіхи, перепелині яєчка й бульйон з курячого крильця. Але нічого не допомагало - дівчинка вже ледве вставала з ліжка.

Одного дня біля хворої зібрались усі родичі. Дідусь Опанас сказав: «Чогось їй не вистачає. А чого - і сам не можу зрозуміти». Раптом відчинились двері і в хату ввійшла прабабуся Олі - столітня Надія.

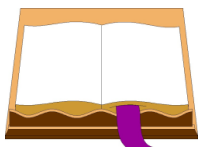
Про неї родичі забули, бо багато років сиділа прабабуся Надія в хаті, нікуди не виходила. Але почувши про хворобу правнучки, вирішила навідати її. Підійшла до ліжка, сіла на ослінчик, взяла Олину руку в свою, зморшкувату і маленьку, й сказала: «Немає

в мене ні медових стільників, ні солодкого коров'ячого масла, немає ні свіжих лісових ягід, ні горіхів, немає ні перепелиних яєчок, ні курячого крильця. Стара я стала, нічого не бачу. Принесла я тобі, мила моя правнучко, один-єдиний подарунок: сердечне бажання. Єдине бажання залишилось у мене в серці - щоб ти, моя

квіточко, видужала й знову раділа ясному сонечкові». Така величезна сила любові була в цьому доброму слові, що маленьке Олине серце забилося частіше, щічки порозовішали, а в очах засяяла радість. «Ось чого не вистачало Олі, - сказав дід Опанас, - Доброго слова». (За В. Сухомлинським)

Саме за таким добрим словом, доброю порадою найчастіше звертаються люди до старців, монахів монастирів, які завжди допоможуть людям, не відмовлять в пораді, не залишать без уваги. Все своє життя вони проводять в служінні Богу і ближньому, постійній молитві за спасіння всіх людей. Бачучи їх добре серце і праведне життя, Господь наділяє таких людей дарами Святого Духа – великою життєвою мудрістю, прозорливістю, даром зцілення, їх серце наповнює смиренням, лагідністю і любов'ю. Таким був і преподобний Іов Почаївський.

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Розкрий сутність подвигу ігумена Іова Почаївського у відстоюванні віри Христової.
2. Розкажи про основний зміст Брестської церковної унії.
3. Чим відомий Почаївський монастир?

Домашнє завдання

Підготуй повідомлення про державницьку та духовну роль митрополита Петра Могили в становленні культури українського народу.

§ 18. Святитель Петро Могила, митрополит Київський. Києво-Могилянська академія

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти історичні події цього часу та давати моральну оцінку подвигу митрополита Петра Могили. 2. Характеризувати зміст державницької та духовної ролі митрополита Петра Могили в становленні культури українського народу.

*«Три речі є до вподоби Богу і людям:
згода братів, милосердя до ближніх
і згода між чоловіком та дружиною».* святитель Петро Могила

Українська православна церква за всю свою історію не знала постаті більш знаної і колоритнішої, ніж митрополит Петро Могила. За порівняно короткий час він зумів надати їй чіткої організаційної структури, підніс освіту духовенства, висунув ідеал творчого дисциплінованого, чернецтва, здійснив реформу церковного обряду, розробив догматику, забезпечивши її необхідною новітньою теологічною літературою.

Майбутній Київський митрополит Петро Могила народився 21 грудня 1596 року. Він походив зі старовинного молдавського роду Могили і був третім сином Симеона Могили, молдавського господаря (князя).

Початкову і середню освіту Петро Могила отримав від учителів Львівської братської школи. Після цього Петро Могила здобував вищу освіту в університетах Західній Європі. Він добре знав грецьку мову та латинську.

При дворі польського гетьмана Станіслава Жолкевського молодий Петро Могила вивчав військово мистецтво. Зі своїм власним людом він брав участь у Хотинській битві 1621 року між поляками і турками. У цій польсько-турецькій війні перемогу здобуло польсько-українське військо, в якому козацькими загонами командував Петро Сагайдачний.

Минуло вже три десятиліття після Брестської унії, коли православні в Україні і Білорусі розкололися на дві частини: одна визнала примат папи Римського та деякі католицькі догми, через що почала називатися греко-католицькою, або уніатською, а друга зберігала

традиційну віру предків, започатковану ще за часів Київської Русі у складі Константинопольського патріархату. Церковне життя було безладним. Моральний стан ієрархії та духовенства перебував на низькому рівні, ієрархи розпоряджалися маєтностями церкви, як своєю приватною власністю.

Через унію Православна Церква втратила деякі свої храми і володіння. Софію Київську у православних було відібрано. Папа Римський вважав, що і Києво-Печерська Лавра мала перейти у володіння греко-католицького митрополита.

У цей тяжкий для Православної Церкви час Господь поставив світильником Української Православної Церкви Петра Могилу.

У 1627 році його було обрано архімандритом Києво-Печерського монастиря.

Петро Могила вступив на поле церковно-православної діяльності і співпрацював з ієрархією, висвяченою Єрусалимським патріархом Феофаном, при королі Сигізмунді III, коли становище Православної Церкви в Польщі було безправним, а православну ієрархію державна влада не визнавала. Молодий архімандрит, воєводич молдавських земель і водночас польський шляхтич, не завагався стати на бік православних українців та білорусів в опозицію до панівного суспільства гнобителів православ'я.

Петро Могила як архімандрит поновив Успенський собор, печери, побудував у Голосієвому під Києвом монастир, а також притулок для жебраків; і все це - на свої власні кошти. Для усунення анархії в церковному житті він особисто ретельно стежив за моральними вимогами щодо богослужіння та за дотриманням церковних канонів. Захищаючи права Києво-Печерської Лаври чи інших православних церков, він діяв сміливо і наполегливо.

Петро Могила гідно відповідав, коли Православній Церкві докоряли, що вона не має «великородних владик». «Православні українці, увірувавши в Христа Господа, не сумніваються в тому, що Христос, як мислений Глава, управляє Східною Церквою за Своєю обіцянкою: «Се Аз з вами до скінчення віку». Русь має всесильне заступництво свого благочестя в особі Христа. А що в Русі немає великородних владик, то що в цьому поганого? Адже і первісна Церква почала створюватися не великородними владиками, а убогими рибалками, однак Бог через них схилив до віри в Христа і монархів, і великородних володарів. Душі найнезначніших християн так само спокутувані кров'ю Христа, як і душі великородних володарів, а тому і ті, й інші мають бути рівними».

Серед своїх сучасників він найкраще усвідомлював ту шкоду, якої завдавав українському народові розкол між церквами, і тому щиро прагнув його подолати.

У 1628 році, 15 серпня, а саме на Успіння Пресвятої Богородиці, було скликано Помісний Православний собор. На соборі вирішили розглянути розходження між Православною і Католицькою церквами. Проект постанови доручили підготувати Мелетію Смотрицькому. Однак замість цього він написав трактат в якому всю вину за розкол поклав на Православну Церкву. Така позиція Мелетія Смотрицького викликала осуд серед православних. Петра Могила включили до духовного суду, який виявив, що в «Апологія подорожі до країв східних...» єпископа Мелетія Смотрицького міститься сто п'ять відступів від православного віровчення. Петро Могила не тільки піддав критиці твір Мелетія Смотрицького, а й сам роздавав учасникам собору свічки для спалення «Апології».

У той же час Петро Могила розгортав свою діяльність у Лаврі, зміцнюючи її друкарню та поширюючи церковну літературу, засновану у 1615 році архімандритом Єлисеєм Плетенецьким. Це була перша друкарня в Києві.

За часів керування Петра Могили у 1629 році тут було видано «Літургіаріон», або «Служебник»,

і священослужителі Української Православної Церкви вперше одержали потрібну для них книгу. Петро Могила прийняв рішення, щоб будь-яку церковну книгу, яка друкувалася в

Україні, було вірено з джерелом

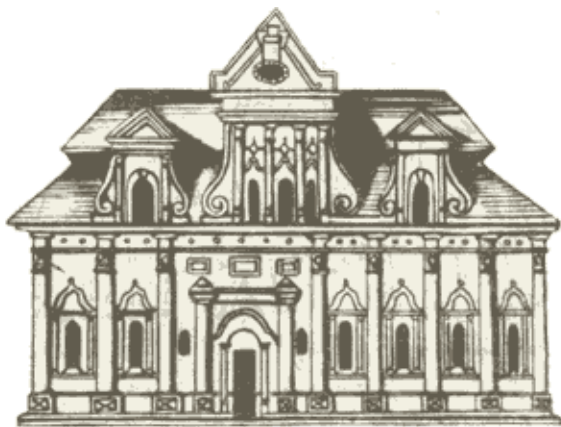
Святитель Петро Могила. Ікона

перекладу, і особисто звіряв

слов'янські переклади з грецькими оригіналами. У 1631 році в цій же друкарні було надруковано «Тріодь Цвітну», яка містила всі церковні служби, починаючи від Великодня і аж до свята Всіх Святих.

За п'ять років його керівництва у лаврській друкарні було надруковано п'ятнадцять різних книжок освічених богословів і письменників, які гуртувалися навколо «могилянським Атенеумом».

У 1636 році було надруковано книгу під назвою «Анфологiон», це був збірник моральних і життєвих повчань.

Поряд з «політичними» порадами Петро Могила давав й «Божі» поради: передусім вірі православній поклонятися та її поширювати; у своїй державі викорінити ідолопоклонство і «сатанинські умишлення», зміцнювати вчення соборної церкви; у православ'ї та

Друкарня Києво-Печерської Лаври благочесті наслідувати приклад батьків і попередників; бути

ктитором, будівничим і благодійником церков та училищ; для своїх підлеглих бути справедливим керівником і взірцем благочестя, справедливості, честі і всіх добродієностей; прислуховуватися до уст Господніх; будувати і відновлювати храми, берегти церковні обряди; всім підвладним письмово нагадувати про каяття і молитву. В цих порадах Петро Могила виклав своє власне бачення не тільки світського керівника, але й ієрарха Православної Церкви.

Петро Могила дбав не лише про книгодрукування в Києві та Україні, а й про поширення освіти. Так на дев'ятий день після смерті митрополита Іова Борецького, 11 березня 1631 року, Петро Могила об'єднав лаврську і братську школи при Богоявленському монастирі на Подолі у Києві. Утворений таким чином Києво-Могилянський колегіум став фактично першим православним університетом. Колегіум випускав зі своїх стін чимало знаменитих освічених і добродієсних пастирів, державних чиновників і у всіх відношеннях зразкових громадян. Колегіум і Богоявленський монастир, ченцями якого були виключно викладачі колегіуму, утримувалися на кошти Петра Могили. У 1634 року він організував філіал Київського колегіуму у Вінниці, згодом, у 1639 році, цей філіал було переведено на Волинь, у місто Гощу. З 1636 року існував філіал колегіуму і в Кременці. Більше того, Петро Могила заснував освітні заклади нового спрямування навіть за межами України. За його допомогою було

організовано слов'яно-греко-латинську академію в столиці Молдови Яссах, куди було направлено чотирьох київських викладачів.

Наслідком всілякого сприяння освіті стало те, що через кілька років після смерті Петра Могили іноземні мандрівники засвідчували надзвичайно високий рівень загальної грамотності в Україні. Антіохійський архідиякон Павло Алепський побував у 1654 та в 1657 роках на нашій землі і відзначив, що «по всій землі руській ми помітили чудову рису, яка викликала наше здивування: усі вони, за винятком небагатьох, навіть більшість їхніх жінок і дочок, уміють читати і знають порядок церковних служб... У землі козаків усі діти уміють читати, навіть сироти». У спогадах Павло Алепський окремо спинився на тодішньому світильнику просвіти - Київському колегумі.

Після смерті короля Сигізмунда у 1632 році на конвокаційному сеймі Петро Могила зайняв тверду позицію захисту Православ'я. Він вимагав скасувати всі заборони щодо будівництва православних церков, відкриття колегумів, друкарень, а також порушив питання про повернення відібраних греко-католиками православних храмів. Позиція Петра Могили примусила претендента на польський трон королевича Владислава прийняти спеціальний документ «Статті, або пункти заспокоєння руського народу». Багато вимог Петра Могили було задоволено, зокрема щодо повернення православним Софійського собору в Києві, Видубецького монастиря (в обмін на Гродненський), усіх маєтків Київської Митрополії, повернення Луцької та Перемишльської єпархій для православного люду. Все це значно зміцнило любов православних до Петра Могили. Ця любов привела до того, що делегати елекційного сейму у Варшаві обрали Київським митрополитом замість старого, кволого і хворобливого Ісайї Копинського Петра Могилу. Король Владислав IV цей вибір одразу затвердив 10 листопада 1632 року. 12 листопада того ж року до Царгорода виїхала делегація Української Православної Церкви. Константинопольський Патріарх Кирило Лукаріс благословив бути Київським Митрополитом Петра Могилу, і одночасно призначив його екзархом Константинопольського Патріаршого престолу.

Петро Могила надав «главі і матері всіх церков Русі», як він називав Софійський собор, благоліпного вигляду. Крім того, Петро Могила відновив і церкву св. Василя, а на руїнах Десятинної почав будувати нову, причому спочатку провів тут археологічні розкопки, знайшов гроб св. князя Володимира і переніс його святі останки до Успенського собору Києво-Печерської Лаври. Петро Могила також

відбудував і стародавній храм Спаса на Берестові. У Києві він побудував і нові церкви, які, на жаль, до наших часів не збереглися.

Завдяки діяльності Петра Могили в Києві в 1640 року відбувся помісний собор Української Православної Церкви на суто православних засадах. На ньому був визнаний катехізіс, відомий під назвою «Православне сповідання віри» Петра Могили, переданий потім на розгляд Константинопольському патріарху, який у свою чергу направив його на Яський собор у Молдові 1643 року. Виправлений тоді Катехізіс, або «Православне сповідання віри» було надіслано всім східним патріархам і визнано сповіданням віри всієї Православної Церкви. Уперше «Православне сповідання» надрукували грецькою мовою в Амстердамі 1662 року. За життя Петра Могили у скороченому вигляді польською і українською мовами. Короткий, або Малий катехізіс було видано у друкарні

Києво-Печерської Лаври у 1645 році. Цей же Катехізіс Петра Могили у перекладі церковнослов'янською мовою видали у 1649 році в Москві, а в 1685 році, за благословенням патріарха Іоакима, було надруковано слов'янський переклад амстердамського видання «Православного сповідання».

Одна з праць Петра Могили

«Православне сповідання віри» Петра Могили стало символічною книгою Православної Церкви.

У 1643 році митрополит з метою піднесення благочестя й християнської моральності його пастви канонізував преподобних печерських ченців, похованих у Ближніх і Дальніх печерах Києво-Печерської Лаври, архімандритом якої він був.

У 1644 році Петро Могила надрукував книгу «Літос», в якій спростував наклепи на Православну Церкву і підкреслив різницю між її догматами та обрядами з католицькими.

Останньою великою працею Петра Могили став Требник, що його було випущено у світ за два тижні до його смерті, тобто 16 грудня 1646 року. Це величезний том на 1700 сторінок, у якому докладно описано таїнства і обряди Православної Церкви. У Требнику було подано все необхідне для відправлення священниками таїнств і треб та їх розуміння. Требник визнає не лише повне занурювання тіла у воду,

а й обливальне хрещення. Формою шлюбу вважається згода на подружжя, вступаючих у нього. Митрополит Петро Могила визнавав формулою таїнства Євхаристії благословення хліба і вина з призиванням Св. Духа. Він, всупереч звичаям, що існували в Російській Церкві, не наполягав на повторенні хрещення для християн - протестантів чи католиків, якщо вони переходили до православ'я. Протестантів лише помазували миром, а католиків і уніатів приймали тільки на основі визнання ними православних догматів. Між іншим, така практика Української Церкви в цьому питанні згодом поширилася і була прийнята і в Росії. Взагалі Українська Церква не боялась робити запозичення у Західної Церкви, якщо це запозичення не суперечило православному віровченню. Так, в українських церквах по п'ятницях у перші чотири тижні Великого посту на вечірніх службах читалися уривки з Євангелія про страждання Ісуса Христа, що не робилося тоді в Росії. Але пізніше і в Росії стали служити пасії.

Однак це запозичення не стало сліпим наслідуванням. До Требника ввійшло багато молитов, які з'явилися ще задовго до розділення Церкви і були прийняті як на Сході, так і на Заході.

За дев'ять днів до смерті, відчуваючи наближення кінця свого земного подвигу, він власноручно склав заповіт, у якому, серед іншого, просив поховати його тіло в Успенському соборі Києво-Печерської Лаври. У заповіті він написав: «Бачачи, що занепад святого благочестя в народі руському походить не від чогось іншого, а лише від цілковитої нестачі освіти та науки, я дав обітницю Богу моему - все моє майно, що дісталось від батьків, та все, що буде діставатися від прибутків, одержаних з доручених мені святих місць, з маєтків, для цього призначених, віддавати частково на відновлення зруйнованих храмів Божих, від яких залишилися жалюгідні руйновища, частково - на заснування шкіл у Києві».

За заповітом, Київський митрополит віддав заснованій ним школі більшу частину свого майна, всю свою бібліотеку (а вона була на той час найкращою і найбільшою в Києві і однією з найкращих у всій Польській державі).

Митрополит Петро Могила скінчив свій земний подвиг 1 січня 1647 року. Поховання було призначено на день пам'яті сорока мучеників, який того року випав на вівторок другого тижня Великого посту. 19 березня 1647 року відбулося урочисте поховання Київського митрополита Петра Могили. Зібралось дуже багато народу, щоб провести в останню путь сина Молдови, якого українці полюбили як

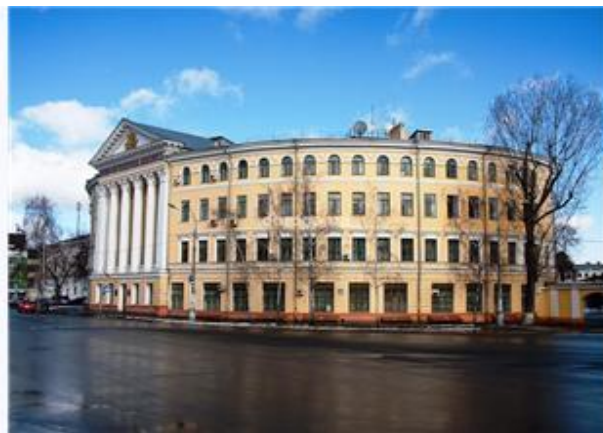
свого пастиря і який ототожнив себе з українським народом, на захист прав якого він непохитно стояв упродовж усього свого життя.

Спочатку гроб із тілом Петра Могили стояв у Святій Софії, де він знаходився до дня поховання. Його поховали біля лівого крила Успенського собору Києво-Печерської Лаври.

Петро Могила упокоївся в день пам'яті святителя Василя Великого. Українські шанувальники (проповідники та історики) неодноразово підкреслювали схожість між митрополитом Петром Могилою і святим Васиєм Великим, архієпископом Кесарії Каппадокійської. Обидва вони в молоді роки приймали чернечий постриг; обидва ревно боролися за православ'я (св. Василій Великий - з еретиками аріанами), формулюючи у творах православне віровчення; обидва мають великі заслуги у розвитку й упорядкуванні православного богослужіння (літургія Василя Великого та інші богослужбові чини і молитви; Петро Могила - Служебник і Требник); обидва в житті і діяльності вирізнялися вольовими активними характерами, а також упокоїлись в однаковому віці, маючи 50 років життя.

(За «Житієм святих», Том 1. Київ, 2007 р.)

Святитель Петро Могила, митрополит Київський являється однією з найвизначніших особистостей всієї 1000-літньої історії Українського Православ'я. Результатом саме його діяльності стало відродження православної науки, духовного і літургічного життя та відновлення

Києво-Могилянська академія

структур Православної Церкви у складному XVII ст. Києво-Могилянський колегіум від самого свого початку відіграв важливу роль освітнього центру в Україні - був центром розвитку наукової думки, а головне - центром захисту православної віри. Сам Господь воздвигнув світильник Православної Церкви в Україні - Петра Могилу. Він через свій колегіум виховав духовних пастирів, учених і багато визначних церковних діячів, які зробили вагомий внесок у розвиток православного богослов'я і культури не лише в Україні, а й у сусідніх державах. Постаць святителя Петра Могили безперечно належить

кільком культурам: за походженням молдованин вихований у православної румунській культурі, майже все зріле життя присвятив службі Православної Церкві на Україні. Крім української і румунської культур, збагатив він також білоруську, польську та російську культури.

У 1996 р. святий Петро Могила був занесений Українськими Православними Церквами до лику святих. До своїх святців вписали його також Румунська Православна Церква та Православна Церква в Польщі, з якими він був особливо зв'язаний.

Узагальнення діяльності святого Метра Могили за таблицею

Петро Могила

Київський митрополит (1633 -1647), здійснив нову надважливу послугу Православ'ю піднесенням у своїй церкві духовної освіти, розбудовою храмів і монастирів:

- на базі училища при Богоявленській церкві в Києві в 1632 р. створив **Колегіум**, (який незабаром стане Академією, перетвориться в центр духовної освіти південнозахідної Русі, освітній і науковий центр України і всієї Східної Європи, підготує багатьох гідних священників, освічених архіпастирів і ревних захисників Православ'я, з 1633 р. буде носити ім'я свого засновника. У колегіумі будуть викладатися: церковно-слов'янська, давньогрецька й латинська мови, а також теологія, риторика, діалектика, музика, астрономія, арифметика);
- у своїй друкарні буде безперервно друкувати твори Святих Отців і богослужбові книги;
- уклав **Службник**, **Требник**, нарешті завершить свої послуги складанням **Катехизиса** під назвою **«Православне сповідання віри»** (таке необхідне для православних проти хитрих повчань єзуїтів і блукань Кальвіна, які поступово поширювались);
- був меценатом і покровителем наук і мистецтв;
- його зусиллями і за його кошти будуть уперше ґрунтовно реставровані Софійський собор і багато споруд Лаври;
- поважався сучасниками як чудовий оратор і вправний полеміст, його перу належать багато полемічних проповідей, у яких обґрунтовувалось верховенство Православної церкви на Україні.

- провів ґрунтовну **реформу церковної справи**: розпочав її з суворої дисципліни й моральності серед ченців і духовенства. Для слідства й церковного суду створив Духовну консисторію, усунув становище, коли братчики вирішували різні релігійні питання.

Поетична сторінка

Прочитай вірш поета Василя Чуйченка «Зорі» і скажи, яку нагороду від Бога мають праведні люди.

Мамо люба! Глянь, як сяють ясні зорі золоті.
Кажуть люди: то не зорі - душі сяють то святі.
Кажуть: хто у нас на світі вік свій праведно прожив,
Хто умів людей любити, зла нікому не робив, -
Бог того послав на небо ясно зіркою сіять...
Правда, мамо, - то все душі, а не зорі там горять?
Так навчи ж мене, голубко, щоб і я так прожила:
Щоб добро любити вміла і робить не вміла зла.

Свій вік праведно прожив і святитель Петро Могила та удостоївся піднятися до Неба. Бери з нього приклад і прагни так до праведного життя, як цього бажала дівчинка, про яку пише поет.

Прочитай життєві історії і поміркуй над її повчальним змістом.

Життєві історії

1. Тимчасово

Якось турист відвідав одного відомого монаха-подвижника. Гостя дуже вразило те, що в кімнаті, наповненій книжками і іконами, єдиними меблями були стіл і дерев'яна лавка.

- Де ж решта ваших меблів? – спитав турист.
- А де ваші?

- Мої? Я ж тут тимчасово, - здивовано відповів турист.

- І я також, - відповів монах.

(За книгою «Таємниця моєї душі»)

Як ти розумієш відповідь монаха?

2. Ти не зайвий

Одного разу відомий диригент проводив репетицію якоїсь симфонії, у якій брала участь сотня голосів і безліч різних інструментів. В одному місці, коли весь хор голосно співав під акомпанемент органа, барабана і різних труб, флейтист подумав:

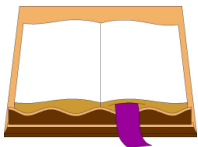
- При такій голосній музиці мене не почують, - і перестав грати. У той же момент диригент призупинив симфонію і голосно крикнув:

- Чому ж флейта мовчить?

Чутливе вухо музиканта відразу помітило відсутність звуку флейти і тому для нього виконання вже не могло бути довершеним, якщо хоч один інструмент не звучав.

Іноді людині здається, що її робота нікому не потрібна, що від неї нічого не залежить. Але це не так.

Господь хоче, щоб твоя флейта звучала. (За кн. «Таємниця моєї душі»)

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Розкрий зміст державницької та духовної ролі митрополита Петра Могили.
2. Дай моральну оцінку подвигу митрополита Петра Могили у відстоюванні віри Христової.
3. Розкажи про роль Києво-Могилянської академії в розвитку культури нашого народу.

Домашнє завдання

Підготуй одне з повідомлень:

1. Роль козацтва в житті українського народу.
2. Звичаї та духовні традиції козаків.
3. Життєвий подвиг гетьмана Б. Хмельницького.

§ 19. Козацтво – захисник віри. Гетьман Богдан Хмельницький

На цьому уроці ти навчишся

1. Визначати роль захисника віри Христової, гетьмана Богдана Хмельницького.
2. Порівнювати оцінки світських істориків та християн, які вдячні за збереження віри Христової на наших землях.
3. Наводити приклади сучасного ставлення до подвигів козаків-християн.

1. Козацтво – захисник віри

Козацтво, як своєрідна суспільна організація, відіграло важливу роль у збереженні й примноженні української національної культури, у гартуванні волелюбного духу українства. Козацтво було не лише військовою силою, національно свідомою державною організацією, а й носієм лицарського духу, захисником української культури і християнської віри.

Пригадай:

1. Яку роль, на твою думку, відіграло козацтво в житті українського народу?
2. Що ти знаєш про звичаї прийому чоловіків на Січ?
3. Які традиції здавна існували у козаків?
4. Чому козацтво стало культурно-політичним феноменом українців?
5. Чому Запорізьку Січ називали Козацько-руською християнською республікою?
6. Яким ідеалам служило козацтво?

Дослідники та історики, які вивчали добу козацтва, давали цікаву характеристику козацтву як носіям своєрідного волелюбного духу, вони вважали, що Запорізька Січ являла собою військове братство, метою якого було захист свого (тобто православного народу) і безкомпромісна війна проти всіх ворогів православної віри.

Н.Полонська-Василенко («Історія України») писала: «...значення козацтва напр. XVI – поч. XVII зростало. Вони здобували славу видатних вояків... Із бігом часу козацтво, як авторитетна сила, почало брати участь у житті України. 1615 р. гетьман Сагайдачний разом із військом Запорозьким, вписується в Богоявленське братство. Козаки вимагають повернення Святої Софії, а 1620 року сприяють

висвяченню православних єпископів. Після того протягом 10 років охороняють Православну Церкву і не дозволяють будь-яких компромісів з Уніатською Церквою».

О.Бойко («Історія України. Запитання і відповіді») зазначав: «Глибока релігійність, ревний захист православної віри – характерні риси духовного життя Запорожжя. Достатньо сказати, що вступ до запорозького товариства починався з питання: «У Бога віруєш?» Саме православ'я, очевидно, значною мірою вплинуло на формування романтичної моделі лицарства, яким стало запорізьке козацтво».

Про прихильне ставлення козаків до релігії красномовно свідчить існування у межах вольностей Війська Запорозького низового близько 60 церков. Козаки постійно відвідували богослужіння та різні молебни. Характерно, що при читанні Євангелія усі козаки випростовувалися і до половини витягали шаблі з піхов на знак готовності захищати зброєю слово Боже від ворога. Кожен козак, умираючи, відписував на церкву ікону, медаль, зливok золота, срібла тощо... перебуваючи під впливом християнства, козацтво духовно готувалось до самозречення та подвигу, що складала суть запорозького способу існування».

Гійом Левассер де Боплан, французький мандрівник зазначав: «Вони сповідують грецьку віру, яку по-своєму називають руською, дуже шанують святкові дні і дотримуються постів, які у них тривають 8 або 9 місяців на рік і полягають в утриманні від м'яса. Вони настільки вперті в дотриманні цієї формальності, що переконують себе, ніби порятунок їхньої душі залежить від зміни їжі».

Український історик Д. Яворницький так описував духовне життя козаків: «Під впливом справжнього релігійного почуття багато хто з-поміж запорозьких козаків, цураючись веселого, гамірливого й вільного життя в Січі, йшли у дрімучі ліси, берегові печери, річкові плавні і там, живучи між небом і землею, спасалися... На цій ниві з'являються справжні подвижники, високі молитвеники і ревні виконавці заповідей євангельських і сказань апостольських... Чимало їх влаштувало у

Запорізькі козаки

своїх зимівниках каплиці, скити, молитовні ікони, у дорогих шатах та коштовних кіосках, ставили перед ними незгасні лампади, запалювали воскові свічки, курили дорогим фіміамом і нерідко, оскільки були грамотні, співали акафісти, читали житія святих і тим приваблювали до себе неписьменних, але набожних і ревних у християнській вірі своїх товаришів».

«У козаків як людей військових певні святі і свята користувалися особливою повагою, а саме: Покрова Богородиці, архистратиг Михаїл та Микола Чудотворець. На честь Покрови пресвятої Богородиці завжди влаштовували церкву в Січі; це свято мало для козаків подвійне значення: під покровом Богоматері запорожці не боялися ні ворожого вогню, ні грізної стихії, ні морської бурі; під покровом Прісно діви вони залишалися нежонатими і свято виконували головний девіз свого життя – захист православної віри».

Для Запорізького козака Православна Віра і Воля були на першому місці. Козаки старалися виконувати Заповіді Спасителя: «Люби Бога понад усе» і «Люби ближнього свого». Багато запорожців присвячували своє життя винятково викупові з далекої неволі нещасних християн, з ризиком для життя проникали у страшне місто Кафу (Феодосія), що торгувало «людською неволею», пробиралися у саму столицю кримських ханів Бахчисарай і навіть у резиденцію турецьких султанів Константинополь. І, тиняючись там під виглядом мусульманських жебраків, сліпців, калік, убогих, збирали відомості про нещасних християн-невільників, викупували їх за гроші або викрадали з неволі.

Похід запорожців в Крим. Худ. М. Самокиш

Слід згадати і про діяльність священників. Саме священники очолювали зібрання, на яких проповідуючи, навчали козаків істин православної віри та виховували їх у духовному плані.

Про їх важливу роль свідчить і той факт, що саме священник приймав присягу під час прийняття козака на Запорізьку Січ, де майбутній воїн, присягаючи на Євангелії, зобов'язувався захищати Батьківщину і віру Православну. Пастирю належало і виступати до новобранця з промовою-настановою.

Міг священник втручатися і в судові справи. Оскільки, як нам відомо, на Січі існувала смертна кара. Так ось у випадку її призначення священник міг подати клопотання переглянути цей вирок, таким чином заступившись за винуватця.

У «Тератургімі» Києво-печерського ченця Афанасія Кальнофойского, який жив на початку XVII ст. розповідається про випадок, коли запорожці, яких на Чорному морі захопила страшна буря, звернулися з палкою молитвою до Бога, про відвернення від них цього лиха, за що обіцяли послужити кілька днів ченцям святої Києво-Печерської обителі. Коли небезпека минулася, вони справді дотримали цієї обітниці, виконуючи всю чорну роботу в монастирі протягом двох тижнів, у силу тих самих релігійних почуттів. Запорозькі козаки намагалися триматись якомога далі від розкольників і євреїв, тому за весь понад двохсотрічний період історичного існування у їх середовищі не було ні розкольників, ні лжевчень, вони всіляко дбали про викорінення іудейського «зловір'я».

Про високу релігійність козаків свідчить і той факт, що під час переміщення Січі з одного місця на інше перш ніж збудувати будинок для свого проживання чи частокіл для оборони від набігів татар, споруджувалась церква, у якій козаки могли б возносити свої молитви до Бога. Дослідники твердять, що за весь час існування Січі козаками було збудовано 24 церкви: 13 із них були Покровськими, 8 - Свято-Миколаївськими і 3 - присвячені Архистратигу Божому Михаїлу.

**Макет Микільської церкви
Запорізької Січі**

У всіх походах козаків над їхніми головами майоріли малинові стяги та хоругви на яких зображувалися хрести та святі особливо шановані на Січі. Крім того майже всі козаки, які доживали до похилого віку, йшли у монастир, де в скорому часі ставали монахами Межигірського Спасо-Преображенського монастиря. Передусім, як і належить священику, він служив служби, під час проведення яких козаки стояли непорушно немовби перед самим Богом. Службу проводили церковнослов'янською мовою, однак проповідь священик повинен був виголошувати тільки українською.

Богослужіння на Січі проводилися за Греко-Афонським монастирським уставом. День вони починали і закінчували молитвою. У кожному курені на покуті висіла ікона. На Різдво, Великдень, інші свята козаки обов'язково відвідували божественну літургію. Двічі на рік вони вирушали пішки й відвідували святі місця, вклонялися Святим Києво-Печерської Лаври, Мотронинському, Межигірському монастирям. На кошти козаків було збудовано понад 60 церков, яким щороку братчики жертвували золото, дорогоцінні камені.

Найбільшими гріхами запорожці вважали убивство товариша, побої завдані у нетверезому стані, крадіжку чужих речей, пияцтво під час походу на ворога, дезертирство, зухвалість щодо начальства, приведення жінки на Січ. Високим чинником козацької педагогіки була освіта. На Запоріжжі існували січові, монастирські і церковно-парафіяльні школи. Наприклад, у монастирських школах вчили грамоти, письма, закону Божого. Деякі школи називалися «школами вокальної музики й церковного співу», де готували добрих читців і співаків.

Які факти тобі відомі з історії України, що засвідчують про інтерес козаків до освітньої справи?

Першу школу на землях «вольностей війська запорозького» було відкрито за наполяганням Коша в 1576 році (Дніпропетровська обл.).

Запорожці спорудили одну із фортець, у якій збудували невелику дерев'яну церкву, а при ній шпиталь і «загальну» школу, де навчалися всі бажаючі, малолітні й дорослі. 1602 р. при Пустинно-Миколаївському монастирі відкрито «монастирську» школу. У 1659 р. на Чортомлицькій Січі було влаштовано січову військову церкву, а при ній школу, яка називалася Січовою. Ця школа вважалася центральною. Існували на Запоріжжі крім монастирських та січових – парафіяльні школи, які відкривалися при церквах краю, у центрах паланок, слободах, селах. Відомий з історії досить цікавий

факт: у час, коли Катерина II вимагала «черні не потрібно давати освіти», запорожці ухвалили рішення на загальній раді завести при всіх церквах парафіяльні школи. Цей факт свідчить про високий потяг до знань у козаків, а також про демократичне ставлення козацтва до різних верств козацького суспільства. Предметами навчання в козацьких школах були: рідна та старослов'янська мови, письмо, лічба, Закон Божий, співи та музика.

Парафіяльна школа

2. Гетьман Б. Хмельницький - захисник християнської віри

Високі громадянські ідеали, в ім'я яких невтомно боровся з ворогами свого народу, благородна мета висвітила йому історичний шлях гетьмана українського народу Богдана Хмельницького у віки. Особливим періодом цього сподвижницького життя стала Визвольна війна українського народу (1648-1654 рр.), яку історична доля сподобила йому організувати й очолити.

Визначний політичний діяч і полководець Англії, сучасник Хмельницького Олівер Кромвель у своєму листі звертався до нього: «Богдан Хмельницький, Божою милістю генералісимус греко-східної церкви, вождь усіх козаків запорозьких, пострах і викорінювач польського дворянства, скоритель фортець, винищувач римського священства, гонитель язичників і антихриста...» У цьому, можна сказати, історичному визначенні гетьмана розкривається краса героїзму і величі подвигу славного сина України, легендарного воїна і патріота. Ніхто так, як він, не зумів відчутти душу народу, його найпотаємніші прагнення і думи. І народ увічнив його образ у невмирущих думках і піснях: *Ой спасибі тобі, Хмелю,
Й превелика шана,
Що врятував Україну
Від польського пана.*

Гетьман Б. Хмельницький на чолі війська

І саме на народні маси, козацькі низи спирався Хмельницький у здійсненні своєї мети - визволення українського народу від поневолення, утвердження Української держави. Він говорив послам королів і царів, що народ, ним очолюваний, «є народ волелюбний і завжди готовий умерти до єдиного за свою волю».

Таким був і сам Хмельницький, готовий вмерти за свій народ.

Є підстави стверджувати, що, на відміну від багатьох політиків Європи того часу, гетьманові не були притаманні ні почуття національної винятковості і нетерпимості до інших народів, ні почуття релігійного фанатизму. Послідовно й рішуче відстоюючи інтереси православ'я, Богдан Хмельницький разом з тим визнавав право на існування католицизму й уніатства, вважаючи, що «є один Бог і одна християнська віра». Принципово важливого положення, що

«непристойна і тяжка справа, коли хто приневолює неохочих до своєї віри», дотримувався до кінця свого життя.

У розмові з київським митрополитом С. Косовим у листопаді 1649 року зауважив: «Більше ж ми не хочемо бути тяжкими для уніатів. Хай вірять, як хочуть...».

Місяців зо два перед смертю Богдан скликав у Чигирині козацьку раду, на якій мали вибрати нового гетьмана.

Тут Хмельницький звернувся до козаків із прощальним словом, подякував їм за вірність і послух, промовивши: «Бог знає, братове, чиє це нещастя, що не дав мені Господь закінчити цю війну так, як хотілося: по-перше, ствердити

Гетьман Богдан Хмельницький

навіки незалежність і вільність нашу; по-друге, звільнити від ярма польського також Волинь, Покуття, Поділ і Полісся, одне слово – усі землі, якими володіли українські князі, і схилити їх під високу руку всеросійського монарха. Бог задумав інакше. Не встиг я завершити свою справу, і вмираю з великим смутком, не знаючи, що буде після мене. Прошу вас, братове мої, доки я живий, виберіть собі вільними

голосами нового гетьмана. Якщо я знатиму якось вашу майбутню долю, то спокійно ляжу в могилу».

Безперечно, Богдан Хмельницький був однією з найвидатніших постатей в українській історії. Велич людини і пам'ять про неї визначаються її справами. Життя і справи Богдана Хмельницького були віддані боротьбі за єдність і самостійність українського народу. Силою своєї індивідуальності й розуму він вивів український народ зі стану багатовікової бездіяльності та безнадії і спрямував на шлях національного та соціального визволення. Це забезпечило йому видатне місце не лише у вітчизняній, а й світовій історії, у нетлінній пам'яті нащадків.

Поетична сторінка

Ось як оцінює діяльність Богдана Хмельницького відомий український поет Д. Павличко:
*Його благословив Господь
На Зборів, Корсунь, Жовті Води;
Богдан вселив у нашу плоть
Дух непокори і свободи.*

Д. Павличко

Узагальнення за таблицею

- 1). Козак – людина православна, шанує християнську церкву та її священнослужителів. Віротерпимість – козацька риса. Шануючи свою віру, козак не дозволяє собі зневажати інші вірування. Для козаків немає хороших або поганих народів, є тільки друзі або вороги козацької свободи й української незалежності.
- 2). Усе своє життя козак присвячує духовному поступу, самовдосконаленню, пізнанню світу, поважає науки, мистецтво, ремесла, прагне стати людиною обізнаною, широко ерудованою, майстром обраної справи, добрим і мудрим порадником. Козак – щирий захисник історико-культурної спадщини України і навколишнього середовища. Він лицар духу і честі. Поважати козацьку старовину, працювати в ім'я відродження України – його обов'язок.
- 3). В історії України постать Богдана (Зиновія) Хмельницького невід'ємна від найсвятіших прагнень українського народу до волі, щастя, справедливості. Саме з Богданом Хмельницьким пов'язане становлення Української держави, формування української нації.

Діяльність Богдана Хмельницького мала надзвичайно важливе значення для історії сучасного українського народу.

Азбука духовної премудрості:

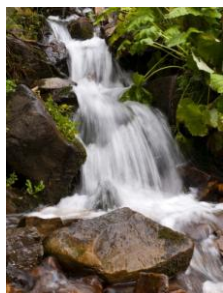
- Духовне, коли роздається, ще більше примножується.
- Любов душі до духовних висловів служить знаком здоров'я її.
- Спокою душі ніщо так не служить, як свобода від турбот і суєти.
- У душі немилостивій Бог не перебуває.
- Самих справ - без слова - мало для навчання.
- Корінням і джерелами справ служать роздуми.
- Добрі справи будуть тоді великими, коли ми не вважаємо їх великими.

Прочитай життєві історії, поміркуй над їх повчальним змістом.

Життєві історії

1. Навіщо кажуть «Спасибі»

Дрімучим лісом йшло двоє подорожніх. Дідусь і хлопчик. Було жарко і хотілося пити. Нарешті вони прийшли до струмка.

Тихо дзюрчала холодна вода. Мандрівники нахилилися, напилися. Дідусь сказав:

- Спасибі тобі, струмочку. Хлопчик усміхнувся..
- Чого ти усміхнувся, хлопче? - запитав дідусь.
- Навіщо ви, дідусю, сказали струмкові «Спасибі»? Він же не жива істота і не дізнається про вашу подяку, не почує ваших слів.

- Це так. Якби води напився вовк, він міг би і не дякувати. Ми ж не вовки, а люди. Розумієш, навіщо людина каже «Спасибі»? А знаєш, кого це слово вшановує, звеличує, підносить?

Хлопчик замислився. Він ще ніколи не думав над цією мудрою істиною. Тепер саме час був подумати: дорога через ліс ще довга. (За В. Сухомлинським)

Чи знаєш ти, кого вшановує, звеличує, підносить слово «спасибі»? Навіщо потрібно дякувати?

2. На грані

Необережний малюк, запливши далеко в озеро, почав тонути.

Він з усіх сил бив руками об воду і кричав. Уздовж берега у відчаї бігала його мати, заплакана і перелякана. А поряд стояв сильний, здоровенний чоловік і спокійно дивився на марні зусилля хлопчика.

Мати безупинно молила чоловіка врятувати дитину, але той не реагував на її благання. Незабаром хлопчик почав втрачати сили. Врешті знесилився. І в цей момент чоловік кинувся у воду і витягнув малюка на берег.

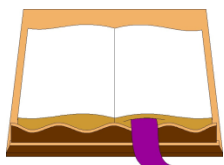
- Чому ж ви не рятували мого сина раніше? - спитала здивована мати.

- Шановна, я не міг того зробити, доки він борсався у воді, бо тоді ми обидва втопилися б.

Я зміг хлопчика врятувати лише тоді, коли він втратив сили.

Не спіши нарікати.

(За книгою «Таємниця своєї душі»)

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання

1. Розкажи про життя та побуту козаків.
2. Розкрий їх внесок у збереження православної віри на наших землях.
3. Охарактеризуй діяльність гетьмана Богдана Хмельницького як захисника віри Христової.

Домашнє завдання

Підготуй повідомлення про творчість Димитрія (Туптала), митрополита Ростовського.

§ 20. Творчість святителя Димитрія (Туптала), митрополита Ростовського. Книги «Житія святих»

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти зміст духовного і творчого служіння святителя Димитрія Ростовського (Туптала).
2. Називати головні теми та духовно-моральний зміст «Житій святих».
3. Порівнювати зміст житій святих із жанром біографічної літератури.

Наш народ, який жив у XVIII - на початку XX століття, був вихований на «Житіях святих» святителя Димитрія (Туптала), митрополита Ростовського - нашого Златоуста. Проповіді святителя порівнювали зі словами преподобного Романа Солодкоспівця, драматичні твори - з трагедіями Есхіла та Шекспіра, а вірші - з творами Горація.

Твори святителя читали як відомі письменники й державні мужі, так і прості люди. «Душі моїй необхідніше тепер те, що написане святителем нашої Церкви, аніж те, що можна читати французькою мовою», - писав М. Гоголь у 1844 р.

Відомий історик М. Костомаров зазначав: «Літературні твори Димитрія мали важливе значення саме тому, що були дуже поширені в російському суспільстві... Навряд чи якийсь інший духовний письменник мав таке широке коло читачів».

Всесвітньо відома російська література багато образів черпала з творів Ростовського чудотворця. В останні роки життя О. Пушкін говорив, що Четьї-Мінеї святителя Димитрія є «невичерпною скарбницею для натхненного художника. Це книга вічно жива, безсмертна».

І. Тургенєв у 1835 р. після паломницької поїздки до Ростова, в Спасо-Яковлівську обитель, писав про твори святителя Димитрія: «Кому в Росії не відомі його великі заслуги перед Церквою, прославлені й Після смерті даром чудо творення? Хто з нас не читав його творінь і не зворушувався теплим відчуттям, з яким вони написані?»

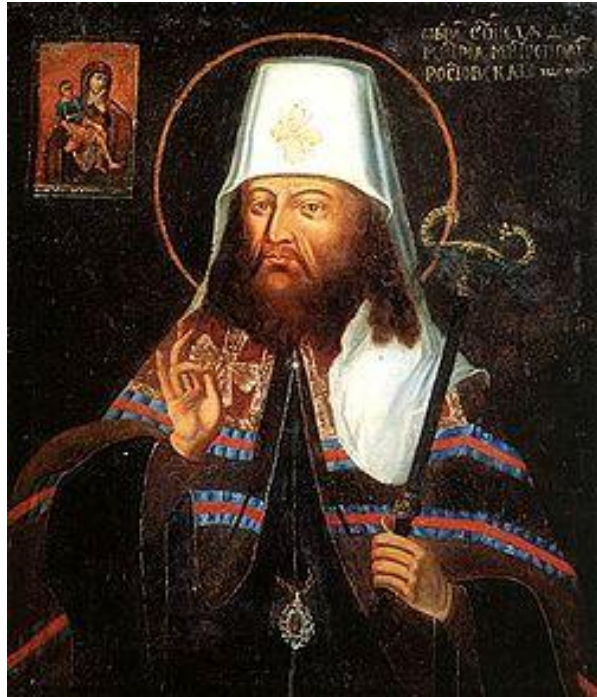
Святитель Димитрій народився у грудні 1651 року в містечку Макарові на Київщині. Батьками його були сотник Сава Туптало, «честь і слава війська Запорозького», та благочестива Марія. Обое вони були людьми поважними і побожними. У благочестивому дусі виховували і своїх дітей, з яких, окрім сина Данила (таким було мирське ім'я святителя), ще три доньки стали черницями.

Через суворі козацькі будні батько не міг приділяти синові належної уваги, а тому доглядати й виховувати дітей доводилося Марії Михайлівні самотужки. Під впливом доброї і чуйної материнської душі зростав Данило у страху Божому та благочесті.

Згодом родина Тупталів переїхала до Києва, а коли Данилу виповнилося одинадцять років, його віддали на навчання до Києво-Могилянської колегії. Вроджений хист, старанність, невтомне прагнення знань невдовзі виокремили його з кола однолітків.

У класах риторики він виділявся талантом віршування. Під орудою знаменитого проповідника, полеміста й богослова Іоанікія Галятовського Данило блискуче засвоїв ті прийоми та звороти мови, що пізніше нестимуть захоплення слухачам його проповідей, надаватимуть переконливості його аргументам, вражатимуть емоційністю та силою доказів.

Виявляючи схильність до науки, Данило водночас відзначався і ревністю до життя побожного. Більше того, це згодом переростало в нестримне бажання жити саме таким життям. У 1668 році Данило приймає чернецтво під ім'ям Димитрія в Кирилівському монастирі в Києві з рук свого улюбленого вчителя ігумена Мелетія, щирого українського патріота, прибічника гетьмана Петра Дорошенка та Київського митрополита Йосифа Нелюбовича-Тупальського, які боролися в той час за незалежність України.

Святитель Димитрій Ростовський. Ікона

Через рік, у березні 1669 року, митрополит Йосиф Нелюбович-Тупальський рукопокладає ченця Димитрія в ієродиякони. Приймавши чернецтво й ставши духовною особою, Димитрій відновлює своє навчання, перерване у 1665-1669 роках з огляду на тодішні політичні події (відомі в нашій історіографії часи Руїни). Тоді ж він розпочинає і свою літературну діяльність. У сані ієродиякона Димитрій пробув у Кирилівській обителі тривалий час. Двадцять третього травня 1675 року в Густинському монастирі, поблизу Прилук, митрополичий заступник Лазар Баранович, архієпископ Чернігівський, висвятив ієродиякона Димитрія на ієромонаха. Святому мужу виповнилося всього 24 роки, але він на той час був досить обізнаним як у науках, так і у проповідях слова Божого. Познайомившись із ним ближче, переконавшись у глибині й широті

його знань, архієпископ запросив Дмитрія стати проповідником при Чернігівській соборній церкві.

За дорученням Лазаря Барановича святитель почав їздити проповідувати і в інші церкви Чернігівської єпархії, а згодом - і всієї України. На цей період його діяльності припадає і написання першого великого твору - про чудеса, що діялися від чудотворного образу Божої Матері в Іллінському монастирі Чернігова. Ця книга спочатку мала назву «Чуда...», а опісля друкувалася як «Руно орошенное». З проповідями Дмитрій об'їздив не тільки українські землі, але й білоруські. Відомо, що в 1677 році він тривалий час перебував у Слуцьку, звідти виїжджав до інших міст. Мандрував по Волині, жив у Вільні, в Свято-Духівському монастирі.

У січні 1679 року повертається в Україну, а в лютому, за бажанням гетьмана Івана Самойловича, оселяється в Батурині, тодішній гетьманській столиці. На прохання братії у березні 1681 року призначається ігуменом Максаківського монастиря на Чернігівщині, звідки через рік знову перебирається до Батурина уже як настоятель тамтешнього Миколаївського монастиря.

Але вже у жовтні 1683 року добровільно зрікається ігуменства, аби присвятити себе сповна чернечим подвигам та письменницькій діяльності. У травні 1684 року переїжджає до Києва, де на прохання новообраного архімандрита Києво-Печерського монастиря Варлаама Ясинського погоджується стати проповідником при цій святині православ'я.

Один із томів «Житій Святих»

Одночасно архімандрит запропонував ігуменові Дмитрію написати «Житія Святих», на що той радо згодився. Над цією працею святитель працював близько 20 років. Різні перешкоди заважали нормальному процесові написання.

Так, у 1686 році він мусив знову повернутися до Батурина: очолити, на вимогу митрополита Гедеона Святополка-Четвертинського та гетьмана Івана Самойловича, намісництво тамтешнього монастиря. Святитель продовжує плідно працювати і в липні 1687 року виконує першу частину задуму (місяці вересень - жовтень - листопад), яку й було віддруковано у Києво-Печерському

монастирі у 1689 році. У 1692 році залишає ігуменство в Батурині й оселяється в окремій келії для спокійної письменницької праці. У 1693 р. була готова друга частина роботи (місяці грудень – січень - лютий), яка побачила світ у 1695 році. З червня 1694 р. до січня 1697 р. святителю довелося виконувати ще й адміністраторські функції, бути настоятелем Глухівського монастиря, а з січня до червня 1697 року - ігуменом Кирилівського монастиря в Києві.

У липні 1697 року, на прохання архієпископа Івана Максимовича, Дмитрій переїжджає до Єлецького Чернігівського монастиря й одержує титул архімандрита, а незабаром стає ще й архімандритом Новгород-Сіверського Спаського монастиря. Попри численні справи, що постійно відволікали його від основної письменницької праці, святитель продовжує натхненно трудитися, і в 1700 році у Києві виходить третій том «Житія Святих» (місяці березень - квітень - травень).

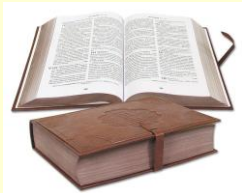
За двадцять років Дмитрію довелося бути настоятелем багатьох монастирів в Україні, переїздити з місця на місце. Пояснюється це тим, що різні обителі хотіли бачити його своїм настоятелем і мати в його особі доброго проповідника та наставника, хоч сам для себе святитель ніколи не шукав слави чи почесей.

Наступний, 1701, рік став у житті святителя Дмитрія переломним. За наказом царя Петра I його викликають до Москви, і в лютому він назавжди залишає Україну. У березні 1701 року його висвячують на митрополита Тобольського, але через хворобу він не зміг виїхати до Сибіру, а вже в січні 1702 року його перепризначають на кафедру митрополита Ростовського в Росії. На цій старовинній єпископській кафедрі, яка за княжих часів входила до складу Київської митрополії і на якій одними з перших єпископів були українці, святі Леонтій і Ісайя, пробув святитель понад сім років. Тут він завершує свою подвижницьку роботу над виданням і видруковує у 1705 році четвертий том «Житія Святих» (місяці червень - липень - серпень).

Але неспокійне серце не хотіло знати спочину. Дмитрій розпочинає писати «Літописець» - рід біблійної історії, яку, однак, закінчити не встиг. Підірване здоров'я святителя не змогло справитися з черговим нападом недуги, особливо частих в останні роки.

Дмитрій упокоївся в ніч з 27 на 28 жовтня 1709 року, за молитвою, стоячи на колінах. Так молитва, що супроводжувала святого все життя, не полишила його і в час смерті. В його натхненних працях і проповідях багато поколень богословів черпають духовні сили для

творчості і молитви. Для всіх православних християн він залишається прикладом святого, аскетичного життя. Після його смерті, в нього не знашли ніякого майна, крім книг і рукописів.

Цікаво знати. Дізнайся за бажанням більше

З історії написання «Житій Святих» святителем Димитрієм Ростовським

Серед усіх праць святителя чільне місце займають «Житія Святих», або «Четві Мінеї» (місячні читання). Вихід у світ цього повного видання стало визначною подією в житті церкви і прославило його ім'я в усьому християнському світі.

Беручись до цього задуму, святитель відчував не тільки величезну відповідальність, а й навіть деяку розгубленість. Виникало бажання взагалі відмовитися від нього, лише побоювання гріха неслухняності зупиняло і, врешті, змусило підкоритися вимогам Варлаама. З надіями і молитвами на Божу допомогу, з внутрішнім трепетом, у червні 1684 року приступив Димитрій до свого подвигу. Його душа, розум, творча уява були переповнені образами святих, життєписами яких займався. Віщі сни, видіння, яких сподоблявся, підтримували й спрямовували його на подвижницькому шляху творення.

Якось він згадував, як пам'ятного понеділка 10 серпня 1685 року він, зачувши благовіст до заутрені, не схопився звично до служби, а, підпавши під якусь непереборну сонливість, проспав аж до читання Псалтиря. І весь цей час перед ним стояло видіння: здавалося, що доручено йому було приглядати за якоюсь печерою, де покоїлися святі мощі. Оглядаючи зі свічкою труни святих, побачив він там і святу великомученицю Варвару. Приступивши ближче до труни, узрів її лежачою на боці, а на віку труни помітив якусь гнилизну. Бажаючи вичистити труну, витяг мощі її з раки, переклав їх на інше місце. Очистивши раку, знову підійшов до святих мощів і, підхопивши їх на руки, переклав на попереднє місце, але раптом побачив, що свята Варвара жива. «Свята великомученице Варваро, добродійнице моя! Умоли Бога про гріхи мої!» - вигукнув Димитрій.

Свята відповідала йому так, мовби мала якісь сумніви стосовно нього: - Не знаю, чи зможу умолити, бо ж молишся ти по-римськи... Почувши слова ці, святий захвилювався й засмутився, бо, надаючи

особливої уваги письму, дещо послабив він молитовне правило, молився коротко й зрідка, як римлянин.

Отже, то було не просте нагадування, а своєрідний наказ повернутися до звичного благочестивого життя. Ще не один раз по тому з'являлися образи святих, які дивним чином не давали йому занепасти духом, наснажували й додавали сил та розуміння для успішного завершення вікопомної праці.

Попит читачів на «Житія» був такий великий, що за саме XVIII століття було 10 їх видань. Видаються «Житія святих» святителя і донині.
(За житієм святителя).

Прославлення святителя Димитрія, митрополита Ростовського в сонмі святих відбулося 22 квітня 1757 року.

У своєму короткому земному житті святитель Димитрій служив Церкві як ігумен, архімандрит, митрополит, був відомим агіографом літописцем, перекладачем, письменником, поетом, драматургом.

Рака з святими мощами святителя Димитрія Ростовського

Агіографія - жанр християнської літератури, в якому описується життя святих та аскетів, а також наукова дисципліна, що вивчає історію написання житій святих

Прочитай життєву історію і поміркуй над її повчальним змістом.

Життєва історія

Побороти зло

Пізно ввечері молоді ченці у розмові з ігуменом нарікали, що у світі стільки зла. Вирішивши вигнати усі темні сили, вони попросили у

старого і мудрого ігумена поради. Той їм сказав, щоб вони взяли мітли і попробували вимести зі своїх кімнат темноту. Розчаровані учні все ж взялися до роботи. Але нічого з того не вийшло.

Тоді старець запропонував ченцям взяти міцні палиці і бити по темноті. Коли і це не дало бажаного результату, він порадив їм піти до своїх кімнат і гучним криком протестувати проти темноти. Але й це не допомогло. Врешті ігумен сказав:

- Діти мої, хай кожен із вас запалить у темноті свічку!

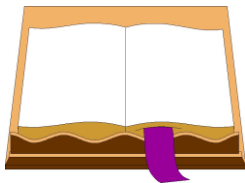
Ченці пішли до своїх кімнат, запалили свічки. Коли озирнулися довкола, темінь зникла.

- Бачите, - звернувся ігумен до своїх учнів, - краще запалити свічку, ніж проклинати пітьму. (За книгою «Таємниця твоєї душі»)

Як побороти зло? Що означає «запалити свічку»?

Такою свічкою, яка несла світло Боже, було служіння великого святителя нашої землі Димитрія Туптала.

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання

1. Розкрий внесок святителя Димитрія (Туптала), митрополита Ростовського у збереження православної віри на наших землях.
2. Поясни зміст духовного і творчого служіння святителя Димитрія Ростовського (Туптала).
3. Назви головні теми та духовно-моральний зміст «Житій святих».
4. Порівняй зміст «Житій святих» із жанром біографічної літератури.

Домашнє завдання

Напиши твір-роздум
«У чому я буду наслідувати святих української землі у своєму житті».

§ 21. Втрата віри та її наслідки. Україна на початку XX ст.

На цьому уроці ти навчишся. 1. Розуміти потребу людини у відтворенні подвигів подвижників віри на кожному етапі існування християнської спільноти. 2. Пояснювати причини втрати активного сповідання християнської віри і розмірковувати над її наслідками.

XX ст. через поширення антирелігійних поглядів, бездуховності стане часом втрати віри і це буде мати трагічні наслідки як для нашого народу, так і для Православної Церкви. Початком стане 1917 рік, коли в Російській імперії відбудуться революції, буде повалене самодержавство, до влади прийдуть більшовики і в країні почнеться братовбивча почалася громадянська війна. Становище Православної Церкви дуже зміниться. Із перших днів свого існування радянська влада повела відкриту антицерковну, атеїстичну (тобто безбожну) політику. Релігія й церква буде проголошена пережитками самодержавства і ворогами нового ладу, з'явиться гасло: «Релігія – опіум для народу» (опіум – наркотик).

Більшовики прагнули викоринити із людей віру, замість християнських ідеалів, «насадити» комунізм – рай на землі. Уже з лютого 1918 року почалася перша хвиля гонінь проти Церкви. Був підписаний Декрет про відокремлення Церкви від держави і школи від Церкви, названий «Декретом про свободу совісті». Активну участь у його створенні узяв В.І. Ленін. Після цього розпочався нещадний наступ на Церкву. На місцях він був сприйнятий як сигнал не просто до наступу на Церкву, а по суті до її знищення:

- скрізь закриваються церкви, всі духовні навчальні заклади;
- припиняється викладання Закону Божого в школах;
- майно Церкви оголошується державним (у тому числі храми, монастирі);
- храми осквернюються, монастирі перетворюються у в'язниці або постоялі двори;
- сама віра відверто оголошується забобоном;
- всюди виламуються і викидаються хрести, глумляться над іконами, святими мощами;
- у кровавому місиві громадянської війни гинуть тисячі священнослужителів.

У відповідь на це в Москві та інших містах організуються хресні ходи з хоругвами і чудотворними іконами. У Тулі і Шацьку хресні ходи розстріляні із кулеметів.

25 січня (7 лютого) 1918 р. у Києві був по-звірячому вбитий **митрополит Київський і Галицький Володимир** (канонізований Церквою в 1992 р.). Мученицьку смерть приймають:

архієпископи: Пермський **Андронік**, Чернігівський **Василій**,
єпископи: Тобольський і Сибірський **Єрмоген**, Солікамський
Феофан, Сарапульський **Амвросій**, Петропавловський **Мефодій**,
Білгородський **Никодим**, Нижегородський **Йоаким** та багато інших

У ніч з **16 на 17 липня 1918** р. у Єкатеринбурзі по-злодійському буде **вбитий цар Микола II** і члени його сім'ї. Злочин схвилював усю країну. Тільки за 1918 рік було розстріляно більше 16 тисяч віруючих і священників. Але це був лише початок.

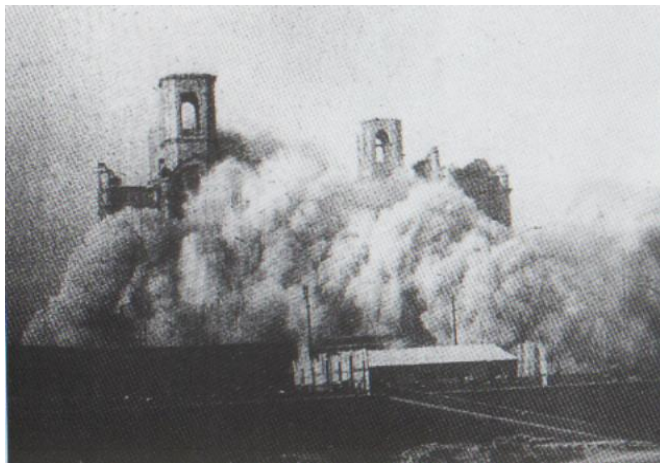
Після громадянської війни більшовики продовжать закривати і руйнувати храми, їхнє майно оголошувалося власністю держави, монастирі перетворювалися на в'язниці, храми – на стайні, склади, в школах забороняється викладання Закону Божого. Священники та віруючі піддаються гонінням, арештам, засланням та знищенням.

У 1921-1922 рр. по українських та російських землях прокочується голод. В Україні тоді померло від 1 до 2 млн. чоловік. Церква оголошує про допомогу голодуючим і робить все, що в змозі. А більшовицька влада, замість подяки, під приводом збирання коштів потерпілим розпочинає новий наступ на церкву. У лютому 1922 року уряд приймає постанову про примусове вилучення церковних цінностей.

У березні 1922 року Ленін у таємному листі до керівництва партії пропонує «провести виїмку церковних коштовностей з нещадною рішучістю, не зупиняючись перед знищенням будь – якого опору». Він зазначав: «Чим більшу кількість представників реакційного духовенства і реакційної буржуазії нам вдасться з цього приводу розстріляти, тим краще». Почалося насильницьке вилучення цінностей і хоча священники в основному погоджувались жертвувати для порятунку голодуючих, більшість цінностей було забрано силою. При цьому тисячі ікон були пошкоджені, здиралися золоті чи срібні оправы, а самі ікони викидалися. Золото та цінні речі держава

продавала за кордон, але продовольства майже не купила, та все ж не забула розстріляти більше 8 тисяч священників.

Із середини 30-х років радянська влада розпочинає найжахливіший наступ на православну церкву. У 1934-1935 рр. розгорнулося здійснення плану масового знищення культових споруд. Десятки храмів і сотні церков були підірвані чи розібрані, інші перетворилися на склади та в'язниці чи божевільні. Учені наводять дані, що за 20 років, із 1917 по 1938 роки, з 80 тисяч храмів залишилося 5, а можливо, 10 відсотків діючих.

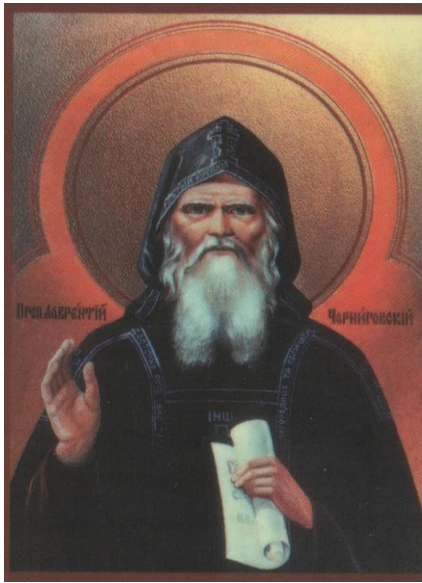

Руйнування храму. Фото

Та все ж найстрашнішими для Церкви виявилися роки Великих репресій – 1937-1938 рр. Так у 1937 р. було розстріляно 85 тисяч священників, а 1938 р. – майже 22 тисячі.

Радянська влада робила все, щоб розлучити Церкву і людей, насадити свої, нові ідеали, але врешті-решт стало очевидним, що без віри християнської в суспільстві відбулися значні деформації, зросла бездуховність. У той же час Православна Церква вистояла, в її рядах з'явилась величезна кількість святих мучеників за віру, які за жодних обставин не зреклися Христа.

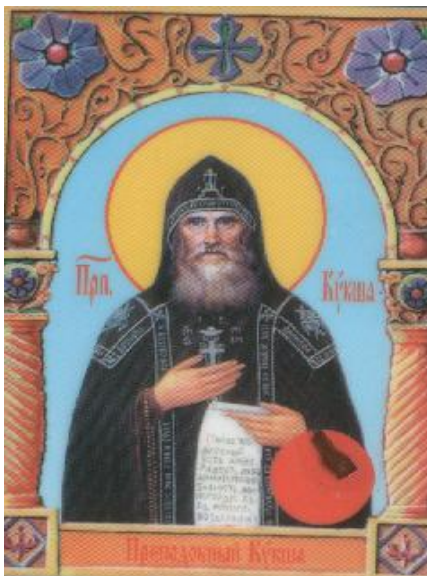
У ці складні для церкви роки світло Христової віри через утиски, арешти, заборону служіння мужньо і віддано несли тисячі священнослужителів, серед яких були і нині прославлені святі ХХ століття української землі: преподобні Кукша Одеський, Лаврентій Чернігівський, Амфілохій Почаївський; Святитель Лука (Войно-Ясенецький).

Преподобний Лаврентій
Чернігівський

Преподобний Амфілохій
Почаївський

Преподобний Кукша Одеський

Святитель Лука (Войно–Ясенецький)

Без активних кроків із захисту своєї віри, без особистого прикладу подвижників віри історія православного християнства могла б бути іншою, і дуже добре, що ці захисники існували в усі часи становлення, духовного життя і діяльності церкви.

Поетична сторінка

Прочитай вірш поета С. Рачинця «Як бути» і переконайся, яким стає життя без віри в Бога.

Як бути тим, хто легко хоче жити
Своє сумління загорта у тінь?
Як бути тим, хто закриває очі
На всяке беззаконня у житті?

Як бути тим, хто сам себе лиш
любить,
З голодним не поділиться навпіл?
Якщо й знайде свій скарб в житті -
загубить.
І йдуть такі в майбутнє як сліпі.

Як бути?.. Знову й знову
запитання,
Їх тисячі у стомленій душі.
Як бути нам, як жити в час
останній,
Коли Господній день вже -
при межі?
Одне скажу – це варто пам'ятати,
Тут відповідь єдина і проста:
В своєму серці треба Бога мати,
Святу Любов Спасителя Христа.

Прочитай життєві історії і поміркуй над її повчальним змістом.

1. Чи впізнає

Життєві історії

Купила мама синові костюмчик із накладними кишенями.
З блискавками. Випрасувала і відправила самого
погуляти: треба ж привчити дитину до
самостійності. Як на те серед двору малюка
чекала калюжа, величезна – не перестрибнути. А
якщо спробувати? Та так напробувався, що, коли
повернувся, мама його тільки по голосу і
впізнала.

Ось і Бог створив усіх людей чистенькими, але ми так напустувалися,
що Він тільки по голосу і впізнає... (За книгою «Таємниця твоєї душі»)

Але чи чує Господь наш голос?

Чи вміємо ми розмовляти з Богом, чи вміємо молитися?

2. А серце тобі нічого не наказало?

Андрійко прийшов зі школи й побачив заплакану матір. Він поклав
книжки і сів за стіл. Чекає обіду.

- А тата відвезли у лікарню, - каже мати. - Занедужав батько.

Вона чекала, що син занепокоїться, стривожиться. Та син був незворушний. Мати великими очима дивилася на Андрійка.

- А нам завтра до лісу йти, - каже Андрійко. -

Учителька наказувала, щоб усі прийшли до школи о сьомій годині ранку.

- Тай куди ж ти підеш завтра? - До лісу... Як наказала вчителька.

- А серце тобі нічого не наказало? - спитала мама

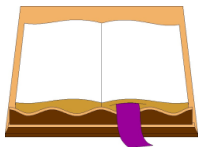
й заплакала.

(За Сухомлинським)

Як ти гадаєш, чому таке черстве серце мав Андрійко?

Із втратою віри завжди на місце співчуття, любові, милосердя приходять черствість, егоїзм і ненависть.

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Які причини втрати віри на початку ХХ ст.?
2. Які наслідки мала втрата віри?
3. Чому більшовики проводили антицерковну політику?
4. Які втрати понесла Православна Церква?
5. Хто з подвижників нашої землі відстоював християнську віру?

Домашнє завдання

Дізнайся про одного зі святих подвижників ХХ століття.

§ 22. Церква у роки Великої Вітчизняної війни. Церква та сучасність

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти велич духовного подвигу різних народів, які протистояли загарбникам у війні.
2. Пояснювати роль Церкви у збереженні духовності народу України та у подоланні духовного занепаду в роки війни та після неї.

Поетична сторінка

Прочитай вірш відомого поета Муси Джаліля.

Остання пісня

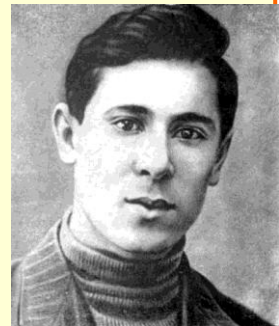
Скільки не глянь - земля,
Світла і сонцелиця.
Тільки з замком важким
Темна моя в'язниця.
Вільно літає птах,
У небі високім тане.
Я ж на підлозі лежу,
Душать мене кайдани.
Квітка в росі тремтить,
У радості розцвітає.
Я ж у тюрмі зів'яв:
Дихання вже не стачає.
Як я люблю життя, Ці золоті
світаня! Тільки вмираю ж я.
Це пісня моя - Остання! Муса Джаліль, 1943 рік.

Солдати Великої Вітчизняної війни.

Муса Джаліль – відомий татарський поет, герой-антифашист. Під час Великої Вітчизняної війни - кореспондент армійської газети «Відвага».

Тяжко пораненим попав до німецького полону. У концтаборі Шпандау проводив політичну роботу серед полонених, продовжував писати вірші. Після доносу провокатора кинутий до в'язниці Моабіт. У в'язниці написав останні вірші, які увійшли до циклу «Моабітські зошити» (вони були винесені на волю його співкамерниками і в 1957 году удостоєні державної премії). Жорстоко страчений фашистами.

1. Церква у роки Великої Вітчизняної війни

22 червня 1941 року німецько-фашистські війська віроломно напали на нашу державу.

Вони швидко просуваються на схід, усе більше і більше міст і сіл опинилося під ворогом. Багато солдат радянської армії потрапило в

полон, було вбито. По всій землі стогін, сльози та кров. Люди почали повертатися до віри, бо розуміли, що лише Бог може їх захистити. Це був час не лише горя, але й покаяння. Удруге за ХХ століття Німеччина вступила в смертельну боротьбу з Росією, що обернулася для нас новою національною катастрофою. Але на відміну від 1914 року: нашій країні протистояла тепер не імперія, яка належала все-таки християнській Європі, а розбійницький Третій рейх, що потоптав усі Божі та людські закони, що проголосив расизм своєю офіційною ідеологією, який прагнув до винищення одних і поневолення інших народів. Вожді нацистської Німеччини відкрито відкидали християнські моральні цінності. А. Розенберг писав: «Християнський хрест повинен бути вигнаний з усіх церков, соборів і каплиць і повинен бути замінений єдиним символом-свастикою».

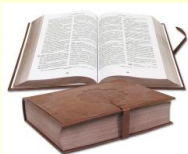
Напередодні війни більшовики продовжували руйнувати православні святині. На 22 червня 1941 року, коли розпочалася війна, був намічений черговий вибух храму Різдва Богородиці в Путінках, що під Москвою. Того ж дня повинні були бути передано ключі від церкви Іллі (проведену напередодні Божественну Літургію вважали за останню в цьому храмі). Але 22 червня, з оголошенням війни народ повалив до храмів. Зітреться з пам'яті і так названа «безбожна п'ятирічка», кінець якої припадав на 1943 рік, коли в країні повинні були закрити останній храм і знищити останнього священика. Замість цього, як відомо, було відновлене Патріаршество.

Ворог підступив до Москви. Керівництво Радянського Союзу не знало, як діяти. В. Сталін та його оточення різко змінили своє ставлення до Церкви: дозволили відкривати храми і відновлювати і них богослужіння; випустили із концтаборів священиків. Звернулися по допомогу до Церкви, щоб вона підняла дух війська. Сталін у жовтні 1941 року приїжджає у Царицин до благочестивої матушки Матрони Дмитрівни Никонової (1881-1952), щоб дізнатися про результат війни. Блаженна Мотрона сказала: «Червоний півень переможе. Перемога буде за тобою. Із керівництва ти один не виїдеш із Москви».

«Не в перший раз російський народ переживає навалу чужинців, не перший раз йому приймати вогняне хрещення для порятунку рідної землі. Сильний ворог, але «великий Бог землі Руській», як вигукнув Мамай на Куликовському полі, розгромлений російським військом. Господь дасть, прийдеться повторити цей вигук і теперішньому нашому ворогу». Зі звернення митрополита Сергія. Жовтень 1941. Митрополит закликав весь православний народ на захист Вітчизни.

У «Посланні до пастирів і пасомих Христової Православної Церкви» він писав: *«Жалюгідні нащадки ворогів православного християнства хочуть ще раз спробувати поставити наш народ на коліна перед неправдою. Але не перший раз доводиться російського народу витримувати такі випробування. З Божою допомогою і цього разу він розвіє в прах фашистську ворожу силу ...»*

Церква відразу звернула увагу віруючих на те, що гітлерівська пропаганда лицемірно обіцяє повернути нашому народу релігійну свободу. Навпаки, фашизм ставить перед собою мету знищення всіх релігійних конфесій на території СРСР і заміни їх сектантськими, язичницькими і окультними організаціями. Тому, захищаючи територію нашої Батьківщини, ми захищаємо і право на збереження нашої традиційної віри. *«Не свастика, а Хрест покликаний очолити нашу християнську культуру, наше християнське проживання»*, - писав митрополит Сергій у пасхальному посланні 2 квітня 1942 року.

Цікаво знати. Дізнайся за бажанням більше

Заступництво Пресвятої Богородиці

Патріарх Антіохійський Олександр III звернувся до всіх християн світу, просив, щоб молитовно та матеріально підтримали Росію. Промислом Божим для об'явлення волі Бога і визначення долі Росії і її народів був вибраний митрополит гір Ліванських Ілля, який став молитися за Росію, пішов у затвор, не спав, не їв, лише молився, стоячи на колінах, і безупинно благав про допомогу Богородицю. Пресвята Богородиця з'явилися Іллі та оголосила: *«Повинні бути відкритими всі храми, монастирі, духовні академії та семінарії. Священники, повернуті із фронтів та тюрем, повинні почати служити. Зараз готуються здавати Ленінград, здавати не можна. Нехай винесуть чудотворну ікону Казанської Божої Матері і обнесуть її хресною ходою навколо міста, тоді жоден ворог не стане на святу землю. Це вибране місто. Перед Казанською іконою потрібно здійснити молебень у Москві; потім вона повинна бути в Сталінграді, здавати який ворогу не можна. Казанська ікона повинна йти з військами до кордонів Росії. Коли війна закінчиться, митрополит Ілля повинен приїхати до Росії і розповісти про те, як вона отримала спасіння».*

Сталін викликав до себе митрополита Ленінградського Алексія, місцеблюстителя патріаршого престолу Сергія і пообіцяв виконати все, що передав митрополит Ілля, оскільки не бачив іншої можливості для врятування країни. Усе відбулося так, як було передбачено.

За спасіння і перемогу молилася вся країна. Великими молитовниками в СРСР у роки війни були: ієромонах **Серафим Вирицький**, який стояв на молитві тисячу днів і ночей у келії, а також у саду на камені перед іконою Серафима Саровського; відомий хірург та архієпископ **Лука (Войно-Ясенецький)**, старець **Лаврентій** з Чернігова, одеський старець **Кукша**, схигумен **Амфілохій** Почаївський та ін.

Церква надавала і чималу матеріальну підтримку армії. Так, до дня 24-ї річниці Червоної армії віруючі столиці внесли на подарунки захисникам Батьківщини 1,5 млн. До 25-річного ювілею на будівництво танкової колони імені Дмитра Донського віруючі Московської області зібрали понад 2 млн. Із ініціативи московських пастирів прихожанами був організований збір металобрухту на потреби оборони, одягу, взуття та інших необхідних фронті речей. Тільки за перші три воєнні роки близько 200 храмів Московської області здали на потреби оборони 12 млн.

У 1943 р. **Сталін дозволить духовенству обрати патріарха**, ним стане митрополит **Сергій** (Страгородський), який був до цього місцеблюстителем престолу. Всього за роки війни буде відкрито 20 тисяч храмів. Відновлено Троїцько-Сергієву Лавру, Києво-Печерську Лавру та багато монастирів.

У 1947 р. Сталін виконав свою обіцянку і запросив до СРСР митрополита Іллю (він побоювся не виконати волі Божої Матері, оскільки всі пророцтва владика Ливану збулися). Перед приїздом гостя Сталін викликав патріарха Олексія (став патріархом у 1945 р. після смерті Сергія) і запитав, чим можна подякувати митрополиту Іллі. Патріарх запропонував подарувати ікону Казанської Божої Матері та хрест і панагію, прикрашені дорогоцінними каміннями із усіх областей країни, щоб уся країна брала участь у цьому подарунку. Дорогого гостя урочисто зустрічали спочатку в Ленінграді, а потім у Москві. Крім названих подарунків, йому була запропонована Сталінська премія, але владика від коштів відмовився і, навпаки, від Ливанської Церкви для дітей - сиріт передав 200 тисяч доларів.

Так у годину важких випробувань для країни Церква своїм безкорисливим патріотичним служінням переконала владу не лише у своїй лояльності до неї, але і відданості своїй країні і народу, вірності своєму покликанню - бути духовним пастирем народу.

2. Церква в післявоєнний період

У період «хрущовської відлиги» знову розпочинається войовнича антирелігійна кампанія. Знову закриваються храми, всі газети, радіо, культурно-освітні заклади розгорнули атеїстичну пропаганду, у храмах відкривають лекційні зали, атеїстичні музеї, планетарії, у вузах викладають науковий атеїзм. М. Хрущов заявив, що незабаром покаже останнього священика. Протягом 1957-1964 рр. було закрито 46 % храмів, з 40 монастирів залишилося лише 8, закривається Києво-Печерська лавра. Населення переконували, що у ХХ ст. релігійне мислення є проявом відсталості, обмеженості і суперечить природі радянської людини. Не дозволяли дітям і молоді ходити до церкви, брати участь у Літургії, навіть на великі свята.

Зруйнована церква. Худ. К. Васильєв

Хто ж відвідував богослужіння, над ними сміялися в школах, виставляючи їх перед усім колективом, як обмежених людей, глузували над ними та їхніми батьками, робили все, щоб діти більше не хотіли іти до церкви. Вся ця політика привела до того, що в суспільстві виникла моральна криза.

У 80-і р. ХХ ст. посилюється боротьба за релігійні права, але також жорстокішими стають репресії проти оборонців віри і Церкви. У 1982 р. ченці Почаївської лаври розповсюдили ротапринту релігійну літературу, за це їх будуть переслідувати. Замість того, щоб

святкувати 1000-ліття Хрещення Русі у 1988 році, почали святкувати 1500 років від заснування Києва.

Руїни храму. Фото

Відродження духовного життя розпочинається в другій половині 80-х років із початком суспільних змін у країні.

Крім активізації діяльності церковних громад канонічної Православної Церкви, із нелегальних умов виводять свою діяльність Греко-Католицька, Автокефальна Церкви, яких активно підтримують політичні об'єднання («Рух» тощо), що призведе в багатьох (особливо в західних) регіонах до **загострення міжконфесійних відносин** і нерідко до кривавих сутичок через насильницьке захоплення уніатами храмів у православних.

За умов суттєвих політичних змін, що відбувались у суспільстві на Архиєрейському Соборі РПЦ 30-31 січня **1990 р.** у Москві Екзархату РПЦ в Україні було надано **право автономії** (самостійності і незалежності в управлінні) з назвою **Українська Православна Церква**.

З отриманням незалежності в управлінні, в умовах розбудови незалежної Української держави, Українська Православна Церква

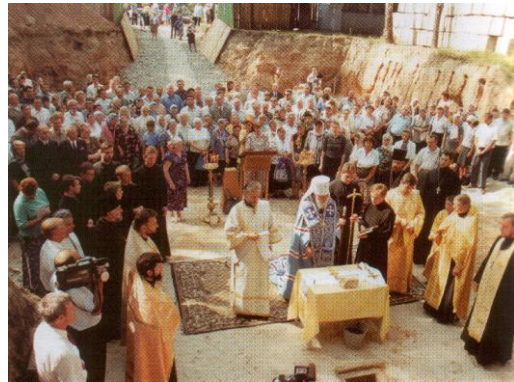
головним своїм завданням поставила повернення суспільства до своїх духовних основ.

Відроджуються забуті у період войовничого атеїзму духовні і культурні традиції народу, відбудовуються святині:

формуються нові єпархії та парафії	повертаються і реставруються існуючі та будуються нові храми і монастирі	відкриваються духовні навчальні заклади
------------------------------------	--	---

Освячення місця під будівництво храму свт. Григорія Богослова при 4-й лікарні м. Києва, 31 серпня 2002 р.

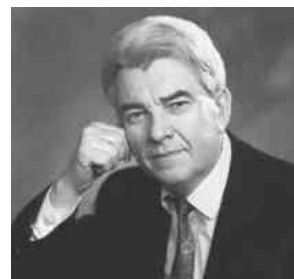
Закладення фундаменту під храм свт. Йосафата Білгородського. м. Київ, 5 червня 2003 р.

Нині понад 50 % зареєстрованих релігійних громад в Україні, до яких себе зараховують близько 75 % населення, сповідують канонічне православ'я. На сьогодні Українська Православна Церква нараховує 35 єпархій, де несуть послух 9 митрополитів, 16 архієпископів, 13 єпископів, 8343 священнослужителі (з них 736 у чернецтві), які опікуються 9695-ма парафіями, діють 157 обителей (77 чоловічих та 80 жіночих) і 3 Лаври.

Поетична сторінка

Прочитай вірш відомого українського поета Вадима Крищенка «Віра».

Ми поступово йдемо до віри
Пізнавши прикрийсть помилок,

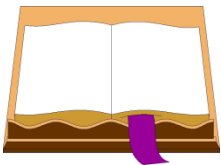
Вадим Крищенко

Щоб власним досвідом відмірять
Те, що для нас сказав Пророк.
Не перекреслиш, не повернеш
Гріховні дії та слова...
Але очиститись від скверни
Ніколи пізно не бува.
Я зрозумів... Святий наш Боже,
В тобі заховано усе,
Твоя лиш воля допоможе,

Твоя лиш благодать спасе.
Спасе мене і мого сина,
Що він знайшов причал добра,
Спаси мій край – мою Вкраїну,
Що сльози кривдою втира
Душа прийме молитву щирю
І важкість відійте як сон...
Стою... Надіюся... І вірю...
У сяйві праведних ікон.

Яку віру висловлює поет? Про чії помилки він говорить?

Завдання для повторення

Дай відповіді на запитання.

1. У чому ти вбачаєш велич духовного подвигу різних народів, які протистояли загарбникам у війні?
2. Поясни роль Церкви у збереженні духовності народу України та у подоланні духовного занепаду в роки війни та після неї.
3. Який вплив Церкви на формування патріотичної позиції людини щодо обов'язків перед своєю Вітчизною?
4. Яке сучасне становище Церкви?
5. Яку роль вона відіграє у сучасному духовному житті українського народу?

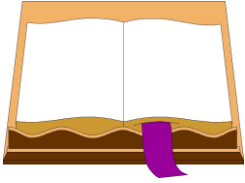
Домашнє завдання

Дізнайся, які нові храми побудовані у твоєму місті, рідному краї.

Урок узагальнення. Тематичне оцінювання

На цьому уроці ти навчишся

1. Узагальнювати вивчений матеріал і виокремлює характерні риси, які притаманні духовному образу українського патріота та захисника України.
2. Вміти навести приклади необхідності відтворення у нашому народі прикладів християнського служіння.

Завдання для повторення

I. Виконай завдання у групах

Завдання першої групи

1. Розкрий сутність подвигу ігумена Іова Почаївського у відстоюванні віри Христової;
2. Розкажи про основний зміст Берестейської церковної унії;
3. Наведи приклади з особистого життя, коли віра вимагала захисту та відповідальності перед власними вчинками.

Завдання другої групи

1. Дай моральну оцінку подвигу митрополита Петра Могили;
2. Розкажи про історичні події того часу;
3. Охарактеризуй зміст духовної ролі Петра Могили в становленні культури українського народу.

Завдання третьої групи

1. Підготуй розповідь про захисника віри Христової, гетьмана Богдана Хмельницького;
2. Наведи приклади сучасного ставлення до подвигів козаків – християн.

Завдання четвертої групи

1. Поясни зміст духовного і творчого служіння святителя Димитрія Ростовського (Туптала);
2. Розкажи про головні теми книги «Житіє святих».

Завдання п'ятої групи

1. Назви різні прояви бездуховності людини, які засвідчені в історії України та в цілому світі;
2. Розкажи про причини втрати християнської віри та її наслідки.

Завдання шостої групи

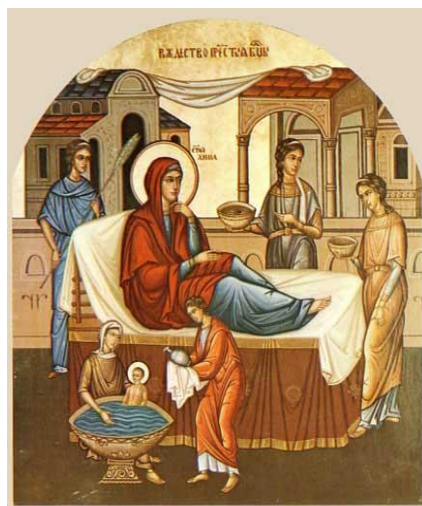
1. Розкажи про велич духовного подвигу народів, які протистояли загарбникам у війні;
2. Розкрий роль Церкви у збереженні духовності народу.

II. Знайди правильну відповідь

1. Видатні постаті в історії Православної Церкви в Україні XVII ст.:
 - а) святий Лука (Войно-Ясенецький),
 - б) київський митрополит Петро Могила,
 - в) преподобний Іов Почаївський,
 - г) преподобний Амфілохій Почаївський.
2. Навчальний заклад - осередок освіти XVII – XVIII століття, відомий за межами:
 - а) духовна школа Києво–Печерського монастиря,
 - б) богословсько-філософська школа в м. Києві,
 - в) Києво – Могилянська колегіум (академія),
 - г) школа Богоявленського братства.
3. Митрополит Петро Могила:
 - а) реставрував святу Софію в Києві,
 - б) упорядкував та видав богословські книги,
 - в) заснував Острозьку академію,
 - г) склав «Життя святих».
4. Запорізькі козаки:
 - а) перебували на державній військовій службі,
 - б) захищали православну віру,
 - в) ходили в військові походи заради збагачення,
 - г) були рушійною силою в боротьбі за права народу.
5. Мета народного повстання 1648 року на чолі з гетьманом Б. Хмельницьким:
 - а) звільнення церкви від податків,
 - б) звільнення від Польщі та захист православної віри,
 - в) союз із Москвою – Переяславська угода 1654 року,
 - г) захист церковної унії.
6. Церква протягом XX століття:
 - а) мала підтримку від більшовицької влади,
 - б) зазнала жорстоких переслідувань та руйнувань,
 - в) зберігала духовні традиції українського народу.

Розділ III

Сучасна людина й духовна культура в Україні

§ 24. Етика християнського побуту. Етика сімейних стосунків

На цьому уроці ти навчишся

1. Характеризувати основні риси дотримання християнської етики в побуті українців. 2. Усвідомите важливість дотримання християнської етики в сімейних стосунках. 3. Матимете певне уявлення про християнські сімейні свята.

1. Християнська сім'я

Сім'я, встановлена Богом, і є основою суспільного життя. Сім'я в християнському розумінні - це спільнота осіб, що визнають Бога центром свого життя і з'єднаних любов'ю, яка здатна будувати гармонійні стосунки один з одним, суспільством і державою.

Сім'я – група людей, що складається з чоловіка, жінки та інших близьких родичів, які живуть разом; родина.
Це шлюбний союз чоловіка і жінки, що люблять один одного.

Що говорить про це Біблія?

У Біблії ми дізнаємось, як Бог, створивши Адама і Єву, повелів їм бути першою сім'єю:

1. «І сотворив Господь Бог людину з пороку земного. І дихання життя

вдихнув у ніздрі її, - і стала людина живою душею» (Бут. 2, 7)
- створення чоловіка Адама.

2. «І сказав Господь Бог: «Не добре, щоб бути чоловіку самотнім. Сотворю йому поміч, подібну до нього» (Бут. 2, 18) - Бог ухвалює рішення сотворити помічницю для чоловіка.

3. «І перетворив Господь Бог те ребро, що взяв від Адама, на жінку, і привів її до Адама» (Бут. 2, 22) - описано створення жінки-помічниці для Адама.

4. «Покине тому чоловік свого батька та матір свою, та й пристане до жінки своєї, - і стануть вони одним тілом» (Бут. 2, 24) - настанова для сім'ї.

Коли Бог створив чоловіка і жінку, то вони, з'єднавшись в одне, виявили таким чином Божий ідеал довершеності. У цьому полягає Божий намір, щоб людина не залишалася одна, а, одружившись, знаходила собі помічника, друга і створювала сім'ю.

Сім'я починається зі шлюбу. Шлюб - це законний союз чоловіка і жінки, і в Святому Письмі чітко сказано про недопустимість інших форм співжиття. Союз людей однієї і тієї ж статі є гріховним і не може вважатися шлюбом.

(Рим. 1, 18-32; 1 Кор. 6, 9-11)

Церковний шлюб: таїнство вінчання

2. Етика сімейних стосунків

Християнське розуміння сім'ї і стосунків у ній ми знаходимо у апостолів і святих отців Церкви:

1. Подружній союз чоловіка і жінки створюється один раз на все життя. Розлучення - це одна з найбільших трагедій сім'ї і суспільства. При вступі до шлюбу люди беруть на себе велику відповідальність, яка лежить на них. Відповідальність же християнських спільнот полягає в сприянні збереженню шлюбів і запобіганні розлучень.

2. Святість і чистота в дошлюбних стосунках мають величезне значення для щасливого і благополучного життя людини, а значить і всього суспільства.

3. Духовне життя в любові повинне здійснюватись у сімейному житті

настільки, наскільки це можливо. Кожен в сім'ї повинен жити для блага іншого.

4. У родині повинні панувати милосердя, прощення, а також всі можливі прояви любові: *«Любов довготерпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величається, не гордиться, не поводитья нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе зносить, вірить у все, сподівається всього, усе терпить!»* - так говорить про любов, яка єднає членів сім'ї апостол Павло (1 Кор. 13, 4-7). За словами св. Іоанна Златоуста, **«Сім'я – мала церква»**. Ті, хто не любить і не поважає батьків, не можуть служити й Богові, бо він – «Отець всіх» (Еф. 4, 6).

5. Народження і виховання дітей є важливою частиною життя в шлюбі. Церква повинна сприяти освіті батьків у питаннях виховання дітей, при необхідності надавати сім'ям пастирську допомогу.

Справжній батько любить і виховує свою дитину так, як Бог любить і виховує людей своїх. *«Хто стримує різку свою, той ненавидить сина свого, хто ж кохає його, той шукає для нього картання...Привчай юнака до дороги його, і він, як постаріє, не уступиться з неї. До юнакового серця глупота прив'язана, та різка картання віддавить від нього її»* (Пр. 13, 24; 22, 6-15; 23, 13).

Поетична сторінка

Прочитай вірш поета С. Рачинця і зрозумій, якою має бути подружня любов.

Любов

Ну хто нас поєднав, якщо не Бог,
І ми такі по-справжньому щасливі?
Несем в серцях, як неповторне диво,
Через життя любов одну на двох.
Хай заздрять нам з тобою солов'ї,
Що повнять тишу зоряну піснями,
В любові лиш, у вірності її, -
Благословення Господа над нами.
В любові тій - мелодія жива,
Вона уся із неповторних звуків.
Збагнути їх - то є солодка мука,

Не перелити навіть у слова.
Не думай, що настануть холоди
І стихнуть струни радісного травня,
Росою наше світиться кохання,
А значить, будем вічно молоді.
Ну хто нас поєднав, якщо не Бог?
І як сьогодні, справді не радіти?
Ми думали: любов - одна на двох,
Та як не розділити з цілим світом?

Що значить – розділити любов з цілим світом?

3. Етика християнського побуту

Сімейний побут

Сімейний побут, сімейна атмосфера, затишок і поезія родини - усе це дає дорогоцінні живильні сили кожній людині. Слова «сімейне вогнище» не випадково з'явилися синонімом затишку й тепла родини: навколо спільної сімейної праці, відпочинку члени родини відчують свою єдність, реально переживають свою внутрішню потребу один в одному. У сімейній активності, у сімейній праці завжди було невичерпне джерело найглибших і кращих щиросердечних рухів, якими наповнювалася й міцніла сімейна цілісність. Якщо сім'я будується на біблійних

принципах, - гарантовані успіх і щастя.

Християнство стверджує метафізичну силу сімейних зв'язків. Як цвітіння сімейного життя, як вище її розкриття виступає в християнстві вчення про родину як малої Церкви. Це значить, що вона утворить єдине, ціле, нерозривне. Усе в сім'ї має бути разом: і праця, і відпочинок, і сімейні свята. Щаслива християнська сім'я здавна святкувала родинні свята.

Сімейне свято

Які свята у вашій родині найулюбленіші? На які свята збирається вся ваша родина? Кого ви запрошуєте на сімейні свята? Чим ти допомагаєш своїй родині у підготовці до свята?

Гостинність є доброю християнською чеснотою. Коли ми гостинно і щедро приймаємо людей, то робимо так, як велить Ісус Христос: *«Будьте гостинні один до одного, без нехоті»* (1 Петр. 4, 9).

Надати своє серце, свій час для гостя – це особлива честь, і робити це потрібно з радістю, без нехоті і примусу.

Сімейний відпочинок на природі

Гостинність – чеснота, характерна людині, яка любить приймати і частувати гостей, привітність.
Щедрість – чеснота людини, яка охоче ділиться своїм майном, коштами або чимось іншим, у разі необхідності не шкодує витратити що-небудь, не скупа, не зажерлива.

Якими словами привітання ми зустрічаємо наших гостей?

Ось як вітають гостей у християнських родинах:

- Мир вам! – говорять гості.
- З миром приймаємо! – чується у відповідь. Або ще:
- Слава Богу!
- Навіки Богу слава!

Коли ми можемо почути таке привітання?:

- Христос рождається!
- Славимо Його!

На яке свято лунає таке привітання?:

- Христос Воскрес!
- Воістину Воскрес!

Біблія про поради дітям

«Діти, - слухайтеся своїх батьків у Господі, бо це справедливо!»
 «Шануй свого батька та матір» - це перша заповідь з обітницею, -
 «щоб добре велося тобі, і щоб ти був на землі довголітнім» (Єф. 6, 1-3)
 «Діти, - будьте слухняні в усьому батькам, бо це Господові
 приємне» (Кол. 3, 20).

Ми повинні стояти на варті біблійного розуміння сім'ї, оскільки якщо не буде сім'ї, - не буде особистості і суспільства.

У сімейній «Малій Церкві», де кожен живе згідно з волею Божою, Царство Його вже присутнє і діє. Плануючи створити сім'ю, треба працювати над своїм характером і приймати Божі повчання стосовно сім'ї в тому вигляді, в якому вони дані нам Господом.

Прочитай життєві історії, поміркуй над їх повчальним змістом і дай відповідь на запитання.

Життєві історії

1. Рахунок для мами

Маленький Ілля сидів за кухонним столом і щось записував у свій зошит.

- Що ти так старанно пишеш? – запитала мама, стоячи біля кухонного стола.
- Рахунок для тебе! – відповів хлопець, не відриваючись від роботи.

- Цікаво, цікаво, - здивувалася мама.

- Побачиш, коли я закінчу.

Він списав цілий листок, простягнув його мамі, і вона почала вголос читати: «Рахунок для мами Смирнова Іллі, який зробив деяку роботу по господарству і хотів би отримати певну суму грошей.

А саме: два рази приніс молоко – 30 копійок;

чотири рази прибрав на кухні – 90 копійок;

два рази повитирав посуд – 60 копійок;

п'ять разів почистив взуття – 95 копійок;

чотири рази накрив на стіл – 80 копійок. Усього разом – 3,55»

Мама уважно прочитала цей дивний рахунок, взяла олівець і сказала:

- Я напишу тобі свій рахунок.

- Твій рахунок? – здивувався Ілля.

- Так, невеличкий, - кивнула мама і написала:

«Рахунок Смирнової Н.В. синові Іллі:

десять років для нього варила їсти – 0,00 гривні;

десять років для нього прала – 0,00 гривні;

п'ятдесят штанів і курток зашила і залатала – 0,00 гривні;

сто ночей просиділа біля нього, коли він хворів – 0,00 гривні;

Усе разом – 0,00 гривні».

Хлопець уважно прочитав мамин рахунок.

- Але, мамо, чому ти скрізь написала 0,00 гривні?

- Тому, що мати для своєї дитини все робить просто так, - відповіла жінка. – Але якщо хочеш, я можу тобі дати тих три гривні п'ятдесят п'ять копійок, які ти заслужив.

Ілля підхопився зі свого місця, підбіг до матері, обняв її і сказав:

- Ні, ні, мамо, я не хочу жодної копійки. Прости мені.

Я все зрозумів.

Мама поцілувала сина, і вони разом почали накривати на стіл.

(За книгою «Таємниця моєї душі»)

Чи допомагаєш ти батькам виконувати роботу по домашньому господарству?

2. Вони забули

Рід, рідня, рідні, рідненький... На жаль, для когось ці слова – порожній звук. Жив Сергійко з батьками, та хіба були вони батьком і матір'ю? Вони думали тільки про випивку. Напившись, батько

звірів і жорстоко бив свого малюка.

Хлопчик утікав із дому й ночував влітку у парку, у взимку – у під'їздах.

Пропивши все, батьки продали квартиру, забувши, що вони батько і мати. І поїхали кудись, навіть не згадавши про сина.

Сергійко залишився сам, без дому, а було йому всього п'ять років. Їжу він шукав на смітниках, іноді голодував не одну добу.

Якось він подружився з таким самим бездомним хлопчиком. Удвох було краще. Одного разу вони влаштувалися у старій машині на звалищі і заснули. Що їм снилося? Можливо, дім, тарілка з кашею, яка смачно парувала, чи мама, ще твереза, яка співає колискову?

Прокинувся Сергійко від їдконого диму – машина горіла. Двері заклинило, вогонь уже обпікав обличчя, руки. Сергій з усієї сили штовхнув дверцята, вистрибнув, спробував витягнути друга, але машина вибухнула. Вибуховою хвилиною його відкинуло вбік. Він втратив свідомість; отямившись і побачивши своє обгоріле обличчя, вирішив лише ночами виходити на пошуки їжі. Малюк страждав від сильних опіків, йому здавалося, що його всі забули і покинули.

Одного разу його на звалищі знайшли журналісти. Схвильовані долею бездомних дітей, вони розповіли про хлопчика по телебаченню.

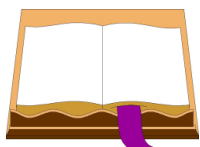
Уже наступного дня в студію зателефонував чоловік, який назвався Миколою. Він сказав, що хоче знайти Сергійка і всиновити його. Незадовго Микола відвіз хлопчика до себе в село. Добрі люди зібрали гроші на операцію. Тепер опіків уже не видно.

Гояться і душевні опіки. Сергійко вчиться в школі. Він найщасливіша людина в світі – у нього є дім, є батько.

(За Б.Ганаго)

**Що для тебе значить рідний дім, родина?
Чи поступив би ти так як Микола?**

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Що таке сім'я, що таке шлюб?
2. На чому будуються відносини християнської сім'ї?
3. Якщо сім'я – «Мала Церква», то як рідні повинні ставитися один до одного?

4. Чому в сім'ї жити легше, ніж поодиноці?
5. Що таке гостинність і щедрість?
6. Назви традиції християнського сімейного побуту.
7. Які поради дітям ти прочитав із Біблії?
8. Що таке гостинність?
9. Що таке щедрість?

Домашнє завдання

1. Наведи приклади дружніх і теплих стосунків у своїй родині.
2. Поміркуй, що потрібно для сімейного щастя і благополуччя?

§ 25. Поняття про піст. Піст як загальнолюдське явище. Піст тілесний і духовний. Біблійні приклади посту

На цьому уроці ти навчишся

- 1 Наводити приклади різного розуміння поняття «піст» у житті віруючих та невіруючих людей.
2. Характеризувати піст як духовно-моральний засіб виховання особистості християнина.
3. Формулювати основні риси християнського змісту понять «піст духовний» і «піст тілесний»..

1. Поняття про піст

Із давніх часів були встановлені ще одні правила, які допомагали внутрішньому росту людини. Згідно з вченням Господа і апостолів, були встановлені так звані пости – це дні або періоди обов'язкового утримання.

Піст - це час тілесного і духовного обмеження і очищення людини і людини .

Піст – це особливий день або відрізок часу, який присвячений Богу. Головною метою посту є не голод і не відмова від деяких видів їжі.

Його призначення полягає в моральному піднесенні, **духовному очищенні людини**: віддаленні від зла і гніву, приборканні язика і пристрастей, подвигу милосердя і любові.

У ці дні заборонено вживати скоромну їжу - м'ясо, молоко, яйця, а також страви, які містять ці продукти. Але це є не головним. Апостол Павло у своїх посланнях говорить: «Їжа ж нас до Бога не зближує: бо коли не їмо, то нічого не тратимо, а коли ми їмо, то не набуваємо нічого» (1 Кор. 8, 8).

2. Історія посту

<p>Піст Старозаповітний: у раю (заборона не їсти плодів від дерева пізнання добра і зла); пророків (Мойсея, Іллі, Предтечі); Ісуса Навина, ніневітян, братів Маккавеїв, всіх іудеїв</p>	<p>Піст Новозаповітний: Господа (40 днів у пустелі); апостолів; усіх християн</p>
--	--

Тож ми бачимо, що піст є загальнолюдським явищем.

Перший приклад посту ми знаходимо в Старому Заповіті:

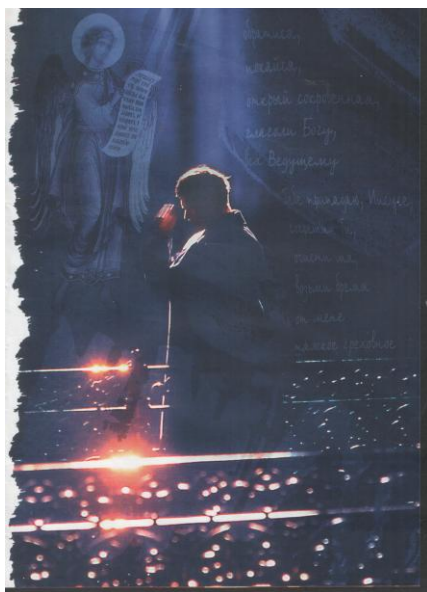
«І відповіла жінка змієві: «Із плодів дерева раю ми можемо їсти, але з плодів дерева, що в середині раю, Бог сказав: «Не їжте із нього, і не доторкайтесь до нього, щоб вам не померти» (Бут. 3, 2-3).

Згадай пророка Даниїла і його друзів Ананія, Азарія і Мисаїла, які зберігали чистоту віри і утрималися від царської їжі.

У Біблії про них ми читаємо: «А по десяти днях їхній вигляд виявився кращим, і вони були здоровіші на тілі, аніж усі ті юнаки, що їли царську їжу.» (Дан. 1, 15); «... дав їм Бог пізнання та розуміння в кожній книжці та мудрості...» (Дан. 1, 17).

Постились і стародавні праведники, пророки Мойсей, Ілля та інші. Дотримувався посту Іоанн Хреститель, Предтеча Господа. Постився і Сам Ісус Христос та його учні – апостоли. Про піст Ісуса Христа, життя якого в усьому для нас є прикладом, у Святому Євангелії ми читаємо: «Потім Ісус був поведений Духом у пустелю, щоб

Молитва в храмі під час посту

Диявол Його спокушав. І постився Він сорок ночей, а в кінці зголоднів» (Мв. 4, 1-2).

Апостоли, люди невчені, дотримувалися посту перед виходом на проповідь Євангелія. Вони пропонували нам поститися таємно, не засуджуючи інших: «А як постите, то не будьте сумні, як оті лицеміри: вони бо змінюють обличчя свої, щоб бачили люди, що постять вони» (Мв. 6, 16). Апостоли дотриманню посту надавали важливе місце серед інших видів християнського благочестя: «...в усьому себе виявляємо, як служителів Божих, у великім терпінні, у скорботах, у бідах, у тіснотах, в ударах, у в'язницях, у розрухах, у працях, у недосипаннях, у постах, у чистоті, у розумі, у лагідності, у доброті, у Дусі Святій, у нелицемірній любові...» (2 Кор. 6, 4-7).

Дотримуючись посту, християни повинні не ставити собі це за велику заслугу, не осуджувати тих, хто не дотримується посту, пам'ятати слова із Святого Писання: «Слабкого в вірі приймайте, але не для суперечок про погляди...Хто їсть, нехай не погордує тим, хто не їсть. А хто не їсть, нехай не осуджує того, хто їсть, - Бог бо прийняв його» (Рим. 14, 1-3).

Душа наша оновлюється і зміцнюється тільки тоді, коли ми тіло підпорядкуємо їй: «Через те ми відваги не тратимо, бо хоч нищиться зовнішній наш чоловік, зате день у день відновляється внутрішній» (2 Кор. 4, 16).

3. Піст тілесний і духовний

Піст – це час радості і зміцнення наших духовних сил, любові до Бога і людини.

Ось що писали про піст учителі Церкви:

«Піст тіла є їжа для душі» (Св. Іоанн Златоуст).

«Душа нічим іншим так не отримує смирення, якщо хто не буде утримуватись в їжі» (Авва Пимен).

«Зайва їжа робить тіло надмірно навантаженим кораблем, який при малому русі хвиль іде на дно» (Авва Леонтій).

«Тільки досита нічого не їж, залишай місце Святому Духу» (Св. Серафим Саровський).

«Коли я в немочі, тоді я сильний» (2 Кор. 12,10).

Ці вислови святих отців можуть зміцнити тих, хто, можливо, хиткий у своїх переконаннях і має сумнів у своїх силах.

Уважно розглянь таблицю:

Піст <i>це час тілесного і духовного обмеження і очищення людини</i>	
Тілесний	Духовний
<ol style="list-style-type: none">1. Заборона їжі тваринного походження2. Заборона інтимних стосунків3. Розумне обмеження їжі4. Розумне обмеження сну <p><i>Розумне утримання від їжі корисне для людського організму, не повинно бути ні переїдання, ні виснаження організму</i></p>	<ol style="list-style-type: none">1. Особливі спогади тих чи інших трагічних і сумних подій, що відбулися в ці дні, духовна підготовка до зустрічі свята2. Обмеження в розвагах3. Старанна молитва4. Часте відвідування храму, церковного богослужіння5. Покаяння в гріхах, причащення святих таїнств6. Позбавлення від пороків (зла, гніву, надмірних бажань)7. Подвиг милосердя і любові,8. Читання Святого Письма та іншої духовної літератури

Якщо піст тілесний полягає в розумному обмеженні їжі, сну, розваг, то піст духовний - це час укріплення наших сил любові до Бога і людини. Господь чекає від нас покаяння в гріхах, віддалення від зла і гніву, приборкання язика і пристрастей.

Поетична сторінка

Прочитай вірш поета С. Рачинця «Прости, Господь» і скажи, за що ми повинні просити у Господа прощення.

Прости, о Господи, провини, мої гріхи минулих літ,
За те, що був я блудним сином, без плоду жив, як пустоцвіт.
Прости за долю України, за сиві коси матерів,
За те, що літо солов'їне вже не купасться в Дніпрі.
Прости – лукавити не смію – ріка життя пересиха...
І в цій, здається, безнадії спаси від смерті і гріха.

Від якої смерті нас може спасти Господь?

Духовний піст – це старанна молитва, це часте відвідування храму, церковного богослужіння, покаяння і причащення Святих таїнств, читання Святого Письма.

Причащення Святих таїнств.
Фото

Прочитай життєву історію і дай відповідь на запитання

Дитяча сповідь

Життєва історія

У дитячому будинку батюшка охрестив відразу цілу групу. Виховательку, яка дітям стала хрещеною, вони почали називати

На сповіді. Фото

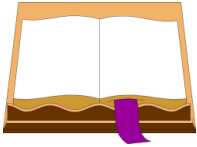
мамою. Група була дружною. Звичайно, і в них усяке траплялося: могли і посваритися, і побитися. А потім схаменуться і один одному руки простягають: «Прости мене».- «І ти прости». Одного разу з'явився серед них новенький і приніс з собою якийсь інший, недобрий дух. Пропав у одного хлопчика плеєр. Хто взяв? Без доказів гріх когось у крадіжці звинувачувати. Пропав тай пропав. А тут саме надійшов час дитячої сповіді, до якої всі давно готувалися. І раптом цей новенький на сповіді признався батюшці: «Я взяв! - А потім дітям: - Це я взяв! Простіть...».

Усі завмерли. Хлопчик, якого плеєр пропав, сказав:«Нехай він буде твоїм».

Хвилина була дивовижна. А одна дівчинка цьому хлопчикові свій плеєр віддала. Не будемо називати їх імена. Для чого? Їх знає Бог. І того, хто прощення просив, і тих, хто один одному плеєр подарував. Для чого їм плеєр, якщо вони почули голос Самого Спасителя, Котрий навчав їх бути чесними і добрими? (За Б. Ганаго)

**Як ти розумієш слова «почули голос Самого Спасителя»?
Що повчального для тебе в цій історії?**

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання

1. Що таке піст?
2. Що таке піст тілесний? У чому він полягає?
3. Що ми розуміємо під духовним постом?
4. Наведи біблійні приклади посту.
5. Для чого дані нам пости?

Домашнє завдання

Розпитай своїх рідних про народні традиції, пов'язані з постами і підготуй повідомлення на наступний урок.

§ 26. Пости, встановлені Церквою. Їх роль у житті людини. Народні традиції, пов'язані з постом

На цьому уроці ти навчишся

1. Визначати роль різних видів постів і дотримання їх людиною.
2. Виділяти суттєві відмінності між традиційними для культури українців постами.
3. Знати традиції та свята, пов'язані із постами.

1. Види постів

Ознайомся з видами церковних постів та святами, яким пости передують, за таблицею. **Запам'ятай**

Церква Христова заповідає своїм чадам вести стриманий образ життя, особливо виділяючи дні і періоди обов'язкової стриманості.

Середа і п'ятниця є одноденними постами на згадку подій останнього тижня життя Господа нашого і Спасителя Ісуса Христа.

У середу Господа зрадив один із учнів - Іуда, продавши Його за 30 срібників.

П'ятниця - це день хресних страждань нашого Спасителя.

Про духовний зміст багатоденних постів ти дізнаєшся в наступних параграфах, читаючи про свята, яким передують ці пости.

2. Суворі і несуворі пости

Продуктовий набір в піст

За харчовими приписами православні пости можна розділити на п'ять категорій:

1. Найсуворіший піст - заборонено будь-яку їжу, допускається лише вода, в алергології та медицині це відповідає поняттю повного голодування.

2. Сухоїдіння (сухоїдство) - дозволено неварену рослинну їжу без вживання олії, у медицині це близько до поняття про суворе вегетаріанське харчування у формі сироїдіння (сироїдства), але не рівнозначне останньому, бо у дні такого посту їдять хліб.

3. Вживання вареного - дозволяється вживання рослинної їжі, яку піддавали тепловій кулінарній обробці, проте без олії, цей тип харчування в медицині майже повністю відповідає суворому вегетаріанству.

4. Вживання вареного з олією - відповідає попередньому, але при цьому допускається використання олії в натуральному вигляді і для приготування їжі з рослинних продуктів.

5. Вживання риби - рослинна їжа у будь-якій кулінарній обробці доповнюється рибою та рибними продуктами, а також олією.

Суворими постами є Великий та Успенський пости, а також Хрещенське навечір'я, дні Усікнення глави І. Предтечі та Воздвиження хреста Господнього. Несуворими - Різдвяний та Апостольський пости

3. Роль постів у житті людини

Пригадай, що є головною метою посту?

Головне призначення посту полягає в моральному піднесенні, духовному очищенні людини.

Продовжуючи знайомство з постами, встановленими Церквою, послухай вислів святиителя **Іоанна Златоуста**: *«Помиляється той, хто вважає, що піст є лише утримання від їжі. Істинний піст є віддалення від зла і гніву, приборкання язика і пристрастей, припинення наклепу, обману і недотримання обіцяного».*

Як ти розумієш цей вислів?

Пости відіграють важливу роль у житті людини. Вони впливають на її внутрішній стан, сприяють духовному очищенню. Через належно виконаний піст ми приєднуємося до Божественного світла і любові, «насолоди життя в Христі Господі і Спасителю нашому», благочестивим постом, віддаляючись від будь-якого гріха, здійсненого усіма почуттями, ми благочестиво виконуємо обов'язок православного християнина.

Поетична сторінка

Прочитай вірш поета Василя Процюка «Поститися» і скажи, що головне у дотриманні посту

Поститися - щось більше, ніж не їсти
Напередодні релігійних днів.
Поститися - спокійно відповісти
Тоді, коли нас переповнив гнів.

Поститися - це не голодувати,
Шокуючи нестримних ненажер.
Поститися - голодних годувати,
Щоб від нестачі хліба хто не вмер.

Поститися - не день якийсь не пити
Напою, що нам серце веселить.
Поститися - за ворога молитися,
Коли він у гріху спокійно спить.

Поститися - не жалібно тужити,
Коли співає птаство весняне.
Поститися - у праведності жити.
Тоді і святість нас не обмине.

4. Народні традиції пов'язані з постами

Народні традиції, пов'язані з постами, несуть у собі прагнення правди, добра, любові і миру.

Особливості Різдвяного та Хрещенського навечір'я

Слово **Навечір'я** означає переддень церковного торжества, друга ж назва - Святвечір (або Сочельник) пов'язана з традицією в цей день варити пшеничну кашу з медом і родзинками - сочиво (кутю).

Сім'я за святковим столом

на Різдвяний Святвечір. Фото

необхідно: «сіце убо окормляемі Божою Благодаттю, здирства свободи», говорить нам Типікон. Під «здирства» розуміється все, що вживаємо понад свою потребу і нехай мірилом тут буде кожному його совість. Ступінь посту віруючі визначають індивідуально, але з благословення духівника.

Зважаючи на важливість події, яка сталася в цей день, Церква встановила піст. Саме звідси і з'явилася традиція варити сочиво (кутю), яка настільки смачна, що стала традиційною різдвяною стравою.

Зрозуміло, у наш час у не всіх є така можливість, але дотримати піст все ж таки

Напередодні Різдва Христового (6 січня) і Хрещення Господнього (18 січня) за давнім звичаєм християни припиняють свої повсякденні справи, а весь цей день проводять без їжі до самого вечора. Традиція не споживати їжі до першої вечірньої зірки пов'язана зі спогадом про появу зірки на сході (Мв. 2, 2), яка сповістила про народження Христа. Існує традиція відвідувати у Святвечір батьків, зветься вона – «носити вечерю». Обов'язковим атрибутом вечері завжди була кутя (сочиво). На столі обов'язково повинні бути пісні страви, а спиртні напої можуть взагалі знищити радісне очікування світлого свята. Кутя готується із пшениці або рису. Традицію готувати кутю встановлено за прикладом посту Даниїла і трьох юнаків, котрі згадуються в ці дні. Щоб не осквернитися від язичницької трапези вони споживали зерно (Дан. 1, 8). За Євангелієм: Царство Небесне подібне до зерна гірчичного, яке взяв чоловік і посіяв на полі своєму, що, хоча є меншим за всі інші насіння, але, коли виросте, буває більшим зілля, і стає деревом, що прилітають птахи небесні і ховаються у гілках його (Мв.13, 31).

У Хрещенський святвечір (18 січня) після літургії в храмах

здійснюється велике освячення води. Воно називається великим через особливу урочистість обряду, просякненого спогадом про євангельські події, які стали не тільки прототипом таємничого очищення гріхів, але і дійсним самого освяченням ества води через занурення в неї Бога во плоті. Вода ця називається *Агіасмою* або просто хрещенською водою. Під впливом Єрусалимського уставу з XI-XII століття освячення води відбувається два рази - у Хрещенський святвечір (на Кутю 18 січня) і безпосередньо в день свята Богоявлення (19 січня). Освячення в обидва дні відбувається однаковим чином, тому вода, освячена в ці дні, нічим не відрізняється.

Велике освячення води

Є благочестива традиція кропити в цей день Хрещенською водою своє житло зі співом тропаря Богоявлення. Багато років існує традиція, за якою і сам священник ходить по домівках прихожан зі співом тропаря «Во Йордане...» окроплює і благословляє людей, вітаючи зі святами. Хрещенську воду увесь рік вживають натщесерце в невеликих кількостях, зазвичай разом із шматочком просфори. При цьому читається молитва: *«Господи Боже мой, да будет дар Твой святыи просфора и святая Твоя вода в просвещение ума моего, во укрепление душевных и телесных сил моих, во здравие души и тела моего, в покорение страстей и немощей моих по безпредельному милосердию Твоему молитвами Пречистыя Твоея Матери и всех Святых Твоих. Аминь»* (молитва церковнослов'янською мовою).

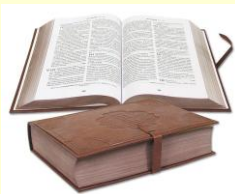
Окроплення святою водою

Про що просять християни в цій молитві Бога?

При недугах або нападах злих сил потрібно святу воду пити не вагаючись у будь-який час. Особливою властивістю святої води є те, що додана навіть у невеликій кількості до звичайної води, вона «повідомляє» благодатні властивості і їй, тому в разі нестачі святої води її можна розбавити простою. Не можна забувати, що освячена вода - це церковна святиня, з якою поєдналась благодать Божа, і яка вимагає до себе побожного ставлення. При благоговійному ставленні свята вода не псується багато років. Зберігати її слід в окремому місці, краще поруч з домашнім іконостасом.

Цікаво знати. Дізнайся за бажанням більше

Народні традиції Святвечора (Різдвяного навечір'я)

Приготування до Святвечора

До Різдва в Україні готувалися ще з літа. Під час жнив перший, а в деяких місцевостях – останній сніп збіжжя (жита або пшениці) залишали необмолоченим. До нього додавали також по кілька стеблин з інших злаків і перев'язували одним двома, а інколи трьома перевеслами. Цей сніп вносили до хати в на вечір'я Різдва Христового. Називали його по-різному: «дідух», «дід», «коляда» на Волині, «кріль» (король) на Холмщині, «зажин» на Чернігівщині, «баба» в Чорткові на Тернопільщині. У деяких місцевостях «бабою» називали сіно, яке також вносилося до хати.

Різдвяна ялинка

Приготування до Різдва охоплювало всі сторони життя української родини. Готувалося доволі їжі, варився мед, виготовлялися різні наливки, вишніки, сливняки, тощо. Господиня купувала нові горщики, ложки, миски, дбала про нове вбрання для дітей і дорослих.

Традиційні в наш час ялинки в хатах українців з'явилися переважно аж у першій половині ХХ ст. Спочатку їх підвішували до сволака і лише згодом почали ставити на підлогу. Прикрашали ялинку свічечками,

горішками, яблучками, медівниками або домашніми тістечками. Звичай прикрашати різдвяну ялинку поширився з Німеччини. Легенда свідчить, що традицію прикрашати дерева на честь Різдва запровадив відомий богослов-реформатор Мартін Лютер (1483-1546). У 1500 році, напередодні Різдва, він, гуляючи лісом, побачив декілька ялинок, покритих снігом. Вони яскраво виблискували в місячному сяйві і вразили Лютера своєю красою. Повернувшись додому, він поставив маленьку ялинку посеред кімнати, прикрасив її свічками і запалив їх.

На Лемківщині і в деяких районах Львівщини виготовляли так званих «павуків», що символізують павутиння, яке, за легендою, врятувало Христову родину від Іродових воїнів. Виготовляли павуків із соломи або із тонких дерев'яних прутиків чи з дроту, а у місцях з'єднання чіпляли квіти, свічечки або скляні ялинкові прикраси. До свята мав бути наведений порядок і на подвір'ї, і в господі. Усі знаряддя повинні бути на своєму місці. Усе, що було позичене, потрібно було повернути додому, але також і самому повернути позичене. До свят, за традицією, мали бути полагоджені і вози, і сани.

Страви, приготовлені на Вечерю

Для святкування Святвечора та Різдва випікали багато різновидів хліба, який мав різні назви (корун, крачун, крайчун, керечун, книш, калач, струцля і просто хліб) та форми, залежно від місцевості, і випікався з різного борошна, міг бути прісним або скоромним (його під час вечери не споживали, а просто клали на столі). Різдва́ний хлі́б був символом новонародженого

Страви Святвечора

Ісуса, і в деяких місцевостях до нього додавали трішки свяченої води. Обов'язковим на святковому столі мав бути «книш» – кругла паляниця з малесеньким хлібенятком зверху – для душ померлих. Подекуди перед випіканням цей хліб позначали голівкою маку або відтиском склянки зі змоченими в олії краями. Книші символізують єдність поколінь роду і заступництво-опіку

предків. На Лемківщині й у Галичині посеред столу клали «струцлю» - плетенку, посипану маком, яку ще називали «кукелкою». На Поділлі випікали три обрядові хліби, які на Святвечір клали на столі один поверх іншого. Нижній (його називали «Хазяїном»), прісний, пекли з житнього борошна, другий (називався «Василь») – з пшеничного, верхній («Йордан»), менший також з пшеничного.

«Хазяїна» розрізали і їли на перший день Різдва, «Василя» - на Новий рік, а «Йордан» - на Водохрестя.

В Козові на Тернопільщині теж клали на стіл три хліби - два нижні житні й зверху – круглий пшеничний калач, в який вставляли воскову свічку. Цей калач був особливим, бо складався з багатьох шишок, які скручувалися з пасочків тіста і щільно вкладалися у круглу форму. Вважали, що сіно під обрусом символізує стаєнку, перший житній хліб – ясла, другий житній – колиску, калач – Ісусика, бо дуже він був солодкий і смачний.

Різдвяний калач

Обов'язково пекли на свята калачі – круглі обрядові хліби з білого пшеничного борошна, замішані на молоці з додаванням яєць. З двох валків тіста скручували джгут, з якого формували коло з діркою всередині. На півдні Поділля калач виплітали з восьми валків тіста.

На Черкащині печуть прямокутний хліб, який має назву «Господар».

Обов'язково на столі мали бути пиріжки з різною начинкою – капостою, горохом, сливами, вишнями, маком тощо. Бабусі роздавали їх онукам, і кожен мав запам'ятати з якою начинкою пиріжок. Казали, що коли дитина заблукає, варто згадати з якою начинкою пиріжок на Святвечір, і Господь зразу допоможе пригадати дорогу. Окремо, господині пекли хліб для пригощання худоби. На Поділлі цей хліб називали «Рожество» і мав дуже цікаву форму. Виробляли його з двох валків тіста, які скручували джгутом, надавали йому форми підкови, клали на горщик з кутею. Щоб устигнути приготувати страви на святкову вечерю, господиня вставала дуже рано, о 1-2 годині ночі. Ця вечеря, хоч пісна, але багата, бо має аж 12 традиційних страв. Звідси її назва – Багата кутя.

Чому на цю вечерю готують саме 12 страв? Етнографи кажуть, що це може бути пов'язано з 12-ма місяцями. У наш час число

12 трактують як згадку про дванадцять апостолів Ісуса Христа. Господиня розпалювала піч, добуваючи живий вогонь при допомозі шматків дерева, або кресала (цей звичай ще донедавна зберігався на Гуцульщині). У піч клала сім або дванадцять полін. Для приготування страв набиралася досхідня вода, нею заливали пшеницю, сушені фрукти і ставили в піч варити дві головні страви – кутю та узвар.

Між стравами Святої Вечері на першому місці стоїть кутя, або коливо. Це варена пшениця з медом. Кутя з'явилася ще в дохристиянську добу. З тих часів вона зберегла символізм поминальної страви.

Пшениця, як зерно, щороку оживає, тому є символом вічності, а мед - символ вічного щастя святих у небі. Варили кутю у спеціальному горщику, в якому нічого іншого не варилося, або купували щораз новий. У різних регіонах кутю готували по-різному. На Лемківщині варили кутю з ячмінної каші (панцаку), оскільки пшеницю в горах не сіяли. Звичай варити пшеницю туди принесли із собою священики та вчителі з Галичини, однак цей звичай прижився не у всіх селах. У тих селах на Лемківщині, де кутю варили з пшениці, її подавали лише з медом. Кутю з ячмінної крупи також варили на Чернігівщині – там її заправляли тільки узваром (компот зі сухофруктів). У різних місцевостях кутя мала різну консистенцію – вона могла бути густою або ж рідкою, як юшка. Узвар варився з сушених яблук, грушок, слив, вишень. На Тернопільщині його ще

Різдвяна кутя

називали сушеницею. Окрім цих головних страв, господині ставили варити голубці, капустак із пшоном і квасолею, затертий олією, який на Вінниччині та на Гуцульщині називали «шупенею», горох, борщ пісний з карасями, кашу гречану, пшоняну, вареники з капустою, картоплею. Також смажили рибу, пекли млинці з кислого тіста (на Поділлі), варили страви з грибами. Голубці, як правило, робили із заквашеними головками капусти, і начинка у них була різною. Традиційно вважається, що страв має бути 12, але їх кількість і складники дещо відрізняються – залежно від місцевості і заможності родини. Так, Лемківщина вирізнялася низкою особливих страв, які більше ніде не готували. Наприклад,

«бобальки» - подовгасті, посередині потовщені, розкачані в руках шматки тіста, що їх варили або пекли і мастили розтертим маком з медом і олією. Інша страва - «киселиця» - сьогодні зовсім забута. Напередодні Святвечора замочували мелений овес, потім переціджували той заквас через сито, щоб відділити востюги. Очищену густу рідину варили, постійно помішуючи, щоб не пригоріла. Заправляли її кмином, часником та олією.

На Тернопільщині робили напій, який мав назву «голопас». Його готували заздалегідь із відвару сушених фруктів, до якого додавали житню закваску або дріжджі, а також карамель. Поки господиня порається в хаті, господар приводить до порядку обійстя, напуває і годує худобу. Цікавий звичай зафіксований на Лемківщині. Коли вже все в хаті було готове, ціла родина йшла до потоку і там старанно милася крижаною водою, а втиратися поспішали до хати. Останньою йшла митися господиня.

Традиція внесення дідуха і приготування стола

Внесення дідуха

Наступним кроком є традиція внесення дідуха. Господар, здійнявши шапку, перехрестившись, брав дідуха і в'язку сіна, а син – дві в'язки. Сіно при цьому розтрушували, а батько приговорював: «Хай труситься сіно, хай годує худібку. Хай м'яко буде душечкам, хай м'яко буде Святому Дитяті та худібці на сіні лежати!». Повільно і урочисто батько з сином підходили до хати і ставали перед порогом, де їх вже чекала господиня з книшем в руках. Входили в хату і батько говорив такі слова: «Святки йдуть!» «Святки прийшли!» – відказував після батька син. «Шануємо і просимо дідуха й вас завітати до господи!» – відповідала мати. Так відбувалось на Східній Україні, а на Галичині газда (господар) промовляв такі слова: «Дай Боже, добрий вечір, ті свята упровадити, других дочекати в здоровлю, щастю до другого року, на многая літа».

Опісля сім'я заходила до хати, хрестилася, розстеляли в'язочку сіна на покутті й ставили на нього дідуха, другу в'язку сіна клали

на стіл, а третю – під стіл. Під час того, як на підлогу стелили солому, діти під столом квокали: «Кво-кво – завтра Різдво».

На Тернопільщині та Львівщині на стіл розтрушували сіно тонким шаром, господиня клала на чотири кути зілля і часник. Зверху стелили білий обрус, а поверх нього часто стелився другий.

На святково застелений стіл клали хліб, і в ньому робили дірку, в яку вставляли високу воскову свічку. На Лемківщині і в Галичині свічку ставили в горня, наповнене ярим зерном, яке згодом підмішували до посівного зерна. Запалену свічку ніхто не мав права погасити весь вечір і старалися запалити так, щоб вона випадково не погасла, бо це не є доброю прикметою, бо віщувала смерть когось з родини. Після цього господар клав у сіно під столом сокиру, косу, серпа, частину рала, частину граблів – щоб добре оралося, жалося, косилося та щоб було, що жати і косити в Новому році. Тільки опісля господар брав горщик з кутею, а господиня з узваром. Вони урочисто несли їх на покуття.

Поки мати ставила страви на стіл, господар йшов у хлів годувати худобу шматочком хліба з застромленим у нього часником, посипаним сіллю, починаючи з найстаршої, закінчуючи наймолодшою. Символізм цього звичаю у тому, що худоба своїм диханням зігрівала новонародженого Ісусика. Потім вся родина ставала до спільної молитви. Спочатку моляться за померлих, а потім за всіх присутніх. Потім господар змішував ложку куті та всіх інших страв з борошном і знов йшов у хлів пригощати худобу, щоб й та могла приймати участь у святкуванні. Потім виходив на подвір'я, щоб запросити на вечерю всі праведні й не праведні душі.

Різдвяна зірка

Коли на небі з'являлася перша зірка, аж тоді родина могла сідати до столу після дня суворого посту, під час якого ніхто не мав права їсти, окрім малих дітей, яким давали трішки вареної картоплі. Проте перед тим як сісти, кожен дмухав на місце на лаві, щоб бува не придушити душі, які, вважалося, на Святвечір приходили до хати. Починали вечерю з куті. Їли всі з спільних мисок і пили з одного кухля, що символізувало мир і злагоду в сім'ї впродовж року.

Святкова
різдвяна зірка

Окремі тарілки і ложки ставили лише для покійних родичів або того з родини, кого не було в цей вечір вдома. Несподіваний гість віщував щастя на цілий рік, тому йому старалися догодити. Також вважалося доброю прикметою запрошувати на вечерю одиноких, бездомних та убогих людей. Вечеряли довго і ніхто не мав права вставати, окрім господині, яка підносила страви.

У кінці вечері батько, а за ним і вся родина вставали з-за столу та дякували Господові за прожитий рік і просили про долю наступного.

Після вечері на столі залишали кутю, інші страви, ложки, бо вірили, що вночі померлі придуть ще раз на вечерю.

У центральній та східній частині України після Святовечора існував звичай носити вечерю дідусю і бабусі (якщо вони мешкали окремо), хрещеним батькам та добрим знайомим. «Нести вечерю» - то значить шанувати старійшину, ділити надію, долю, добро, згадувати померлих.

Після Вечері у деяких регіонах молодь починала колядувати. Дехто йшов на Всеношне Богослужіння, яке завершувалося святковою Різдвяною Літургією.

Святкова різдвяна хода

Зранку з символічною різдвяною зіркою та дідухом всі йшли святковою ходою, вітаючи один обного з святом Різдва. Загалом традиції Різдва святкування надвечір'я носять однаковий характер по всій Україні, а відмінність у західних та східних областях пояснюється впливом інших культур. Багато із самобутніх звичаїв втратилися або призабулися внаслідок масових депортацій українців з їх етнічних земель або через радянську атеїзацію. Попри все, українці сьогодні по-новому відкривають себе для Бога, рідні традиції і обряди.

Народні традиції Петрового дня

В Україні з Петровим днем пов'язувалося чимало повір'їв та звичаїв. На Петра вперше після посту дозволялося готувати молочні страви. У кожній хаті варили вареники з сиром, пекли мандрики - сирні бабки. За переказами, саме такими мандриками харчувався святий Петро, мандруючи по світу. Одного разу нахабна зозуля вкрала в апостола останню мандрику, за що була покарана: вдавилася нею і від того дня перестала кувати. Якщо ж зозуля кус і після Петра, то, за народним повір'ям, це віщує нещастя.

У книзі відомого етнографа Олекси Воропая «Звичаї нашого народу» знаходимо прецікаву легенду про те, як Петро, мандруючи з Ісусом по землі, людей парували. Якось побачили вони дівку, яка, обливаючись потом, жала жито. Інша ж - заснула собі в борозенці, замість того, щоб жнивувати. Далі - парубок жито косить, хоч і страждає від спеки. А його напарник ліг собі під возом і спочиває.

От Петро і каже, що треба спарувати тих двох роботящих і двох лінивих. Та Бог заперечив: не можна цього робити, бо ж помруть із голоду. Відтоді й повелось, що коли чоловік роботящий, то жінку собі знаходить не вельми працювиту і навпаки.

Після Петра у багатьох регіонах України вже починалися жнива, що й зафіксовано у петрівчанській пісні:

Минулася петрівонька.

Почались жнива,

Наробилася у полі,

Що ледве жива.

Початок жнив

Святий Петро вважається покровителем рибалок і пастухів. Либонь звідси й народна назва розповсюдженої в Україні рослини – «Петрів батіг». Так називають довгі, гнучкі, з ніжними небесно-блакитними квітами стебла цикорію. Цікаво, що попри свою декоративність «петрові батоги» не можна поставити в букет – одразу ж втрачають колір і в'януть. Тож милуйтеся ними в лузі, в полі й не забувайте, що це ще й цінна лікарська сировина, а один із видів цикорію вирощується як салатна рослина.

Прочитай життєву ситуацію. Прислухайся до поради священника.

Життєва історія

Плітка

Якось на сповіді одна пані призналася, що пліткувала про інших. Священик сказав їй піти на базар і купити не обскубану курку, а дорогою додому її обскубати, розкидаючи пір'я по вулиці. Це завдання здавалося досить дивним, але пані зробила так, як їй було сказано. Коли вона прийшла на другий день у церкву, священик похвалив її за послух і сказав: «А тепер маєш повернутися і зібрати всі вискубані тобою пір'їнки».

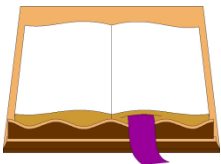
- Отче, - перелякалася жінка, - але ж це неможливо. Вітер розвіяв пір'їни. І я не зможу їх позбирати.

- Це правда, - відповів священик. – Так само ти не можеш відкликати злих слів про своїх сусідів. Твої слова, переходячи із уст в уста, потрапили врешті туди, куди не можеш дізнатися. На майбутнє будь обережнішою, зважуй кожне своє слово.

(За книгою «Таємниця твоєї душі»)

Чому саме таке завдання дав священик цій жінці, від чого він її застерігав? Чи зрозуміла, на твою думку, ця жінка повчання від священика?

Завдання для повторення

I. Дай відповідь на запитання.

1. Піст – це.....
2. Одноденні пости....
1. Великий піст....
2. Успенський піст.....
3. Різдвяний піст.....
4. Апостольський піст.....
5. Чому середа є днем посту?
6. Чому п'ятниця є днем посту?
7. Який піст є нестрогим?
8. Який строгий піст?

II. Гра «Чи правильна відповідь?»

1. Великий піст встановлений перед святом Різдва.
2. Головний піст – Різдвяний.
3. Від свята Різдва до Водохрещення посту не має.

4. 11 вересня завжди строгий пісний день.
5. 28 листопада розпочинається Успенський піст.
6. Апостольський піст розпочинається через тиждень після Трійці.
7. 6 січня – день Хрещенського навечір'я.

III. Розкажи про народні традиції Різдяного навечір'я.

Домашнє завдання

Склади невеличке оповідання «Християнські традиції у моїй родині».

§ 27. Великий піст. Особливості Великого посту в традиціях українського народу

На цьому уроці ти навчишся

1. Пояснювати основний зміст та особливості проведення Великого посту в традиціях українського народу. 2. Називати святкові події, до яких готує піст. 3. Пояснювати духовний зміст Великого посту.

1. Поняття про Великий піст

Великий піст, або як ще його називають святою Чотиридесятницею, є найважливішим й найстародавнішим із багатоденних християнських постів. Він називається Великим з особливої важливості його значення. Стародавні християнські письменники одногласно свідчили, що цей піст встановлений Апостолами в наслідування 40-денному посту Мойсея (Вих. 34), Іллі (3 Цар. 19), а головним чином – посту, здійсненого Господом Ісусом Христом в Іудейській пустелі (Мв. 4, 2).

Великий піст - піст строгий, 40-денний, передує святі Пасхи, нагадує нам про 40-денний піст самого Господа Ісуса Христа в пустелі.

Цей піст вводить нас у Страсний тиждень, а потім до Свята Свят – Світлого Христового Воскресіння.

Великий піст є часом особливої молитви і покаяння, коли кожен із нас повинен уважно подивитись на себе, оцінити свої вчинки, віддалитися від зла і гніву, приборкати свій язик і пристрасті, здійснити подвиг милосердя і любові. Кожний із християн повинен у

цей час просити у Господа прощення своїх гріхів і гідно причаститись Святих Христових Тайнств згідно із заповіддю Христовою: *«Хто тіло Моє споживає та кров Мою п'є, той у Мені перебуває і Я в ньому, ...той має вічне життя»* (Ін. 6, 54-56). Такий піст є одночасно і тілесним, і духовним.

Пригадай, що мають корисного робити в цей час християни для свого тіла і своєї душі?

Таким чином християни відмовляються в цей час від їжі тваринного походження, обмежують вживання рослинної їжі, відмовляються від всіляких розваг і присвячують його служінню Богу – на спасіння своєї душі.

2. Підготовчі тижні до Великого посту

Великий піст має три підготовчі тижні:

- 1-й підготовчий тиждень розпочинається з «Неділі митаря і фарисея», коли на недільному богослужінні читається євангельська притча про митаря і фарисея (Лк. 18, 10-14), яка показує, що тільки сльозна молитва та смирення можуть повернути до нас милосердя Боже. Протягом цього тижня не має посту в середу і п'ятницю.
- 2-й підготовчий тиждень розпочинається неділею про блудного сина, яка отримала таку назву від євангельської притчі про блудного сина (Лк. 15, 11-32). У цю неділю Церква показує нам приклад невичерпного милосердя Божого до всіх грішників, які із щирим поканням звертаються до Бога. На цьому тижні закінчується вживання м'яса.
- 3-й підготовчий тиждень називається Масляною, а розпочинається він м'ясопустною неділею, оскільки в цей день в останнє перед Пасхою вживають м'ясо. Ця неділя має ще назву Неділі про Страшний Суд, оскільки на літургії читається відповідне Євангеліє (Мв. 25, 31-46). У м'ясопустну суботу, перед спогадами Страшного Суду Христового, перед яким постануть усі живі і мертві, Церква здійснює поминання усіх благочестиво померлих. Тому ця субота має назву батьківської поминальної.

Цей останній тиждень перед Великим постом має назву Сирного (або Масляного) за вживанням у цей тиждень ще сиру, молока яєць. Останній день Масляної має назву сиропустного, а також Прощеної неділі. У цей день усі християни просять один в одного пробачення,

щоб почати своє покаяння перед Господом у дні посту у повній злагоді з іншими людьми.

Що ти знаєш про народні традиції проведення Масляної?

На Масляну готують різноманітні мучні і сирні страви з різноманітними начинками, особливо популярні млинці, вареники. Всі один одного пригощають, приймають гостей.

Це час, коли ще досита можна повеселитись, а тому завжди влаштовувалися всенародні гуляння: це танці, співи, катання з гірок, на санчатах, спорудження масляного опудала, багаття, різноманітні ігри і забави, змагання тощо. Кожен день

тижня має власні традиції. В понеділок влаштовують гуляння і роблять з соломи ляльку. У вівторок дівчата частують млинцями хлопців, а свекрухи приглядають невісток. У середу теща пригощає зятя, а в п'ятницю в гості чекають на тещу. І зять має запросити її особисто.

Масляна.Фото

3. Дні Великого посту (свята Чотиридесятниця)

У Великому пості кожний тиждень присвячений певній події, які згадуються під час богослужіння в Церкві, або подіям із життя певних людей, що спонукали нас до покаяння та надію на милосердя Боже.

У перші чотири дні посту на великому повечір'ї читається особливий покаяльний канон Андрія Критського.

У суботу першого тижня Церква здійснює пам'ять святого Великомученика Феодора Тірона. Перша неділя Великого посту називається Неділею Торжества Православ'я. У суботу 2-го, 3-го та 4-го тижнів посту здійснюється заупокійна загальна служба. У 2-у неділю православне вчення про піст як засіб благодатного прозріння з особливою силою розкривається на прикладі Неділі пам'яті святого Григорія Палами.

Третя Неділя Великого поста називається Хрестопоклонною: у службі цієї Неділі Церква прославляє святий Хрест і плоди хресної смерті Спасителя.

У богослужінні 4-ї Неділі Церква пропонує нам високий приклад життя в посту в особі подвижника VI століття Іоанна Лествичника.

У 5-ту Неділю Церква згадує і прославляє велику подвижницю V - VI ст. святу Марію Єгипетську, і в її обличчі показує нам образ істинного покаяння, зміцнює нас надією на безкінечне милосердя і любов Божу до тих, хто щиро кається.

Свята Чотиридесятниця закінчується в п'ятницю 6-го тижня. Цей 6-й тиждень має назву Вербного. У його суботу Церква згадує диво воскресення Лазаря. А наступного дня, у неділю, святкується дванадцяте свято – Вхід Господній до Єрусалиму, яке ще має назву Вербної неділі, по-грецьки – неділі Вай.

4. Страсний тиждень

Із закінченням святої Чотиридесятниці настає особливо скорботний, строгостний тиждень перед святом Пасхи – Страсний тиждень, коли згадуються і вшановуються дні останнього тижня земного життя Господа нашого Ісуса Христа, його страждання, смерть на хресті та погребіння.

У Великий Понеділок згадується старозаповітний патріарх Йосип, через заздрість проданий братами до Єгипту, пострадавший, а потім прославлений і тим ставший прообразом страждань Христа Спасителя, зраженого на смерть співвітчизниками. Також в цей день згадується прокляття і засушення Господом безплідної смоківниці. Безплідна, засохла смоківниця буває подібною людській душі, яка не приносить духовні плоди – істинного покаяння, віри, молитви і добрих справ.

У Великий Вівторок згадуються звинувачення Господом книжників і фарисеїв, бесіди і притчі, сказані Господом в цей день в Єрусалимському храмі.

У Велику Середу згадується жінка-грішниця, яка обмила сльозами і помазала дорогоцінним миром ноги Спасителя, коли Він був на вечері в Віфанії, в домі Симона Прокаженого і тим приготувала Христа до Погребіння. У цей же день Іуда продав Христа іудейським старійшинам за 30 срібників.

У Великий Четвер на богослужінні згадуються чотири найважливіших події із життя Христа Спасителя:

- Таємна Вечеря, на якій Господь встановив новозаповітне таїнство святого причастя;
- умивання ніг учням в знак глибокого служіння і любові до них;

Тамна Вечеря. Худ. Якопо Бассано

- молитва в Гефсиманському саду;
- зрада Ісуса Христа на страждання і смерть.

Велика П'ятниця присвячена спогадам про хресні страждання Спасителя, Його смерть і погребіння. Головний зміст ранішньої служби Великої П'ятниці (яка відправляється у четвер ввечері, оскільки православний день розпочинається ввечері із заходом сонця) є читання 12 Євангелій – вибраних глав із розповідей про останні години земного життя Спасителя усіх 4-х євангелістів. На великій вечірній виноситься Плащаниця, обряд виносу якої зображує зняття з Хреста Тіла Господа Ісуса Христа і покладення Його в гроб. Плащаниця знаходиться по середині храму впродовж трьох днів, символізуючи трьохденне перебування Тіла Господа в гробі до Свого Воскресіння.

Зняття з хреста. Худ. Рубенс

У Велику Суботу Церква згадує погребіння Господа Ісуса Христа, перебування Його тіла в гробі, сходження душею в пекло для сповіщення там перемоги над смертю і визволення душ праведників, які з вірою чекали Його пришествя; уведення розбійника в рай. Разом з тим передбачується і славне Воскресіння Христове. У Велику Суботу пізно увечері віруючі люди у світлому святковому одязі ідуть до храму і благовійно очікують Пасхальне богослужіння.

Поетична сторінка

Прочитай вірш поета Вадима Криценка «Очищення» і поясни, до якого очищення нас закликає поет.

Недільний день у дзвони б'є
Ясніється квітчасто
Святосне одягну своє
І піду на причастя
Бо Дух Святий живе між нас -
У нього слід повірить,
Тоді й позбудемось образ
Злоносців й лицемірів.

Вину свою, вину чужу
Я розділити не можу
Тому й вимолюю, прошу
Одне лиш – милість Божу.
Душі, в якій і біль, і гнів,
Піднявши очі в небо.
Під поглядами образів
Очиститися треба.

Прочитай життєву історію і дай відповідь на запитання.

Життєва історія

Найсмачніший пиріжок

На Масляну бабуся спекла пиріжки і пригостила своїх онуків. Сергійко і Петро стали їсти і сперечатися, чий пиріжок смачніший, а

Юрко їв свій пиріжок мовчки.

Біля дітей бігало і підстрибувало цуценя Тишко. Юрко відломив шматок пиріжка і дав Тишкові. Тишко проковтнув і став облизуватися.

Бабуся сказала:

- Найсолодший пиріжок, напевно у Юрка: он як Тишко облизується!

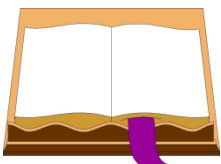
Подивились Сергійко і Петро на Тишка і також відломили йому по шматочку. - От Тишко і вирішив вашу суперечку, - сказала бабуся.

- Найсмачніший той пиріжок, яким ти кого-небудь пригостив.

(За книгою «Таємниця моєї душі»)

Як називається риса, коли людина дає не шкодуючи, від серця, широко і багато?

Завдання для повторення

Дай відповіді на питання

1. Назви підготовчі тижні Великого Посту.

2. Скільки часу триває Великий піст?
3. Які спогади і події згадуються під час тижнів Великого посту?
4. Чим є для християн Великий піст?
5. Що ти запам'ятав про Страсний тиждень?
6. Розкажи про події Великої Середи, Великого Четверга, Великої П'ятниці.
7. Що потрібно, щоб гідно зустріти день Світлого Воскресіння?

Домашнє завдання

Розпитай своїх близьких і рідних про святкування Великодня – Дня Христового Воскресіння і підготуй коротку розповідь.

§ 28. Поняття про свято. Християнські свята

На цьому уроці ти навчишся

1. Пояснювати різницю між святами нерелігійними й релігійними.
2. Уміти пояснювати духовний і моральний зміст християнських свят.

1. Поняття про свято

Свято... Ми завжди чекаємо його. Чи це день нашого народження, чи наших рідних, чи день Ангела – це свято, це радість, це квіти... У цей день намагаємося порадувати близьких добрим словом, подарунками... Але чи не забули ми за веселощами сутності свята. Чи не перетворили ми дні світлої пам'яті на нестримні, інколи безсоромні розваги? Саме про це ми і поговоримо.

Свято - день або дні, коли урочисто відзначають видатні події, знаменні дати; кілька неробочих днів підряд з нагоди торжеств; відзначуваний звичаєм або церквою день на честь якої-небудь події чи святого.

Хто вірує в Христа, той живе життям Його Церкви. Християнські свята – це не просто згадка про біблійні події. За християнською традицією, кожен віруючий повинен пережити їх знову, ніби він сам брав участь у подіях, які відбувалися тисячоліття тому. Релігійні свята несуть людям радість і впевненість, що велике діло спасіння роду людського відбувається для нас сьогодні.

У такі дні православний віруючий не може бути «сам по собі», він радіє і святкує разом з усією Церквою. У такі дні потрібно бути в храмі, відкласти, хоч ненадовго «своє» і впустити загальну радість Церкви.

Які ти знаєш свята? Яке твоє улюблене свято? Чому? За що ти любиш свято? А як найчастіше проводяться свята у тебе вдома? Як ти вважаєш, чи є різниця між народними, державними і церковними святами?

Належним чином проводити православні свята вимагає від нас четверта заповідь Закону Божого. Пригадай її: *«Пам'ятай день суботній і свято шануй його: шість днів працєю і зроби в них всі справи, сьомий день - субота - для Господа Бога твого».*

Під іменем сьомого дня потрібно розуміти не тільки воскресний, але й інші свята і пости, встановлені церквою.

2. Християнські свята

Уважно розглянь таблицю і назви, які свята є перехідними, а які неперехідними. Від чого залежать перехідні свята?

Запам'ятай

Свята		
Це дні священного торжества Церкви, призначені для прославлення Господа, Богородиці, святих ангелів і Божих угодників.		
Поділяються:		
за предметом	за часом	за важливістю спогадів подій і осіб
Господні	нерухомі, рухомі	великі, середні, малі
Богородичні	присвячені	
святих		
числу подій		дню подій

Церковні свята бувають перехідні і неперехідні (рухомі і нерухомі). Неперехідні відзначаються завжди в один і той же день: наприклад, Різдво Христове – 7 січня, перехідні випадають на різні дати, наприклад, Великдень.

Найголовнішим християнським святом є Світле Христове Воскресіння, назване Пасхою. Це перехідне свято і відзначаємо його в перший воскресний день після весняного повнолуння, у період від 22 березня (4 квітня н/ст.) до 25 квітня (8 травня н/ст.).

Потім ідуть великі, дванадесять свят, встановлені на честь і славу Бога і Господа нашого Ісуса Христа і Пречистої Його Матері Діви Марії.

Запам'ятай

Свята на честь Діви Марії	Свята на честь Господа
Різдво Пресвятої Богородиці – 21.09	Різдво Христове – 07.01
Введення у храм Пресвятої Богородиці – 4.12	Стрітєння Господнє – 15.02
Благовіщення Пресвятій Діви Марії -7.04	Хрещення Господнє – 19.01
	Вхід Господній в Єрусалим – в останню неділю перед Пасхою
	Вознесіння Господнє – в 40 день після Пасхи.
	Сходження Духа Святого на апостолів (День Святої Трійці) – в 50 день після Пасхи
	Преображення Господнє – 19.08
Успіння Божої Матері – 28.08	Воздвиження Хреста Господнього – 27.09

Отже, спочатку – Свято Свят – Великдень, далі – Дванадесять свят, а третю групу становлять:

1) *великі недванадесять свят* на честь Ісуса Христа, Богородиці і святих (Обрізання господнє – 14.01, Покров Богородиці – 14.10, різдво Іоана Хрестителя -7.07, ап. Петра і Павла -12.07, Усікновення глави Іоанна Хрестителя – 11.09.)

2) *середні свят* (Миколая Чудотворця – 19.12 та 22.05, ап. Андрія Первозванного -13.12, св. Катерини -07.12, архистратига Михаїла 21.11 і т.д);

3) *малі свят* (дні пам'яті багатьох святих за церковним календарем, храмові свят).

Як правильно проводити свят

Служити Богу в святкові дні:

підкування про спасіння душі:
 молитва в храмі і дома
 вивчення Закону Божого,
 просвітлення розуму і серця
 корисним пізнанням,

виконання угодних Богу справ:
 відвідування хворих,
 заарештованих;
 допомога бідним, добрі поради,
 вітха засмучених і т.д

Чого не слід робити у святкові дні? Що означає грішити у свято? Які ще є гріхи проти 4-ї заповіді?

Гріхи проти 4 заповіді:

1) лінь у роботі в будні; 2) робота у святкові дні; 3) недотримання посту; 4) неблагочестиве проведення святкових днів;

Ось як про це розповідається в одній життєвій історії

Життєва історія

Пам'ятай свята

- Я такий бідний, - говорив один чоловік, - що змушений працювати навіть у свята.

- Якщо ти працюєш у свята, - сказав йому священник, - то немає нічого дивного, що ти бідний. Як Бог буде благословляти твій труд, коли ти порушуєш його святую заповідь? Перестань працювати у свята і проведь ці дні благочестиво. Якщо ж ти понесеш якусь втрату за ці дні, то я обіцяю цю втрату тобі повернути.

Через декілька місяців священник знову зустрівся з чоловіком.

- Я виконав вашу пораду, - сказав чоловік.

- Скільки ж я повинен тобі заплатити? - запитав священник.

- Ніскільки, - відповів чоловік, - з тих пір, як я припинив працю у свята, я став щасливим і не поніс ніякої втрати. П'ять місяців назад я ходив босоніж, а тепер я взутий і маю все необхідне. Ніколи я ще не був настільки радісним і тепер вірю, що придбане працею у свята ніколи на користь не піде. (За кн. Г. Дяченко «Іскра Божа»)

В чому переконався чоловік?

Прочитай оповідання і скажи, чому дівчинка нічого не пожертвувала на храм

Божа монетка

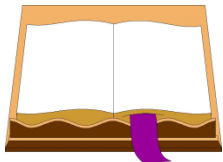

Одна дівчинка слухала проповідь про пожертвування. Перед цим вона отримала дві монетки, одну з яких вирішила віддати для храму, а за іншу купити цукерок. Під час збору пожертвувань помітила, що у неї в кишені тільки одна монетка. Повернувшись додому, вона сказала мамі: «Я сьогодні

хотіла пожертвувати монетку на храм, але виявилось, що Божу монетку я загубила». – «Дуже легко загубити Божу монетку, а не свою», - відповіла мама. (За книгою «Гасниці твоєї душі»)

Чи правильно вчинила дівчинка? А як би вчинив ти?

Завдання для повторення

I. Дай відповіді (так, ні) на питання

1. Державні і церковні свята – це одне і теж?
2. Матір Богородиці звали Анна?
12. Стрітення – це Богородичне свято?
13. Святом над святами є Різдво?
14. Найбільших свят існує 10?
15. 7 квітня відзначаємо Благовіщення Пресвятій Богородиці?
16. Свята бувають перехідні і неперехідні?
17. Трійця – це неперехідне свято?
18. Перехідні свята залежать від Великодня?
19. Успіння Пресвятої Богородиці – 28 серпня?
20. Найбільші (після Пасхи) церковні свята називаються великі?
21. Дотримання православних свят вимагає п'ята заповідь?
22. У дні православних свят бажано відвідати храм?
23. Під час святкування треба накрити розкішний стіл, танцювати, пускати феєрверки тощо?
24. Івана Купали – це церковне свято?

II. Розподіли свята на церковні та державні

Новий рік, Стрітення, 8 Березня, Іоанна Хрестителя, Преображення Господнє, Маковея, 1 вересня, День Перемоги, Трійця, День захисника Вітчизни, Різдво, Великдень, День урожаю.

Домашнє завдання

1. Розкажи дома батькам про те, що тобі найбільше запам'яталось з почутого сьогодні на уроці.
2. За бажанням намалюй одне з 12 свят.

§ 29. Свято свят – Пасха. Пасхальні традиції українського народу

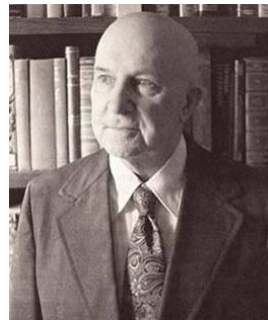
На цьому уроці ти навчишся

1. Пояснювати духовний і моральний зміст Пасхи – Свята свят.
2. Наводити приклади Пасхальних традицій українського народу.

Поетична сторінка

Прочитай вірш відомого українського поета Романа Завадовича

Радісний надходить день

Радісний надходить день,
Дзвонять дзвони: дзень-дзелень,
Понад міста, понад села
Лине вісточка весела.
Ясне сонце над селом,
Наче писанка, зійшло -

Р. Завадович

Вибігайте з хати, діти!
Як сьогодні не радіти?
Вийдем-вийдем на горбок,
Заспіваєм гагілок,
Що весна вже воскресла,
Нам Великдень принесла.

Про яке свято говориться в цьому вірші?

Саме навесні, коли після довгих місяців забуття воскресає природа, а разом з нею і наші стомлені серця, весь християнський світ зустрічає найбільше свято - Воскресіння Господа нашого Ісуса Христа. Немає у Христовій Церкві більшого свята, більшої радості, як Воскресіння Христове. У ньому вона святкує знищення смерті, зруйнування пекла, початок нового вічного життя.

Завершується Великий піст. А світлого недільного ранку настає той великий день, який зветься Великоднем, свято радості й добра, прощення ближнього. Та перш, ніж прочитаєш про Великдень, пригадай події, що передували цьому дню.

- Хто такий Ісус Христос?

- Кому Господь першим розповів про майбутнього Спасителя?

- Куди йшли душі померлих у Старозаповітні часи, незалежно від праведності чи гріховності їхнього життя?
- Для чого Бог-Отець послав Сина Свого на землю?
- Коли, де і від кого воплотився Ісус Христос?
- У якому віці Він вийшов на проповідь і служіння Богу?

1. Події, що передували Великодню

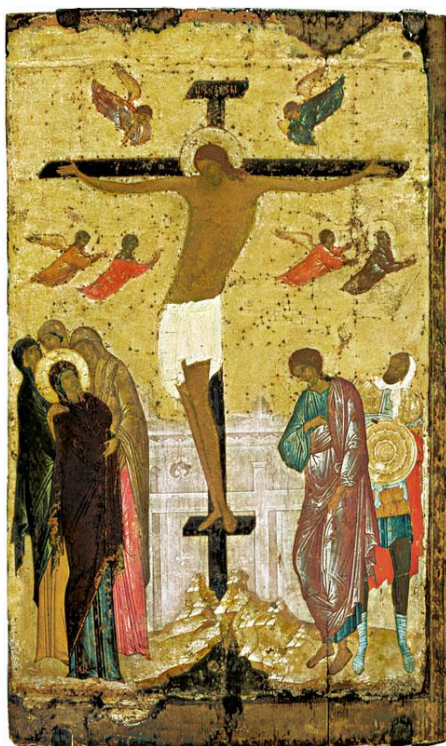
Три роки ходив Спаситель по землі з учнями Своїми. Навчав, врозумляв, зцілював, творив чудеса. Та наближався час Йому постраждати за наші гріхи. Разом зі своїми учнями Ісус Христос прийшов у місто Єрусалим, де зібралося багато люду. Його приход славили і величали, знаючи про дива, що Творив Спаситель. Та не радів Він тому тріумфу, адже знав, що через кілька днів люди, що зараз так вітають Його, кричатимуть Пілатові: «Розіпни, розіпни Його».

В останню ніч свого життя Ісус Христос слізно молився в Гефсиманському саду до Отця Свого, знаючи, які муки Йому доведеться перетерпіти, а учні, що були з Ним, міцно спали.

Далі буде арешт, катування безгрішного, суд у первосвящеників, у Пілата (римського прокуратора), насмішки, побиття, важка дорога на Голгофу і, чи не найважче, - зрада! Зрада людей, заради яких на муки йде, зрада учнів, яким все вчення Своє залишив. Зневажений, осміяний, замучений, побитий, обплюваний, розіп'ятий Господь почувався зовсім самотнім, залишеним усіма, навіть Отцем Своїм, та не зневірився, не втратив Любові і в останні хвилини свого земного життя гаряче молився за Своїх мучителів.

Ось як про ці події написав невідомий поет:

Чув Гефсиманський сад святу молитву,
 Коли Христос Отця Свого благав:
 «Мій Отче, Я цю чашу гірку вип'ю,
 Ти так звелів, щоб Син Твій постраждав».
 Молився Вчитель, учні всі дримали.
 Просив Отця: «Мене Ти не остав».
 А в тім саду Христа уже шукали,
 Аж поцілунком зрадницьким Іуда
 Вже час ту чашу випити настав.
 Свого Учителя на люту смерть віддав.
 Сад Гефсиманський ніч ту не забуде,
 Зв'язали воїни Христові руки,
 Всесвятий Бог спокійно вже чекав,
 Раділи, що розбійника знайшли,

Розп'яття. Ікона

**Розп'яття зі
знаряддями пристрастей**

І повели Його на страшні муки,
Але не знали, з Ким вони ішли.
Тяжкі страждання Господа чекали,
Ні разу крик не вирвався з грудей,
Лиш страшні рани кров'ю вниз стікали,
А Він із жалем думав про людей.
Ніщо любов Христову не зломало,
Коли кричали люди: «Розіпни!»
О, Боже мій, як страшно Тебе били,
А Ти моливсь: «Прости їм все, прости!»
Вінцем терновим голову зв'язали,
Вояк на плечі хрест тяжкий звалив.
Як падав - били і в лице плювали,
І на Голгофу Бога повели.
Голгофський Хрест - Ридає вся природа.
Голгофський Хрест - Здригається земля.
На цім Хресті гріхи всього народу
Ікона Й невинна кров - Спасителя-
Христа...

Погасло сонце, не могло дивитись,
Померкли зорі, щоб не бачить мук.
Коли Господь просив води напитись,
Йому піднесли оцет з людських рук.
І мовили святі уста: «Звершилось!»
Спасіння людям всім тоді прийшло,
Закрилися очі, більше не дивились
Й кров з-під вінця стікала на чоло.
«Це дійсно Бог!» - сказав хтось із народу.
З Голгофи всі із жахом розійшлись,
Лиш Свята Матір Божа і природа
Сльозами гіркими з жалем облились.
Не знав той люд, що Бога розпинали,
Не знали, що Христос за нас страждав,
Як до хреста Ісуса прибивали,
А Він молився і гріхи прощав.

Після трьох годин страждання на
хресті, Господь помер і був похований в
печері, вхід до якої привалили
величезним каменем.

2. Як довідались про Воскресіння Ісуса Христа?

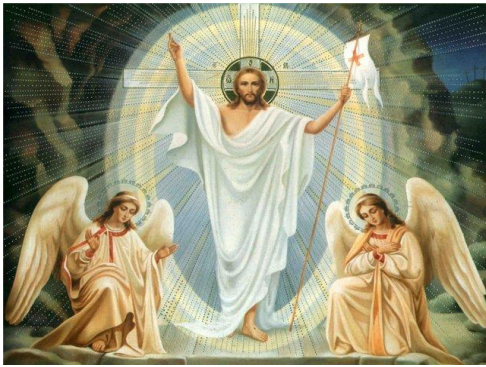
Уночі, на третій день після своїх страждань і смерті, Господь Ісус Христос силою Свого Божества воскрес із мертвих. Тіло Його, людське, преобразилося. Він вийшов із гробу, не відваливши камінь, не порушивши синедріонової печатки і невидимий для сторожі. Воїни, самі не знаючи цього, охороняли порожній гроб. Раптом стався великий землетрус; із небес зійшов ангел. Він відвалив камінь від гробу Господнього і сів на ньому. На вигляд він був немов блискавка і одяг мав білий, мов сніг. Воїни затремтіли від страху, а потім, отямившись, порозбігалися. Цього ж дня, на світанку, Марія Магдалина, Марія Іаковава, Іоанна, Соломія та інші жінки, взявши запашне миро, пішли до гробу Господнього - вони хотіли намастити тіло Його. (Церква називає цих жінок мироносицями). Вони ще не знали, що до гробу Христового приставлено сторожу і вхід у печеру запечатано. Тому вони не сподівалися когось зустріти там і журилися: «Хто ж відвалить нам камінь від дверей гробу?» Бо камінь був великий.

Марія Магдалина, випередивши решту жінок-мироносиць, перша прийшла до гробу. Марія, побачивши, що камінь відвалено від гробу, побігла до Петра та Іоанна і повідомила: «Забрали Господа з гробу, і не знаємо, де поклали Його». Почувши такі слова, Петро та Іоанн відразу ж поспішили до гробу. Марія Магдалина йшла слідом за ними. У цей час підійшли й інші жінки Вони побачили, що камінь відвалено від гробу. І на камені сидів світлозорий ангел. Звертаючись до них, він сказав: «Не бійтеся, знаю, що ви шукаєте Ісуса розп'ятого. Його немає тут. Він воскрес, як сказав ще коли був з вами. Ідіть, подивіться на місце, де лежав Господь. А потім підіть і скажіть учням Його, що Він воскрес із мертвих». Вони увійшли всередину печери і не знайшли тіла Господа Ісуса Христа. Але побачили ангела в білому одязі, який сидів праворуч того місця, де було покладено Господа. Ангел же говорить їм: «Не лякайтеся; шукаєте Ісуса Назарянина розп'ятого; Він воскрес;

Жінки-мироносиці біля Гробу Господнього.

фреска Фра Беато Анжеліко

Воскресіння Господа Ісуса Христа. Ікона

учителя й мученика за ідею, не більше. Самий же факт воскресіння Христа має вирішальне значення для нашої віри. Апостол Павло каже: «Якщо Христос не воскрес, то суетна віра наша, бо ми ще під гріхом» (1 Кор. 15, 17).

Його немає тут. Ось місце, де Його було покладено. Та йдіть, скажіть учням Його і Петрові (який своїм зреченням відпав від числа учнів), що Він зустрине вас у Галілеї...»

Воскресіння Христове є завершальним актом у ділі нашого спасіння. Коли б Христос не воскрес, то Його наука і Його чудеса й страждання не мали б тієї ціни, яку мають тепер. Його б розцінювали тільки як великого

Місце погребіння і Воскресіння Господа Ісуса Христа в гробі Господньому. Сучасне фото

4. Значення Воскресіння Сина Божого для людства

Що ж дало нам воскресіння Христове?

Воскресіння - то найяскравіший доказ Божественної місії Ісуса Христа. Своім воскресінням Христос, наче печаттю, затвердив істинність усього Свого Вчення. Коли б Христос не воскрес, то смерть і пекло ще б і досі панували над родом людським. Христос воскрес із мертвих і став першим

між мертвими (1 Кор. 15, 20). Він разом з Собою воскресив усіх

померлих від віку і всім життя дарував. Як каже святий Іоанн Златоуст: «*Воскрес Христос, і зруйновано смерть. Воскрес Христос, і впали демони. Воскрес Христос, і радуються ангели. Воскрес Христос, і життя живе. Воскрес Христос, і спустошено гроби...*». Христос Своім Воскресінням ствердив істину, що всі люди воскреснуть в останній день. «Як в Адамі всі вмерли, так у Христі всі оживуть, кожний у своєму порядку. Перший Христос, а потім усі Христові в пришестья Його», - каже апостол (1 Кор. 15, 22-23).

«Нині Христос устав з мертвих, ставши первенцем з мертвих» (1 Кор. 15, 20). «Христос один раз за гріхи наші постраждав. Праведник неправедних, щоб привести нас до за Бога, що вмер тілом, ожив духом, котрим(духом) зійшов до темниці (пекла) і Духам(померлих), що там були, проповідав (воскресив) (1 Петр. 3, 18-19).

Кувуклія (каплиця) гробу Господнього. Сучасне фото

4. Пасха – свято свят

Саме про це співається в короткому, але такому змістовному тропарі: **Христос Воскрес із мертвих, смертю смерть поборов, і тим, що в гробах, життя дарував.**

Як прийнято вітатись у цей день? Як ми ще називаємо день Воскресіння Ісуса Христа?

Походження назви свята

Свято Світлого Христового Воскресіння називається Пасхою (від єврейського слова Песах - перехід) за назвою старозавітного свята, встановленого в пам'ять визволення євреїв з Єгипетської неволі. У християнській ж Церкві воно набуло нового значення Христового тріумфу переходу від смерті до життя і визволення усього людства від полону гріха. А слово «Великдень» зрозуміле і малюку: Великий День.

Пасхальні традиції українського народу

Великодня Служба Божа триває всю ніч. Її найурочистіший момент настає опівночі, коли процесія тричі обходить навколо церкви - хресний хід, а потім священник сповіщає: «Христос воскрес!», а всі присутні відповідають «Воістину воскрес!» Після служби розпочинається процес освячення обрядових пасхальних страв: пасок, крашанок,

ковбас, хрону та інших страв (залежно від місцевості). Господині збирають їх у кошики, прикрашені вишиваними рушниками, барвінком і свічками. Після церковної служби розходяться по домівках і починають «розговлятися». Розговляються, насамперед, освяченим яйцем.

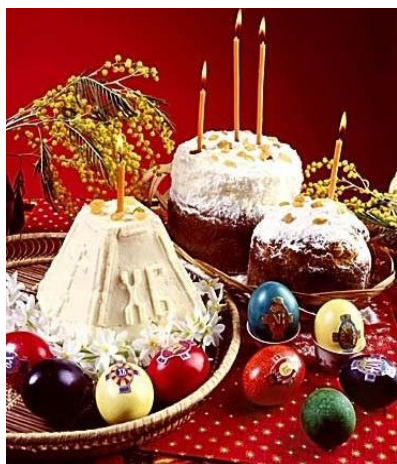
Отож, як бачимо, фарбоване яйце є певним символом цього свята. В Україні виготовляли «писанки» – коли орнамент наносять на білу поверхню яйця розтопленим воском за допомогою писачка.

«Дряпанки» – коли на поверхні яйця гострим кінчиком ножа або голки видряпують візерунок.

«Мальованки» – яйця, розмальовані пензлем довільно, від руки.

«Крашанки» – яйця, пофарбовані одним кольором.

«Крапанки» – яйця з різними кольоровими плямами на тлі чорного або якогось іншого кольору.

Після розговіння молодь ішла звичайно під церкву, де розпочиналися великодні забави — веснянки, також ягільки або гаївки у супроводі відповідних пісень. У житті молоді великодні забави були початком вулиці, що розпочиналася великоднім тижнем і тривала аж до осені.

На Великдень усі мають веселитися, бо хто буде сумувати в цей день, сумуватиме і весь рік. Якщо хтось помирає на Великдень, то вважається, що його щаслива душа піде просто до неба, бо того

Пасхальний святковий стіл дня «небо відкрито». Після розговіння починали дзвонити на дзвіниці, хто перший задзвонив, той найперший обробить жнива і буде в нього найкраще збіжжя. Дзвонили в дзвони увесь день, а потім ще й другого та третього дня. Великодній понеділок зветься Обливаним. За традицією хлопці обливають дівчат водою. Ті ж можуть віддячити їм тим самим у вівторок. Серед інших великодніх звичаїв відомо ще один, який полягає в розкладанні вогнищ на всю Великодню ніч навкруги церкви. Вважається, що цим вогнем очищується повітря і звільняється земля від усяких нечистот на добрий врожай. Цей вогонь вважається святим і мусить сам погаснути.

**Які страви готують на Великдень у вас дома?
Чи знаєш ти про пасхальні дитячі ігри?**

Цікаво знати.

За бажанням дізнайся більше.

Що беремо у пасхальний кошик?

Паска і всіляка святкова випічка – символ Воскреслого Христа, який дає Себе, немов добрий хліб, на поживу всім людям. Ділячись паскою, символічно показуємо, що бажаємо ділитися Христом, Його любов'ю, навчанням, проголошувати Євангеліє.

Писанки – знак нового життя. Свяченим яйцем ділимося з близькими під час великоднього свята, бажаючи один одному великої радості та вічного життя в Царстві Небесному.

Свічка
– символ перемоги світла над темрявою, життя над смертю.

М'ясні вироби – спомин про Пасхального агнця, яким є Ісус Христос.

У старозаповітній час на свято Пасхи євреї приносили в жертву ягня.

Ця жертва була прообразом жертви Сина Божого, який віддав Своє життя заради нашого Спасіння – визволення із рабства гріха.

Хрін - на згадку

страждань ізраїльтян у єгипетській неволі.

Сіль – освячуємо на згадку про те, що християни є сіллю землі. Присутність істинних християн на землі, як учнів Христа, діє подібно солі. Завдяки їх присутності, Бог не позбавляє землю Своєї милості і благодаті. Просимо також Бога зберегти нас від гріховного зіпсуття.

Життєва історія

Христос Воскрес!

З'явився в одній окрузі каторжанин Фомка Кистень. Був він злим і безжалісним. Нікого не шкодував – ні старого, ні малого. Кажуть, поводитися із ним жорстоко, от він і злився, ніби мстив усім.

Як тільки його не ловили, навіть хотіли вбити, немов скажену собаку. Але нічого не вдавалося: Фомка, як вовк, відчувши засідку, завжди залишався неушкодженим. У ніч на Христове Воскресіння усі пішли в храм на службу. Тільки в одному багатому будинку залишився хворий хлопчик і сторожа. Коли батьки повернулися, вони побачили, що двері відчинені, а сторожа міцно спить.

- Приходив хтось? - запитали у сина.

- Дядько приходив. Великий-великий, із чорною бородою. Я йому яечко простягнув, що сам розмалював, і сказав; «Христос Воскрес!» Він подивився на мене й відповів: «Воістину Воскрес!». Потім поклав мені щось на постіль і втік.

Глянули батьки – а в ліжечку кистень лежить. Це така зброя і старовину була. Все зрозуміло: Фомка-каторжник їх відвідав. Дуже вони стривожилися, зібрали людей і почали облаву.

А коли вийшли на площу до церкви, побачили: стоїть навколішки Фомка і невідривно дивиться на хрест. Хотіли його спіймати, а він, побачивши народ, голосно сказав: «Христос Воскрес!» І народ йому: «Воістину Воскрес!» Підійшов священник із хрестом, подивився на розбійника і промовив: «Христос Воскрес!» А той радісно: «Воістину Воскрес!»

- Чи приймаєш святе хресне цілування? - запитав священник.

- Недостойний, - смиренно схилив голову Фомка.

Але священник благословив його і приклав хрест до губів. Що відбулося в душі розбійника, ніхто не знає. Тільки від дотику до святині він здригнувся. Його зв'язали і відвели в поліцію. Він не пручався, а на всі запитання відповідав словами хлопчика: «Христос Воскрес!» - і при цьому немов щось простягав людям. Лікарі вирішили, що Фомка втратив розум, але єпископ строго сказав:

- Це раніше він був божевільним і знаходився в полоні духів злоби. Нині ж душа його просвітилася. І взяв його на поруки.

Незабаром прийшла в округу епідемія, і люди стали сотнями вмирати. Тоді й показав себе Фомка Божою людиною: не боячись ніякої зарази, доглядав за хворими.

Утішаючи нещасних, він говорив: «Христос Воскрес!»

Почалися заморозки, і хвороба відступила. Пригадали лікарі про свого блаженного помічника, та не знайшли – зник він.

А через декілька років люди натрапили в тайзі на печеру. З неї вийшов самотник і сказав їм про те, що відбулося в його душі: «Христос Воскрес!» (за оповіданням М. Каразина «Фомка Кистень»).

З якою метою розбійник прийшов до будинку хворого хлопчика? Чому він цього не зробив?

Що так вплинуло на розбійника? Як змінилося його життя? Які висновки для себе ти зробиш з цієї історії?

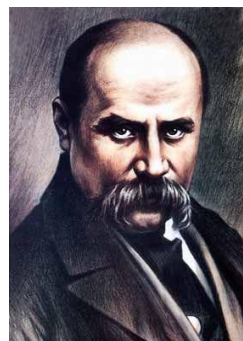

Поетична сторінка

Прочитай вірш українського відомого поета Т.Г. Шевченка.

На Великдень на соломі

На Великдень, на соломі
Против сонця, діти
Гralись собі крашанками
Та й стали хвалитись
Обновами. Тому к святкам
З лиштвою пошили
Сорочечку. А тій стьожку,
Тій стрічку купили
Кому шапочку смушеву
Чобітки шкапові,
Кому свитку. Одна тільки

Т.Г. Шевченко

Сидить без обнови
Сиріточка, рученята
Сховавши в рукава.
- Мені мати купувала
- Мені батько справив.
- А мені хрещена мати
Лиштву вишивала.
- А я в попа обідала,
- Сирітка сказала.

Чи отримуєш ти подарунки до свята? Чи правильно зробили діти, що вихвалялися обновами перед сиріткою?

§ 30. Свята на честь Ісуса Христа. Свята на честь Божої Матері

На цьому уроці ти навчишся

1. Визначати основні відмінності свят Христових та Богородичних.
2. Називати та пояснювати зміст свят на честь Ісуса Христа та свят на честь Божої Матері.
3. Визначати причини особливого пошанування у нашому народі Матері Божої.

I. Свята на честь Господа Ісуса Христа

1. Різдво Христове

Найвизначнішу, найрадіснішу звістку загубленій на манівцях гріховного життя людині сповістило Різдво.

Що означає для нас Свято Різдва Христового?

Різдво Христове. Ікона

Ця подія сталася в древній Палестині дві тисячі років тому.

Наближалася холодна зимова ніч у невеличкому містечку Вифлеємі. Пречиста Діва Марія і праведний Йосип опинилися в зовсім чужому місті, куди вони прибули на перепис населення. Вони просилися в готелі та деякі будинки провести ніч, але їм скрізь відмовляли, бо занадто багато людей прибуло до Вифлеєма на перепис.

Історія цього свята тобі добре відома.

Пригадай історію народження Спасителя, використовуючи наступні ключові питання:

1. Народився Ісус Христос у Вифлеємі, у печерці.
2. То була ніша у скелі, куди пастухи заганяли худобу під час негоди.
3. Першим повідомив Ангел про народження Богонемовляти пастухам.
4. Пастухи в момент народження Спасителя почули спів ангельських хорів у небі, які славили Бога.
5. Про народження Ісуса Христа вказувала Вифлеємська зірка.
6. З дарами прийшли, щоб вклонитися Ісусу Христу мудреці зі Сходу.

Місце Різдва Христового

7. Вони принесли Богонемовляті як подарунки золото, ладан і смирну.

8. Цар Ірод зустрів Новонародженого з мечем і кров'ю, бо звелів убити всіх хлопчиків у Вифлеємі та його околицях.

Відзначаючи свято Різдва Христового люди можуть принести в дарунок Богонемовляті своє чисте серце, щиру молитву, велику любов і непохитну свою віру. День Різдва ми святкуємо 7 січня.

2. Стрітення Господнє

Пригадай, що ти вже знаєш про це свято?

Свято Стрітення має в основі подію з життя нашого Спасителя, записаній святим євангелістом Лукою (Лк. 2, 22-40). Закон Мойсеїв велів, щоб кожна жінка після народження хлопчика впродовж 40 днів не сміла входити до храму, бо в цей час вона вважалась нечистою. Ці 40 днів називалися днями очищення. Коли вони закінчувались, мати новонародженої дитини приходила до храму і приносила жертву очищення. Заможні жінки жертвували пару голубів або пару горлиць, а вбога повинна була принести голуба або горлицю. Пречиста Діва Марія, як Мати Божа, не була зобов'язана до обряду очищення, бо

Стрітення Господнє. Ікона

освятилася ж Христовим Різдвом. Та все ж таки Вона в покорі виконує повеління закону і приносить у жертву дві горлиці. Окрім того, над первородним хлопчиком 40-го дня відбувався ще й обряд пожертвування Богові і його викуплення. Ось слова з богослужіння свята: «Предвічний Бог, що на Синаї колись дав закон Мойсеєві, сьогодні з'являється, як Дитя. Як Творець закону Він виконує закон, і за законом приноситься до храму і дається старцеві».

Краще запам'ятати основні події свята Стрітення тобі допоможуть наступні ключові питання:

1. Старця, який зустрів маленького Спасителя звали Симеон, названий Церквою Богоприїмцем.
2. Йому було обіцяно Духом Божим, що він не помре, доки не побачить Спасителя.
3. Старцю виповнилось близько 300 років.
4. Симеон, коли взяв немовля Боже на руки, вимовив слова: «Нині відпускаєш раба твого, Владико з миром по слову твоєму...»).

Зустріч Богонемовляти зі святим Симеоном символізує зустріч

Старого та Нового Заповітів. Свято Стрітєння є нерухоме і святкується 15 лютого. У день Стрітєння Господнього у храмах, за традицією, освячуються свічки. Традиція ця походить зі стародавнього звичаю влаштовувати в день Стрітєння хід містом із запаленими світильниками. У молитвах на освячення свічок на Стрітєння Господа Бога прохають про те, щоб, як запалені свічки своїм світлом розганяли нічний морок, так і наші душі, просвітлені Духом Святим, уникали гріховної темряви (сліпоти).

Освячення свічок

3. Хрещення Ісуса Христа

Що тобі вже відомо про хрещення Ісуса Христа?

Коли Ісусові було тридцять років і коли настав Йому час вийти між люди зі Своєю наукою, Він прийшов на річку Йордан до Іоанна Хрестителя, щоб охреститися від нього. Іоанн же говорив «Мені треба хреститися у Тебе, і чи Ти приходиш до Мене?» На це Ісус відповів: «Облиш нині, бо так належить нам виконати всяку правду» (Мв. 3, 14). Охрестившись від Іоанна, Ісус вийшов одразу ж з води. І ось розкрилися Йому небеса; і побачив Іоанн Духа Божого, котрий сходив, мов голуб, і спускався

Хрещення Ісуса Христа. Ікона на Нього.

І ось голос з неба, який говорить: «Це є Син Мій Улюблений, в Ньому Моє благовоління» (Мв. 3, 17). У цій священній події Христос Ісус розкриває правду про те, що Бог

єдиний у трьох особах. Син Божий хреститься в Йордані. Дух Святий у вигляді голуба сходить на людську природу Ісуса Христа, Господь являє людству Тайну, що Бог єдиний в трьох Особах. Тому це свято має ще назву **Богоявлення**. День хрещення Господнього святкується 19 січня.

Велике освячення води

На згадку про Хрещення Господнє, коли Господь особисто освятив усю водну стихію, щороку звершується в храмах, чи на водоймищах, чин Великого освячення води. За давньою благочестивою народною традицією також в цей день всі бажаючі занурюються у крижану ополонку, вирізану у формі хреста, отримавши перед цим благословення священника.

Пригадай, як називається свята вода, які вона має властивості?

4. Вхід Господній в Єрусалим

Пригадай, чи був ти в храмі, коли там освячували гілочки верби?

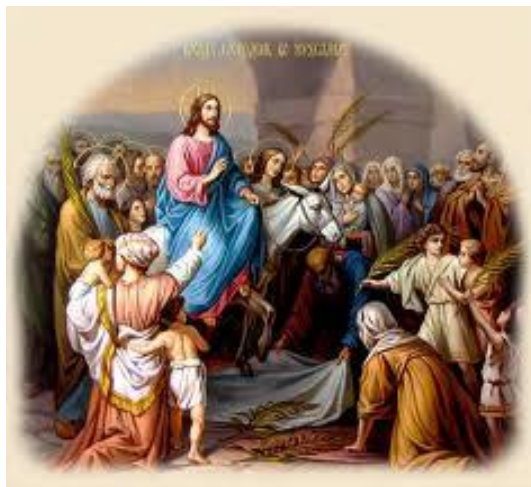
Що ти знаєш про це освячення? Як називається цей день?

Освячені гілочки верби

День, коли віруючі освячують в храмах гілочки верби, називається «Вхід Господній в Єрусалим» - дванадцяте те свято. Відзначається воно Православною Церквою в останню неділю перед світлим святом Пасхи. Це одне з великих свят і називається ще Вербною неділею, бо в цей день за всенічною службою Божою (або за ранньою) віруючим роздають освячене віття верби та інших рослин. Тримавши в руках перше весняне гілля, славимо Спасителя як Переможця смерті; бо Він воскресав померлих і цього дня входив у Єрусалим для того, щоб умерти за наші гріхи і воскреснути, і тим самим спасти нас від вічної смерті і від вічних мук. Віття означає для нас знак перемоги Христа над смертю і нагадує нам про майбутнє воскресіння усіх із мертвих. Прочитай про ці євангельські події. Невдовзі після воскресення Лазаря, за шість днів до єврейської Пасхи, Ісус Христос звершив урочистий вхід в Єрусалим, щоб показати, що Він є істинний Христос

Цар і йде на смерть добровільно. Наблизившись до Єрусалиму, прибувши до селища Виффагії, до гори Елеонської, Ісус Христос послав двох учнів Своїх, сказавши: «Підіть у село, що прямо перед вами, і зразу знайдете прив'язану ослицю і осля з нею, на яке ніхто з людей ніколи не сідав; відв'яжіть їх і приведіть до Мене. І якщо хто скаже вам щось, відповідайте, що вони потрібні Господу; і одразу ж відішле їх». Учні пішли і вчинили так, як велів їм Ісус. Вони привели ослицю і ослятко, накрили його своїм одягом, і Ісус Христос сів на нього. Між тим в Єрусалимі довідалися, що Ісус, воскресивши чотириденного Лазаря, іде в Єрусалим. Безліч людей, зібравшись звідусіль на свято Пасхи, вийшли Йому назустріч. Багато хто скидав із себе верхній одяг і розстилав Йому по дорозі; інші зрізали пальмові гілки, несли їх у руках і кидали на дорогу.

Вхід Господній в Єрусалим

І весь народ, супроводжуючи і зустрічаючи Його, на радісах вигукував: «*Осанна (спасіння) Сину Давидовому! Благословенний Цар Ізраїлів, що гряде в ім'я Господнє! Осанна в вишніх!*» Наблизившись до Єрусалиму, Спаситель зі скорботою дивився на нього. Він знав, що народ відкине Його - свого Спасителя, - і Єрусалим буде зруйновано. Ісус Христос заплакав над ним і сказав (місту): «*О, коли б зрозумів ти в цей твій день, що потрібне для твого миру (тобто спасіння твого)! Але це сховано нині від очей твоїх (тобто: ти вперто заплющуєш очі на все Боже благовоління, що посилається тобі). Бо прийдуть на тебе дні, і вороги твої оточать тебе валом, і візьмуть в облогу тебе, і стиснуть тебе звідусіль. І зруйнують тебе, і поб'ють дітей твоїх у тобі, і не залишать у тобі каменя на камені, бо ти не зрозумів часу відвідин твоїх (тобто часу, коли Господь відвідає тебе)*». Коли Ісус Христос увійшов до Єрусалиму, усе місто схвилювалось, і запитували ті, хто не знав Його: «Хто це?». Народ відповів: «Це – Ісус, пророк з Назарета Галилейського», і розповідали при цьому, що Він викликав з гробу Лазаря і воскресив його з мертвих. Увійшовши в храм, Христос знову, як це вже було колись, вигнав із нього усіх продавців і

покупців, кажучи їм: «Написано: дім Мій є дім молитви, а ви зробили Його вертепом розбійників». Сліпі і каліки обступили Його у храмі, і Він їх усіх зцілив. Народ, бачачи чудеса Ісуса Христа, став ще більше славити Його. Навіть малі діти, що були у храмі, вигукували: «**Осанна Сину Давидовому!**». Первосвященики ж і книжники обурювались і сказали Йому: «Чуєш, що вони кажуть?» Ісус Христос відповів їм: «А хіба ви ніколи не читали – із уст дітей і немовлят вчинив еси хвалу перед ворогами Твоїми?» (Пс. 8, 3). Потім у наступні дні Ісус Христос учив у храмі, а ночі проводив за містом. Первосвященики, книжники і старійшини народу шукали нагоди погубити Його, та не знаходили, бо увесь народ невідступно слухав Його (Див.: Мв. 21, 1-17; Мк. 11, 1-19; Лк. 19, 29-48; Ін. 12, 12-19).

5. День Святої Трійці (П'ятдесятниця, зішестя Святого Духа на апостолів)

Чи пам'ятаєш ти свято, коли храм прикрашають зеленими гілками? Як назву воно має?

Свято, коли заведено прикрашати храми і свої будинки зеленню, а під час богослужіння стояти з квітами, виявляючи цим нашу радість і вдячність Богу за те, що Він Своїм Святим і Животворчим (*тим, що дає життя*) Духом оновив людей, народив їх (через хрещення) в нове життя (*квіти і зелень - знак життя*), має назву

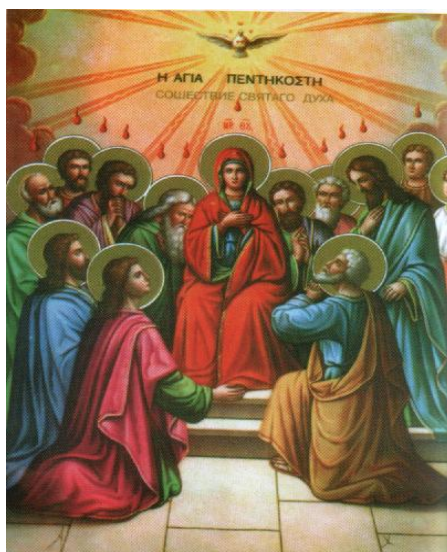
День Святої Трійці або П'ятдесятниця.

Пригадай, що ти вже знаєш про це свято?

Дізнайся детальніше про ці події з євангельської історії. Після вознесіння Ісуса Христа настав десятий день. Це був **п'ятдесятний день** після Воскресіння Христового. У євреїв тоді було велике свято П'ятдесятниці в пам'ять Синайського законодавства. Всі апостоли, разом з Божою Матір'ю та з іншими учнями Христовими та з іншими віруючими, разом знаходились в одній світлиці в Єрусалимі. Була третя година дня за єврейським часом, тобто за нашим - дев'ята година ранку. Раптом зчинився шум із неба, ніби від сильного вітру, і наповнив весь дім, де знаходились учні Христові. І з'явилися вогненні

язики і спочили (зупинилися) по одному на кожному з них. Всі сповнилися Духа Святого і стали славити Бога різними мовами, яких раніше не знали. Так Дух Святий, за обітницею Спасителя, зійшов на апостолів у вигляді вогненних **язиків**, на знак того, що Він дав здатність і силу для проповіді Христового вчення всім народам; зійшов же у вигляді **вогню** на знак того, що має силу спалювати гріхи й очищати, освячувати й зігрівати душі. Із нагоди свята П'ятдесятниці в Єрусалимі в цей час було багато іудеїв, які прийшли з різних країн. Почувши шум, величезний натовп народу зібрався біля будинку, де були учні Христові. Усі в народі дивувались і запитували одне одного: «Чи не всі вони галилеяни? Як же кожен із нас чує свою мову, в якій народився? Як вони можуть розмовляти нашими мовами про великі діла Божі?» І дивувалися, і не могли зрозуміти, що це значить. А інші, глузуючи, казали: «Вони напилися вина». Тоді апостол Петро, вставши разом з іншими одинадцятьма апостолами, сказав, що вони не п'яні, але що на них зійшов Дух Святий, як це і було провіщено пророком Іоїлем, і що Ісус Христос, Якого іудеї розіп'яли, воскрес із мертвих, вознісся на небо і вилив на них Святого Духа. Закінчуючи проповідь про Ісуса Христа, апостол Петро сказав: «Отже, твердо знай, увесь народе ізраїльський, що Бог послав Спасителем і Христом Цього Ісуса, Якого ви розіп'яли».

Сходження Духа Святого. Ікона

Проповідь Петра так подіяла на слухачів, що багато хто увірував в Ісуса Христа. Вони стали запитувати Петра й інших апостолів: «Що нам робити, мужі браття?» Петро відповів їм: «Покайтесь і хрестіться в ім'я Ісуса Христа для прощення гріхів; тоді і ви отримаєте дар Святого Духа». Ті, хто увірував у Христа, охоче прийняли хрещення, таких виявилось у цей день близько трьох тисяч. Таким чином почало будуватися на землі Царство Боже, тобто свята Церква Христова.

Від дня зішестя Святого Духа віра християнська стала швидко поширюватися, із допомогою Божою: щодня збільшувалася кількість віруючих у Господа Ісуса Христа. Навчені Святим Духом, апостоли

сміливо проповідували всім про Ісуса Христа, Сина Божого, про Його страждання за нас і Його Воскресіння з мертвих. Господь допомагав їм великими численними чудесами, які чинили апостоли ім'ям Господа Ісуса Христа.

Спочатку апостоли проповідували іудеям, а потім розійшлися різними країнами для проповіді усім народам. Для здійснення таїнств і проповідування вчення християнського апостоли рукопокладали єпископів, пресвітерів (священиків або ієреїв) і дияконів.

Та благодать Святого Духа, яка була явно подана апостолам у вигляді вогненних язиків, тепер подається в Церкві невидимо - в її святих таїнствах, через наступників апостолів - пастирів Церкви - єпископів і священиків. (*Див.: Діян. 2; 1-47; 23*).

Зішестя Святого Духа на апостолів відзначається Церквою, як одне з найбільших свят, на п'ятдесятій день після Великодня (тому що Дух Святий зійшов на п'ятдесятій день після Воскресіння Ісуса Христа) і тому називається **П'ятдесятницею, чи днем Трійці**, бо з цього дня розкрилася світові дія всієї Пресвятої Трійці, і люди навчилися поклонятись і прославляти три особи єдиного Божества: **Отця, і Сина, і Святого Духа**. Наступний день після свята Трійці називається Днем Святого Духа і присвячений прославленню Святого Духа.

6. Три свята – три Спаса

Так в народі називають серпневі Господні свята. *Перший Спас*, 14 серпня – свято Винесення чесних дерев Животворящого Хреста Господнього (у народі – медовий Спас). Цього дня освячують мед нового збору, з храмів виносять хрест для поклоніння, освячують криниці та джерела. До церкви ж люди несуть **«маковійський цвіт»** - букет, у якому м'ята, чебрець, макові голівки.

Другий Спас, 19 серпня – це дванадцяте **свято Преображення Господнього**, на спомин про події, що сталися на горі Фавор. Щоб підтримати віру в учнях Своїх, коли вони побачать, як Він страждає, Ісус Христос показав їм Свою Божественну славу. Незадовго до Своїх страждань Ісус Христос взяв трьох учнів: Петра, Якова та Іоанна і з ними піднявся на високу гору помолитися (*за давнім церковним переданням, це була прекрасна гора Фавор, вкрита багатомірною рослинністю від підніжжя до вершини*). Коли Спаситель молився, учні від втоми заснули. Коли ж прокинулися, то побачили, що Ісус

Христос преобразився: обличчя Його засяло, наче сонце, а одяг Його Ікона став білим, як світло. У цей час до Нього з'явились, у славі небесній, два пророки, Мойсей та Ілля, і розмовляли з Ним про страждання і смерть, які Йому належало перетерпіти в Єрусалимі. Незвичайна радість наповнила тоді серця учнів. Коли ж вони побачили, що Мойсей та Ілля відходять від Ісуса Христа, Петро, не знаючи, що сказати, викликнув: «Господи! Добре нам тут бути; коли хочеш, зробимо тут три намети: Тобі один, Мойсеєві один і один Іллі». Раптом світла хмара осінила їх, і вони почули із хмари голос Бога Отця: «Цей є Син Мій улюблений, в Якому Моє благовоління; Його слухайте!»

Преображення Господнє. Ікона

Учні зі страху попадали на землю. Ісус Христос підійшов до них, доторкнувся до них і сказав: «Встаньте і не бійтесь». Вони встали і побачили Ісуса Христа у звичайному вигляді.

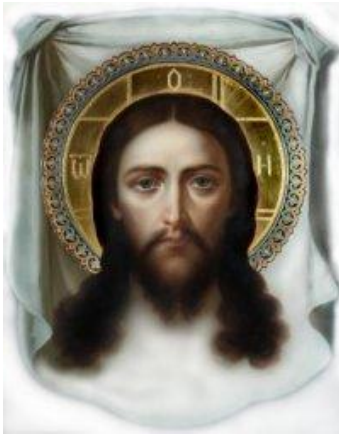

Освячені плоди

Коли ж вони спускалися з гори, Ісус Христос повелів нікому не розповідати про те, що бачили, доки Він не воскресне з мертвих. (Див.: Мв. 17, 1-13; Мк. 9, 2-13; Лк. 9, 28-36).

Вшановуючи це свято, Церква урочисто сповідує і прославляє поєднання Божества і людства в особі Ісуса Христа. Богослужіння в це свято має ту особливість, що після закінчення літургії благословляються й освячуються принесені віруючими у храм виноград та плоди дерев: яблука, груші, сливи тощо.

Свято Преображення обрано для благословення плодів, бо в Єрусалимі (звідки запозичено наш Устав) саме в цю пору дозрівав виноград, який власне, і прийнято освячувати в цей день. Церква, благословляючи принесені плоди, утверджує думку про те, що в ній, як в суспільстві священному, все - від людини до рослини - повинно бути присвячене Богу як Його творіння. Переважно беруть до церкви яблука, тому й називають Спас яблучним.).

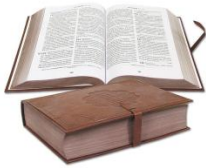

Третій Спас - це свято дня перенесення **Нерукотворного Образа Господа Ісуса Христа** (Спас на полотні) із м. Едеси в м. Константинополь, яке відзначається в день після свята Успіння (29.08). Перенесення Образа відбулось у 944 році.

Спас Нерукотворний колись був символом Київської Русі, цей образ зображували на військових знаменах.

За переданням цей образ дивним чином залишив нам Сам Господь Ісус Христос.

Спас Нерукотворний Прочитай про це додатково.

Цікаво знати

Історія появи Нерукотворного Образа Господа Ісуса Христа

Правитель сирійського міста Едесси князь Авгар був хворий. Але одного разу йому відкрилося, що він вилікується, якщо побачить обличчя Ісуса Христа. Він послав придворного живописця Ананію знайти Христа і написати Його образ. Художник відшукав Ісуса, але зробити «портрет» не зміг по «причини сяючого блиску особи Його». На допомогу прийшов сам Господь. Він узяв у художника шматок тканини і приклав до Свого Божественного обличчя, від чого на тканині закарбувався Його Божественний образ. Коли Авгар побачив цей образ – першу, Самим Господом створену ікону, і з вірою приклався до нього, то отримав зцілення за свою віру по милості Божій.

За цим чудотворним образом закріпилася назва «Спас Нерукотворний». І зараз це одна з найбільш шанованих ікон Православної Церкви.

7. Воздвиження Хреста Господнього (27 вересня)

Гоніння на християн припинилися тільки на початку четвертого століття, за римського імператора Костянтина Великого. Імператор Костянтин сам переконався в силі і славі хресного знамення Христового. Одного разу, напередодні вирішальної битви, він і все його військо побачили на небі знамення хреста, утвореного зі світла,

з написом: «Цим перемагай» (по-грецьки: НІКА). Після цього наступної ночі імператорові з'явився Сам Ісус Христос з хрестом у руці і сказав, що цим знаменням він переможе ворога, і повелів зробити бойове знамено із зображенням святого хреста. Костянтин виконав повеління Боже і переміг ворога. Він прийняв християн під свій захист і проголосив віру Христову панівною (головною). Він скасував страту через розп'яття і видав закони на користь Церкви Христової. За свої заслуги та ревність у поширенні християнської віри Костянтин Великий з його матір'ю Єленою отримали назву святих царів рівноапостольних, тобто рівних апостолам.

Рівноапостольний цар Костянтин побажав збудувати храми Божі на священних для християн місцях у Палестині (тобто на місцях народження, страждань, Воскресіння Господа Ісуса Христа та ін.) і знайти хрест, на якому був розп'ятий Спаситель. Виконати бажання царя з великою радістю взялася його мати свята рівноапостольна цариця Єлена. У 326 році цариця Єлена з цією метою вирушила до Єрусалима. Багато зусиль доклала вона, щоб знайти хрест Христа, тому що недруги Христові сховали хрест, закопавши його в землю.

**Воздвиження Хреста
Господнього. Ікона.**

Нарешті їй вказали на одного літнього юдея, на ім'я Іуда, який знав, де знаходиться хрест Господній. Після довгих розпитувань і умовлянь він показав місце. Виявилось, що святий хрест був укинтий у рів і завалений сміттям і землею, а зверху був збудований язичницький храм. Цариця Єлена наказала зруйнувати цю будівлю і знайти хрест. Коли розкопали рів, то знайшли в ньому три хрести й дощечку, що лежала окремо від них, із написом: «Ісус Назорей, Цар Іудейський». Потрібно було дізнатися, який із трьох хрестів є Хрест Спасителя. Єрусалимський патріарх (єпископ) Макарій і цариця Єлена твердо вірили і сподівалися, що Бог укаже на святий Хрест Спасителя. За порадою єпископа стали підносити хрести один до одним до однієї недужої жінки. Від двох хрестів не вчинилося ніякого чуда, коли ж поклали третій хрест, то вона вмить зцілилася. Трапилося так, що в цей час несли померлого для поховання.

Тоді стали покладати хрести один за одним і на померлого; і коли поклали третій хрест, померлий ожив. У такий спосіб розпізнали Хрест Господній, через який Господь творив чудеса і показав животворчу силу Свого Хреста. Цариця Єлена, патріарх Макарій і люди, що були навколо них, з пошаною, радісно і побожно вклонилися Хресту Христовому і цілували його. Християни, довідавшись про цю велику подію, зібралися величезним натовпом до місця, де було знайдено Хрест Господній, усім хотілося прикластися до святого животворчого Хреста. Але оскільки через

велику кількість людей усім це зробити було неможливо, то люди просили принаймні показати його. Тоді патріарх Макарій став на підвищеному місці і, щоб усім було видно, кілька разів воздвигав (піднімав) його. Народ же, бачачи Хрест Спасителя, кланявся і вигукував: «Господи, помилуй!». Св. рівноапостольні царі Костянтин і Єлена на місці поховання і Воскресіння Ісуса Христа збудували просторий і чудовий храм на честь Воскресіння Христового. Спорудили також храми на Елеонській горі, у Вифлеємі й у Хевроні, біля дуба мамрійського.

Святі рівноапостольні цар

Костянтин і цариця Єлена. Ікона
Господнього принесла своєму синові, царю Костянтину, а іншу частину залишила у Єрусалимі. Цей дорогоцінний залишок Хреста Христового і дотепер зберігається у храмі Воскресіння Христового. У пам'ять знайдення Хреста Христового і його воздвиження Церква встановила свято Воздвиження чесного і животворчого Хреста Господнього. Це свято віднесено до числа великих свят і відзначається 27 вересня.

Цариця Єлена частину Хреста

Господнього принесла своєму синові, царю Костянтину, а іншу частину залишила у Єрусалимі. Цей дорогоцінний залишок Хреста Христового і дотепер зберігається у храмі Воскресіння Христового. У пам'ять знайдення Хреста Христового і його воздвиження Церква встановила свято Воздвиження чесного і животворчого Хреста Господнього. Це свято віднесено до числа великих свят і відзначається 27 вересня.

Саме слово «**воздвиження**» означає «піднесення», тобто урочистий обряд почитання та прославлення Хреста Господнього.

У свято Воздвиження за всенічним богослужінням (на ранішній службі) урочисто здійснюється винесення хреста для поклоніння. Після великого славослів'я священник, облачившись у всі священницькі ризи і тримаючи над головою своєю св. хрест, прикрашений квітами,

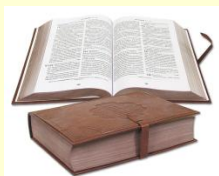
при співі «Святий Боже...» виносить його з вівтаря на середину храму і кладе на аналої. Під час триразового співання тропаря «Спаси, Господи, людей Твоїх...» священник кадить святий хрест. Потім під спів «Хресту Твоєму поклоняємось, Владико, і святе Воскресіння Твоє славимо», - всі кланяються і цілують святий хрест.

Прикрашається святий хрест зеленню і квітами на знак того, що через нього (тобто через страждання і смерть на ньому Спасителя) даровано нам вічне життя. У це свято треба постити, щоб поглибити благоговійний спогад про хресні страждання Спасителя.

Винесення хреста для поклоніння в день свята

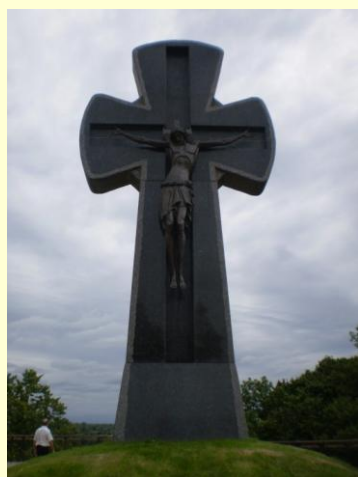
Подальша доля дерева Хреста Господнього така: він знаходився в Єрусалимі під час хрестових походів від 1099 до 1245 р., часто виносився до воїнів під час боїв. Був забраний у Багдад мусульманами, а згодом повернений в Єрусалим. Нині ми не можемо побачити Хрест цілим. Частина від нього роздавались для освячення по всьому світу. 1681 року частина Хреста була доставлена в Москву і зберігається в Успенському соборі, частина знаходиться в Києві у Софійському соборі. Отже, Хрест Господній дістався всім частинам світу, заради спасіння якого Христос був розп'ятий на Хресті. Найбільша частина Хреста зберігається і донині в Єрусалимі, у храмі Воскресіння, у вівтарі соборної церкви греків в особливому ковчезі.

Прочитай за бажанням більше Чим є для християнина хрест

Усім нам відомо, що свято Воздвиження Хреста Господнього є єдиним в числі найбільших (не рахуючи Пасхи Христової) церковних свят, яке вшановує подію, що відбулася через багато-багато років після земного життя Спасителя та Його Пречистої Матері. Однак, значення цього свята дуже велике. Чому? Багато пам'яток існує на світі. Є поважні і шановані, абстрактні і невиразні, нейтральні чи «для годиться», а є й ганебні. Але в будь-якому випадку ці пам'ятники ставили шанувальники тієї чи іншої особи або історичної

події, вдячні люди. Інша справа, чи це варто було робити, чи заслуговувала та чи інша людина на таку честь, але все одно, пам'ятники ставили на знак вдячності, на знак поваги і любові. Існує лише один пам'ятник, який було споруджено злобою, ненавистю і невдячністю людською. Це хрест. Правда, якщо порахувати всі різноманітні пам'ятники, які існують в світі (їх існує тисячі і тисячі), то виявиться, що найбільша кількість серед споруджених пам'ятників – це хрести. Їх і

Пам'ятний хрест.

м. Батурін

порахувати неможливо. На грудях хрестик, це теж пам'ятник, на церквах, на священних предметах, на кожній деталі священних риз є хрестик, на аналоях... Аж до останнього подиху людина пов'язує своє життя з хрестом. Якщо це віруюча людина, християнська душа, то в руки покійнику хрест вкладають, і на могилі ставлять хрест. Хрест можна назвати знаменем, прапором. Кожна військова частина, полк, інший самостійний підрозділ має бойовий прапор. Цей прапор всі - від командира до наймолодшого солдата - повинні захищати до останньої краплі крові останнього воїна. Найбільшою ганьбою для війська є втрата бойового прапора. Прапор - це символ єдності, міцності, мужності військової частини, це - їхній дороговказ, це те, що гуртує всіх і закликає до перемоги. Для нас, християн, таким знаменем, є хрест нашого Спасителя. Але головне для нас те, що хрест є знаряддям нашого спасіння. «Хрест Христовий, - каже святий апостол Павло, - для іудеїв спокуса, для язичників - безумство, а для нас, хто спасається, - Божа премудрість і Божа сила». Хрест до подвигу Ісуса Христа був справді символом приниження. Відомо, що римські володарі, римські воєначальники наказували розпинати на хрестах злочинців, кого завгодно, але не громадян Риму, бо вже найгіршої, ганебнішої кари не існувало, ніж розп'яття на хресті. І через це апостола Павла не розп'яли, багатьох апостолів розпинали, також і апостола Петра - вниз головою, апостола Андрія - на хресті косому, а Павлові відтяли голову, бо його, римського громадянина, не пристало розпинати на хресті, це було дуже ганебно. А тепер хрест для нас - це найвище, що може існувати, найбільша святиня. Хрест - то є шлях християнина і Церкви, шлях смирення. Ми повинні щодень розпинати в собі гріх (разом з Христом), щодень помирати для гріха (разом з Ісусом), і щодень же й воскресати у життя вічне разом із Ним. Хрест то є сила Церкви. Духовними очима дивлячись на «начальника віри і виконавця

Ісуса», християнин черпає духовні сили в усвідомленні того, що після хресної смерті Господа прийшло воскресіння, що хрестом «переможений світ», що якщо з Господом вмираємо, то з Ним і царювати будемо, і в явленні слави Його радітимемо й звеселимося (див. 1 Петра 4, 13). Нарешті, хрест є і прапором (знаменом) Церкви. З того самого дня, як Спаситель ніс на Своїх плечах хрест на Голгофу і був дійсно розіп'ятий на справжньому, матеріальному хресті, - хрест став видимим знаком і знаменом (от воно звідки, «хресне знамено») християнина й Церкви.

8. Свято Вознесіння Господнього

Пригадай, що ти знаєш про це свято?

Дізнайся більше про це свято з євангельської історії. На сороковий день після Воскресіння Ісуса Христа учні Христові зібралися в одному домі. Ісус Христос явився їм і розмовляв з ними, кажучи: «Так написано і так належало постраждати Христові і воскреснути із мертвих на третій день; і щоб проповідувалося в ім'я Його покаяння і відпущення гріхів між усіма народами, починаючи від Єрусалима. Ви ж є свідками цього. Ідіть по всьому світові і проповідуйте Євангеліє (учення Христове) всьому творінню. Хто увірує і охреститься, буде спасений. Тих, хто увірував, супроводжуватимуть такі знамення: іменем Моїм виганятимуть бісів; говорити муть новими мовами, братимуть змії, і якщо смертоносне

Вознесіння Господнє. Ікона

щось вип'ють, не зашкодить їм; покладатимуть руки на недужих, і вони будуть здорові». Потім Спаситель сказав учням, що незабаром пошле до них Святого Духа; а до того часу повелів їм не розходитись з Єрусалима. Він сказав: «Я пошлю обітницю Отця Мого на вас; ви ж залишайтеся у місті Єрусалимі, доки не сповнитесь силою з неба; бо Іоанн хрестив вас водою, а ви через кілька днів будете охрещені Духом Святим». Розмовляючи з

учнями, Спаситель вивів їх з міста в бік Вифанії, на гору Елеонську. Учні зраділи, почувши слова Спасителя, обступили Його і почали розпитувати: «Чи не в цей час, Господи, відновлюєш Ти царство Ізраїлеві?» А Спаситель сказав їм: «Не ваше справа знати часи й строки, які поклав Отець у Своїй владі, але ви приймете силу, коли зійде на вас Дух Святий; будете Моїми свідками в Єрусалимі та по всій Іудеї і Самарії, навіть до краю землі». Промовивши це, Христос, піднісши руки Свої, благословив учнів Своїх; і коли благословляв, став віддалятися від них і підноситись угору. І невдовзі хмара забрала Його з їхніх очей. Так Господь наш Ісус Христос вознісся Своєю людською природою на Небеса і сів праворуч Бога Отця Свого, тобто Його людська душа і тіло прийняли славу нероздільно з Божеством Його, а Божеством Своїм Він завжди був і буде на небі й усюди. Вознісшись на небо, Ісус Христос, згідно з власною Його обіцянкою, невидимо завжди знаходиться на землі між віруючими в Нього і знову прийде на землю видимим на способом, щоб судити живих і мертвих, які тоді воскреснуть. Після цього настане життя майбутнього віку, тобто інше, вічне життя, яке для істинно віруючих і благочестивих людей буде вповні блаженним, а для невіруючих і грішників - у великих муках. Вознесіння Господа Ісуса Христа відзначається Церквою як одне з великих свят на 40-й день від першого дня Великодня. У цей день християни прославляють Христа й роздумують над значенням Його Вознесіння для всієї Церкви й для кожного християнина, зокрема.

Вознесіння Господнє символізує возз'єднання земного з небесним. Цього дня Христос відкриває нам символічну дорогу від землі до раю (Див.: Мк 16, 15-19; Лк. 24, 46-53).

**Храм Вознесіння Господнього та місце
Вознесіння на Єлеонській горі. Сучасні фото**

II. Богородичні свята

Хто така Богородиця? За що ми її шануємо?

Церква з глибоким благоговінням шанує Пресвяту Діву Марію, звеличену Богом за ангельську чистоту, глибоке смирення й найбільшу святість. У небесній славі, де Божественне світло передається від одного ангельського чину до іншого. Пречиста Богородиця займає найближче до Престолу Божого місце й іменується

Церквою «чеснішою від Херувимів і славнішою без порівняння від Серафимів». Для вшанування Церквою Матері нашого Спасителя встановлене щорічне святкування всіх основних подій Її земного життя, здійснених Нею знамень, чудес і благодіянь, які є проявом всеблагого і спасенного Божого промислу.

1. Свято Різдва Богородиці

Пригадай історію народження Богородиці, використовуючи наступні ключові питання:

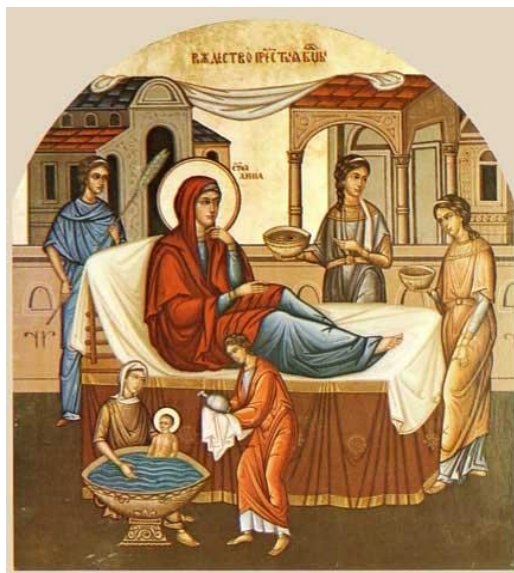
1. Діва Марія народилась у невеликому Палестинському місті Назареті.

2. Батьки Діви - праведні Іоакім і Анна. Іоакім походив з роду пророка і царя Давида, Анна з роду первосвященика Аарона.

3. Вони сумували через те, що дожили до глибокої старості, але не мали дітей і просили у Бога: якщо у них з'явиться дитя по їх молитвах, по Божій милості то вони присвятять її на Служіння Богові.

4. Після довгих молитв і чекань бажання їх здійснюються - у них народилась дочка, яку за словом архангела, Гавриїла, назвали Марією. Марія - означає «володарка і надія», бо вона мала народити Господа,

Спасителя людства. Свято Різдва Пресвятої Богородиці встановлено з давніх-давен, у IV столітті, коли рівноапостольна Елена побудувала храм у пам'ять про народження Матері Божої. У народі свято Різдва

Різдво Богородиці. Ікона

Богородиці називають другою Пречистою, якому передує Перша - Успіння Божої Матері. Відзначається воно 21 вересня.

2. Введення у храм Пресвятої Богородиці

Що тобі відомо про це свято?

Коли Діві Марії виповнилося три роки, Її благочестиві батьки приготувалися виконати свою обітницю, яку вони дали Господу, коли просили Його про дарування їм дитини. Іоаким і Анна покликали рідних, запросили одноліток своєї Дочки, одягли Її в найкращий одяг і, в супроводі народу, із співом духовних піснеспівів повели Її до Єрусалимського храму для посвяти Богу. Її подружки-однолітки, як і Сама Марія, ішли із запаленими свічками в руках. Коли процесія наблизилася до храму, назустріч їм із храму на чолі з первосвящеником вийшли священослужителі.

Введення в храм Пресвятої Богородиці. Ікона

Отроковицю Марію приводять до храму. Її ставлять на першу сходинку - і раптом Вона, як доросла, без остраху Сама піднімається цими високими сходами. А там, нагорі, біля входу Її зустрічає і благословляє первосвященик Захарія. Так робилося з усіма, кого посвячували Богу. Керований Духом Божим, Захарія вводить Діву до храму. Мало того, він заводить Її у Свята Святих, куди не наслідувався входити ніхто, окрім нього, первосвященика, та й то - лише раз на рік.

З цього дня Пресвята Діва залишається жити при Божому храмі. Вона молиться Богу, читає Святе Письмо, працює. В Її Пріснодівственному житті храм Божий був невід'ємною частиною великого приготування до Богоматеринства. Тут Богоотроковиця перебувала в спілкуванні з ангелами. У храмі ткалася та Божественна тканина, котрою належало огорнутися Господу, Котрий приймав людське тіло. Пречиста повинна була відокремитися від скверни гріховного світу і наблизитися до ангельського світу для спілкування з ним. І тільки святий храм гідний був стати Її оселею.

Введення Її в храм, як віддалення від світу заради спілкування з ангелами і упокоєння в Бозі, символізує чернече посвячення, прийняття Першоінокінею ангельського образу, котрий Їй, як Богоматері, в майбутньому потрібно було, однак, перевищити, бо явилася Вона і «чеснішою Херувимів і Славнішою без порівняння Серафимів». Вона освятила Собою образ іночеського предстояння перед Богом, яке в глибині серця однаково подібне й доступне кожному християнину. Введення в храм Пресвятої Богородиці відзначається Церквою щороку 4 грудня.

3. Благовіщення Пресвятої Діви Марії

Пригадай, що тобі відомо про це свято?

Коли минуло одинадцять років перебування в Соломоновому Храмі, Пресвятій Діві виповнилось 14 років. Архієреї і священники стали говорити Їй, щоб вона за звичаєм іудейського закону переселилась з храму в будинок, подібно іншим дівицям, і обрала собі чоловіка. Але Вона нагадала їм про Свою обітницю назавжди присвятити своє дівоцтво Богові. Архієрей і священники здивувалися незвичайності цієї обітниці, тому що за Законом Мойсея кожна дівчина повинна була вийти заміж.

Благовіщення. Ікона

Тому вони почали радитися, яким чином улаштувати Її безшлюбне, дівоче життя, щоб при цьому не згрішити перед Богом. Вона була за вказівкою з неба обручена з 80-літнім Йосипом, щоб йому називатись Її мужем, а Їй залишатись Дівою. І вона залишилась Дівою на все своє життя (Пріснодівою).

Назарет. Джерело Благовіщення.
Сучасне фото.

Ось Пресвята Діва Марія біля джерела набирає воду. З'являється архангел Гавриїл і сповіщає Їй, що Вона і є тією Божою Обраницею. «Радуйся, Благодатна, Господь з Тобою! Благословенна Ти між жінками!» Далі Гавриїл повідомив смиренній і непорочній Діві, що Вона народить сина, ім'я Йому буде Ісус (тобто Спаситель) тому, що Він повинен спасти всіх людей від гріха, прокляття і смерті... Доручення, надане з неба архангелом, було виконане. Таємниця нашого спасіння стала відкритою і сприйнятою Святою Дівою з вірою і належним смиренням благоговінням...

4. Успіння Пресвятої Богородиці

Чи приходилось тобі чути слово «успіння»? Як його ти розумієш?

Успінням християни називають смерть Божої Матері, оскільки Вона не померла в хворобах і стражданнях, а ніби заснула, після чого побачила безсмертне життя і Господню славу.

Успіння Богородиці. Ікона

Після смерті і воскресіння Господа нашого Ісуса Христа Божя Матір перейшла жити до улюбленого Його учня св. Іоана Богослова. Як сказано в Євангелії, вмираючи на хресті, Ісус Христос сказав Своїй Матері: «Жоно, це - син Твій», а учню (Іоану Богослову): «Це - Мати твоя. І з цього часу прийняв Її учень до себе» (Ін. 19, 26-27). Померла Божя Матір в Єрусалимі до його зруйнування римлянами і була похована в

Гефсиманському саду в усипальниці поруч з її батьками, святими і праведними богоотцями Іоакимом і Анною. На поховання Своєї Матері Господь дивним чином зібрав усіх Своїх учнів, які в той час уже розійшлися по всьому світу для проповіді Євангелія Христового. Як свідчать Церковні Передання, апостоли прибули в Єрусалим на хмарах. Поховання Божої Матері було урочистим. Коли похоронна процесія наближалася до Гефсиманського саду, один єврей на ім'я Афоній, який ненавидів Ісуса Христа, Його Матір і християн, вирішив вчинити злочин - перекинути гроб з тілом Божої Матері. Та коли він

тільки доторкнувся до гробу, невидимий ангел відсік йому руки. Господь не допустив наруги над тілом Своєї Матері. Спроба злочину була покарана Богом миттєво. Афоній тут же покаявся у своєму тяжкому гріху, увірував і був зцілений апостолами. Як бачиш, Господь може карати людей за злочини миттєво, а може терпіти наші гріхи довго. Гріх, який вчинив Афоній, називається святотатством, тому що він посягнув на найсвятіше - одушевлений ківот, - ківот, який вмів у собі Сина Божого. Всяка людина, що посягає на храм Божий і на все святе, що є в ньому, є святотатець. Господь покарав і карає всіх святотатців. Ми є свідками того, як Бог покарав руйнівників церков і тих, хто глузився над святинями: іконами, Святим Письмом, ризами, богослужбовими книгами... Всім нам треба розуміти, що гріх і всяке зло не може бути не покараним, якщо людина не покається, бо зло несе кару само в собі.

На похованні Божої Матері були всі апостоли, крім ап. Фоми. І не був він у Гефсиманському саду не випадково, а за Провидінням Божим. В той час ап. Фома проповідував Євангеліє Христове в Індії. Коли ж він прибув до Єрусалима, теж на хмарі, - для Бога і неможливе з людської точки зору - можливе, і побажав поклонитися тілу Божої Матері, відкрили гроб, а тіла там не було, а в печері лежали лише поховальні завіси. Син Божий взяв тіло Своєї Матері на небо у Своє вічне Царство. Увечері, того ж дня, за трапезою їм з'явилась Матір Божа й промовила: «Радуйтеся! Я з Вами у всі дні». Відсутній під час поховання Божої Матері, ап. Фома засвідчив, що Господь воскресив тіло Пресвятої Богородиці, зробив його нетлінним і взяв душу і тіло Своєї Матері у Своє Царство Слави.

У гроба Божої Матері.
Сучасне фото

У пам'ять про цю подію Церква встановила свято Успіння Божої Матері 28 серпня. Йому передує двотижневий строгий піст.

Свята Церква шанує Пресвяту Богородицю і сповідує Її вищою за всіх святих і навіть вищою за всіх ангелів і архангелів. Вона називає Божу Матір чеснішою від херувимів і славнішою від серафимів.

Чому Церква так шанує Пресвяту Діву Марію?

Пресвята Діва Марія є Богородиця. Вона народила Того, Хто, будучи істинним Богом, у саму мить зачаття від Святого Духа в її утробі

сприйняв у єдність Своєї Іпостасі, тобто Своєї Особи, людську природу. Діва Марія народила не просту людину, а істинного Бога, і не просто Бога, а Бога у плоті. Він прийняв тіло не з неба, а від Діви, і це тіло єдиносущне з нашими тілами, окрім гріха. Ось чому ми називаємо Марію Пріснодівою і Богородицею. І з цієї причини Син Божий не залишив Свою Матір у гробі, а взяв Її на небо з душею і тілом.

Після свого Успіння Матір нашого Спасителя, як і її Син, не залишили свою місію щодо людства. Вона далі залишається нашою Заступницею, Матір'ю і Покровителькою з Неба. До Неї звертаються в скорботах і радощах, призивають її на поміч у всіх немочах і тривогах, діляться радостями і успіхами. Вона подасть нам утіху, захист, підтримку і буде нашою Заступницею перед Всевишнім.

Прочитай притчу і поміркуй над її змістом

Притча

Розраховую на тебе

Господь Ісус Христос і ангели. Ікона

Після того, як Христос вознісся на небо, Архангел Гавриїл запитав Його:
- Господи, Ти на хресті переніс страшні муки. Чи люди хоч оцінюють достойно Твою любов і розуміють те, що ти для них зробив?
Христос відповів:
- Ні, ще не свідомі того. На сьогодні лише кілька чоловік з Палестини знає про це.
Гавриїл заклопотано сказав:
- Що ж ти зробив для того, аби всі дізналися про Твою любов?
Христос відповів:

- Я попросив апостолів Петра, Андрія, Яківа, Іоанна, а також кілької інших, щоб розповідали людям про Мене. Ті, які довідаються про це, скажуть іншим людям, а ті будуть передавати цю вістку далі, аж доки останній чоловік у найвіддаленішому закутку землі почне про те, як Я віддав задля них своє життя, бо так сильно полюбив їх. Гавриїл скептично нахмури брови:

- Так, це чудово, але що буде, коли Петрові та іншим апостолам набридне безнастанно про це говорити? Що станеться,

коли люди, які прийдуть після них, забудуть про це? У Тебе, напевно, є ще запасні, додаткові плани на цей випадок? Христос відповів:

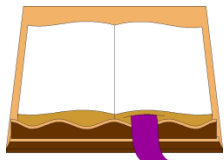
- Ні, Я більше нічого не запланував, Гавриїле. Я розраховую на цих людей.

Божий план – це ти.

(За книгою «Таємниця твоєї душі»)

**Що потрібно, щоб не забути про спасительну жертву Христа?
Як ти розумієш слова «Божий план – це ти»?**

Завдання для повторення

1. Дай відповідь на запитання

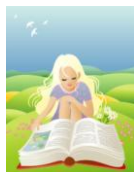
В які дні святкуються:

1. Різдво Пресвятої Богородиці;
2. Введення у храм Пресвятої Богородиці;
3. Благовіщення – ангельське сповіщення Пресвятій Діві Марії про втілення від Неї Сина Божого;
4. Різдво Христове;
5. Хрещення Господнє;
6. Стрітення Господнє;
7. Вхід Господній до Єрусалима (Вербна неділя);
8. Вознесіння Господнє;
9. Сходження Святого Духа на Апостолів (П'ятдесятниця чи день Святої Трійці);
10. Преображення Господнє;
11. Воздвиження Хреста Господнього;
12. Успіння Божої Матері.

2. Поясни:

- Основний зміст вивчених тобою дванадесятих свят.
- Основні відмінності свят Христових та Богородичних.
- Причини особливого пошанування у нашому народі Божої Матері.

Домашнє завдання

1. Пригадай із вивченого раніше про свято Покрови та про святих угодників: Андрія Первозваного, первоверховних апостолів Петра і Павла, Миколи Чудотворця, Іоанна Хрестителя.
2. Дізнайся про значення слів: пророки, апостоли, мученики, святителі, преподобні, безсрібники, блаженні та праведні.

§ 31. Великі свята. Свята на честь святих. Храмове свято

На цьому уроці ти навчишся

1. Розуміти поняття «великого свята», «храмового свята», «свята на честь святих».
2. Пояснювати зміст пошанувань святих і визначних подій у житті Церкви та твого краю відносно християнських традицій.
3. Називати храмові свята найближчих храмів.

Пригадай з попередніх параграфів, які, крім дванадесятих, є свята? Кого ще, крім Господа Ісуса Христа та Пресвятої Богородиці, прославляють християни?

1. Великі недванадесяті свята на честь Ісуса Христа і Пресвятої Богородиці

Обрізання Господнє

Обрізання Господнє - велике (недванадесяте) свято Православної Церкви. Святкується 14 січня. Обрізання з часів Авраама у іудеїв здійснювалося над восьмиденними хлопчиками і служило знаменням входження в Заповіт з Богом (Буття 17, 14, Левит 12, 2-3).

При обрізанні немовляті давалось ім'я Ісус Христос, що походив у плоті з племені Авраама, був також обрізаний на восьмий день після Свого народження і названий Ісусом - іменем, пророкованим Діві Марії архангелом Гавриїлом (Лука 1, 32; 2, 21). Таким чином, Обрізання Господнє - це також свято наречення Господа іменем Ісус.

Обрізання Господнє. Ікона

Святкуванням обрізання

Церква стверджує віру в те, що Ісус Христос був Боголюдиною і прийняв істинне тіло людини, а не мнине і примарне, як учили деякі еретики.

Покрова Пресвятої Богородиці

Пригадай, що ти знаєш про свято Покрова?

Покрова Пресвятої Богородиці. Велике Богородичне свято, яке було встановлене на честь з'явлення Матері Божої в одному із храмів Константинополя біля 910 року. За правління імператора VI Філософа (886-912), коли на місто напали сарацини, жителі молилися на всенічній службі у Влахернському храмі, де зберігалася її риза. Саме в цей час виходець із сучасних українських земель угодник Божий Андрій, Христа ради юродивий, побачив під церковним склепінням з'явлення Пресвятої Богородиці в оточенні ангелів, пророків і апостолів. Матір Божа молилася за весь християнський світ, а потім, підійшовши до престолу, зняла з голови покривало (омофор) і покрила ним християн, що молилися тоді у храмі. Св. Андрій із хвилюванням запитав у свого учня Єпифанія (Епіфана): «Чи ти бачиш, брате, Царицю і Владыку всіх, яка молиться за весь світ?» На що той відповів: «Бачу і жахаюся». Це з'явлення було прославлене присутніми в храмі людьми, які ввірували в допомогу Матері Божої в їхній боротьбі із загарбниками. Підбадьорені небесною підтримкою, греки-християни перемогли сарацинів.

Покров-омофор став символом опіки і заступництва Пречистої Діви Марії.

Згодом цю подію прославили у всьому Константинополі, а на Русі свято Покрови Пресвятої Богородиці поширилось в XI столітті. Святкується воно 14 Жовтня.

Покрова Божої Матері. Ікона

2. Свята на честь святих

Яких людей називають святими? Пригадай імена відомих тобі святих.

Святі - це ті, що під час свого життя на землі виявили великі християнські чесноти й досягнули верхів духовної досконалості, до якої

Христос закликає всіх людей: «Будьте всі досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний» (Мв. 5,48).

Святі - це мученики за віру Христову, великі угодники й подвижники. Усі, хто наслідували Христа й у всьому чинили його святу волю, що своїм життям і справами прославляли Господа й стали взірцем для наслідування всім християнам. Святі - це живий приклад для нас, як треба служити Богові і ближнім своїм.

Святі мають різні чини: *пророки, апостоли, мученики, святителі, преподобні, безсрібники, блаженні та праведні.*

Пророками ми називаємо тих святих Божих, які, завдяки вселенню в них святого Духу, відкривали людям волю Божу й передрікали майбутнє пришествя Христа на землю.

Апостоли - це найближчі учні Ісуса Христа, яких він під час свого життя посилав на проповідь; а після сходження на них святого Духу вони проповідували християнську віру по всіх країнах.

Мученики - це ті християни, які за віру в Ісуса Христа прийняли жорстокі муки і навіть смерть.

Святителі - ті єпископи, котрі догодили Богові своїм праведним життям.

Преподобні - це святі ченці, праведні люди, які віддалилися від світського життя у суспільстві та догодили Богові, перебуваючи у чесноті, зберігаючи цноту, у пості та молитві.

Безсрібники - які служили ближнім безкоштовним лікуванням.

Праведні - ці люди проводили праведне, угодне Богові життя, живучи, подібно до нас, у мирі, мирським життям.

Наш народ найбільше шанує святих:

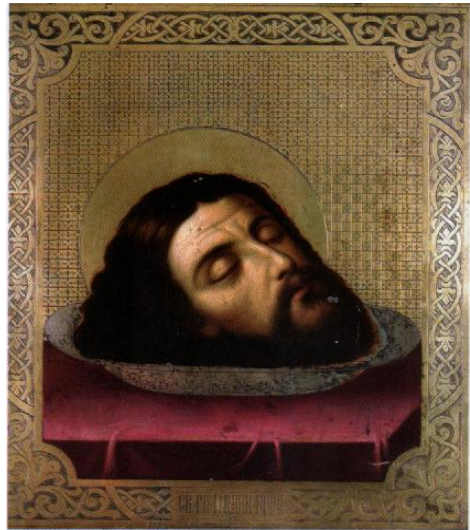
Праведника, пророка і Предтечу Іоанна Хрестителя.
Великомученика Георгія Побідоносця.
Первоверховних апостолів Петра і Павла.
Святого апостола Андрія Первозваного.
Святителя Миколая архієпископа Мирлікійського.
Святих мучениць Віру, Надію, Любов і їх матір Софію.
Преподобного Серафима Саровського.
Святу рівноапостольну Марію Магдалину.
Святого рівноапостольного князя Володимира.
Святу рівноапостольну княгиню Ольгу.
Великого благовірного князя Олександра Невського.
Безсрібників Косьму і Деміана.
Великомученика і цілителя Пантелеймона.

Дні пам'яті святого пророка Іоанна Хрестителя

«З народжених жінками немає ні одного пророка, більшого за Іоанна Хрестителя», - сказав Господь Ісус Христос. Говорячи про святих, ми не можемо не згадати ці слова Ісусові, бо ними вказано людям на великого праведника. 11 вересня кожного року згадує церква **день усікновення голови святого пророка Іоанна Хрестителя** (цей день відноситься до великих свят).

Будучи поборником істини і справедливості, Іоанн докоряв правителю Галілеї Іродові за те, що він, усупереч закону, взяв собі за дружину Іродіаду, що була жінкою Іродового брата Пилипа. Іродіада не один раз домагалася в Ірода страти Іоанна, але цар не погоджувався, бо боявся його, знаючи що він чоловік праведний і святий. Однак на догоду дружині він таки його ув'язнив. Але одного разу, коли Ірод справляв для вельмож вечерю з нагоди свого дня народження, дочка Іродіади так догодила присутнім своїм танцем, що цар у захваті вигукнув: «Проси у мене чого хочеш», поклявшись, що віддасть навіть половину свого царства.

Дівчина, за порадою матері, сказала: «Хочу, щоб ти зараз дав мені на блюді голову Іоанна Хрестителя». Ірод засмутився, бо не чекав такого прохання, однак, щоб показати себе господарем слова перед гостями, послав воїна у в'язницю стягти голову Іоаннові. Так закінчив своє земне життя найбільший з пророків Старого Заповіту, який своєю проповіддю готував людей до пришествя Спасителя. **Різдво Іоанна Хрестителя** відзначається 7 липня і теж відноситься до великих недванадесятих свят.

Усікновення глави Іоанна Хрестителя. Ікона

День святого великомученика Георгія Побідоносця (6 травня)

Святий Великомученик Георгій походив з славного роду, жив на початку IV століття при римському імператорові Діоклетіані (284 - 305 рр.). Батько його постраждав за віру Христову, а мати після смерті

чоловіка оселилась у Палестині, де вона мала великий маєток. Молодий Георгій вступив до царського війська й скоро за свою мужність і відвагу отримав вищий військовий ранг (трибуна).

Займаючи високе становище в царському війську, Георгій скоро став одним з близьких до царя. Діоклетіан не знав, яку віру визнає Георгій.

У цей час було видано суворі закони проти християн. Наказано було палити їх книжки, руйнувати їх церкви, а самих їх віддавати на муки. Довідавшись про це, Георгій почав готуватись до смерті. Роздавши гроші й цінні речі, які у нього були, він відпустив на волю своїх рабів, а решту майна роздав бідним. Улаштувавши свої справи, відважний юнак з'явився на царську раду до Никомідії, де тоді вирішувалась доля християн, і відкрито визнав свою віру в Христа. Цар намовляв Георгія залишити свою віру, не губити своєї молодості й принести жертву богам. Але це намовлення не змінило міцного юнака.

Тоді цар, розгнівавшись, велів посадити Георгія до в'язниці, а потім віддати на тяжкі муки. Його кинули до в'язниці, забили ноги в колодки, а на груди навалили важкий камінь. На другий день його прив'язали до колеса, котре оберталося над гострими цвяхами, що шматували тіло мученика. Але за молитвою великомученика Господь послав йому зцілення, і рани на його тілі швидко загоювались.

**Святий великомученик
Георгій Побідоносець.** Ікона

душу, коли йшла на місце страти. Святий Георгій перед смертю сотворив чудо: коли він увійшов до храму Аполлона, то перехрестився,

Діоклетіан, вважаючи це за чаклунство, наказав відомому тоді чарівникові Афанасію приготувати отруту для св. Георгія, але отрута не завдала будь-якої шкоди мученикові. Це справило таке враження на чарівника, що він сам увірував у Христа був покараний на смерть за наказом імператора. Мученика св. Георгія знову посадили до в'язниці, де він зціляв і здійснив чимало чудес. Навіть жінка гонителя Діолектіана, цариця Олександра, бачачи чудеса мученика, почала докоряти чоловікові за його жорстокість, а потім і сама увірувала в Христа. Цар засудив її разом із святим Георгієм. Але цариця Олександра, з волі Божої, не дожила до ганебної кари: вона тихо віддала Богові

після чого всі ідоли попадали додому. Тоді імператор, за вимогою жерців, наказав відтяти святому Георгієві голову (в 303 р.). Таким чином, воїн царя земного виявив себе як непереможний воїн Царя Небесного, через що й отримав назву «Побідоносця». Пам'ять святого Георгія і святої цариці Олександри святкується 6 травня.

Великомученика Георгія зазвичай малюють на образах на білому коні з копієм у руках, котрим він пронизує страшного змія. Це ґрунтується на наступному переказі. Недалеко міста Вирита (нині Бейрут), біля гори Ливана виходив з озера страшний змій, котрий опустошав місцевість і своїм смертоносним віддихом заражав повітря. Не маючи жодних засобів позбавитись цієї потвори, мешканці цього міста мусили щодня приводити на з'їдання змієві одного з своїх дітей.

Черга дійшла до царської дочки. Дівчину привели до озера, й там вона з тремтінням очікувала своєї смерті. Раптом з'явився великомученик Георгій у постаті світлого юнака, на білому коні, озброєний копієм. «Чого ти плачеш?» - запитав він дівчину. Ледве вона пояснила Георгієві, як з'явилась страшна почвара й почала наближатись до дівчини. Воїн Христів прикликав на поміч Бога, повернув на змія й поразив його копієм. Довідавшись про те, мешканці міста навернулись до Христа.

День пам'яті апостола Андрія Первозваного (13 грудня)

Апостол Андрій був братом першоверховного апостола Петра і походив із міста Віфсаїди, що в Палестині. З юних років він надавав перевагу духовним, вічним цінностям і тому коли почув проповідь Іоанна Хрестителя про покаяння, став його учнем. Іоанн смиренно називав своє служіння лиш звісткою про прихід Того, хто стане втіленням усіх старозавітних пророцтв, усіх очікувань людства. Тому коли він, вказуючи на Ісуса, мовив: «Ось Агнець Божий, що на Себе гріх світу бере!» - Андрій відразу пішов за Христом. Потім Андрій покликав свого брата Симона, якого пізніше Господь назвав Петром, тобто Каменем. Андрій став першим

Святий Апостол Андрій Первозваний. Ікона

послідовником Ісуса Христа, тому й одержав найменування Первозваний. Апостол Андрій, як і інші апостоли, був свідком проповіді Ісуса Христа, Його чудес, що підтверджували Його божество. Андрій бачив страждання Спасителя, Його смерть і Воскресіння. Сповнений благодаті Духа Святого, після П'ятдесятниці, апостол Андрій здійснив три великі проповідницькі подорожі з Єрусалиму, сповіщаючи Слово Боже в багатьох країнах Європи та Азії.

Шлях поширення добра - це шлях страждань, адже воно завжди стикається зі злом. Слово Боже говорить: «Христос постраждав за нас і залишив нам приклад, щоб пішли ми слідами Його». Апостол Андрій повністю наслідував цей приклад. Він був розп'ятий на Хресті за проповідь Євангельської звістки. Трапилося це в грецькому місті Патрах 13 грудня 70-го року по Різдві Христовім.

День пам'яті славних і всехвальних первоверховних апостолів Петра і Павла (12 липня)

Вони були учнями Ісуса Христа. Первоверховними їх називають тому, що вони більше від інших потрудилися у проповіді Христової віри. За євангельськими переказами, апостол Петро був старшим братом апостола Андрія, до зустрічі з Христом мав ім'я Симон. Разом із братом вони заробляли на хліб рибальством. Апостольським іменем

Петро (із грецької – «камінь», «скеля») нарік його Христос, коли покликав за собою. Тому за церковною традицією апостол Петро сприймається мов той камінь, на якому була заснована церква. Петро першим із усіх апостолів повірив у божественне призначення Ісуса Христа і був особливо відданий Учителеві. Тим символічнішими є його відречення, а потім - щире розкаяння. Ісус простив його.

Іменем Христа він зцілював хворих, воскрешав померлих. Останні роки присвятив проповіді Євангелія на Сході й Заході, за що був приречений на мученицьку смерть у Римі, де й

Святі первоверховні апостоли Петро і Павло. Ікона похований недалеко від тріумфального шляху.

І досі у вічному місті є Мамертинська в'язниця, у якій за наказом імператора Нерона було ув'язнено апостолів Петра і Павла, які одночасно прийняли мученицьку смерть - Петра розіп'яли вниз головою, а Павлу відрубали голову. День їхньої страти і відзначається Церквою як день Петра і Павла. Доля Павла, який залишив по собі 14 євангельських послань, була не менш драматичною. Він походив із секти фарисеїв, відзначався особливою освіченістю і, як свідчив згодом, гоніння на християн, переслідування учнів Христа було головною справою його життя. По дорозі у Дамаск, куди він ішов, щоб виявити і знищити всіх послідовників учення Христа, Савл (таким було його ім'я) осліп. Відчувши на собі велич Бога, Савл прийняв християнство і як апостол Павло засновував церкви, здійснював чудеса і своєю мученицькою смертю довів відданість Ісусу.

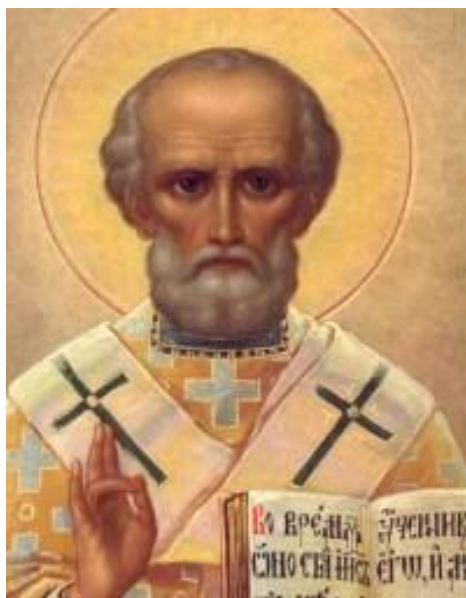
Дні Святого Миколая (19 грудня та 22 травня)

Що ти знаєш про святого Миколая?

Святитель Миколай жив у III-IV століттях і прославився як великий угодник Божий, тому в народі його зазвичай називають Миколаєм Угодником. Християни вірять, що і до цього дня він робить безліч чудес на допомогу тих, хто йому молиться. Крім того, Святий Миколай вважається покровителем усіх мандрівників. Святий Миколай народився в місті Патарі в Малій Азії (нині - територія Туреччини) в сім'ї благочестивих батьків і став священиком, а потім і єпископом міста Мири Лікійські.

Образ Святителя Миколая можна побачити практично в будь-якому православному будинку. Перед його ликом люди моляться про допомогу у всіх більш-менш важких обставинах свого життя. Прості селяни склали про святого Миколу безліч прислів'їв і приказок. На Русі в ім'я святителя Миколая був у 866 році хрещений київський князь Аскольд - перший руський князь-християнин. Над

Святий Микола Чудотворець.

Ікона

могилою Аскольда у Києві свята княгиня Ольга побудувала перший у російській церкві храм на честь святого Миколая. Церковний переказ зберіг свідчення не тільки чудес, здійснених святим Миколаєм, але і його надзвичайного милосердя. Так, коли одна раніше багата людина задумала для порятунку сім'ї від голоду «віддати на блуд вбрання» трьох своїх дорослих дочок, святий Миколай, уболіваючи про грішника, вночі таємно кинув йому у вікно три мішечки із золотом, чим врятував страждених.

Здійснюючи паломництво в Єрусалим, Миколай Чудотворець на прохання зневірених подорожніх молитвою заспокоїв розбурхане море. За його молитвою ожив матрос, що впав з щогли і розбився на смерть. Утримавши меч ката, святий Миколай врятував від смерті трьох людей, невинно засуджених користолубним градоначальником. Святий Миколай помер у середині IV століття в глибокій старості.

День пам'яті святих мучениць Віри, Надії, Любові і їх матері Софії

У першій половині другого сторіччя за панування Андріана постраждали в Римі Софія і три її дочки: Віра, Надія і Любов, з яких старшій - Вірі було 12 років, а молодшій - Любові - 9.

Залишившись вдовою, Софія вела побожне життя і в побожності виховувала своїх дочок. У Римі чимало людей знали про християнські чесноти цієї родини. Імператор Андріан викликав їх на суд. «Настав час, коли ви будете вінчатися мученицьким вінцем з коханим женихом своїм і разом з ним увійдете до пресвітлих осель його», - так говорила мати своїм дітям перед стратою. На очах матері відрубали, голови всім трьом дочкам. Святу Софію цар залишив живою, щоб вона мучилась через втрату дітей. Мати поховала тіла дочок-мучениць і скоро, з туги, померла сама (близько 137 р.). День пам'яті святих мучениць 30 вересня.

**Святі мучениці Віра, Надія
Любов і їх матери Софія. Ікона**

День пам'яті святої рівноапостольної Марії Магдалини

Пригадай, що ти знаєш про святу рівноапостольну Марію Магдалину?

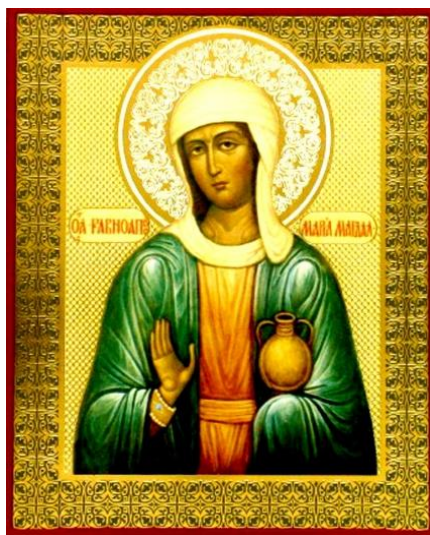
Свята рівноапостольна Марія Магдалина походила з містечка Магдали, що було колись на берегах Генезаретського озера. В Євангелії нічого не сказано про її юні роки, але з передання довідуємося, що була вона вродливою жінкою і жила грішно. Після того, як Ісус вигнав з Марії сім бісів, вона змінила своє життя - стала Його вірною ученицею.

Марія Магдалина була вірна Христові не тільки в хвилини Його слави, але й у момент найбільшого приниження на Голгофі.

Після того, як Ісуса поховали в печері, недільного дня Марія разом із іншими жінками пішла до гробу Спасителя, щоби намастити Його тіло пахучим миром. Коли, не знайшовши тіла Спасителя, вона зі слізьми виходила з гробниці, їй явився Воскреслий Христос і повелів іти до апостолів і сказати їм радісну звістку. Тож саме Марія Магдалина першою з віруючих довідалася про Воскресіння Спасителя.

Після Вознесіння Господнього, коли апостоли розійшлися з Єрусалима проповідувати в усі кінці світу, разом із ними пішла й Марія Магдалина.

Як оповідає передання, вона проповідувала Євангеліє в Римі та багатьох країнах. Звідти вже літня Марія Магдалина переселилася в Ефес, де трудився святий апостол Іоанн (згідно з переданням, саме з її слів апостол написав 20-ту главу свого Євангелія) і там завершила свій земний шлях. Від неї походить звичай вітати на Великдень одне одного словами: «Христос воскрес!» і дарувати червоне яйце на знак вічного життя, дарованого нам Воскресінням Хрестовим. Пам'ять про неї 4 серпня.

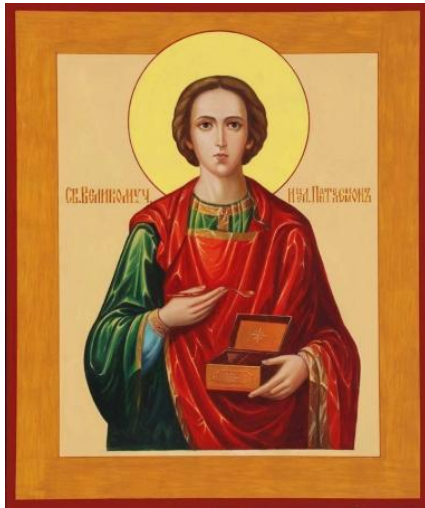
Свята рівноапостольна

Марія Магдалина. Ікона

День пам'яті великомученика і цілителя Пантелеймона

Святий Пантелеймон жив у час страшних переслідувань та гонінь на християн у 303 році при імператорі Діоклетіані. Він успадкував язичницьку віру свого батька, але серцем був християнином; особлива

милосердна любов до всіх відрізняла його від усіх з ранніх років дитинства.

Святий великомученик і цілитель Пантелеймон Ікона

до якого був прив'язаний сповідник Христовий, розквітло і покрилось плодами. День пам'яті 9 серпня.

Одного разу святий Єрмолай покликав до себе юнака і розповів йому про християнську віру. Побожний, благочестивий юнак усім своїм єством повернувся до Бога.

Чудеса цілень розпочалися відразу, і невдовзі Пантелеймон став настільки відомим, що багато хворих зверталися до нього за допомогою. Святий цілитель не відмовляв нікому, безкоштовно здійснюючи справи милосердя та прославляючи ім'я Христове. Лікарі донесли на нього імператору через заздрість. Великомученик перетерпів найстрашніші знущання та випробування.

Коли йому відрубали голову, з рани витекли кров і молоко, а оливкове дерево,

День пам'яті блаженної Ксенії Петербурзької (6 лютого)

Свята блаженна Ксенія Петербурзька. Ікона

Блаженна Ксенія жила в XVIII столітті, народилась у Санкт-Петербурзі. Її сходження до вершин святості почалося з особистої трагедії: раптово помер чоловік. Молода дружина була вражена тим, що він залишив цей світ, не встигши ні покаятись, ні причаститись. Свята Ксенія сподівалася своїми подвигами вимолити прощення гріхів чоловіка. Своє майно блаженна Ксенія роздала бідним і у вбранні свого чоловіка взяла на себе тяжкий хрест юродства, пішла мандрувати та поневірятися вулицями столичного міста. Увесь час вона ходила в лахмітті та порваному взутті, терплячи

нападки та насмішки. За її подвиги блаженна Свята удостоїлась дару прозорливості. Ксенія Петербурзька несла свій хрест 45 років і спочила близько 1803-го року. На її могилі на Смоленському кладовищі у Петербурзі з часом була споруджена кам'яна каплиця, до якої віруючі кладуть записочки, а Ксенія виконує їхні прохання. Нині - це одна із визначних святинь міста. Там спочивають моці блаженної Ксенії.

3. Храмове свято

Що означає храмове свято?

Традиційно кожен населений пункт в Україні має своє іменне престольне свято. Воно, як правило, співпадало з освяченням церкви (храму, звідси й храмове свято).

Храмове свято (храм) - місцеве свято на вшанування святого чи євангельської події, на пошану яких названо місцевий храм.

Храмове свято - це особливе свято для церковної громади (приходу) цього храму. У храмові дні в церквах відбуваються особливо врочисті Богослужіння на честь конкретного святого, Богородиці, чудотворної ікони. Працювати в цей день - великий гріх. Віруючі вважають, що місцеві святі, чудотворці є особливими покровителями саме їхнього приходу, міста чи села і що від них особливо залежать їхні справи, сімейне щастя.

Проведення храмових свят має свої давні традиції. Вже в «Повісті минулих літ» згадується про храмове свято в церкві Преображення у Василькові (побудованої князем Володимиром Великим як вияв вдячності за порятунок від печенігів), на яке запрошено бояр, посадників, старійшину з усіх міст і різних багато людей, для яких варили «300 провар меду» і роздавали бідним 300 гривнів.

Спільна святкова трапеза.
Сучасне фото

У 16-17 ст. улюбленими були храмові свята, улаштовувані братствами. При спільних трапезах братчики обговорювали питання побудови шкіл,

церковних видань, питання церковно-релігійного життя. Під час храмових свят жертвенність вірних була велика, з одержаних пожертв будувалися церкви, школи, друкарні, шпиталі. Найбільше храмових свят відбувалося восени: на Першу і Другу Пречисту, на Чесного Хреста, на Покрову, на Семена, Дмитра, Кузьму й Дем'яна, на Андрія та ін. На храмові свята, залежно від значення святого і самої церкви, з'їздилося багато віруючих з сусідніх і навіть далеких місцевостей. Щоб надати події особливої урочистості на престольне свято з'їжджались священники з сусідніх приходів і здійснювали особливо врочисте Богослужіння.

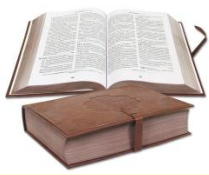

Хресний хід на храмовому святі. Сучасне фото

У храмі обов'язково служилася літургія, здійснювалося мале освячення води, хресний хід і молебен. У цей день віруючі сповідалися і причащалися, а після Богослужіння відбувався спільний обід. До столу запрошували старців та убогих, частували їх, а на останок щедро обдаровували гостинцями. За святковим обідом священники та братчики виголошували повчальні промови, частували один одного, слухали кобзарів і лірників, тут вирішували всілякі громадські справи, збирали навіть кошти на суспільні потреби. Інколи одночасно з храмовими святами відбувалися і ярмарки. У народній творчості часто згадується про храм («де храм, то й я там»), а письменники змальовували їх у своїх творах: І.Нечуй-Левицький, І.Рудченко-Білик, Ю.Федькович, І. Франко, О. Кобилянська та ін. В Україні храмові свята користалися великою пошаною і були нагодою для масових релігійних зустрічей. Радянська влада застосовувала репресії проти цієї традиції і намагалася їх замінити «соціалістичними» святкуваннями. У наш час традиції храмових свят все більше відроджуються.

Храмове свято. Сучасне фото

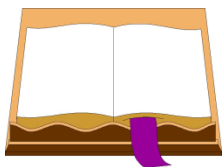
Цікаво прочитати **Чудеса, створені святим Миколаєм** **після його смерті**

Один благочестивий чоловік, що жив у Візантії, люблячи святого Миколая, дав обіцянку особливо вшановувати день його пам'яті. У справах служби йому потрібно було відбути в іншу країну. Перед дорогою він зайшов до церкви угодника Божого і щиро помолився йому. У дорозі чоловікові не пощастило. Корабель, на якому він плив, застала велика буря. І коли всі кинулись знімати паруси, то в нічній суматосі він випав за борт у море. Занурюючись у морські хвилі, чоловік добре розумів, що допомоги йому від людей не буде, тому що темна ніч і сильний вітер. Тоді він звернувся з молитвою до святителя і став просити: «Святий Миколаю, допоможи мені!» Після щирої молитви чоловік опинився у своєму домі серед друзів.

Коли його запитали про причину дивного повернення у мокрому одязі, покритому морською піною, то чоловік розповів, як він упав у море і про молитву до святого Миколая. Усі прославили Бога і Його великого чудотворця.

Інше чудо не менш переконливе. Один чоловік Агрип мав велику любов до святителя Миколая. Щороку він урочисто відзначав день його пам'яті й роздавав милостиню бідним. В один з таких днів Агрип залишився вдома, щоб дати певні розпорядження щодо відзначення свята, а в церкву послав свого сина Василя. Але він з церкви не повернувся, бо її оточили варвари і всіх, хто молився забрали в полон. Василя відвезли на острів Крит і там продали в рабство місцевому князю. Юнак сподобався князеві й він залишив його слугувати при дворі. Дізнавшись про таку участь сина, Агрип із дружиною дуже сумували. Їхня туга була така велика, що вони забували святкувати день пам'яті святого Миколая. Через два роки сусіди почали їх урозумляти, кажучи, що святий Миколай зробив багато чудес на суші й на морі й не варто втрачати надію на повернення сина. Ці умовляння не залишилися безплідними. Агрип сказав дружині, що з плачу і суму користі немає ніякої. Через свої скорботи ми вже два роки не відмічаємо дня святого Миколая і вже третій рік не йдемо до нього на свято. Вони взяли свічки, масло, ладан і пішли в церкву помолитися святому Миколаю. Просили, щоб він їм указав, чи їхній син живий. Після молитви вони повернулися додому, запросили сусідів і родичів на

трапезу, де розповідали про чудеса святого Миколая. Під час трапези надворі почали сильно гавкати собаки. Агрип сказав: «Підіть, подивіться, хто там прийшов». Слуги повернулись і доповіли, що нікого вони не побачили. Агрип запалив свічку і разом із гостями вийшов надвір. Він угледів незнайомця, одягненого в одяг варвара. Наблизившись до нього, Агрип побачив, що той тримає в руках повну чашу вина. Чоловік упізнав у незнайомому свого сина і вигукнув: «Василію, що це? Сам ти чи тільки тіль твоє?» Юнак відповів: «Так, я син твій. Був взятий у полон варварами, проданий на острів Крит і служив при дворі князя». Батьки запитали: «Як ти опинився тут?» Син відповів: «Сам не знаю. Знаю тільки, що сьогодні ввечері я подавав князю до столу чашу вина, і, як вітром мене здуло, — опинився тут з цією чашею. Як тільки став тут, то відразу ж побачив перед собою святого Миколая». Про таку велику радість розповісти важко. Вдячні батьки влаштували велике свято на честь чудотворця й прославляли Бога та його слугу святого Миколая.

Завдання для повторення

Дай відповідь на запитання.

1. Які ти запам'ятав великі недванадесяті свята?
2. Перекажи історію свята Покрови Пресвятої Богородиці.
3. Хто такі святі? Які існують свята на честь святих подвижників Божих?
4. Які ти запам'ятав дні пам'яті святого пророка Іоанна Хрестителя?
5. Яка історія свята Усікнення голови Іоанна Хрестителя?
6. Які подвиги здійснив святий великомученик Гергій Побідоносець?
7. Яким чином святий Георгій Побідоносець зображується на іконах?
8. Що ти запам'ятав про духовний подвиг святого апостола Андрія Первозваного? Коли шанується пам'ять цього святого?
9. Перекажи історію святих апостолів Петра і Павла? Чому їх називають первоверховними?
10. Чим прославився святий Миколай Чудотворець? Чому він особливо шанується нашим народом?
11. Перекажи історію святих мучениць Віри, Любові, Надії і матері їх Софії? Коли день їх пам'яті?
12. Чому свята Марія Магдалина прославлена як рівноапостольна?
13. Що ти запам'ятав про святого великомученика Пантелеймона?

Цілителя?

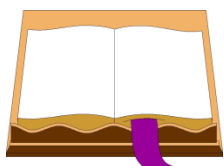
14. Який духовний подвиг несла блаженна Ксенія Петербурзька?
15. Що означає «храмове свято», «храмова ікона»?
16. Які почуття зароджуються у твоєму серці у дні православних свят?
17. Як потрібно проводити дні християнських свят?

§ 32. Заключний урок. Тематичне оцінювання.

Підсумкове узагальнення вивченого

На цьому уроці ти навчишся

1. Пояснювати зміст основних подій церковного року, що пов'язані з християнськими традиціями.
2. Розповідати про найбільш шанованих святих, захисників віри та державності.
3. Розуміти необхідність дотримання традиційних християнських звичаїв у повсякденному житті.

1. Дай відповідь на запитання

Прочитай слова з Євангелія, як ти їх розумієш?

- *Шукайте царство Боже і славу Його, і те все докладеться вам.*

- *Кожен, хто чинить гріх, раб гріха.*

- *Говорить Господь: «Усяк, хто себе підносить, упокориться, а смиренний піднесеться».*

2. Продовж речення

Різдво Христове ми святкуємо.....

Пасха – це

Архангел Гавриїл благовістив Пресвятій Діві Марії про те, що.....

На горі Фавор Христос

Богородиця не померла, а.....

3. Вибери із перерахованих свята на честь Ісуса Христа

Успіння, Різдво Христове, Великдень, Преображення, Воздвиження Чесного Хреста, Благовіщення, Введення Богородиці в храм, Стрітення

4. Перестав слова так, щоб вийшло речення

обмеження, фізичного, це, духовного, і очищення, людини, час, піст.

5. Розподіли у першу колонку те, що стосується тілесного посту, а в другу – духовного

розумне обмеження їжі; часте відвідування храму, церковного богослужіння; старанна молитва, покаяння в гріхах, причащення святих таїнств; заборона їжі тваринного походження; розумне обмеження сну;

обмеження в розвагах; читання Святого Письма та іншої духовної літератури; подвиг милосердя та любові; позбавлення від зла, гніву.

6. Встанови відповідність

1. Великий Піст А Пилипівський (28.11 -06.01)
2. Успенський Б передує страсному тижню і світлому Воскресінню
3. Різдвяний Г від тижня після Трійці – до 11.07
4. Апостольський В 14-28.08

7. Поясни

Найбільшим святом християн є Пасха.

- Що означає це свято?

- Як у вашій родині його святкують?

8. Продовж речення

Кожної неділі християни згадують.....

У Пасхальні дні християни з радістю вітаються.....

У Великодню суботу ввечері ідуть до.....

9. Знайди «зайве» свято і поясни чому ти так вибрав?

Великдень, Свята Трійця, Різдво Христове, День Перемоги, Вознесіння, Преображення, Стрітєння, Хрещення Ісуса Христа, Новий рік, Успіння.

10. Вибери правильні відповіді

У свято ми не можемо...

молитися, співати, працювати, торгувати, ходити в гості, допомагати іншим, не йти до храму, приступати до святих таїнств.

11. Яке свято припадає в цей день

7 січня, 19 січня, 15 лютого, 7 квітня, 19 серпня, 28 серпня, 27 вересня.

12. Назви рухомі та нерухомі свята

13. Підготуй розповіді

а) про найбільш шанованих святих, захисників віри та державності, з життям та духовним подвигом яких ти познайомився у 6 класі

б) про основні благочестиві традиції та звичаї християнських свят

14. Творче завдання

Напиши твір-роздум на тему: «Чи потрібно дотримуватись традиційних християнських звичаїв у повсякденному житті?».

Що в курсі християнської етики 6 класу тобі запам'яталося найбільше?

Що з вивченого, на твою думку, стане тобі в пригоді у подальшому житті?

З розділу I.

- Ісус Навин** - перший суддя єврейського народу, закінчив справу Мойсея – привів євреїв до Обітованої землі та очолив її завоювання.
- Ярослав Мудрий** - князь Київської Русі, син Володимира Великого, зводив християнські храми, будував нові міста, відкривав школи і бібліотеки.
- Гедеон** - суддя ізраїльського народу, з допомогою Божою переміг багатьох ворогів.
- Самсон** - суддя ізраїльського народу, мав від Бога надзвичайну силу і достойно її використовував на служіння Богу і людям.
- Самуїл** - (від євр. «випроханий у Бога») – останній із 14 суддів ізраїльського народу. Його народження вимолила у Бога мати Анна, яка за це віддала Самуїла на служіння Богу. Мав особливий дар Божий допомагати людям. За велінням Божим помазав на царство Саула, а коли той став нечестивим – знову, за Божим, велінням помазав на царство Давида.
- Саул** - перший цар народу ізраїльського. З часом перестав виконувати Божу волю, безпідставно переслідував Давида.
- Давид** - відомий цар Ізраїлю, автор багатьох псалмів – хвалебних та покаючих пісень Богу.
- Голіаф** - філістимлянський велетень, переможений юним Давидом.
- Вірсавія** - дружина царя Давида, мати майбутнього царя Соломона.
- Соломон** - відомий цар Ізраїлю, прославився своєю мудрістю, побудував храм Божий в Єрусалимі.
- Ілля** - пророк ізраїльського народу, проявив неабияку віру у відстоюванні правди – істинної віри в єдиного Бога. Прославився багатьма чудесами. Живим вознісся на небо.
- Єлисей** - пророк ізраїльського народу, учень пророка Іллі. Є прикладом служіння Богу і людям, відомий багатьма чудесами.
- Іона** - пророк ізраїльського народу, на його прикладі Господь показав як потрібно виконувати свої обов'язки. Пробув три дні в утробі великої риби.
- Іов** - праведний чоловік, за своє терпіння отримав нагороду від Бога.
- Єремія** - пророк іудейського народу, через нього Бог сповістив про майбутній вавилонський полон.
- Навуходоносор** - вавилонський цар, який зруйнував Єрусалим і полонив іудеїв.
- Ананія, Азарія та Мисаїл** – троє юнаків-іудеїв, кинуті до Вавилонської печі і залишились неушкоджені.
- Даниїл** - пророк іудейського народу, зробив багато пророцтв, в тому числі про час народження Ісуса Христа. Мав велику повагу від вавилонського і перського царів.

- Валтасар** - останній цар Вавилонського царства, втрату влади якого під час його банкету передбачив Даниїл.
- Кір** - перський цар, який дозволив іудеям повернутися до рідної землі.
- Зоровавель та Ісус** – лідери іудеїв, які після повернення з полону очолили відбудову храму.
- Єзра та Неємія** - перший священик, другий – керівник іудеїв. Разом вони відбудували стіни Єрусалиму та відновили дотримання іудеями закону Мойсея.
- Агей** - пророк іудейського народу, передбачив, що у відбудований храм увійде очікуваний Месія (Христос) – Спаситель світу.
- Яхве** - таким ім'ям іудеї називали єдиного Бога, що перекладається як «сущий».
- Ірод Великий** - цар іудеїв, за якого буде перебудований Єрусалимський храм і народиться Ісус Христос – Спаситель світу.
- Сім братів Маккавеїв та їх мати Соломія** – мученики, захисники істинної віри, подвиг яких сколихнув Іудею на повстання проти сирійського панування.
- Антіох Єпіфан** - сирійський цар династії Селевкідів, гнобитель іудеїв.
- Іуда та Симон Маккавейські** - керівники іудейського повстання проти Антіоха-Єпіфана.

З розділу II.

- Михайло Чернігівський** - князь, прийняв, прийняв мученицьку смерть за християнську віру в Золотій Орді.
- Байда-Вишневецький** - славетний козацький отаман, замучений в Туреччині, оспіваний в козацьких думах та піснях.
- Іов** - настоятель Почаївського монастиря, за служіння Богу і людям прославлений Церквою як преподобний.
- Костянтин Острозький** - князь, захисник віри, засновник Острозької академії.
- Петро Могила** - відомий київський митрополит, автор багатьох богословських праць, засновник Київського колегіуму, який згодом стане Києво-Могилянською академією.
- Богдан Хмельницький** - український гетьман, очолив визвольну війну українського народу проти польського панування, захисник християнської віри.
- Димитрій** - митрополит Ростовський, автор «Житій святих» та багатьох богословських праць, прославлений Церквою як святитель.
- Ленін** - лідер більшовиків – безбожної влади, розпочав нещадний наступ на віру і християнську Церкву.
- Володимир** - митрополит Київський і Галицький, по-зłodійськи вбитий більшовиками.
- Лаврентій** - відомий старець Чернігівського монастиря в ХХ ст., канонізований Церквою як преподобний.
- Амфілохій** - відомий старець Почаївської лаври в ХХ ст., канонізований

- Кукша** - Церквою як преподобний.
відомий старець Свято-Троїцького монастиря в Одесі в ХХ ст., канонізований Церквою як преподобний.
- Лука (Войно-Ясенецький)** – відомий вчений-хірург, архієпископ Сімферопольський, зазнав репресій за віру, був прикладом служіння Богу і людям. Канонізований Церквою як святий.
- Сталін** - керівник СРСР, здійснював утиски Церкви в 20-30-ті роки ХХ ст., за час керівництва якого невинно постраждали мільйони людей. В роки Великої Вітчизняної війни припинив гоніння на Церкву, дозволив віруючим молитися Богу за перемогу над ворогом.
- Хрущов** - обмежував права віруючих в післявоєнний період, за час керівництва якого були закриті та зруйновані тисячі храмів.

З розділу III.

- Діва Марія** - Пречиста Діва, Мати Ісуса Христа, а тому шанується як Божа Мати.
- Іоанн** - останній пророк Старого Заповіту, проповідував покаяння в гріхах, щоб гідно зустріти Месію - Ісуса Христа, Сина Божого. Хрестив в р. Йордан Ісуса Христа. За словами Спасителя – найбільший із пророків. Шанується Церквою як святий Хреститель (Предтеча) Господній.
- Петро та Павло** - святі первоверховні апостоли, таку пошану мають від Церкви за найбільші труди в поширенні християнської віри.
- Костянтин і Єлена** - візантійський імператор та його мати. Своім указом Костянтин заборонив переслідувати християн, сам прийняв християнську віру. Його мати Єлена побудувала перші християнські храми на Святій землі та змогла відшукати велику християнську святиню – Хрест Господній. Християнською Церквою канонізовані як рівноапостольні.
- Іоакім і Анна** - батьки Діви Марії. Іоакім походив із роду царя Давида, Анна - із роду первосвященника Аарона. За благочестиве життя, терпіння і молитви до Бога нагороджені були народженням доньки, яку вони посвятили Богу. Зараховані Церквою до лику святих.
- Йосип** - обручник Діви Марії, яка стала наставницею його дітей, земний названий батько Ісуса Христа.
- Гавриїл** - архангел, який сповістив Діви Марії добру звістку – про народження нею від Святого Духа Сина Божого і дати Йому ім'я Ісус.
- Андрій** - учень Ісуса Христа, святий апостол, першим був обраний Ісусом. Прославлений Церквою як Первозваний.
- Марія Магдалина** - одна з перших серед жінок, які пішли за Ісусом Хрестом. Залишилась вірною своєму Учителю. Була удостоєна першою побачити воскреслого Спасителя. Прославлена Церквою як свята рівноапостольна.

- Георгій** - воїн-християнин, постраждав за віру Христову. Прославлений Церквою як святий великомученик.
- Миколай** - один з найбільш шанованих святих у християн, великий сповідник і захисник віри, був відомий за своє милосердя, особливо до всіх бідних і знедолених. Прославлений Церквою як святий Чудотворець.
- Пантелеймон** - за сповідання християнської віри в час великих гонінь християн перших століть отримав від Бога дар зцілення. Безкоштовно зцілюючи хворих і прославляючи Бога, зазнав лютої смерті. Прославлений Церквою як святий великомученик і цілитель.
- Віра, Надія, Любов і Софія** - благочестиві мати і три її доньки, святі мучениці за віру.
- Ксенія** - подвижниця християнської віри в м. Петербурзі XVIII століття. Прославлена Церквою як блаженна.

Додаток 2

Твій словничок

- Агіографія** - вид духовної літератури, релігійно-біографічні твори про життя мучеників, аскетів, церковних і державних діячів, оголошених церквою святими.
- Ангел** – вісник, посланець, невидима духовна істота, створена Богом.
- Апостол** – посланець Бога
- Апостоли** – учні Христа, які супроводжували Його під час громадського служіння, а потім самі сповіщали віру по світу.
- Атеїст** - людина, яка заперечує існування Бога.
- Безсрібники** – які мали дар лікування і використовували його безкорисливо.
- Біблія** – книги Святого Письма, джерело християнської моралі.
- Благовірні князі і царі** – які направляли отриману від Бога велич і багатство для справ милосердя, просвіти, збереження народних святинь.
- Благословення** – сходження Божої милості на людину або від Самого Бога, або від людей, які діють за волею Бога. Це висловлення згоди, побажання добра у якійсь справі, виборі.
- Боголюдина** – Ісус Христос, мав Божу та людську природу, народжений від Святого Духа Дівою Марією.
- Блаженний** – дуже щасливий і радісний у Бозі, праведний.
- Віра** – впевненість у чомусь, у здійсненні чого-небудь, визнання існування Бога.
- Вірність** – християнська чеснота, яка має у собі міцну віру, постійне служіння Богу і людям; відданість цьому служінню.

- Воскресіння** - повернення до життя силою Божою.
- Видимий світ** – природа і люди, що нас оточують.
- Винагорода** – віддяка Бога і ближніх за сумлінну працю, праведне життя.
- Відповідальний** – людина, яка завжди дотримується слова, виконує обіцяне, старанно ставиться до роботи та своїх обов'язків.
- Вчинок** - певна дія людини.
- Гідність** - відчуття самоповаги, потреба людини у схваленні своїх вчинків самим собою.
- Гора Синай** – гора на Синайському півострові, на якій Мойсей отримав від Бога десять заповідей.
- Гордість** – упевненість людини, що вона особлива, самодостатня і може всі свої проблеми вирішити самотійно, без Бога.
- Гордня** – занадто висока думка про себе та свої можливості і зневага до Бога й людей, пихатість.
- Гостинність** – чеснота, характерна людині, яка любить приймати і частувати гостей, привітність.
- Гріх** - зло, є порушення закону Божого; беззаконня.
- Гріхопадіння** – вчинення гріха.
- Гріховність** – неправедність.
- Декалог** – Десять Заповідей Божих.
- Добро** – все, що виходить від Бога; це все, що позитивно оцінюється Богом, все, що є важливим для людського життя.
- Доброчесність** - моральна якість та чеснота, проявляється у тілесній чистоті в усіх її проявах
- Довіра** – ставлення до когось, що виникає на основі віри в чийсь правоту, чесність, щирість.
- Досягти** – одержувати бажане, домагатися.
- Душа** – нематеріальна частина людської істоти, це життєва сила людини дана Богом, животворчий початок для того, щоб управляти тілом.
- Дух** - творча та оживляюча сила людини, дух Божий в людині.
- Духовність** – міра отримання частинки Божого духу людиною.
- Духовне багатство** – те, що людина надбала для спасіння своєї душі.
- Євангеліє** - Добра Звістка, опис життя і вчення Ісуса Христа. Вміщує норми життя, які передав через своїх учнів Ісус Христос.
- Євреї** – народ, історія якого описана в Біблії і якому в образі земної Людини явився Ісус Христос.
- Жадібність** – пристрасне прагнення володіти чимось.
- Жертвоприношення** – обряд принесення в жертву Богу тварин за свої гріхи в Старому Заповіті.
- Жертва** – вчинок, що характеризується відмовою від особистих прав, вигод.
- Жертвність** – здатність людини задля любові до Бога і ближнього віддати

	їм те, що є найдорожчим, найважливішим, без чого важко обійтися самому, навіть власне життя.
Заздрість –	почуття невдоволення, викликане благополуччям, успіхом іншого.
Зарозумілість –	негативна якість характеру, гордовитість, самовпевненість, зневага до інших.
Зло –	відсутність добра, виникає через порушення Божого закону.
Зречення –	відмова від попередніх поглядів, прояв слабкості духу людини, зрада.
Ідол –	образ Бога в язичництві, який використовується для поклоніння.
Ідолопоклонство –	поклоніння ідолам.
Ізраїль –	назва держави, царства єврейського народу доби Старого Заповіту, походить від нового імені патріарха Якова, даного йому Богом.
Ікона -	(з грец. – малюнок, образ, зображення) – живописне, мозаїчне або рельєфне зображення Ісуса Христа, Богородиці, святих і подій Святого Письма.
Іконостас –	стіна з ікон у храмі, яка відокремлює вівтар від центральної частини. Символізує межу між небом і землею
Канон –	незмінна традиційна, яка не переглядається сукупність законів, норм і правил в різних сферах діяльності та житті людини.
Лагідність -	моральна якість та чеснота, чуйність у стосунках і доброта у поведінці, заснована на любові, терпінні і милосерді.
Літописи –	це твори, у яких розповідь ведеться за роками («літами»). Це своєрідна форма літературного твору, що виникла на основі усного історичного епосу.
Любов –	найперша і найважливіша чеснота і виявлення дару Святого Духа. Це сутність життя. Проявляється у любові до Бога і любові до інших. Любити Бога – шанувати, виконувати Його закони, вірити, сподіватися на Нього, бути йому вірним.
Мета –	те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; ціль; заздалегідь намічене завдання; задум, намір, план.
Месія –	цар, на прихід якого чекали євреї, описані в Старому Заповіті. У Новому Заповіті змальовується Ісус як Месія (Христос).
Мораль –	норми, правила, принципи поведінки людей, що ґрунтуються на їх розумінні, усвідомленні та здатності розрізняти добро чи зло у ставленні одне до одного, до суспільства, природи, Бога.
Моральні цінності –	дуже важливі норми і правила життя, які люди вважають добрими.
Молитва –	звернення до Бога, розмова з Богом.
Мужність –	якість характеру людини, у якій поєднуються хоробрість, витримка, рішучість.

- Мудрість** – це знання, поєднані з любов'ю.
- Мудреці** – люди, що володіють мудрістю як даром від Бога.
- Мученики** – святі, які перетерпіли страждання і смерть за віру, за відмову від служіння ідолам (таких найбільше), сповіщали світу шляхи Промислу Божого.
- Надія** – утіха серця у Богові, із упевненістю, що Він постійно турбується про наше спасіння і дарує нам обіцяне блаженство.
- Наполегливість** – особистісна якість людини, яка характеризується здатністю долати внутрішні і зовнішні перешкоди для досягнення поставленої мети.
- Невидимий світ** – світ духовний, який не кожна людина може бачити фізичним зором.
- Ненависть** – протилежність любові, почуття великої неприязні, ворожості до ближнього.
- Непослух** – вияв гордині у ставленні до Бога і чи ближніх, які бажають тобі добра.
- Новий Заповіт** – друга частина Біблії, в якій розповідається про земне життя Ісуса Христа та народження християнської Церкви.
- Обітована земля** – земля, яку обіцяв Бог євреєм, якщо вони будуть виконувати Його волю.
- Пасха** - свято Воскресіння Христового, Великдень.
- Патерики** - життєписи і повчання святих отців Церкви, збірники оповідань про життя християнських святих отців, людей, які з Божою поміччю зробили великий внесок у розвиток Церкви.
- Переконання** – усталена, міцна, впевнена думка про щось; впевненість.
- Піст** - це час тілесного і духовного обмеження і очищення людини. Це час радості і зміцнення наших духовних сил, любові до Бога.
- Подвижництво** – загальнолюдський ідеал, який розумівся, як індивідуальний подвиг в ім'я Христа і народу.
- Покаяння** - визнання своїх гріхів перед Богом.
- Праведний** – який дотримується заповідей моральних приписів релігії, безгрішний, непогрішний, святий, преподобний.
- Праведність** – це вірність в усьому певним вимогам, нормам, закону.
- Правдивий** - відвертий, щирий, чесний, щиросердний, правильний, справедливий.
- Правдивість** - позитивна риса завжди говорити правду.
- Преподобні** – святі, які прославили Бога, здійснюючи чернечий подвиг.
- Пророки** - люди, які мали Божий дар передбачати майбутні події, навчали мудрості та передавали народу Божу волю
- Псалом** - пісня, що виконується у супроводі музичних інструментів.
- Рай** - прекрасний сад, в якому Бог оселив перших людей, Адама і Єву.
- Рівноапостольний** – лик православних святих, що особливо прославилися

- проповідуванням Євангелія й наверненням народів у християнську віру.
- Святі** - особи, що відзначилися найвищими чеснотами християнської побожності і за життя чи після смерті були прославлені чудесами.
- Святителі** - патріархи, митрополити, архієпископи і єпископи, які досягли святості невтомним піклуванням за свою паству, збереження віри від ересів і розколів.
- Свято** - це дні священного торжества Церкви, призначені для прославлення Господа, Богородиці, святих ангелів і Божих угодників.
- Сапопожертва** - відмова від чогось важливого для себе заради щастя та благополуччя іншої людини, не чекаючи нагороди, віддачі, не маючи нічого взамін.
- Скрижалі** – кам'яні плити, на яких були викарбувані десять заповідей Божих.
- Скинія** – похідний, переносний храм Божий.
- Служіння** – виконання заповідей, служіння Богу і людям.
- Сповідники** – святі, які багато постраждали за Христа, але unikли мученицької смерті.
- Старанність** - моральна якість та чеснота, завзята та уважна природа дій та праці людини
- Совість** – голос сумління, внутрішнє відчуття людини, вказує людині, що потрібно і чого не можна робити
- Старий Заповіт** – перша частина Біблії, в якій розповідається про історію людства і єврейського народу від створення світу до народження Ісуса Христа.
- Стійкість** – якість людини, яка проявляється у твердості, витривалості, постійності, сталості, наполегливості, непохитності, вірності переконанням, незламності.
- Стриманість** - моральна якість та чеснота, вважається невідступним та свідомим пануванням розуму над пристрастями й іншими недобрими поривами.
- Таїнство** – чудесна зміна стану душі, яка відбувається поєднання в людині її внутрішнього світу з Благодаттю Святого Духа.
- Терпіння** – здатність людини переносити земні страждання: хвороби, прикрощі, знуцання, самотність, матеріальні нестатки.
- Творець** – люблячий і мудрий Бог, який створив світ.
- Храм** – архітектурна споруда, призначена для здійснення богослужіння і релігійних обрядів.
- Храмове свято** - це день свята Господа Ісуса Христа, Богородиці чи святих, на честь яких освячений і названий храм тієї чи іншої місцевості.
- Християнська етика** – наука про християнські моральні норми і цінності.

Християнська Церква – це спільнота людей, які сповідують Ісуса Христа Богом.

Християнська культура - сукупність матеріальних і духовних, нематеріальних цінностей, досягнень, пов'язаних з християнством. Поєднує в собі науку, освіту, мистецтво, мораль, уклад життя та світогляд.

Ханаанська земля – земля, яку завоювали євреї, яка стала для них землею Обітованною.

Шляхетність - (благородність, чесність) – це дорогоцінна якість, яка формується завдяки пережитим труднощам. Вона є результатом упокорювання і прощення.

Щедрість - моральна якість людини, яка охоче ділиться своїм майном, коштами або чимось іншим, у разі необхідності не шкодує витратити що-небудь.

Чесність – це одна з основних граней людських чеснот, моральна якість, що відображає одну з найважливіших вимог моральності. Включає правдивість, принциповість, вірність взятим зобов'язанням.

Додаток 3

Скорочене позначення окремих книг Біблії

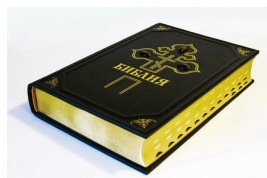
Книги Старого Заповіту	Книги Нового Заповіту
Бут. – книга Буття	Лк. – Євангеліє від Луки
Суд. – книга Суддів	Мк. - Євангеліє від Марка
1 Царств – 1 книга Царств	Мв. - Євангеліє від Матвія
2 Царств – 2 книга Царств	Ін. - Євангеліє від Іоанна
3 Царств – 3 книга Царств	Діян. - діяння святих апостолів
4 Царств – 4 книга Царств	1Пет. - 1 послання апостола Петра
Пр. – книга Приповістей Соломона	<i>послання апостола Павла:</i>
Іон. - книга пророка Іони	1 Кор. - 1 послання до Коринтян
Іов. - книга пророка Іова	2 Кор. – 2 послання до Коринтян
Дан. – книга пророка Даниїла	Рим. – послання до Римлян
Єздр. – книга пророка Єздри	Кол. – послання до Колосян
1 Мак. - I книга Маккавейська	Еф. - послання Ефесян

Суд. 4, 8 – означає книга Суддів, четвертий розділ, восьмий вірш;
Лк. 2, 3-7 - означає: Євангеліє від Луки, другий розділ, вірші з третього до сьомого

Зміст

Вступ.....3

Розділ I. Біблійна історія: сторінками Старого Заповіту

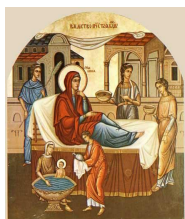
§ 1. Дар керівництва людьми. Роль великих людей у житті народу. Ісус Навин. Взяття Єрихону.....	7
§ 2. Допомога від людей і Бога. Суддя Гедеон.....	16
§ 3. Можливості людини та їх достойне використання. Суддя Самсон.....	23
§ 4. Чуйність до потреб ближніх. Суддя Самуїл.....	30
§ 5. Мужність. Готовність до захисту Батьківщини. Давид і Голіаф.....	38
§ 6. Сила й шляхетність. Давид і Саул.....	45
§ 7. Покаяння як неодмінна умова прощення. Гріх і покаяння Давида.....	51
§ 8. Мудрість і освіченість. Цар Соломон.....	59
§ 9. Стійкість у відстоюванні правди. Пророк Ілля.....	67
§ 10. Готовність творити добро. Пророк Єлісей.....	73
§ 11. Виконання своїх обов'язків. Пророк Іона.....	79
§ 12. Винагорода за терпіння. Праведний Іов.....	84
§ 13. Надія на Бога. Ананія, Азарія та Мисаїл.....	88
§ 14. Постійність переконань. Пророк Даниїл.....	95
§ 15. Важливість збереження шанування традицій народу. Повернення Ізраїлю з полону. Відбудова храму.....	103
§ 16. Готовність стояти за правду. Маккавеї.....	110

Розділ II. Святі люди в історії української землі.

§ 17. Преподобний Іов, ігумен Почаївський. Брестська церковна унія.....	121
18. Святитель Петро Могила, митрополит Київській. Києво-Могилянська академія.....	129
§ 19. Козацтво – захисник віри.	

Гетьман Богдан Хмельницький.....	140
§ 20. Творчість святителя Димитрія (Туптала), митрополита Ростовського. Книги «Житія святих».....	149
§ 21. Втрата віри та її наслідки. Україна на початку ХХ ст.....	157
§ 22. Церква у роки Великої Вітчизняної війни. Церква та сучасність.....	162
Урок узагальнення. 23. Тематичне оцінювання.....	170

Розділ III. Сучасна людина й духовна культура в Україні

§ 24. Етика християнського побуту. Етика сімейних стосунків.....	173
§ 25. Поняття про піст. Піст як загальнолюдське явище. Піст тілесний і духовний. Біблійні приклади посту.....	180
§ 26. Пости, встановлені Церквою. Їх роль у житті людини. Народні традиції, пов'язані з постом.....	185
§ 27. Великий піст. Особливості Великого посту в традиціях українського народу.....	199
§ 28. Поняття про свято. Християнські свята.	205
§ 29. Свято свят – Пасха. Пасхальні традиції українського народу.	210
§ 30. Свята на честь Ісуса Христа. Свята на честь Божої Матері.....	221
§ 31. Великі свята. Свята на честь святих. Храмове свято	244
§ 32. Урок узагальнення. Повторення. Тематичне оцінювання.....	259

Додатки

1. Запам'ятай імена.....	261
2. Твій словничок	264
3. Скорочене позначення окремих книг Біблії.....	269